

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', τεύχος 371, Παρασκευή 22 Απριλίου 1988

Δρχ. 100

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ: Η αμερικανική συμμετοχή

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ:

- Το Νταβός, προεκλογικό πυροτέχνημα
- Οικονομικό αλισβερίσι χωρίς σύνορα
- Συνέντευξη του δήμαρχου της Κωνσταντινούπολης: «Αυτά τα νησιά είναι δικά σας και δικά μας...»

Η 3η ΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΚΕ
Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΟΥ ΜΟΡΑΛΗ

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ:
Έλληνες πολιτικοί
και CIA

Κωστής Γκιμοσούλης

ΣΤΑΧΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ
Πεζογράφημα

Ο Φραγκίσκος Χ. ήταν πραγματικά μέλος της τρομοκρατικής οργάνωσης; Οι αστυνομικοί πάντως δήλωσαν ότι τα δακτυλικά του αποτυπώματα βρέθηκαν στη γιάφκα. Και ποια η σχέση του με τον πρόσφυγα του διαστήματος υποσημναγό Περι κλή Γ. που μετά από διακόσια δεκαεπτά χρόνια ψάχει στη χαμένη πατρίδα του την αιτία της καταπορέα και των δύο μέχρι το παρόν πορεία. Μπορεί η περι-
... λόγου.

Μητροπούλου

ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΠΩΛΕΙΟ ΣΤΗΝ
ΤΣΙΜΙΣΚΗ
Μυθιστόρημα

...στην Τε...

...μέσα στο πα...

...θαρά κινηματογραφικό παλαιοπωλείο στην Τε...

...σώπα τρία, πάθος ένα και κυρίαρχο, για τον καθένα...

...εξοντωτικό, μέχρι το τέλος που είναι η μοναδική λύση.

MANHATTAN

11

Μεγάλης Φακί
BYZANTINE PERIPLOUS
Μυθιστόρημα
...τοράς

μαζί τους η γυναίκα που ηδονίζεται
το ξέρει, ούτε και ο συγγραφέας...

MEEIKO
Νουβέλα

λύ περισσότερο από το να πάρει το αέ-
την άγνωστη χώρα ή και να υποστεί τις τα-
έστω και μ' ένα εκατομμύριο πέσος στην τσέπη.

Η ΕΚΡΗΞΗ
Μυθιστόρημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – τηλ. 36.02.007

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΣΚΗΝΟΘΕΤΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

ΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΟΥΜΕ γύρω μας: Καθημερινά κάτι φαίνεται ότι συμβαίνει στο πολιτικό προσκήνιο. Το ορατό και πομπώδες είναι οι έντονες λογομαχίες που διεκπεραιώνονται από τους εργολάβους της λασπολογίας και των φωνασκιών, τα «δραστικά μέτρα» που θα καταπολεμήσουν τις «εφτά πληγές» του τόπου, τις εξαγγελίες μεγαλόπνοων προγραμμάτων που θα μετατρέψουν τη χώρα σε πρότυπο ευημερούσης πολιτείας, τους σχεδιασμούς για τα εθνικά θέματα που θα λύσουν «εδώ και τώρα» προβλήματα χρόνων, τα προγράμματα για παιδεία και πολιτισμό τέτοια που αρμόζουν σε έθνος ένδοξον, φωτισμένο κ.λπ.

ΕΝΤΟΥΤΟΙΣ ουσιαστικά τίποτε δεν κινείται. Λόγια κενά, αν και το εύηχο και το εύσχημο δεν σημαίνει ότι αντιστοιχούν σε κάτι. Ούτε σχέδια υπάρχουν, ούτε οράματα διαθέτουν οι εκφωνητές τους. Ούτε προγράμματα εκπονούνται, ούτε πάθος γνήσιο εκφράζουν, ούτε λύσεις έχουν επεξεργαστεί. Όλα γίνονται στην τύχη, ερασιτεχνικά, από ζηλωτές της εξουσίας και φίλαυτους που αρέσκονται σε τερτίπια και μειδιούν με την αποχώρησή τους από το προσκήνιο. Νέοι άνδρες, που άξιζαν καλύτερης τύχης, γίνονται εραστές φαύλων παιχνιδιών και οππορτουνιστές μακιγιάρονται για να μην αποκαλυφθούν, εμφανιζόμενοι, ως καλοί χρήστες της ευφράδειας και του «μελωδικού» ήχου, μετά από καιρό στο φωτισμένο γυαλί λέγοντάς μας πόσο πονούν και πόσο λαχταρούν για τον τόπο τους.

ΟΛΟΙ μαζί παθιάζονται σε τόνους υψηλούς για το μέλλον. Είτε το κοντινό του 1992, είτε το μακρύτερο του 2000, αν και μας χωρίζουν μόλις δώδεκα χρόνια. Το μυστικό είναι να μας συμπαρασύρουν σε μια «φρενίτιδα ενθουσιασμού», αφού η δική μας «ενεργός συμμετοχή» είναι αναγκαίο στοιχείο για την αναβάπτιση πρωταγωνιστών του πολιτικού παιχνιδιού. Η δραματοποίηση του μηδαμινού γίνεται λειτουργικό στοιχείο, προκειμένου να αποδειχθεί ότι υπάρχουν σπουδαίες και ισχυρές αιτίες για να «συμμετάσχουμε» με τους δικούς τους όρους, στο δικό τους παιχνίδι. Ήδη όμως έχει από τους ίδιους επιλεγεί η θέση του περιθωρίου που θα μας «ταχτοποιήσουν».

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ευκαιρίες που χάθηκαν μετά τη μεταπολίτευση, δείχνουν ότι οι λόγοι των ρητόρων του Δήμου δεν αντιστοιχούν σε αυτά που εκφωνούν. Οι ελπίδες των στόχων, των σχεδίων και των προγραμμάτων χρόνων πέρασαν από τη βελόνα της «αλλαγής» για να καταπιούμε την «κάμηλο» των σκηνοθετών. Η καλή θέληση και η εμπιστοσύνη του λαού μετατράπηκε έτσι σε ευπιστία και στο μεταξύ νέοι μύθοι με τα υλικά των παλαιών οικοδομήθηκαν.

ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ σκηνικό πράγματι απαιτεί κόπο. Τα όσα τώρα συντελούνται δείχνουν ότι οι προετοιμασίες των σκηνοθετών έχουν αρχίσει. Είτε μακριά είναι η κάλπη, είτε κοντά. Και επιστρατεύονται τα υλικά από τώρα. Άλλα από το παρελθόν και άλλα από το παρόν. Τα πρώτα «λουστραρισμένα» για τις ανάγκες του σήμερα και τα δεύτερα ψευδεπίγραφα και νόθα, γιατί αλλιώς ανοίγουν ρωγμές. Αυτές όμως δεν μένουν έτσι κι αλλιώς κλειστές.

ΤΑ 21 ΧΡΟΝΙΑ από την επέτειο του πραξικοπήματος των συνταγματαρχών και η κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος, αν μη τι άλλο μας θυμίζει ότι δεν μπορούμε από τους μύθους να κρατάμε ανέξοδα την αχλύ και το μυστήριο.

αντί

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Ο πρόεδρος Τζόνσον έκανε τη χούντα 12
ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ

Ανώτατοι Έλληνες αξιωματούχοι όργανα της CIA 15

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΡΒΕΛΑΚΗΣ
Οι ασκήσεις στο Αιγαίο 19

ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
Συνθέσεις για προεκλογικές συμφωνίες 20

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΙΑΧΝΗΣ
Καπιταλισμός αλά τούρκα κι αλά γκρέκα 22

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΤΡΑΓΟΤΣΗΣ
Η τουρκική οικονομία σε αριθμούς 24

Σ.Τ.
Ο δήμαρχος Κων/πολης και ο πρόεδρος Σ.Κ. Τουρκίας μιλούν στο ΑΝΤΙ 26

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΤΡΑΓΟΤΣΗΣ
Το αυγό και η κόττα... 28

ΚΩΣΤΑΣ ΔΕΔΕΣ
Εξωτερικά - οικονομικά και όλα παίζονται 30

Το σύστημα που κοίταζε τα τραίνα να συγκρούονται 31

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ
Για το συνέδριο της ΓΣΕΕ 32

Δ. ΚΑΣΤΡΙΝΟΣ
Η τρίτη τάση στο ΚΚΕ 34

ΡΕΠΟΡΤΕΡ
Υπόθεση «Βέγκμαν» 36

ΜΙΧΑΛΗΣ ΒΑΛΙΑΝΑΤΟΣ
Για το σωφρονιστικό σύστημα 38

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΟΥΖΟΥΝΙΔΗΣ
Γαλλικές εκλογές και αποβιομηχάνιση 39

ΝΙΚΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
Γαλλικές εκλογές στην τελική ευθεία 40

ΑΝΝΑ ΚΑΦΕΤΣΗ
Για τη ζωγραφική του Γ. Μόραλη 44

ΑΛΕΞ. ΞΥΔΗΣ
Εκθέσεις του Απρίλη 48

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Η γκριζα διάθεση 49

Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
Ελεγεία για τη λ. Κηφισίας 50

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ
Οι μουλαράδες 52

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ
Ο Καραμανλής ξανάρχεται 4

ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ 11

ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ 37

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 42

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ 56

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Καραμανλής ξανάρχεται;

Η ΑΝΑΒΟΛΗ του 24ου συνεδρίου της ΓΣΕΕ, ήταν, ασφαλώς, ένα από τα κύρια γεγονότα του πολιτικού δεκαπενθήμερου. Επιβεβαίωσε, εν πρώτοις, ότι, για τον πασοκικό σοσιαλισμό, η αυτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος είναι ψιλά γράμματα... Απέδειξε, δεύτερο, ότι στην «αντιπαράθεση» Κουτσόγιωργα - Γεννηματά (αν πρέπει ή όχι να διατηρηθεί η σημερινή ανυπόληπτη μονοπαραταξιακή διοίκηση της ΓΣΕΕ...), το «πάνω χέρι» έχει ο αντιπρόεδρος και όχι ο υπουργός Εργασίας... Υπέμνησε, τρίτο, ότι η «ανεξάρτητος δικαιοσύνη» μπορεί —όπου και όταν χρειάζεται— να παρεμβαίνει, για να στηρίξει τις κυβερνητικές μεθοδεύσεις. Έτσι, εκτός από τη γνωστή εισήγηση του αρεοπαγίτη Π. Παπανικολόπουλου για τον αποκλεισμό των συνταξιούχων, υπήρξε και απόφαση του Ειρηνοδικείου Αθηνών που «διατάσσει» τον εφοδιασμό σειράς «ψευτοαντιπροσώπων» (όπως χαρακτηρίζονται από μη κυβερνητικές συνδικαλιστικές οργανώσεις) με δελτίο συμμετοχής στο συνέδριο. Κατά τα άλλα, ο κυβερνητικός συνδικαλισμός ευδοκίμει!

ΤΗΝ ΑΝΑΒΟΛΗ του συνεδρίου ο Ριζοσπάστης στέγασε κάτω από έναν ολοσέλιδο τίτλο που έλεγε: «Η ΓΣΕΕ... Καστρί ανυποληψίας», η Αυγή τιτλοφόρησε: «Ματαιώνεται το συνέδριο - Εδραιώνεται η ανωμαλία», ενώ η Καθημερινή συσχέτισε την αναβολή με την αποτυχία των διαπραγματεύσεων ΠΑΣΟΚ - ΚΚΕ. Χαρακτηριστική, ωστόσο, είναι η εκτίμηση της Νέας Δημοκρατίας, για την αναβολή του συνεδρίου. Με ανακοίνωσή της έτσι συνδέει την αναβολή με το ενδεχόμενο πρόωρων εκλογών: «Με τους χειρισμούς της η κυβέρνηση απέδειξε ότι, αντιμετωπίζοντας, ίσως, το ενδεχόμενο πρόωρων εκλογών, επεδίωξε να κερδίσει χρόνο και, για το λόγο αυτό, έθεσε για περίπου πέντε μήνες σε λήθαργο το συνδικαλιστικό κίνημα, μέσω των δήθεν προσυνεδριακών διαδικασιών».

Προς επάνοδο του Κ. Καραμανλή;

ΝΑ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ το ενδεχόμενο πρόωρων εκλογών με τις άμεσες ή έμμεσες βολές κατά του πρώην προέδρου της Δημοκρατίας Κ. Καραμανλή, όπως εντοπίστηκαν στο άρθρο του Παύλου Μπακογιάννη, στο *Βήμα της Κυριακής*, και στο άρθρο του Κ. Ζώρα, γραμματέα του υπουργικού συμβουλίου, στην *Αυριανή*;

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ απασχολεί ήδη αρκετούς πολιτικούς σχολιαστές, οι οποίοι —ανεξάρτητα από το πότε θα γίνουν οι προσεχείς εκλογές— εξετάζουν, χωρίς ν' αποκλείουν, την περίπτωση επανόδου του Κ. Καραμανλή στην ενεργό πολιτική. Διαγράφεται, όμως, μια τέτοια προοπτική; Το μόνο βέβαιο, μέχρι στιγμής, είναι οι αλληπάλληλες προτάσεις, από μέρους κορυφαίων στελεχών του συντηρητικού (ίσως και του κεντρώου) χώρου προς τον ίδιο —προτάσεις στις οποίες ο ιδρυτής της Νέας Δημοκρατίας δεν λέει ούτε ναι, ούτε όχι. Δεν τις υιοθετεί, αλλά και δεν τις απορρίπτει. Ίσως μόνο τις «σταθμίζει».

ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ, όμως, κάθοδος του Κ. Καραμανλή στις προσεχείς εκλογές δεν ήταν δυνατόν να αφήσει αδιάφορη ούτε τη σημερινή ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας, ούτε, πολύ περισσότερο, την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, η οποία προτιμά, φυσικά (κατά τη φιλοσοφία Κουτσόγιωργα...) να αναμετρηθεί με το σημερινό αρχηγό της Νέας Δημοκρατίας, Κ. Μητσοτάκη, παρά με τον Κ. Καραμανλή, τον οποίο οι διάφορες, κατά καιρούς, σφυγμομετρήσεις, εμφανίζουν ως τον ηγέτη με τη μεγαλύτερη ακτινοβολία. Αποτέλεσμα: Ο Παύλος Μπακογιάννης να ξιφουλκώσει κατά των «πρυτανείων δημογερόντων» και της «ασφυκτικής επικυριαρχίας τους», ενώ ο Κ. Ζώρας, επιλέγοντας την *Αυριανή* (και «η επιλογή αυτή βαθμολογεί τον άνδρα» —κατά την έκφραση υπουργού, ναι, ναι, υπουργού...) αισθάνθηκε την ανάγκη να αναφερθεί στη «νόθευση και παραφθορά του κοινοβουλευτικού μας πολιτεύματος», όπως εκφράσθηκε με την πολιτική παρουσία του Κ. Καραμανλή, σε αντίθεση, προφανώς, με την ...αναβάθμιση του κοινοβουλίου, όπως την εξέφρασε η «ρήξη» της 9ης Μαρτίου, με την άνοδο στην προεδρία της Δημοκρατίας του θεοκρατικού Χρ. Σαρτζετάκη!

ΑΛΛΑ ΟΙ ανησυχίες του εντιμοτάτου Κ. Ζώρα δεν έχουν τελειωμό! Η ενδεχόμενη ενεργοποίηση του Κ. Καραμανλή είναι, βέβαια, ένα το κρατούμενο... Τι θα κάνει, όμως, στην περίπτωση αυτή, η Αριστερά —μονολιθική ή ανανεωτική; Τι θα κάνει, προπαντός η ΕΑΡ, η οποία, όπως επισημαίνει ο γραμματέας του υπουργικού συμβουλίου, «ουδέποτε απέκρυψε, ούτε τον Μάρτιο του 1985, τα φιλοκαραμανλικά της αισθήματα»; Ο Κ. Ζώρας διαθέτει, πράγματι, ισχυρή μνήμη. Διότι, πράγματι, το Μάρτιο του 1985, αντί το (τότε) ΚΚΕ Εσωτερικού να συμπαραταχθεί με την «παράταξη των μικρομεσαίων» (η φράση ανήκει στον καθηγητή Κ. Μπέη και εννοεί το ΠΑΣΟΚ...), αντί να δεχθεί ότι δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ «λευκών» και «κυανών» ψηφοδελτίων, αντί να αναγνωρίσει ότι η διαμερισματοποίηση των βουλευτών του ΠΑΣΟΚ, στο χώρο του κοινοβουλίου, κατά την ψηφοφορία για την εκλογή του Χρ. Σαρτζετάκη, είναι μια διαδικασία καθ' όλα άμεμπτος, κοντολογίς αντί να παραδεχθεί ότι τα πάντα επιτρέπονται χάριν του... σοσιαλισμού (ποιου σοσιαλισμού;), κίνησε τα στελέχη του, διανοούμενους, συνταγματολόγους, συνδικαλιστές, δημοσιογράφους, για να πουν ότι η πολιτική της τρικλοποδιάς δεν ταιριάζει με τη δημοκρατία! Είναι πράγματα αυτά;

ΤΕΛΙΚΑ, υπό την πίεση των πραγμάτων, τόσο ο Π. Μπακογιάννης, όσο και ο Κ. Ζώρας —να είναι, άραγε, τυχαία η σύμπτωση;— υποχρεώθηκαν να βάλουν νερό στο κρασί τους. Ο πρώτος είπε περίπου ότι, όταν έγραφε το άρθρο του, δεν είχε κατά νου τον πρώην πρόεδρο της Δημοκρατίας, αλλά τους «δημογέροντες» που αναφέρει ο Όμηρος στην... Ιλιάδα, ενώ ο δεύτερος διευκρίνισε, ύστερα από μία έμμεση «αποκήρυξη» του από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο Γιάννη Ρουμπάτη, ότι με το άρθρο του εξέφραζε «προσωπικές απόψεις»!

ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ «αποκηρύξεις», όμως, των όποιων «Ζώρα» (αλή-

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Ο ΚΔ' ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»
Α' εξάμηνο 1986 τεύχη 308-320

βεια, από πότε ένας διορισμένος υπάλληλος του δημοσίου νομιμοποιείται να εκφράζει κυβερνητικές απόψεις;) δεν αναιρούν το γεγονός ότι η κυβέρνηση ετοιμάζεται να «αξιοποιήσει», κομματικά, και προπαντός προεκλογικά, τον «φάκελο της Κύπρου», καταλογίζοντας ευθύνες, για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και για την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, όχι μόνο στη συμμορία της χούντας, αλλά και κατά των «πολιτικών προσώπων της εποχής εκείνης» —διάβαζε κατά του τότε (1974) πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή. Και η πρόθεση αυτή του ΠΑΣΟΚ, προδιαγράφει το κλίμα μέσα στο οποίο θα διεξαχθούν οι προσεχείς εκλογές.

ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑ, προφανώς, θα είναι ένα: Οι πάντες «εμψέχοντες», οι πάντες είναι ύποπτοι (της Αριστεράς περιλαμβανομένης, εφόσον αρνείται να συνεργασθεί σήμερα με το ΠΑΣΟΚ). Μοναδικοί, συνεπώς, πατριώτες, μοναδικοί σοσιαλιστές, είναι ο Ανδρέας Παπανδρέου, το ΠΑΣΟΚ και ο Μίκης Θεοδωράκης!

Έπεσε πολλή ευγένεια...

ΜΕΣΑ ΣΤΟ δεκαπενθήμερο έμελλε να ανοίξει και να κλείσει και ο πέμπτος γύρος των ελληνοαμερικανικών συνομιλιών για τις βάσεις, χωρίς, φυσικά, να σημειωθεί οποιαδήποτε πρόοδος, εφόσον οι μεν Αμερικανοί αρνούνται να συνδέσουν τα εθνικά θέματα με την πορεία των συνομιλιών, η δε κυβέρνηση δεν φαίνεται καθόλου επειγόμενη! Βέβαιο, πάντως, είναι και οι δυο αντιπροσωπείες συμπεριφέρονται κατά τρόπο εξαιρετικά πολιτισμένο, χωρίς εξάψεις, θυμούς ή αδημονία. Η Ουάσιγκτον έχει πεισθεί ότι καμιά συμφωνία δεν πρόκειται να υπογραφεί πριν από τις προσεχείς εκλογές, η δε Αθήνα εκτιμά, οπωσδήποτε, το γεγονός ότι οι Αμερικανοί είναι όχι μόνον άνθρωποι ευφρείς (αφού αντιλαμβάνονται τις κυβερνητικές προθέσεις) αλλά και ευγενείς, αφού ξέρουν να περιμένουν.

Η ΕΥΓΕΝΕΙΑ, όμως, χαρακτηρίζει και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Βέβαια, κάπου, παρεμβαίνουν ορισμένα οχληρά στοιχεία, όπως εκείνο το τσιφτετέλι λ.χ. μέσα και έξω από την Αγιά Σοφιά, στην Κωνσταντινούπολη (Είπαμε: «Πάλι με χρόνους και καιρούς», κλπ.) ή η δήλωση του Τούρκου υπουργού Εξωτερικών Μεσούτ Γιλμάζ, ότι δεν υπάρχει θέμα αποχώρησης των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο. Αυτά όλα, όμως, είναι «λεπτομέρειες» μπρος στις προοπτικές που άνοιξαν οι συμφωνίες του Νταβός και των Βρυξελλών, στις οποίες τόσο ο πρωθυπουργός Τουργκούτ Οζάλ, όσο και ο Μ. Γιλμάζ πιστεύουν περιπαθώς. Ειδικότερα ο κ. Γιλμάζ δήλωσε ότι ναι μεν το Κυπριακό «δεν είναι διμερές πρόβλημα και, υπό την έννοια αυτή, δεν έχει θέση στο Νταβός», πλην, παραδέχθηκε ότι «οι όποιες εξελίξεις εξασφαλισθούν στην Κύπρο, θα έχουν θετική απήχηση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις».

Η νέα «αγορά του αιώνα»

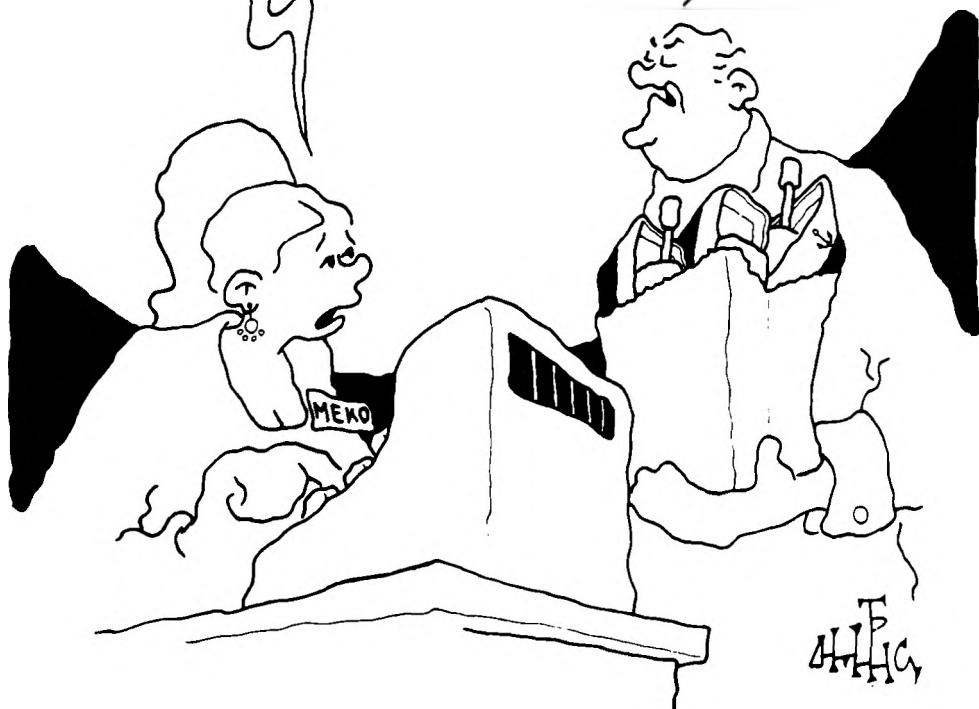
ΤΟ ΟΠΟΙΟ Νταβός, όμως, δεν στάθηκε ικανό να ματαιώσει ή, έστω, να αναβάλει τη νέα «αγορά του αιώνα», διάβαζε την απόκτηση τεσσάρων γερμανικών φρεγατών, τύπου ΜΕΚΟ, που αποφάσισε, την περασμένη Δευτέρα, το ΚΥΣΕΑ, η δαπάνη των οποίων θα ανέλθει στο ποσό του ενός δις 170 εκατομμυρίων δραχμών. (Στο ποσό αυτό δεν έχει συνυπολογισθεί το κόστος για την αγορά των οπλικών συστημάτων και ενός μεγάλου μέρους των ηλεκτρονικών με τα οποία θα εξοπλισθούν οι υπό κατασκευή φρεγάτες).

ΓΙΑ ΤΗΝ αποπληρωμή των τεσσάρων αυτών φρεγατών, η κυβέρνηση θα συνάψει δάνειο, για την εξασφάλιση του οποίου θα φροντίσει η ίδια η κατασκευάστρια εταιρεία, η γερμανική BLOHM AND VOSS, με επιτόκιο που θα κυμαίνεται γύρω στο 7% ή «κατά τι μικρότερο του 7%». Για την αγορά αυτή, όμως, για το

ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ ΦΡΕΓΑΤΕΣ ΚΥΡΙΕ;
ΕΚΑΤΟΝ ΠΕΝΗΝΤΑ ΔΙΣΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ!

ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΤΙΜΗ;
ΕΙΜΑΙ ΠΟΛΥ ΚΑΛΟΣ ΦΙΛΟΣ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΛΟΥΒΑΡΗ...

ΔΙΑΚΟΣΙΑ ΕΙΚΟΣΙ!
ΠΕΣΤΕ ΣΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΓΙΟΥΡΓΟ
ΔΕΝ ΕΧΟΥΜΕ ΠΟΛΛΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ

αν οι γερμανικές φρεγάτες είναι κατάλληλες ή όχι για τη θάλασσα του Αιγαίου, για το αν είναι δυσκίνητες ή όχι, για το αν θα εξυπηρετούν «εθνικούς αμυντικούς στόχους» (και μόνον) ή «στόχους πέραν του Αιγαίου» —«λόγω της ναυτικής προϊστορίας της χώρας μας, αλλά και του μεγέθους του ελληνικού εμπορικού στόλου», κλπ. — άλλοι, ειδικότεροι συντάκτες του «ΑΝΤΙ», θα ασχοληθούν ασφαλώς.

Ένας μη ρομαντικός Ντομπρίνιν...

ΜΕΣΑ ΣΤΟ δεκαπενθήμερο που κύλησε, οι ρομαντικοί των ιδεολογικών επισημάνσεων η αναζητήσεων της Αριστεράς, σε διεθνή κλίμακα, είχαν ένα αξιόλογο υλικό: Την παρέμβαση του Ανατόλι Ντομπρίνιν, γραμματέα της ΚΕ του ΚΚΣΕ, στη συνάντηση που διοργάνωσε το περιοδικό «Προβλήματα ειρήνης και σοσιαλισμού», στην Πράγα. Πράγματι, λοιπόν, είπε ο Ντομπρίνιν, η εκλογική δύναμη των κομμουνιστικών κομμάτων έχει μειωθεί... Πράγματι η τεχνολογική επανάσταση της εποχής μας άλλαξε τη σύνθεση της κομματικής βάσης στην οποία παραδοσιακά στηριζόταν το κομμουνιστικό κίνημα... Πράγματι ο υπαρκτός σοσιαλισμός δεν μπόρεσε να αξιοποιήσει όλα τα πλεονεκτήματά του και δεν μπόρεσε να προβάλει ένα πειστικό (με ελκτική δύναμη) πρότυπο εκδημοκρατισμού της κοινωνίας και ριζοσπαστικών λύσεων των οικονομικών προβλημάτων, κλπ.

ΝΑ ΕΦΘΑΣΕ το «μήνυμα» Ντομπρίνιν και στη δική μας Αριστερά; Να έφθασε, άραγε, μέχρι το ΑΚΕΛ που ετοιμάζεται να εκλέξει το νέο γενικό γραμματέα του, ενώ την «επίσημη» υποψηφιότητα του Δημήτρη Χριστόφια —που ευλόγησε ο εκλιπών Εζεκίας Παπαϊωάννου— αμφισβητούν δυο άλλοι υποψήφιοι, ο Παύλος Δίγκλης και ο Ανδρέας Φάντης; Τι έγινε, επιτέλους, ο μονολιθισμός;

ΜΕΓΑΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ, 6.4.88

Επωφελούμενη από την αναχώρηση της **Μάρας** και του **Ημεροδότη** καταφθάνει στην Αθήνα η υφυπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ κ. **Ριτζγουαίη**. Δεν είναι τόσο όμορφη όσο η **Μάρα** αλλά είναι εξ ίσου επικίνδυνη.

Ούτε όμως από το **νέφος** γλιτώσε η Αθήνα που πλάκωσε και τα μαύρισε όλα. Το Μεγαλοβδομαδιατικό πένθος γενικεύεται.

Παραιτούνται στη **Ρόδο** 23 από τους 42 κοινοτάρχες διαμαρτυρούμενοι διότι ο ομώνυμος δήμος κατακρατεί όλους τους φόρους και δεν δίνει τίποτα στις κοινότητες του νησιού.

Οι **αεροπειρατές** που κατέβαζαν αεροπλάνο των **κουβειτιανών** αερογραμμών ζητώντας να αποφυλακισθούν 17 κρατούμενοι **Σιίτες** απελευθέρωσαν ορισμένους από τους ομήρους.

Σύσκεψη στο **Καστρί** για το μέλλον της **ΓΣΕΕ**. Μετά ο κ. **Παπανδρέου** δήλωσε ότι το ζήτημα του 24ου συνεδρίου «είναι θέμα του μαζικού κινήματος»...

3% **πληθωρισμό** είχαμε τον τρίτο μήνα του 1988, τον **Μάρτιο**. Αν η αύξηση του συνεχιστεί ν' ακολουθεί τους μήνες, παμε...

Η πλέον συγκινητική στιγμή της Εβδομάδας των Παθών.

Εισαγγελέας κι αστυνομία διέκοψαν τη λειτουργία **δορυφορικού αναμεταδότη** στην **Πτολεμαίδα**.

Ο κ. **Θεοδωράκης** δεν θα πάει στην Κύπρο, όπου είχε προσκληθεί για **παρασημοφορία** πριν γίνει νταβοτζής. Όλα εδώ και στην Κύπρο πληρώνονται.

Νέα νίκη του **Δουκάκη** στο **Ουισκόνσιν** με 48% έναντι 28% του μισητού γνωστού ανθέλληνα μαυρού παστορα **Τζάκσον**.

...Ξεκίνησαν για το **Παρίσι**. Αεροπλάνα, πλοία, τρέινα δεν έχουν θέση. Η **Μάρα** επιμένει πως

Χωρίς λογία

μπορούν να μεταφερθούν αυτοστιγμί με μια της χειρονομία. Ο **Ημεροδότης** φοβάται. Προτιμά τις δυο ρόδες της μηχανής του. Έφυγαν προς τα δυτικά, ακολουθώντας τον ήλιο.

ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ 7.4.88

Την ημέρα της **Σταύρωσης** του Άλλου κυκλοφορεί ο τελευταίος **Ημεροδότης**. Ουδείς συγκινείται από τον τραγικό αποχαιρετισμό του. Αντίθετα, πολλοί ανησυχούν από το κακόγουστο **πρωταπριλιάτικο καλαμπούρι** του ότι ο υιός του Έιτζ περνά μέσα από τα **προφυλακτικά**, με αποτέλεσμα φοβερή αύξηση του αυνανισμού που δέρνει τη χώρα.

Μετά τη χθεσινή σύσκεψη στο **Καστρί**, το **μαζικό κίνημα** καταλήγει σε αποφάσεις: Η **Εκτελεστική Επιτροπή** της **ΓΣΕΕ** προτείνει αποκλεισμό συνταξιούχων και νόθων —ώστε να υπάρξει **δίκαιη κατανομή** των **καρεκλών** μεταξύ **ΠΑΣΚΕ - ΕΣΑΚ**.

Ενώ όλοι οι **Αθηναίοι** ακολουθούν το παράδειγμα των **Δικών** μας κι εγκαταλείπουν ομαδικά το **κλεινόν άστυ**, οι της **ΔΑΠ** επανέρχονται στο συνέδριο της ΕΦΕΕ. Μονίμως αντίθετα στο **κοινό αίσθημα** αυτά τα παιδιά.

Το τζαμπο των επτά **αεροπειρατών** βρίσκεται πάντα στο **Μαχσάντ** της Περσίας με 55 ομήρους.

Θύμα «**σοβιετικής παραπληροφόρησης**» έπεσε το 1978 ο κ. **Παπανδρέου** ισχυρίζονται μετά δέκα έτη οι υπηρεσίες των ΗΠΑ, αποκαλύπτει η **Εικοσιτετράωρος Κοσκιωτιάς**.

...Οι **Δικοί** μας τηλεφώνησαν αργά τη νύχτα, μόλις τέλειωσαν τα **Δώδεκα Ευαγγέλια**. Τραβάνε, λένε, κατά την **Πίνδο**: να βρουν λευκό χιόνι που κάτω του το χορτάρι έχει αρχίσει να αναδεύεται για να τ' ανατρέψει και, συμμαχώντας με τον ήλιο, να φέρει την Άνοιξη. Να κάνουν Πάσχα, με απλούς βοσκούς, χορευοντας κάτω από αιωνόβια πλατάνια που μόλις **μπουμπουκιάζουν**.

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 8.4.88

...Δεν τους νοιάζει τι γίνεται στον κόσμο, δεν υπάρχουν ειδήσεις γι' αυτούς. Η μηχανή αφήνει **μαύρο αποτύπωμα** στο αφράτο χιόνι του **ανηφορικού δρόμου**. Δίπλα ο **γκρεμός** τούς απειλεί.

Εκτυφλωτικός ο ήλιος καίει τα μέτωπα, τα μαλλιά της ανεμίζουν. Στο βάθος της χαράδρας ο **Άραχθος** μοιάζει ακίνητος οφιοειδής καθρέφτης.

Το **Συρράκο** είναι άδειο. Οι τσοπαναίοι στα χειμαδιά, οι συνταξιούχοι στις πόλεις, ακόμη κι ο κοινοτικός φύλακας το εγκατέλειψε, να κάνει Πάσχα με την οικογένειά του. Οι δύο **Δικοί** μας είναι κυρίαρχοι του χωριού. Η κλειδαμπαρωμένη εκκλησία δεν μπορεί ν' αντισταθεί στη **Μάρα**. Ο **Επιτάφιος** είναι εκεί, αστόλιστος, ψυχρός. Μόνοι τους θα πουν τα **Εγκώμια** κάτω από το φως **διστακτικών** κεριών. Φάλτσος είναι αλλά δεν πειράζει: εκείνη του τα συγχωρεί όλα. Μετά, τους περιμένουν οι ζεστές **φλοκάτες**. Αγκυλώνουν, ερεθίζουν, βοηθούν να μην ακούγεται το σφύριγμα του ανέμου στον πλάτανο που είναι ακόμη **μαύρος** —η Άνοιξη δεν **σκαρφάλωσε** ακόμη τόσο ψηλά.

ΜΕΓΑ ΣΑΒΒΑΤΟ, 9.4.88

...Τον κατέβασε σαν πούπουλο στο βάθος της χαράδρας. Εδώ, δεν έχει χιόνι, τα νερά του χειμάρου κιλούν ορμητικά —βιάζονται να φθάσουν στη ζεστή θάλασσα. Η σιδερένια γέφυρα άντεξε κι αυτόν το χειμώνα. Είναι οι πρώτοι που θα την πατήσουν φέτος. Στις ανήλιες γωνιές της υπάρχει ακόμη **κρυσταλλωμένο χιόνι** —σταλαγμίτες που ρίχνουν δάκρυα στο ποτάμι. Ίχνη της Άνοιξης πουθενά: μόνο **πανάρχαια βρύα** που αδιαφορούν για τις συναλλαγές των εποχών, **πυρηνάρια** που αρνούνται να ρίξουν το φύλλωμά τους. Τίποτα δεν θυμίζει πως **αύριο** είναι Πάσχα.

«**Άλλα μου υποσχέθηκες**», παραπονιέται. Ο **ταλαιπώρος Ημεροδότης** δικαιολογείται ότι **αλλιώς** τα είχε διαβάσει στα βιβλία, αυτά τον παρέσυραν. «**Να τα κάνω όπως τα γράφουν τα βιβλία**», τον ρωτά. Αυτός φοβάται να προκαλέσει τη φύση, να βιάσει τις ημέρες, ν' αντικρύσει ξανά τη δύναμη της **Μάρας**. «**Καλύτερα να φύγουμε**», αντιπροτείνει. Κι αφήνονται να **παρασυρθούν** από το **Χείμαρο**.

ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ, 10.4.88

Ο **Άραχθος** τους έβγαλε στον κλειστό, ζεστό, **Αμβρακικό**. Περνώντας κάτω από το **Γεφύρι** της Άρτας Αυτός θυμήθηκε την **ΑΒ** και την τραγική θυσία της αλλά δεν μίλησε. Εκείνη είχε όμως **κιάλας** θυμώσει. «**Την σκέφτεσαι**

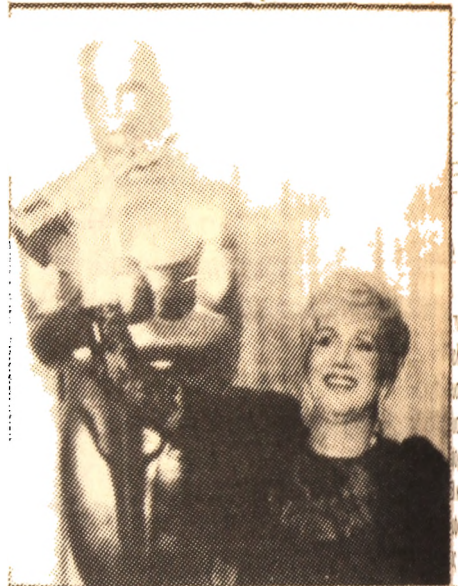
ξανά» του είπε. «**Αυτή η ιστορία πρέπει να τελειώνει**». Το βλέμμα της είχε σκοτεινιάσει το σώμα της έτρεμε —όχι όπως πάνω στη **φλοκάτη** αλλά όπως εκείνο το **βράδυ** με **πανσέληνο** που είχε κάνει την Αθήνα να **τρέμει**. Κι Εκείνος σκέφθηκε πως ήταν αργά πια για να την εμποδίσει - αν και δεν ήταν απόλυτα αλήθεια αυτό.

Βγήκαν στη **Βόνιτσα** και **χόρτασε** η όσφρηση **ταϊκνα**, η **ακοή τσάμικα**, η **όραση παπαρούνες** και **μαργαρίτες**, η **γεύση ρουμελιώτικο αρνί**, η **αφή χάδια** και **κόκκινα αυγά**. **Μέθυσαν** χόρεψαν, τραγούδησαν — κι έκαναν πως **έξεχασαν** τη σκηνή κάτω από το **Γεφύρι**.

Η **Μάρα** είχε **ενθουσιαστεί**. Ο **Ημεροδότης** πρότεινε **Λευκάδα, Ιθάκη, Μαθώνη, Μονεμβασιά, Οία** ή **Σαντορίνη**. «**Το Σάββατο όμως πρέπει να είμαστε στην Αθήνα**», είπε Εκείνη. Κι αυτός δεν ρώτησε **γιατί**.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 11.4.88

Απο τη **Μεγάλη Παρασκευή** το **Τζάμπο** με τους **αεροπειρατές** βρίσκεται στη **Λάρνακα**: οι **κυπριακές αρχές** του επέτρεψαν να **προσγειωθεί** μετά την

Η Ολυμπία στις με το Οσκαρ μας

αναχώρηση του από το **Μαχσάντ** της Περσίας γιατί **τέλειωσαν τα καύσιμά του**. Σήμερα οι **αεροπειρατές** σκότωσαν **δεύτερο όμηρο** — είχαν, **δολοφονήσει** άλλον ένα το **Σάββατο**.

Δεν άντεξε την **παραίτησή** του από Γ.Γ. του ΑΚΕΛ: **πέθανε** χτες σε ηλικία 80 χρονών ο **Εζεκίας Παπαϊωάννου**.

Τα τελικά αποτελέσματα του **Αγίου Πάσχα**. 27 νεκροί στους **δρόμους**, 11 τραυματίες **απο βεγγαλικά**, ένας **αναστημένος**.

Ο **Τακης Κ** και η **ΑΒ** στο **Ξυλόκαστρο**: δεν **φантаζονται** τι τους περιμένει

Μπορεί ο καταδίκος μας να μην πήρε Νόμπελ αλλά η μισοδική μας Ολυμπία Δουκάκη πήρε Όσκαρ. Παρηγορηθείτε.

ΤΡΙΤΗ, 12.4.88

Με αντάλλαγμα την τροφодοσία τους σε καύσιμα και την άδεια να φύγουν οι αεροπειρατές ελευθερώνουν 12 ακόμη ομήρους και πετούν προς τ' Αλγέρι.

Κοντεύαμε να ξεχάσουμε, πως η Ιταλία μετά την τρίτη και τυχερή παραίτηση του κ. Γκορία δεν είχε κυβέρνηση. Μόλις σήμερα ο χριστιανοδημοκράτης Ντε Μίτα ανακοίνωσε πως είναι σε θέση να σχηματίσει κυβέρνηση.

Απελευθερώνονται από σήμερα οι τιμές των οπωροκηπευτικών και αναμένεται ότι από τη χαρά τους θα πετάξουν.

Ο Τάκης Κ. γυρίζει πρώτος από την έξοδο του τριήμερου. Και βρίσκει το μοιραίο τηλεγράφημα: ΤΑ ΕΜΑΘΑ ΟΛΑ ΓΙΑ ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗ ΚΑΙ ΜΑΡΑΣ STOP ΘΑ ΜΟΥ ΤΟ ΠΛΗΡΩΣΕΙ STOP ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΕΡΘΕΙ ΝΑ ΜΕ ΠΑΡΗΓΟΡΗΣΕΙ QUESTION MARK ΒΡΙΣΚΟΜΑΙ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟ END AB.

Χωρίς δισταγμό, χωρίς σκέψη, αρπάζει την πρώτη Καβασάκι που βρήκε εμπρός του κι εξαφανίζεται...

ΤΕΤΑΡΤΗ, 13.4.88

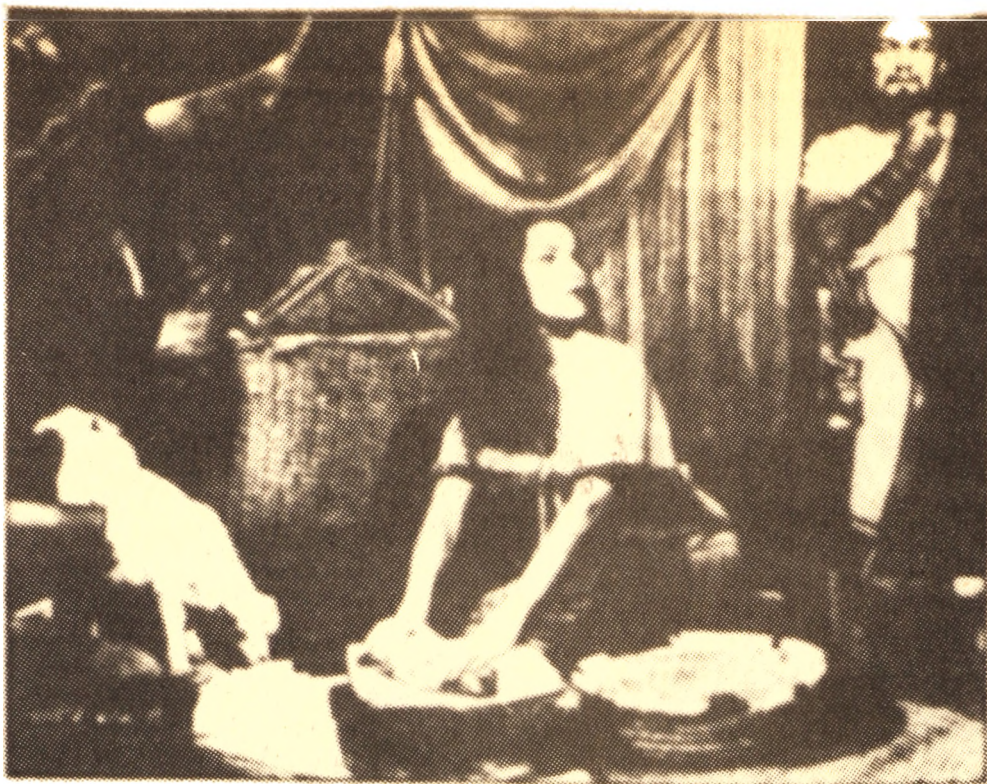
«Πάνω απ' όλα με την αλληλεγγύη της μεγάλης χώρας του σοσιαλισμού, της Σοβιετικής Ένωσης», περιμένει να βρεθεί λύση του κυπριακού ο προαλειφόμενος ως νέος Γ.Γ. του ΑΚΕΛ κ. Χριστόφιας, 42 ετών, σύμφωνα με συνέντευξη του προς τον «Ριζοσπάστη». Πέντε χρόνια «σπουδών» στη Μόσχα δεν πήγαν χαμένα.

Και τώρα, τι θα γίνουμε χωρίς τον κ. Αρκουδέα - που καταργήθηκε από αρχιμπατσος; Το όνομά του ήταν μια κάποια λύση.

«Ναρκοθετήθηκε» η έρευνα των επιστημόνων του Πολυτεχνείου ώστε να μην καταληξει σε οριστικά συμπεράσματα για τις επί ΠΑΣΟΚ υποκλοπές καταγγέλλει ο Πρόεδρος της σχετικής Επιτροπής κ. Μαρκάτος. Δεν βαριέσαι, χωριό που φαίνεται, κολασούζο δεν θέλει.

Το τζάμπο βρίσκεται πάντα στο Αλγέρι αλλά ουδείς από

Μεγά παθος στα χέρια — τα πόδια ντραήκαμε να τα δειξουμε

Η φωτογραφία ετοιμάζει το Πασχαλινό τσουρεκι υπό το αγρυπνό βλέμμα του Τάκη. Αρριστερά, ο άμνος του Πάσχα που δεν υποπτεύεται τί τον περιμένει.

τους ομήρους ενδιαφέρεται για το γνωστό τραγούδι του καμηλιέρη. Μόλις υπάρχουν νεότερα, θα σας ενημερώσουμε.

Αναβολή του συνεδρίου της ΓΣΕΕ προτείνει στις υπόλοιπες συνδικαλιστικές παρατάξεις, η ΠΑΣΚΕ. Το παζάρι με την ΕΣΑΚ δεν κατέληξε ακόμη.

Ετοιμαστείτε να ευρωψηφίσετε στις 11 Ιουνίου 1989. Έτσι έδοξε τω Ευρωκοινοβουλίου.

Ποινική δίωξη για το θάνατο από τον περσινό καύσωνα 11 τροφίμων του Δαφνίου άσκησε ο εισαγγελέας. Οι 2.000 «γνωστικοί» καλώς πήγαν.

Αφίχθη ο δήμαρχος - κυβερνήτης του Δυτικού Βερολίνου κ. Ντίπγκεν, προσκεκλημένος του συναδέλφου και ομογενούς του κ. Έμπερτ.

Η Εθνική ελπίδων κέρδισε 5-0 την αντιστοιχη Ολλανδική. Από ελπίδες πάντα καλά πηγαιναμε σε αυτόν τον τοπο

Ο κ. Μαχαιρίτσας θα πάει πρεσβευτής στην Κύπρο. Για την ώρα μάλλον απεργεί κι αυτός μαζί με τους υπόλοιπους διπλωμάτες που κήρυξαν τριήμερη απεργία.

Ανακοίνωση του αστυνομικού τμήματος Ξυλοκάστρου: «Σήμερα και περί ώραν 4.15 απογευματινήν ο πασίγνωστος συντάκτης του Ημεροδότη και συνεργάτης του Αντί κ. Τάκης Κ. επιβαίνων μοτοσυκλέτας τύπου KAWASAKI και μεταφέρων μετ' αυτού γυνή αγνώστων στοιχείων, παρεξέκλινε της οδού λόγω υπερβολικής ταχύτητας και κατέπεσεν. Φέρων πολλαπλά σύνθετα κατάγματα εις τον δεξιόν μηρόν και την δεξιάν χειράν διεκομίσθη εις το νοσοκομείο Κορίνθου. Η μοτοσυκλέτα επέρασε στο αντίθετο ρεύμα και συνεκρούσθη με διερχόμενον αυτοκίνητον το οποίο επιπλέον διέμέλισε την αγνώστην γυνή. Ο Τάκης Κ. έχει διαφύγει τον κίνδυνο ενώ το πτώμα της αγνώστης διεκομίσθη εις Αθήνας». Τυχερé Τάκη, άμοιρη AB.

Πετάει πετάει η ντομάτα μετά την απελευθέρωση των τιμών των οπωροκηπευτικών. όπως πρώτοι είχαμε προβλέψει.

Σε ηλικία 90 ετών πέθανε ο Γ. Μυλωνάς, αρχαιολόγος. Και θα ταφεί, λέει, στον αρχαιολογικό χώρο των Μυκηνών, όπου είχε πραγματοποιήσει ανασκαφές. Μεταθανάτιος ματαιοδοξία

Ελληνοτουρκικές λεκτικές αψιμαχίες σχετικά με τη μειονότητα της Θράκης.

Μάιο ή Ιούνιο θα πάει στα Τιράνα ο κ. Παπανδρέου. επίσημος προσκληθείς υπο του κ. Μαλίλε. Ας τον κρατήσουν μονιμως να συσφιγχθούν περαιτέρω αι σχέσεις των δυο λαών, και να εμπλουτισθεί ο δικός τους σοσιαλισμός.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 16.4.88

Δολοφονείται στην Τύνιδα ο υπαρχηγός της Αλ - Φατάχ Αμπού Τζιχάντ πιθανότατα από Ισραηλινούς κομάντος. Οι Παλαιστίνιοι διαδηλώνουν στα κτετοχόμενα: άλλοι 15 νεκροί από τις ισραηλινές δυνάμεις. Και οι αεροπειρατές με το Τζάμπο πάντα στο Αλγέρι.

Ο επιτιμος συντάκτης του Ημεροδότη κ. Βασίλης Ζήσης αναχωρεί για επίσημη επίσκεψη στην Κίνα, προσκεκλημένος από τον Τενγκ Χαϊάο Πίνγκ. Τον συνοδεύουν ο κ. και η κ. Σαρτζετάκη, ο Α. Τρίτσας και πλήθος δημοσιογράφων.

Τίποτε δεν άφησε όρθιο το ΠΑΣΟΚ σε αυτόν τον τόπο: μεσούντος του Απριλίου χιόνια και βροχές σε όλη τη χώρα.

Η μήπως φταίει για τον βαρυθυμο καιρό το ότι σήμερα κηδεύεται η AB; Τη συνόδεψαν στην τελευταία της κατοικία οι Δικοί μας που ξαφνικά εμφανίστηκαν. Η πανέμορφη πρακτωρ της κυπ πάει να συναντήσει τον καρπό των άνομων ερώτων της που θυσιάστηκε για το μετρό της Αθήνας. Δυσμοιρη, AB, δεν θα σε ξεχάσουμε ποτέ...

ΚΥΡΙΑΚΗ, 17.4.88

Του Άπιστου Θωμά. Ας αντιπαρέλθουμε το θέμα καλύτερα.

Με το «πρυτανείο των δημογερόντων» τα βάζει ο κ. Μπακογιάννης, ο γαμπρός του κ. Μητσοτάκη, από το «Βήμα». Ειλικρινέστερος ο γραμματεύς του υπουργικού Συμβουλίου κ. Ζώρας σύρει τα εξ αμάξης στον Κ. Καραμανλή από τις στήλες της έγκυρης «Αυριανής» - ενώ ο κ. Θεοδωράκης προσπαθεί να δικαιολογήσει τα αδικαιολόγητα στην «Ελευθεροτυπία». Ξεσκονίστε τα εκλογικά σας βιβλιάρια.

Τα υπολείμματα των Ερυθρών Ταξιαρχιών στην Ιταλία δολοφονούν τον Χριστιανοδημοκράτη γερούσιαστή Ρομπέρτο Ρουφίλι.

Οι ταλαίπωροι όμηροι, πάντα

ΠΕΜΠΤΗ, 14.4.88

Ευτυχώς: Όσοι ήδη έχουν δυο δουλειές, θα μπορούν να τις έχουν και στο μέλλον. Οι υποδελοίποι, μόνο μια. Ταδε εφά ο πάντα μαθητευόμενος αριστερός κ. Γεννηματάς.

Σύμφωνα με «διαρροές» τη μη συμμετοχή των συνταξιούχων στο συνέδριο της ΓΣΕΕ θα προτείνει ο εισηγητής Αρεοπαγίτης κατά τη σχετική συζήτηση που θα γίνει στις 22 Απριλίου - ημέρα που αρχίζει και το συνέδριο, αν δεν αναβληθεί. Οι συνταξιούχοι διαμαρτυρούνται και ζητούν να υπάρξει εισηγήση και υπο συνταξιούχο αρεοπαγίτη.

Ανεξαρτητως όλων αυτών, εθνικό εορτασμό, της Πρωτομαγιάς αποφάσισε το ΕΚΑ. Να δούμε ποιος θα τους χωρίσει μετά τη συγκέντρωση...

Βουλευτες της ΝΔ καταθέτουν επερώτηση σχετικά με το διορισμό συγγενών διαφόρων μεγαλοπασόκων στην Εθνική Τράπεζα. Ήθελαν δηλαδή να τους αφήσουν να γίνουν Γούκοι.

Αφίχθη ο υπουργός εξωτερικών της Αλβανίας κ. Ράις Μαλίλε.

Τουλάχιστον 10 εμπρησμοί έγιναν τη νύχτα στην Πλατεία Βάθης. Οι σύγχρονοι ζηλωτές του Νέρωνος αναζητούνται.

Σοβιετική, Αμερικανική, Αφγανική και Πακιστανική κυβέρνηση υπέγραψαν στη Γενεύη συμφωνία για την αποχώρηση του Κόκκινου Στρατού από το Αφγανιστάν: θα αφήσουν τους Αφγανους να σφάζονται με την ησυχία τους μόνοι τους στο εξής.

Συνωστισμός στο νοσοκομείο Κορίνθου. Απουσιάζουν μόνο οι Δικοί μας.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 15.4.88

Δεν μπορούσε να σκοτώσει ο Νάσιουτζικ αποφαίνονται δυο ειδικοί που τον εξετάσαν. Μόνο ο ίδιος ξέρει...

5 υπέρ - 2 κατά

Όταν αποκαλύπτεται ότι το υπουργικό συμβούλιο του Ισραήλ αποφάσισε με ψήφους 5 υπέρ και 2 κατά τη δολοφονία του **Αμπού Τζιχάντ** του στενότερου συνεργάτη του Γιασέρ Αραφάτ και υπεύθυνου της «Φατάχ» για τα κατεχόμενα εδάφη όταν οι στρατιώτες του Ισραήλ την επόμενη ημέρα δολοφονούν στα κατεχόμενα εδάφη της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας μια δεκάδα Παλαιστινίων όταν επί πέντε περίπου μήνες οι συγκρούσεις στα κατεχόμενα δεν σταματούν και η κυβέρνηση του Ισραήλ αντιμετωπίζει με «φωτιά και τσεκούρι» την εξέγερση χωρίς να σέβεται κανένα κανόνα Δικαίου και σεβασμού των πολιτικών, ατομικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων όταν η βία και η καταπίεση είναι στοιχείο της καθημερινής ζωής τότε επιβεβαιώνεται με τις πλέον κραυγαλέες πράξεις ότι οι ηγετικοί κύκλοι του Ισραήλ εφαρμόζουν και εκτρέφουν την κρατική τρομοκρατία.

Ορισμένοι βέβαια στο Ισραήλ γνωρίζουν ότι αυτή η πολιτική μακροπρόθεσμα θα πολλαπλασιάσει τα προβλήματα και μπορεί να βλάψει τη χώρα τους. Όμως αυτό που η παγκόσμια κοινή γνώμη γνωρίζει είναι η βία και ο θάνατος που σκορπούν τα όπλα των Ισραηλινών στρατιωτών στα κατεχόμενα.

Η δολοφονία του Αμπού Τζιχάντ θα μετατραπεί σε καταδίκη του Ισραήλ και ένθερμη υποστήριξη των αγώνων του λαού της Παλαιστίνης.

ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΙΕΣΤΙΚΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ

Ο Άρθουρ Μίλλερ έδωσε συνέντευξη στο περιοδικό *Νουβέλ Ομπσερβατέρ* με την ευκαιρία της κυκλοφορίας της αυτοβιογραφίας του στα γαλλικά (τίτλος: *au fil du temps*). Από τη συνέντευξη αυτή, που δημοσιεύθηκε στο τεύχο 8-14 Απριλίου, παραθέτουμε το ακόλουθο αποσπασμα:

Α.Μ.: Τελευταία πήγαμε στην Τουρκία μαζί με τον Χαρλάντ Χιντερ για να δούμε τους φυλακισμένους συγγραφείς και για να γνωστοποιήσουμε την κατάσταση τους. Υπάρχουν εκατοντάδες, χιλιάδες

άνθρωποι στις φυλακές. Μου λένε ότι η δραστηριότητα μας είχε κάποιο αποτέλεσμα. Αυτό είναι καλύτερο από τη σιωπή. ΕΡ.: Βοηθάτε ιδίως τους συγγραφείς... Α.Μ.: Μα τους συγγραφείς συλλαμβάνουν, πρώτα, σε όλα τα καθεστώτα.

Μετά την επιστροφή του από την Τουρκία ο Άρθουρ Μίλλερ, ο οποίος είναι μέλος της Διεθνούς Αμνηστίας, στέλνει συνεχώς γραμμάτια και τηλεγραφήματα προσπαθώντας να ενημερώσει όσο το δυνατόν περισσότερο κόσμο για αυτά που είδε και πληροφορήθηκε στη χώρα του κ.

Οξολ.

Στην Ελλάδα το «πνεύμα του Νταβού» και η «ελληνοτουρκική φιλία» του κ. Μιχ. Θεοδωράκη κόντευουν να μας κάνουν να γυαλίσουμε ποιο είναι το καθεστώς στη γειτονική χώρα. Ευτυχώς υπάρχουν ορισμένοι διανοούμενοι, όπως ο Άρθουρ Μίλλερ, που δεν ασχολούνται επαγγελματική ή ημιεπαγγελματικά με την πολιτική και που οι πολιτικές τους πράξεις δεν απορρέουν από κομματικές επιταγές ή «εθνικά» συμφέροντα.

Ι.Π.

στο Τζάμπο στο Αλγέρι.

Διεθνής καταδίκη της δολοφονίας του **Αμπού Τζιχάντ** αλλά η ισραηλινή κυβέρνηση κάνει πως δεν καταλαβαίνει.

Στο Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο της Κορίνθου είμαστε όλοι (πλην του Βασιλέ) μαζεμένοι γύρω από το κρεβάτι του **Τάκη**. Καπνίζουμε παρά τις απαγορεύσεις. Ο **Τάκης** κλαίει βουβά, η **Μάρα** είναι σκοτεινή, ο **Ημεροδότης** νευρικός. Η απουσία της **ΑΒ** βαραίνει στην ατμόσφαιρα. Όλοι όμως ξέρουμε πως από τη στιγμή που εμφανίστηκε η **Μάρα**, η **ΑΒ** περίσσευε...

ΔΕΥΤΕΡΑ, 18.4.88

Πιστός στο κυβερνητικό αλαλούμ ο κ. **Ακριτίδης** ξαναδυσμεύει τις τιμές των ενθου-

σιώντων υψιπετών οπωροκηπευτικών.

Αρχίζει ο πέμπτος γύρος των συνομιλιών για τις **βάσεις**. Πολλοί ισχυρίζονται ότι ο έκτος θα γίνει μετά τις εκλογές.

Αμερικανικές δυνάμεις πλήττουν πλωτές εξέδρες άντλησης πετρελαίου της Περσίας στον **Κόλπο**. Οι **Παλαιστίνιοι** στα κατεχόμενα απεργούν και διαδηλώνουν, ο πόλεμος **Περσίας - Ιράκ** συνεχίζεται, οι **όμηροι** πάντα στο Αλγέρι. Η απαίσια **μυρωδιά του μπαρουτιού** απλώνεται στην περιοχή.

Νέος κίνδυνος στον ορίζοντα: **ακρίδες** εκ **Λιβύης** απειλούν την Κρήτη. Αυτές έλειπαν.

Συγκέντρωση στην **Ομόνοια** απαιτεί να γίνει το συνέδριο της **ΓΣΕΕ** παρά τις διχόνοιες που υπάρχουν. Φρούδες ελπίδες.

Στην **Αγία-Σοφία** γυρίστηκε το **βιεντοκλίπ** για την τουρκική συμμετοχή στη **Γιουροβίζιον**. Η μουσική δεν ήταν **βυζαντινή** κι ούτε υπήρχαν **ψάλτες** - πλήρης αποτυχία.

Ο κ. **Αβέρωφ** εγκωμιάζει τον **Κ. Καραμανλή** αλλά στηρίζει τον **Κ. Μητσοτάκη**: μια ζωή γέφυρα αυτός ο άνθρωπος.

ΤΡΙΤΗ, 19.4.88

Επιτέλους, ανακοινώνεται και **επισήμως** η επ' **αόριστον** α-

ναβολή του «ενωτικού» συνεδρίου της **ΓΣΕΕ**.

Ο **Βασίλης Ζ.** έχει σήμερα τις πρώτες επίσημες συνομιλίες με τους **Κινέζους** στο **Πεκίνο**. Μεταφράζει ο κ. **Τρίτσης** και διορθώνει ο **Κ. Σαρτζετάκης**.

Πλήθος **απεργιών** και **στάσεων εργασίας**. Τα γράφουν και οι εφημερίδες και το «**Αντί**». «Το ήξερα ότι κρατούσες σημειώσεις», είπε η **Μάρα**. «Γιατί να πάνε χαμένες; Άλλωστε ούτε συ αγαπάς τους αναγνώστες σου. Γιατί να σ' αγαπούν αυτοί;». Στη μνήμη της **ΑΒ** λοιπόν και για τελευταία φορά.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ

ΕΛΕΓΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΣΥ

Οι κ. Αυγερινός, Γεννηματάς, Μαγκάκης και εσχάτως ο κ. Φλώρος τη μόνη δυνατή τάρασση που μπορούσαν να έχουν περί του ΕΣΥ — με κάποια εξαίρεση, ίσως, του τρώτου — ήταν αυτή που θα αντιστοιχούσε σε μια αναλογία διαθεσίμων πόρων και πραγματικών αναγκών στον τομέα της Υγείας. Η παράσταση αυτή περί της Υγείας θα έχει βέβαια και την απαραίτητη «σοσιαλιστική» χροιά έτσι ώστε να μην δημιουργούνται συγχύσεις περί τις κατά τα άλλα εξίσου ποσοτικές και μη ανθρωποκεντρικές αντιλήψεις του κ. Δοξιάδη.

Αυτά συμβαίνουν στο επίσημο επίπεδο της κρατικής πολιτικής για την Υγεία στο χώρο της μαχομένης ιατρικής η οποία ουδέποτε εξέλιπε, τα μεγέθη αντιστρέφονται. Εδώ, σημασία δεν έχει η αναλογία μέσων και αναγκών αλλά, πρώτα απ' όλα, η απόλυτη συνειδηση ότι τα μέσα δεν επαρκούν για τις ανάγκες, και κατά δεύτερο λόγο, η εξίσου απόλυτη επιλογή του γιατρού να καλύψει, λες ως θαυματοποιός, όσο το δυνατόν περισσότερες ανάγκες, χωρίς ολιγωρία και χωρίς τετριμμένα άλλοθι.

Ευχή είναι να μην τύχει να επισκεφθείτε ποτέ το Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο Κορίνθου και πιο συγκεκριμένα την Ορθοπαιδική Κλινική αυτή που «τροφοδοτείται αενάως» από την τρέλα του τροχού ή από τους πολλούς καπνούς του αλκόολ.

Λοιπόν, σε αυτή την κλινική υπάρχει μια ομάδα νέων γιατρών που αποφάσισαν να μπουν στην πρώτη γραμμή, χωρίς να υπολογίσουν το γλιίσχρο αντιμίσθιο ούτε την απώλεια της επιφάνειας της πρωτεύουσας.

Τέτοιες περιπτώσεις είναι η μόνη πραγματικότητα του ΕΣΥ.

Μας απειλεί νέα Μαλακάσα

«Η ψευτιά δεν βρίσκεται στις λέξεις,
είναι στα πράγματα».

Πολλά λέγονται για τα μέτρα ασφαλείας στις αποθήκες πυρομαχικών τον τελευταίο καιρό. Φυλάγονται, πράγματι καλά, πυρομαχικά αξίας δισεκατομμυρίων; Υπάρχει κίνδυνος κάποιου ατυχήματος; Είναι εύκολο το να κλαπούν πυρομαχικά και όπλα αξίας από τις αποθήκες; Είναι εξοπλισμένες οι φρουρές με τεχνικά μέσα που να εξασφαλίζουν τον καλύτερο έλεγχο των περιοχών των αποθηκών πυρομαχικών; Υπάρχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις για να αποθηκευτούν όπλα που διαθέτουν ευαίσθητο, ηλεκτρονικό εξοπλισμό;

Αφορμή για να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα είναι η κατάσταση που επικρατεί στις αποθήκες της αρμοδιότητας της 80 ΑΔΤΕΑ, σε παραμεθόριο περιοχή.

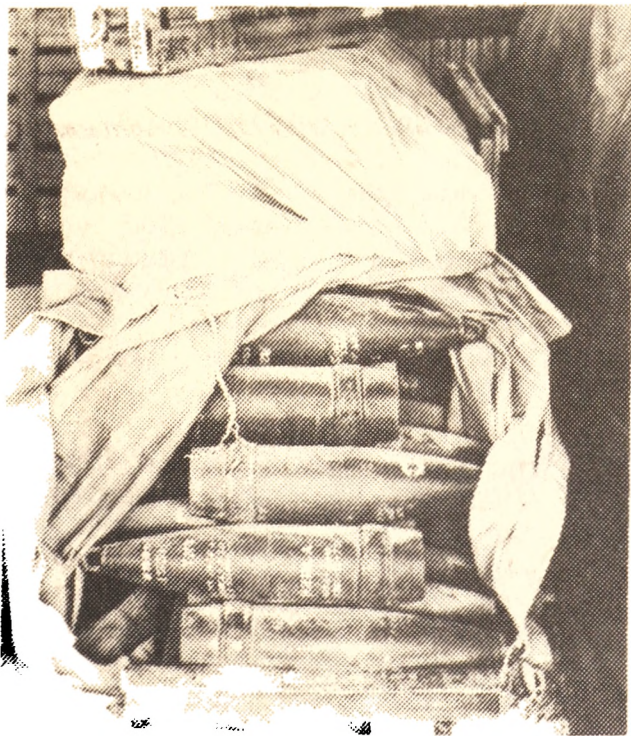
Τεράστιες περιοχές με αποθήκες πυρομαχικών είναι ουσιαστικά αφύλακτες. Πυρομαχικά εκτεθειμένα στο έλεος της ρύσης, σκεπασμένα το πολύ-πολύ με λιγνάσα, ξυλωμένες στέγες αποθηκών από τον αέρα, πρόχειρα υπόστεγα στη θέση αποθηκών, σάπια βλήματα από την υγρασία, αποθήκες χωρίς πόρτες είναι πιθανή βόρα για τον κάθε περαστικό «χωριάτη» που γνωρίζει έστω και ελάχιστα την περιοχή, όπλα ευαίσθητα κάτω από την αττίλη της υγρασίας. Αυτή είναι η κατά-

σταση που επικρατεί στις περισσότερες αποθήκες της 80 ΑΔΤΕΑ, ενώ οι αρμόδιοι περιορίζονται στο να «θέτουν εις γνώσιν την κατάσταση», και να επιστρατεύουν ολοένα και μεγαλύτερο αριθμό φαντάρων για τη φύλαξή τους, χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα.

Ο έλεγχος των περιοχών που βρίσκονται πυρομαχικά είναι σχεδόν αδύνατος από τους φαντάρους. Τα μέτρα ασφαλείας υιοθετούνται περισσότερο με γνώμονα την λογική του να βρίσκονται σε δουλειά οι φαντάροι, παρά για την πραγματική διαφύλαξη των πυρομαχικών. Τα μέτρα που παίρνονται είναι στην ουσία άσκοπα και αναποτελεσματικά. Τεχνικά μέσα, όπως τουλάχιστον οι προβολείς, για να μην αναφερθούμε σε άλλα πιο σύνθετα και ακριβότερα, είναι ανύπαρκτα. Έτσι κάθε άλλο παρά ασφαλέστερη και ευκολότερη γίνεται η φύλαξη των πυρομαχικών. Αντί αυτού απαιτείται από τους φαντάρους να «φυλάνε» τα πυρομαχικά επιβάλλοντάς τους πρόσθετες εξουθενωτικές σκοπιές.

Επίσης πρέπει να προσθέσουμε ότι αυτός ο πρόσθετος αριθμός φαντάρων ζει κάτω από τις πλέον άσχημες συνθήκες. Είναι, το λιγότερο που μπορεί να πει κανείς, φασιστικής νοοτροπίας, το να επιρρίπτονται όλες οι ευθύνες στους φαντάρους και να τιμωρούνται με το παραμικρό επειδή είναι ξεσκέπαστες στίβες πυρομαχικών, την στιγμή που είναι εκτεθειμένα εκτός αποθηκών.

Τελικά τι είναι προτιμότερο: να ταλαιπωρούνται άσκοπα τόσοι και τόσοι φαντάροι, ξενυχτώντας χωρίς την παραμικρή δυνατότητα ελέγχου του χώρου ευθύνης τους ή να διαφυλαχθεί το δημόσιο χρήμα από τους διάφορους επιτήδειους; Είναι προτιμότερη η αυτοϊκανοποίηση του στρατιωτικού - γραφειοκρατικού κατεστημένου που αρέσκεται στην έκθεση στρογγυλών και μεγάλων αριθμών προς τους ανώτερους του παίρνοντας εικονικά μέτρα ασφαλείας; Τι πρέπει να συμβεί για να ξεχάσουν οι αρμόδιοι το δόγμα, ότι όσο περισσότεροι φαντάροι φυλάνε σκοπιά, τόσο απρόσβλητες είναι οι αποθήκες; Τι περιμένουν οι αρμόδιοι για να πάρουν πραγματικά μέτρα ασφαλείας;

Οβίδες των 155 χιλ. στοιβαγμένες σαν καρπούζια. Οι σκουριές επάνω τους είναι εμφανείς

ΑΝΤΙ ΚΑΙ ΖΕΡΟ ΨΟΜΙ

ΑΚΡΙΒΑΙΝΟΥΜΕ ΚΙ ΕΜΕΙΣ

Τα ψέματα τελείωσαν. Οι αναγνώστες μας, ήρθε η ώρα να ανταποκριθούν στα κελεύσματα των καιρών και στη διόγκωση της τιμής των συντελεστών που καθορίζουν το κόστος του ΑΝΤΙ. Με άλλα λόγια, από το επόμενο τεύχος ακριβαίνουμε κατά 50 δραχμές, κάτι για το οποίο σας είχαμε ήδη προειδοποιήσει.

Η προηγούμενη αύξηση της τιμής του ΑΝΤΙ είχε γίνει πρις από δύο χρόνια, στις 28 Μαρτίου 1986. Σ' αυτό το διάστημα που μεσολάβησε διατηρήσαμε τη σταθερή πώλησης του περιοδικού στις 100 δραχμές, σε πείσμα της ανόδου του κόστους. Η απουσία επιχειρηματικού κέρδους μας επέτρεπε τη διατήρηση μιας τέτοιας τιμής, μολονότι, κατά γενική ομολογία, εθεωρείτο χαμηλή. Δυστυχώς τα έξοδα της έκδοσης δεν μας επιτρέπουν πια να συνεχίσουμε να τη διατηρούμε. Από το επόμενο τεύχος το ΑΝΤΙ θα πουλιέται **150 δραχμές**. Θέλουμε να πιστεύουμε, πάντως, ότι η αύξηση αυτή δεν θα αποβεί μοιραία για τη σχέση μας με τους αναγνώστες μας. Ελπίζουμε ότι κατανοούν την αναγκαιότητά της και θα ανταποκριθούν όπως ταίριαζει σε φίλους.

Όπως πάντα, στις περιπτώσεις που αυξάνει η τιμή του περιοδικού, οι συνδρομητές μας μπορούν να ανανεώσουν με τις παλιές τιμές τη συνδρομή τους. Ισχύει και τώρα η προσφορά μας. Οι τιμές των συνδρομών θα μείνουν ίδιες μέχρι το τέλος Απριλίου. Όσοι, λοιπόν, από τους παλιούς και όσοι νέοι συνδρομητές θέλουν να επωφεληθούν μπορούν να ανταποκριθούν άμεσα. Αυτό είναι καλό για το ΑΝΤΙ, αλλά πιστεύουμε, και για τους ίδιους.

Υπο - (φασισμο) κλοπές

Το αν επανερχόμαστε και πάλι στις υποκλοπές δεν γίνεται από κάποια ανεξήγητη επιμονή, ούτε επειδή θύμα υποκλοπών ήταν και το ΑΝΤΙ και εξακολουθεί να είναι, όπως δείχνουν τα λόγια του κ. Τόμπρα και τα κατώματα του κ. Αθανασόπουλου. Ο τελευταίος φαίνεται να πιστεύει ότι έχει να κάνει με αφελείς και ότι μπορεί να «δουλεύει» όλους από τον τελευταίο πολίτη μέχρι τη Βουλή. Αυτή ακριβώς η νοοτροπία μαζί με τη λειτουργία των «κοριών» είναι που καλλιεργεί συστηματικά κανόνες συμπεριφοράς από την κορυφή της εξουσίας που θυμίζουν ολοκληρωτικές πρακτικές.

Επανερχόμαστε συνεπώς γιατί αυτές οι πρακτικές και αυτή η νοοτροπία θα πρέπει να σταματήσουν πριν επεκταθούν και σε άλλους τομείς και πριν διαμορφώσουν «οργουελιανές» συνθήκες για τη ζωή μας.

Δεν θα πούμε λοιπόν ότι, όπως προκύπτει από τις αιτιάσεις των καθηγητών, η Επιτροπή του κ. Αθανασόπουλου κάθησε και ασχολήθηκε με τις υποκλοπές επί ΝΔ και δεν ασχολήθηκε με τη συγκεκριμένη καταγγελία για την οποία συστάθηκε:

- Τις υποκλοπές στα γραφεία του ΚΚΕ και της ΕΑΡ που διαπιστώθηκαν τον έβδομο χρόνο διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ.

Ούτε ότι η Επιτροπή δεν σεβάσθηκε τους κανόνες της δημοκρατίας και αντί για επιτροπή της Βουλής λειτούργησε ως Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ. Ούτε ότι η Επιτροπή, με το πόρισμα που κατέθεσε εξέθεσε και υπονόμωσε τη Βουλή ως βουλευόμενο όργανο. Αυτά, τέλος πάντων, έστω να δικαιολογηθούν από την μικροκομματική, λογική που επικρατεί.

Θα ανεχθούμε όμως και τη νοοτροπία του κ. Τόμπρα και το «νταβατζιλίκι» που εφαρμόζουν Τόμπρας και Αθανασόπουλος;

Η εκδίκηση της ντομάτας

Η νέα «μάχη του τελάρου» υπέρ των αγροτών και των καταναλωτών που εξήγγειλε πανηγυρικά ο πρωθυπουργός στο Κιλελέρ καταργώντας τη διατίμηση των τιμών στα οπωροκηπευτικά δεν κράτησε ούτε βδομάδα... Η έκρηξη των τιμών ανάγκασε τον κ. Ακριτίδη να επαναφέρει «το Δελτίο Τιμών στα είδη εκείνα που οι τιμές τους εμφανίζουν σημαντικές εκτροπές». Πέρα από το ότι δοκιμάσθηκε και απέτυχε παταγωδώς για άλλη μια φορά η αξιοπιστία της κυβέρνησης πήραν όλοι μια καυτή γεύση από το πώς προετοιμάζονται, μελετώνται και επιλέγονται οι αποφάσεις της κυβέρνησης.

Ορισμένοι είδαν μέχρι και «γδάριμο» των αστών από τους αγρότες ανασκαλεύοντας στη μνήμη τους προφανώς το «βραστούς, βραστούς θα φάμε τους αστούς» βγάζοντας έτσι «λάδι» την κυβέρνηση. Η τελευταία παρά τον τραγέλαφο της «μάχης του τελάρου» το καλοκαίρι του 1982, επί Μωραΐτη όταν «ο σοσιαλισμός τράβαγε

την ανηφόρα» δεν κατόρθωσε καν να αξιολογήσει τους νόμους της αγοράς, πόσο μάλλον να διαμορφώσει έναν υγιή κύκλο διακίνησης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων που δεν θα επέτρεπε στους κερδοσκοπικούς μηχανισμούς να κυρίαρχουν. Οι τελευταίοι βέβαια δεν είναι άσχετοι από την κυβερνητική πολιτική που τους στηρίζει, αφού αυτή η πολιτική δεν μπορεί παρά να βασίζεται σε αυτούς.

Κρίμα γιατί τουλάχιστον οι κυβερνητικοί παράγοντες θα μπορούσαν να προφυλάξουν τον πρωθυπουργό από τον κίνδυνο της ντομάτας.

Όσο για τους καταναλωτές θα πρέπει μετά από αυτά να μάθουμε όχι μόνο να μην αγοράζουμε, αλλά να τοποθετούμε και τις υποσχέσεις στις πραγματικές διαστάσεις του «τελάρου» της πραγματικότητας.

Και τώρα φρεγάτες «αντί -Νταβός»

Η κ. Ριτζγουαίη δεν ήρθε ξαφνικά στην Αθήνα. Ούτε έκανε «διπλωματικές διαβουλεύσεις ρουτίνας». Η «ουσία των συνομιλιών» με την ελληνική κυβέρνηση ήταν διπλή: Οι διαπραγματεύσεις για τις βάσεις και το πενταετές πρόγραμμα εξοπλισμού των Ενόπλων Δυνάμεων.

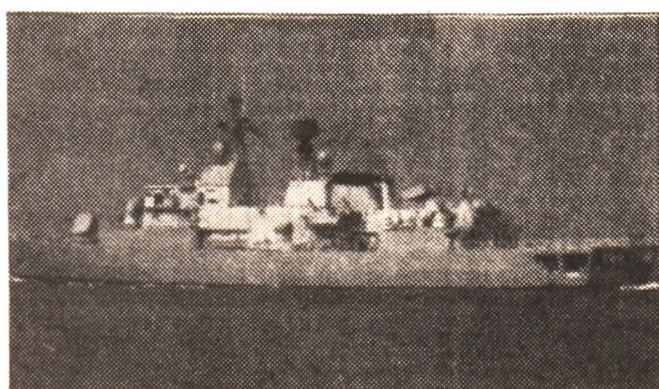
Η αγορά των τεσσάρων δυτικογερμανικών φρεγατών για το Πολεμικό Ναυτικό —αξίας σύμφωνα με την κυβέρνηση 1,17 δισ. δολαρίων— είναι η συνέχεια της «αγοράς του αιώνα». Τα στοιχεία που αποκάλυψε η «Πρώτη» για το ότι η αγορά αυτή ήταν ενταγμένη στα πλαίσια του προγράμματος εξοπλισμού του ΝΑΤΟ στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και το πρόγραμμα φρεγατών του ΝΑΤΟ είναι μια πτυχή της νέας «αγοράς του αιώνα».

Υπάρχουν και άλλες όμως. Μια ημέρα μετά την επίσκεψη της κ. Ριτζγουαίη η προμήθεια των φρεγατών διαχωρίσθηκε από το πρόγραμμα προμηθειών ελικοπτερων, αρμάτων μάχης κλπ. —άλλωστε τα τελευταία ήταν επαναλείψεις παλαιότερων ανακοινώσεων (εφημερίδας 7.4). Οι φρεγάτες λοιπόν μπήκαν στο τραπέζι των διαβουλεύσεων Παπανδρέου - Ριτζγουαίη και συνδέθηκαν σύμφωνα με ορισμένες πληροφορίες με την αναλογία «7 προς 10» στη χορήγηση αμερικάνικης βοήθειας προς την Ελλάδα και την Τουρκία.

Η πτυχή όμως που πιθανόν αποδειχθεί ότι έχει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον είναι ο πόλεμος μεταξύ των υποψήφιων προμηθευτών και η επιλογή τελικά των γερμανικών φρεγατών τύπου «ΜΕΚΟ». Έχει γούστο να έχουμε επανάληψη «Μάτζικ».

Πίσω από τη «ΜΕΚΟ» υπάρχει η ΚΕΣΤΡΕΛ και για όσους έχουν αδύνατη μνήμη αυτό σημαίνει Τσάτσοι και Λούβαρης.

Για πολλά από αυτά όμως, όπως τις δαπάνες, τη χρησιμότητα ή όχι των φρεγατών και τον παρασκηνιακό πόλεμο των εταιρειών όπλων και των μεσαζόντων θα επανέλθουμε.

Άλλοι απηλάγησαν...

Το Συμβούλιο Εφετών με βούλευμα (αριθμ. 675/88) έπαυσε οριστικά την ποινική δίωξη κατά των υπευθύνων του «Βήματος» που είχαν κατηγορηθεί για «συκοφαντική δυσφήμιση» του Β. Τσάκο για ρεπορτάζ που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα στις 22-2-87 με τίτλο «ποιοι ευθύνονται για το σκάνδαλο Λέοπαρντ».

Για την ίδια υπόθεση —τα Λέοπαρντ— εκκρεμεί και απόφαση του Αρείου Πάγου για το ΑΝΤΙ. Το ΑΝΤΙ, είχε καταδικασθεί να πληρώσει έξι εκατ. δρχ. από το Εφετείο στον κ. Θ. Λιακουνάκο για τα όσα αποκάλυψε για τα «Λέοπαρντ». Πρωτόδικα το ΑΝΤΙ είχε αθωωθεί και μετά την καταδίκη από το Εφετείο άσκησε έφεση στον Άρειο Πάγο.

Υπενθυμίζουμε ότι το «Βήμα» είχε δημοσιεύσει αποσπάσματα από το περίφημο πόρισμα Φωτάκη για την αγορά των «Λέοπαρντ» στο οποίο είχε στηριχθεί το ρεπορτάζ του ΑΝΤΙ - και καταδικάστηκε σε προστιμο 6 εκατ. δραχμές.

Καλαμοτσακίσματα

Άμα θες τα Μπόινγκ «πάσο»...

Ε ΠΑΝΗΛΑΘΕ ο Βασίλης Ζήσης στο τελευταίο «Αντί» (στο θέμα της αγοράς αεροσκαφών) και σώνει και καλά θέλει να μας δγάλει τουλάχιστον φερέφωνα της Ολυμπιακής και αβανταδόρους της Αιγιάδας.

Αγοράκι, δεν χρειάζεται να έχεις τύψεις, αφού έκανες τις επιλογές σου.

Ας πάρει τα αμερικανικά Μπόινγκ η Ολυμπιακή, αφού εσύ ξέρεις πως είναι οικονομικά, ωραία και γρήγορα.

Σκασίλα μας.

Πρέπει, όμως, να ξέρεις (και αν δεν ξέρεις ρώτησε τον Χ. Παπουτσάκη, που δεν τον ακούς όπως λέει) ότι εμείς δεν περιμένουμε να ΕΠΙΖΗΣΟΥΜΕ, παριστάνοντας τους αβανταδόρους ή τους έμμεσους διαφημιστές.

Εντάξει;

Σ.Σ. Η αβάντα, η διαφήμιση και οι επιλογές έγιναν από το «Καλάμι» ουκ ολίγες φορές. Τώρα για το ουσιαστικό μέρος δεν λέω λέξη, ούτε και για τα όσα υπερθεμάτιζε και αβανταρίστηκε πριν τα δημοσιεύματα του ΑΝΤΙ. Ο Β. πάντως λείπει στο Πεκίνο με «Μπόινγκ». Ελπίζουμε να προσέχει τους αβανταδόρους τους διαφημιστές, τους πιλότους και τις αεροσυνόδους

ΕΡΩΤΗΣΗ ΤΡΙΤΗ:
ΕΤΙΣ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΤΑ ΞΗΜΕΡΩΜΑΤΑ
ΜΕΡΙΚΟΙ ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΤΥΠΟΙ
ΣΚΑΡΦΑΛΟΝΟΥΝ ΚΡΥΦΑ ΕΤΗΝ
ΤΑΡΑΤΣΑ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΟΥΝ ΤΗ ΔΗΜΟ-
ΤΙΚΗ ΚΕΡΑΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ.
... ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ
ΠΑΡΑΝΟΜΟΣ;

Η ΚΕΡΑΙΑ
ΚΥΡΙΕ ΚΑΘΗΓΗΤΑ

ΑΡΙΣΤΑ!
ΕΔΕ ΑΠΟΝΕΜΕΤΑΙ
ΤΟ ΠΤΥΧΙΟΝ
ΧΟΡΟΦΥΛΑΚΟΣ

ΕΔΡΑ ΠΑΣΟΚΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

18.4.88
ΤΟΛΛΟΥ

του Γιάννη Ιωάννου

Ο πρόεδρος Τζόνσον επέβαλε τη χούντα

Η υπόμνηση μιας επετείου σαν αυτή της 21ης Απριλίου 1967 δεν είναι αναγκαστικά παρελθοντολογία. Όσο και αν 21 χρόνια μετά προσπαθούμε να απωθήσουμε τα τραύματα από την πιο μαύρη σελίδα της νεώτερης ιστορίας μας η εφταετία της στρατιωτικής χούντας δεν σημαίνει ότι δεν σημάδεψε με καιρία γεγονότα, αυτή την περίοδο, που έχουν και σήμερα επιπτώσεις. Και δεν αναφερόμαστε μόνο στο κυπριακό ή τις συνέπειες της εφταετούς αναστολής της δημοκρατίας.

Σε τέτοιες θλιβερές επετείες αντιμετωπίζουμε το παρελθόν όχι μόνο για να διατηρήσουμε στη μνήμη μας γεγονότα, αλλά και για να στηρίζουμε ένα παρόν διαφορετικό.

Το στρατιωτικό πραξικόπημα δεν ήταν αποτέλεσμα «αφρόνων πράξεων». Στηρίχθηκε σε μηχανισμούς που λειτουργούσαν για δεκαετίες και υποστηρίχθηκε από παράγοντες και δυνάμεις που το προετοίμασαν για να εκδηλωθεί την κατάλληλη εποχή και στιγμή.

Στις σελίδες που ακολουθούν δημοσιεύουμε αποκαλυπτικά στοιχεία σχετικά με τις προθέσεις και τη δραστηριότητα των Αμερικανών για την προετοιμασία πραξικοπήματος. Μέσα από τις συνεντεύξεις ηγετικών προσωπικοτήτων των ΗΠΑ το φθινόπωρο του 1966 —που διερευνούσαν το ψυχροπολεμικό κλίμα της εποχής σχετικά με τον από «*borra* κίνδυνο» φαίνονται ότι οι υπερατλαντικοί σύμμαχοί μας είχαν ενεργό ανάμειξη στις πολιτικές εξελίξεις και η 21η Απριλίου ήταν μέσα στα σχέδιά τους.

Τα όσα ακολουθούν στις επόμενες σελίδες δίνουν πλευρές των σχέσεων εξάρτησης και της παρέμβασης του αμερικανικού παράγοντα, που δεν σταμάτησε με το πραξικόπημα και την επιβολή του το 1967.

Αντίθετα αυτή η παρέμβαση συνεχίστηκε και μετά τη μεταπολίτευση του 1974. Τα στοιχεία που δημοσιεύει το ANTI, όπως προκύπτουν από ντοκουμέντα, για την ύπαρξη οργάνων μυστικών υπηρεσιών σε υψηλές θέσεις στις κυβερνήσεις Καραμανλή και το ρόλο που έπαιζαν, δίνουν μια νέα διάσταση στο πώς διαμορφώνονται οι σχέσεις εξάρτησης. Σχέσεις που βέβαια δεν εξαντλούνται εκεί, ούτε περιορίζονται σε αυτή την περίοδο.

του Ρεπόρτερ

ΕΙΚΟΣΙ ΕΝΑ χρόνια μετά το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου, οι Αμερικανοί επιμένουν ότι δεν είχαν καμιά ανάμειξη στη συνωμοσία του Παπαδόπουλου και των άλλων και ότι οι συνταγματάρχες τους κατέλαβαν κι αυτούς εξ απήνης, όπως και ολόκληρο τον ελληνικό πολιτικό κόσμο.

ΕΙΝΑΙ βέβαια περιττή η επανάληψη των επιχειρημάτων που έχουν αναπτυχθεί κατά καιρούς από πολλούς ερευνητές, πολιτικούς και δημοσιογράφους και διαψεύδουν τους ισχυρισμούς αυτούς των Αμερικανών συμμάχων μας. Τίθεται, ωστόσο, το εξής ερώτημα: Πώς ακριβώς αναμείχθηκαν οι Ηνωμένες Πολιτείες στο πραξικόπημα; Το υποστήριξαν μόνο, όταν ενημερώθηκαν για τις κινήσεις των «συνταγματάρχων», ή πήραν ενεργό μέρος στην προετοιμασία του; Δυσχερές μετά τη νύχτα εκείνη η έρευνα δεν έχει απαντήσει στα καιρία αυτά ερωτήματα.

ΟΜΩΣ, ποτέ δεν είναι αργά για να αρχίσει και να ολοκληρωθεί αυτή η έρευνα, για να ριχθεί, έτσι, άπλετο φως στο ρόλο που διαδραμάτισαν πριν και κατά το πραξικόπημα οι πέραν του Ατλαντικού σύμμαχοί μας. Οι δυσκολίες αυτού του εγχειρήματος δεν είναι αξεπέραστες. Για παράδειγμα, ο «Νόμος για την Ελευθερία της Πληροφόρησης» (Freedom Of Information Act - FOIA) των Ηνωμένων Πολιτειών δίνει τη δυνατότητα σε κάθε ενδιαφερόμενο να επιτύχει πρόσβαση σε καλά φυλαγμένα κρατικά μυστικά των ΗΠΑ. Ύστερα από δικαστικούς αγώνες, που κράτησαν χρόνια και στοίχισαν μερικές δεκάδες χιλιάδες δολάρια, ο Έλληνας δημοσιογράφος Ηλίας Π. Δημητρακόπουλος κατόρθωσε να αποκτήσει πολλά έγγραφα που φωτίζουν αρκετές πλευρές της συμμετοχής των ΗΠΑ στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου. Τα έγγραφα αυτά δημοσιεύουμε σήμερα στο ANTI.

ΑΝ ΟΜΩΣ, ένας δημοσιογράφος κατόρθωσε μόνος του να αποκτήσει αυτά τα έγγραφα, τότε τι μπορεί να επιτύχει η ελληνική κυβέρνηση, που έχει στη διάθεσή της πολύ περισσότερα μέσα και δυνατότητες; Πιστεύουμε λοιπόν ότι η καλύτερη ενέργεια για να «τιμηθεί» η επέτειος αυτών των ημερών θα ήταν η έναρξη επίσημων ενεργειών από μέρους της ελληνικής κυβέρνησης, με

στόχο την πλήρη αποκάλυψη του ρόλου των ΗΠΑ στο πραξικόπημα. Η ενέργεια αυτή δεν έχει μόνο ιστορική σημασία, αλλά αποκτά και σοβαρές πολιτικές διαστάσεις σε μια εποχή επαναδιαπραγμάτευσης της στρατιωτικής παρουσίας των ΗΠΑ στη χώρα μας.

ΤΟ ΑΝΤΙ, θέλοντας να συμβάλει στην έρευνα αυτή, δημοσιεύει σήμερα μια σειρά σημαντικών στοιχείων, τα οποία αποδεικνύουν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες όχι μόνο γνώριζαν τις προετοιμασίες για το πραξικόπημα, αλλά και ότι «το πράσινο φως» δόθηκε από το Λευκό Οίκο, ενώ η εκτέλεση του ανατέθηκε στις μυστικές υπηρεσίες CIA και DIA.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ από τα στοιχεία αυτά είναι μια σειρά συνεντεύξεων ηγετικών προσωπικοτήτων των ΗΠΑ στον κ. Ηλία Π. Δημητρακόπουλο. Οι συνεντεύξεις αυτές δημοσιεύτηκαν τον Αύγουστο και το Σεπτέμβριο του 1966 στις εφημερίδες «Έθνος» και «Αθηναϊκή Νταϊηλυ Ποστ», αλλά η προειδοποίηση για το πραξικόπημα που αναδύεται μέσα από αυτές τις συνεντεύξεις εκτιμήθηκε σοβαρά από τους τότε πολιτικούς ηγέτες της Ελλάδας.

ΑΡΓΟΤΕΡΑ, ο κ. Δημητρακόπουλος αναδημοσίευσε τις συνεντεύξεις σε βιβλίο, που εκτύπωσε ο εκδοτικός οίκος «Φέξη», αλλά το βιβλίο αυτό δεν έφτασε ποτέ στο αναγνωστικό κοινό, επειδή η Χούντα έκαψε όσα αντίτυπα βρήκε λίγες μέρες πριν κυκλοφορήσει. Το βιβλίο έμελε να είναι ένα από τα πρώτα «θύματα» της χούντας...

ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ αυτές, ιδιαίτερα ενδιαφέρον παρουσιάζουν τέσσερις: του γερουσιαστή Στρομ Θέρμοντ, του βουλευτή Μέντελ Ρήβερς, του ναυάρχου Άρλεϊ Μπερκ και του στρατηγού Λώρις Νόρσταντ, επειδή αποκαλύπτουν ότι:

- Η Εκτελεστική Εξουσία των ΗΠΑ ήταν ενήμερη των προετοιμασιών για το πραξικόπημα και μάλιστα τους είχε βολιδοσκοπήσει για να διαπιστώσει αν οι τέσσερις αυτοί κορυφαίοι παράγοντες του Κογκρέσου και των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ θα το αντιμετώπιζαν ευνοϊκά.
- Στην προετοιμασία του πραξικοπήματος συμμετείχε η CIA, η οποία, όπως ομολογεί ο ναύαρχος Μπερκ, είχε προβεί σε κάποιες ενέργειες —πριν από την 21η Απριλίου— που δυσχερέστησαν τότε την Αθήνα. Οι ενέργειες αυτές δεν έχει διευκρινισθεί ποτέ ποιες ήταν και τι σχέση είχαν με το πραξικόπημα.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ των συνεντεύξεων αποδεικνύεται και από το ότι, αργότερα, μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Ελλάδα, οι κ. Θέρμοντ, Μπέρικ και Νόρσταντ κλήθηκαν να καταθέσουν όσα γνώριζαν για το πραξικόπημα στην Επιτροπή του Κογκρέσου, που είχε αναλάβει να διερευνήσει τις σχέσεις των ΗΠΑ με την ελληνική χούντα.

ΤΗΝ ΙΔΙΑ εποχή, ο βουλευτής Μπέντζαμιν Ρόζενθαλ —γνωστός από την αντιδικτατορική του στάση και το ηγετικό του ρόλο

στην επιβολή του εμπάργκο στην Τουρκία εξαιτίας της εισβολής στην Κύπρο και πρόεδρος της υποεπιτροπής για τις ευρωπαϊκές υποθέσεις στη Βουλή των αντιπροσώπων—, δήλωνε σε ενυπόγραφο κείμενό του, ότι αν στις συνεντεύξεις αυτές είχε

δοθεί μεγαλύτερη προσοχή «τα γεγονότα που οδήγησαν στη νύχτα της 21ης Απριλίου 1967, ίσως να είχαν αποφευχθεί».

ΒΕΒΑΙΑ, αργότερα, οι έρευνες του Κογκρέσου για την ανάμιξη των μυστικών υπηρεσιών των ΗΠΑ στο πραξικόπημα σταμά-

τησαν, ύστερα από παρέμβαση του Χένρυ Κίσσιγκερ, όπως σταμάτησαν και οι ανακρίσεις που άρχισε τότε στην Ελλάδα ο εισαγγελέας κ. Παπανικολάου. Ας δούμε όμως τα επίμαχα αποσπάσματα των συνεντεύξεων.

ΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΣΤΡΟΜ ΘΕΡΜΟΝΤ

Συνέντευξη του ακροδεξιού γερουσιαστή από τη Νότια Καρολίνα, Στρομ Θέρμοντ, μέλους, τότε, της επιτροπής ενόπλων δυνάμεων της Γερουσίας και μέλους της υποεπιτροπής ελέγχου των μυστικών υπηρεσιών:

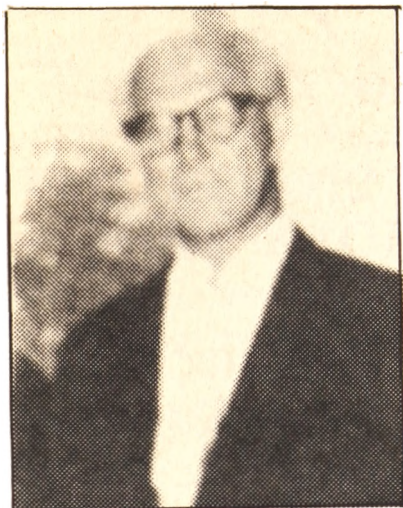
ΕΡ: Δύνασθε να σχολιάσετε τις πληροφορίες, ότι επεκρίνατε δριμύτατα διατυπωθείσαν προσφάτως προς υμās σκέψιν επί του ότι η εγκαθίδρυσις στρατιωτικής δικτατορίας εις Ελλάδα θα αποτελεί αποτελεσματικήν λύσιν των ελληνικών προβλημάτων;

ΑΠ: Απορρίπτω τελείως οιαδήποτε σκέψιν ότι η Ελλάς θα ωφελείτο από μίαν στρατιωτικήν δικτατορίαν. Αι στρατιωτικαί δικτατορίαι ελαχίστας παρέχουν υποσχέσεις δι' οιονδήποτε ελεύθερον Λαόν και θα υπέθετον ότι παρόμοιον ενδεχόμενον δεν θα πρέπει να επιτραπή από ένα Λαόν με τόσον μακράν Ιστορίαν και παράδοσιν Δημοκρατίας, ως συμβαίνει με την Ελλάδα...

...Ελπίζω ειλικρινώς ότι η Βασιλομήτωρ Φρειδερίκη, η οποία ανέπτυξε τόσον αποτελεσματικήν δράσιν, προς το συμφέρον της Ελλάδος και του ελευθέρου κόσμου, κατά την διάρκειαν της δράσεως εν Ελλάδι των κομμουνιστών ανταρτών, θα χρησιμοποιήση την επιρροήν της κατ' αποτελεσματικόν τρόπον δια την επίτευξιν μιας δημοκρατικής λύσεως εις την πολιτικήν κρίσιν της Ελλάδος. Θα ήθελα να επαναλάβω ότι στρατιωτική δικτατορία δεν αποτελεί ρεαλιστικήν διέξοδον δια τας πολιτικάς δυσχερείας που αντιμετωπίζει η Ελλάς.

ΜΕΝΤΕΛ ΡΗΒΕΡΣ

Συνέντευξη του βουλευτή Μέντελ Ρήβερς, από τη Νότια Καρολίνα επίσης, τρώδρου, τότε, της πανίσχυρης Επιτροπής Ενόπλων Δυνάμεων της Αμερικανικής Βουλής που είχε επίσης τον λεγχο των μυστικών

υπηρεσιών και ενός από τους γγέτες της συντηρητικής πτέρυγας του Δημοκρατικού Κόμματος:

ΕΡ: Εδημοσιεύθησαν προσφάτως πληροφορίες, κατά τας οποίας επεκρίνατε δριμύτατα πρότασιν, που σας εγένετο περί εγκαθίδρυσεως στρατιωτικής δικτατορίας εις την Ελλάδα ως αποτελεσματικής λύσεως του ελληνικού προβλήματος. Δύνασθε να σχολιάσετε τας πληροφορίες αυτάς;

ΑΠ: Ναι, Αντιτίθεμαι εις την επιβολήν στρατιωτικής δικτατορίας εις την Ελλάδα.

ΑΡΛΕΪ ΜΠΕΡΚ

Συνέντευξη του ναυάρχου Άρλεϊ Μπερκ, αρχηγού του αμερικανικού Ναυτικού, από το 1955 έως το 1961 και συμβούλου του Αϊζενχάουερ αλλά και της Φρειδερίκης:

ΑΠ: «...Πιστεύω ότι η CIA είναι μια ικανή Οργάνωσις. Το προσωπικόν της, εν τούτοις, εμφανίζεται ενίοτε να συμπεριφέρεται κατά τρόπον ερασιτεχνικόν, λόγω ελλείψεως πείρας. Γνωρίζω ότι είχατε δυσχερησθή εξ αιτίας ορισμένων ατυχών δραστηριοτήτων της CIA εις την Ελλάδα. Ελυπήθην να ιδώ τον καλόν μου φίλον αντιναύαρχον Ουίλλιαμ Ρέιμπορν, ο οποίος προσέφερε τόσον πολυτίμους υπηρεσίας εις την χώραν του, να εγκαταλείπη την θέσιν του διευθυντού της CIA. Είμαι, όμως, αισιόδοξος, ότι ο διάδοχός του, κ. Ρίτσαρντ Χέλμς, θα έχη επιτυχίαν εις το έργον του...

...Ελπίζω ότι η Βασιλίσσα - Μήτηρ Φρειδερίκη της Ελλάδος, η οποία, ως και ο αείμνηστος σύζυγός της Βασιλεύς Παύλος, προσέφερε τόσον πολυτίμους υπηρεσίας εις την Ελλάδα και εις τον ελεύθερον κόσμον κατά τον κομμουνιστικόν συμμοριτοπόλεμον εναντίον της Ελλάδος, κατά την περίοδο 1947-49, θα χρησιμοποιήση την επιρροήν της εις την αναζήτησιν μιας καθαρώς δημοκρατικής λύσεως εις την από έτους πολιτικήν κρίσιν της Ελλάδος. Με ανηχυχούν πληροφορίες, ότι εξετάζεται το ενδεχόμενον εγκαθίδρυσεως μιας δικτατορίας εις την Ελλάδα, ως μιας αποτελεσματικής λύσεως των σημερινών δυσχερειών της Ελλάδος. Όπως ο πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής επί των Ενόπλων Δυνάμεων κ. Μέντελ Ρίβε, και άλλοι διακεκριμένοι Αμερικανοί, κατεχοντες υψηλάς θέσεις, αντιτίθεμαι εις την εγκαθίδρυσιν μιας δικτατορίας εις την Ελλάδα, οιασδήποτε μορφής και αν είναι αυτή —υφ' οιονδήποτε πρόσχημα, το οποίον θα χρησιμοποιήσουν οι κομμουνισταί ως αφορμήν δια την έναρξιν του αγώνος των, δια μίαν εισέτι φοράν, προς κατάκτησιν της Ελλάδος και προς δημιουργίαν ενός νέου Βιετνάμ, εις την Νοτιοανατολικήν Ευρώπην...».

ΛΩΡΙΣ ΝΟΡΣΤΑΝΤ

Συνέντευξη του στρατηγού Λώρις Νόρσταντ, αρχιστράτηγου των Ενόπλων Δυνάμεων του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη:

ΕΡ: Πιστεύετε ότι η εγκαθίδρυσις στρατιωτικών δικτατοριών ή «χούντας» είναι αποτελεσματικός τρόπος διευθετήσεως των πολιτικών διαφορών, ως και επιλύσεως των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων χωρών, ως η Ελλάς, και ποια κατά τη γνώμην σας, θα έπρεπε να είναι η θέση των ΗΠΑ έναντι Κυβερνήσεων, αι οποίαι ανήλθον εις την Αρχήν δια της βίας και είναι απρόθυμοι ν' αποκαταστήσουν ταχέως την δημοκρατικήν διακυβέρνησιν;

ΑΠ: Αι δικτατορίαι πηγάζουν εκ της αδυναμίας και όχι της ισχύος. Σκοπός των ελευθέρων λαών θα πρέπει να είναι η ενίσχυσις των δημοκρατικών θεσμών των και λειτουργιών προς τον σκοπόν όπως διατηρούν μίαν συνταγματικήν διακυβέρνησιν. Είμαι βέβαιος ότι η άποψις αυτή αντιπροσωπεύει γενικά την γνώμιν του αμερικανικού λαού.

Ασφαλώς, οι γνωρίζοντες τα πράγματα πολιτάι της χώρας αυτής είναι πεπεισμένοι, ότι η Ελλάς θα επιλύση οιαδήποτε πολιτικήν κρίσιν, την οποίαν θ' αντιμετωπίση, με δημοκρατικάς και συνταγματικάς μεθόδους και είμαι βέβαιος ότι αυτό αποτελεί και την ιδικήν σας σθεναράν πεποίθησιν.

Ο ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΟΣ αναγνώστης των συνεντεύξεων αυτών θα έχει, ήδη, διαπιστώσει ότι και οι τρεις αυτοί σημαντικοί παράγοντες των τότε κέντρων λήψεως των αποφάσεων που καθόριζαν την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ ομολογούν ότι όχι μόνο κάποια από τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες προετοίμαζε το πραξικόπημα στην Ελλάδα, αλλά και ότι «κάποιοι» τους είχαν βολιδοσκοπήσει για να εξασφαλίσουν τη συγκατάθεσή τους.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ, βέβαια, είναι «ποια» ήταν αυτή η αμερικανική υπηρεσία και «ποιοι» ήταν εκείνοι που βολιδοσκοπήσαν τους κ. Θέρμοντ, Μπερκ και Ρίβερς. Ήταν το Στάντ Ντηπάρτμεντ, το Πεντάγωνο, η CIA και η DIA, ή μήπως κάποια άλλη από τις δεκάδες μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ; Το ερώτημα δεν έχει απαντηθεί ακόμα, αλλά παραμένει λίαν επίκαιρο εν όψει της υπογρα-

φής της νέας συμφωνίας για τις αμερικανικές βάσεις, αλλά και μετά την αποκατάσταση των «ήρεμων νερών» στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις.

«Θα τους συντρίψουμε στους δρόμους»

ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ τις αντιδράσεις που προκάλεσαν οι εν λόγω συνεντεύξεις, αξίζει να σημειωθεί ότι ο κ. Δημητρακόπουλος τις έθεσε αμέσως υπόψη των κ. Π. Κανελλόπουλου, Γ. Παπανδρέου και Α. Παπανδρέου.

● Ο πρώτος, ο Π. Κανελλόπουλος δήλωσε στο δημοσιογράφο ότι «αυτές οι συνεντεύξεις θα καθυστερήσουν μια ανώμαλον λύσιν». Η καθυστέρηση αυτή υπήρξε αν βέβαια κανείς λογαριάσει ότι μέχρι τον Απρίλιο του '67 μεσολάβησαν αρκετοί μήνες... Ε, όπως και να το κάνουμε, ένα πραξικόπημα που αναστέλλει τη συνταγματική τάξη για εφτά χρόνια, χρειάζεται και προετοιμασία και κάποιες μικροαναβολές...

● Ο Γ. Παπανδρέου έδειξε πολύ προβληματισμένος, ενώ ο γιός του και σημερινός πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου δήλωσε στο δημοσιογράφο: «Εμείς θα τους συντρίψουμε στους δρόμους των Αθηνών». Ο κ. Α. Παπανδρέου συνελήφθη όμως από τους πρώτους τη νύχτα της 21ης Απριλίου 1967.

ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ τις αντιδράσεις του Παλατιού, η Φρειδερίκη εξοργίστηκε από τις συνεντεύξεις και ιδιαίτερα από τα σημεία εκείνα στα οποία οι Αμερικανοί πολιτικοί ρίχνουν σε αυτήν την ευθύνη για «την αναζήτηση μιας δημοκρατικής λύσης» στην τότε πολιτική κρίση και στην αποσώβηση του πραξικοπήματος. Η «βασιλομήτωρ» δεν έκανε, βεβαίως, τίποτα για να σταματήσει τις προετοιμασίες των πραξικοπηματιών.

Η μαρτυρία Τζαιηνγουαίη

Η ΔΕΥΤΕΡΗ σημαντική μαρτυρία περιέχεται στο βιβλίο του Έλιοτ Τζαιηνγουαίη, Prescriptions for prosperity («Συνταγές για την ευμάρεια»).

ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ, δημοσιολόγος, αρχισυντάκτης του TIME και, κυρίως επί μακρά σειρά ετών μυστικός σύμβουλος του προέδρου των ΗΠΑ Λύντον Τζόνσον, ο Τζαιηνγουαίη επισκέφθηκε την Αθήνα το 1966, συνοδευόμενος από το δημοκρατικό γερουσιαστή της Ινδιάνα, Βανς Χάρκη και συνάντησε όλους τους τότε πολιτικούς ηγέτες, μεταξύ των οποίων και τον κ. Α. Παπανδρέου.

ΟΤΑΝ ο Ιζαιηνγουαίη επέστρεψε στην Ουάσιγκτον δημοσίευσε στο εμπιστευτικό δελτίο που εξέδιδε τότε αποκλειστικά για τη Γουόλ Στρητ την πληροφορία με την προειδοποίηση ότι η Ελλάδα οδηγείτο προς ανώμαλες λύσεις. Η πληροφορία δημοσιεύτηκε στις 28.9.1966 και λόγω της εγκυρότητας του Τζαιηνγουαίη προκάλεσε σάλο. Μάλιστα ο ίδιος ο Τζόνσον, που τότε ήταν ακόμα πρόεδρος των ΗΠΑ «πήδηξε ως το ταβάνι» από το θυμό του. Χαρακτηριστικά όπως αναφέρει ο ίδιος ο Τζαιηνγουαίη.

Ο ΤΖΑΙΗΝΓΟΥΑΙΗ επανέλαβε την αποκάλυψη του αυτή στο βιβλίο που κυκλοφόρησε το 1983 με τίτλο «Συνταγές για την ευμάρεια». Γράφει λοιπόν ο Τζαιηνγουαίη στις σελίδες 42-43 του βιβλίου αυτού που δεν εκδόθηκε ποτέ μέχρι σήμερα στην Ελλάδα:

Ο Τζόνσον πηδάει ως το ταβάνι

«Τότε, πήγαμε αεροπορικώς στην Αθήνα, όπου γνωρίσαμε τον κ. Α. Παπανδρέου, τον αμφισβητούμενο και φανταχτερό γιο του προσφάτως παραιτηθέντος πρωθυπουργού, ο οποίος έγινε και ο ίδιος πρωθυπουργός, το 1981. Προς έκπληξή μας η επίσκεψή μας συνέπεσε με τις προετοιμασίες για το ελληνικό στρατιωτικό πραξικόπημα, που το πατρονάρησαν η CIA και η DIA (η μυστική Υπηρεσία Αμυντικών Πληροφοριών και όργανο του αμερικανικού υπουργείου Άμυνας).

Όταν αποφασίσαμε να πάμε στην Αθήνα, δεν είχαμε ιδέα γι' αυτό που σχεδιαζόταν. Η επίσκεψή κάλυψε μόνο κάποιο κενό που υπήρχε στο εξαιρετικά φορτωμένο πρόγραμμά μας (αναφέρεται στην περιόδεία του συγγραφέα στην Ευρώπη). Μετά την άφιξή μας ο Ηλίας Δημητρακόπουλος, ένας γνωστός Έλληνας δημοσιογράφος, κανόνισε να συναντηθούμε με το νεότερο Παπανδρέου και το ελληνικό κατεστημένο και μας έκανε μια οξυδερκή και τεκμηριωμένη ενημέρωση για το επικείμενο πραξικόπημα και απήλυθε έκκληση για τη βοήθειά μας στην Ουάσιγκτον προς αποφυγή του πραξικοπήματος.

Όταν η έγκαιρη προειδοποίηση του Δημητρακόπουλου δημοσιεύτηκε στο "The Janeway Letter" της 28ης Σεπτεμβρίου 1966 ο Τζόνσον πήδηξε ως το ταβάνι (σ.μ. εξοργίστηκε)...

Η κίνηση του Τζόνσον να εγκαταστήσει τη δικτατορία στην Αθήνα στις 21 Απριλίου 1967, ήρθε ως μια παραδοχή της επιδεινούμενης πολεμικής ικανότητας των ΗΠΑ

στην περιοχή. Επιβάλλοντας το πραξικόπημα, ο Λύντον Τζόνσον αποκάλυψε, επίσης, την ανησυχία του από την παγίδα στην οποία έπεσε μόνος του, όταν αποδυνάμωσε την (στρατιωτική) ισχύ (των ΗΠΑ, στη Μεσόγειο για να ενισχύσει το παιχνίδι του στο Βιετνάμ...

Όταν φύγαμε για την Ευρώπη, ο Τζόνσον ήξερε τι έκανε και ήθελε να είναι βέβαιος ότι γνώριζε και τι κάναμε εμείς. Η παρουσία μας στην Αθήνα, τον έκανε να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι στην πραγματικότητα κατασκοπεύαμε τις κινήσεις του, αντί απλώς να τις παρακολουθούμε. Και έφτασε στο συμπέρασμα αυτό κυρίως επειδή την επόμενη μέρα της αναχώρησής μας από την Αθήνα είχαμε προγραμματίσει να συναντηθούμε με τον πρωθυπουργό της Βρετανίας Χάρολντ Ουίλσον. Έτσι αυτή η σύμπτωση επιδείνωσε την ένταση που προκάλεσε το ταξίδι μας στην Ευρώπη και εξηγεί τη σύγκρουση που μας περίμενε με την επιστροφή μας στην Ουάσιγκτον».

Elliot, Janeway

Prescriptions of Prosperity, 1983

Ο ΙΔΙΟΣ, λοιπόν, ο μυστικοσύμβουλος του τότε προέδρου των ΗΠΑ, αποκαλύπτει ότι το «πράσινο φως» για το πραξικόπημα άναψε στο Λευκό Οίκο και η CIA και η DIA ανέλαβαν την εκτέλεση του έργου. Και, επαναλαμβάνουμε, ότι αυτά δεν τα λέει ο συντάκτης μιας εφημερίδας, αλλά ένας από τους κυριότερους συμβούλους του Λύντον Τζόνσον, που χρημάτισε επίσης κορυφαίος συμβουλάτορας των ηγετικών κύκλων του αμερικανικού χρηματιστηριακού κατεστημένου και αρχισυντάκτης του Time.

ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ αυτά αποκτούν σήμερα, εν όψει της νέας συμφωνίας για τις βάσεις, αλλά και μετά την αποκατάσταση των «ήρεμων νερών» στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, ιδιαίτερη πολιτική σημασία. Η ελληνική κυβέρνηση έχει τη δυνατότητα να ζητήσει, αξιοποιώντας τις διατάξεις του «Νόμου για την Ελευθερία της Πληροφόρησης» των ΗΠΑ να της παραδοθούν όλοι οι φακέλοι που κρατούν για το πραξικόπημα η CIA, η DIA και το Στάντ Ντηπάρτμεντ. Θα μπορούσε, έτσι, όχι μόνο να φωτίσει μια σημαντικότερη πτυχή της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, αλλά να αποκτήσει και ένα σημαντικότατο διαπραγματευτικό ατού στις συνομιλίες για τις βάσεις. Εκτός και αν δεν το χρειάζεται βέβαια.

ΕΠΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

Αλέξανδρος Αργυρίου • Γιώργος Ίωάννου
Στρατής Τσίρκας • Ντίνος Χριστιανόπουλος

ΣΕΙΡΑ • ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ • 1
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» • ΑΘΗΝΑ 1982

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ
ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΠΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΝΙΚΟ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σία»,
Τσιμισκή 78

Τώρα

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
φθηνά ΠΟΛΥ φθηνά βιβλία

Εγκυκλοπαίδειες μισοτιμής
Ευκολίες πληρωμής

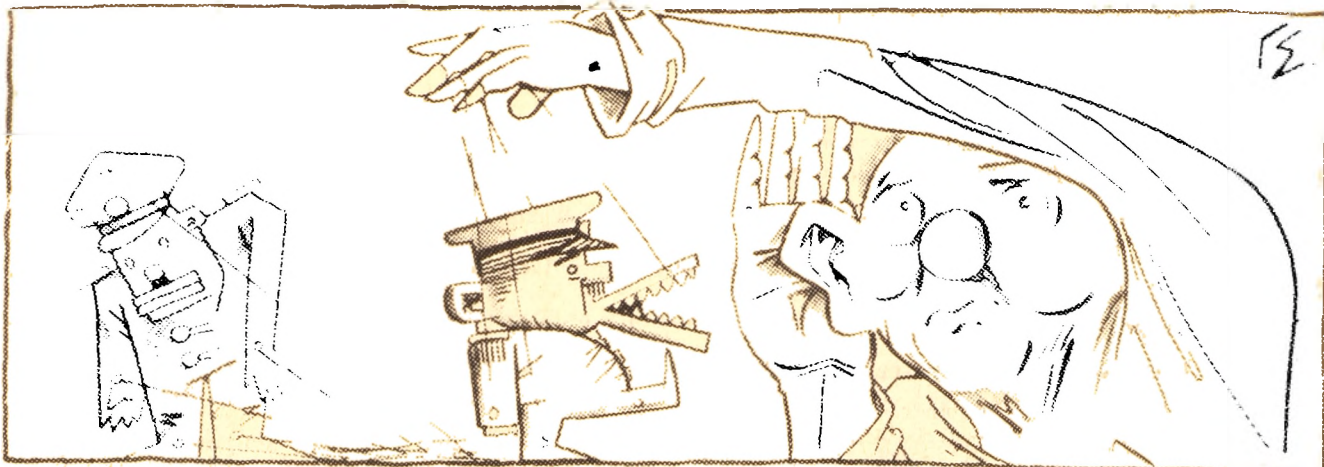

ΜΗΘΥΣΤΑΝΟΓΛΟΥ - ΓΙΑ ΤΟ ΦΘΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 92 ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4112258

Ανώτατοι Έλληνες αξιωματούχοι «πηγές πληροφόρησης» για την CIA

του Βασίλη Ζήση

Αποκαλύπτουμε, σήμερα, μία ημέρα μετά τη «μαύρη επέτειο», δυο έγγραφα της CIA και της USIS τα οποία περιήλθαν στην κατοχή του δημοσιογράφου Ηλία Π. Δημητρακόπουλου και στοιχειοθετούν την ύπαρξη οργάνων των μυστικών υπηρεσιών των ΗΠΑ σε λειτουργικές θέσεις των κυβερνήσεων Καραμανλή, που ακολούθησαν την «αποκατάσταση της δημοκρατίας» στη χώρα μας.

Τα ονόματα των ενεργούμενων αυτών της CIA υπάρχουν σε ένα άκρως απόρρητο τηλεγράφημα του τότε σταθμάρχη της στην Αθήνα Στάνισλαβ Χωλς, το οποίο φυλάσσεται καλά στα αρχεία της μυστικής υπηρεσίας, στο Λάνγκλεϋ της Βιρτζίνια.

Αποδεικνύεται έτσι, ότι τα πλοκάμια της CIA φτάνουν πολύ ψηλά στην Ελλάδα, μέχρι το άμεσο περιβάλλον του εκάστοτε πρωθυπουργεύοντος, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση μέχρι εκείνο του Κ. Καραμανλή.

Έχει, εξάλλου, σημασία να αναφερθεί ότι η υπόθεση αυτή αποκαλύπτει ότι οι συγκεκριμένοι κρατικοί λειτουργοί της τότε κυβέρνησης Καραμανλή συνεργάστηκαν με τις ΗΠΑ στη συγκάλυψη της ανάμιξης των μυστικών υπηρεσιών της Αμερικής στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου. Η συγκάλυψη αυτή εμπόδισε και την αποχουντοποίηση να προχωρήσει αλλά είχε και αποτέλεσμα να μην αποκαλυφθεί ολόκληρο το πλέγμα των μυστικών υπηρεσιών των ΗΠΑ στην Ελλάδα.

Η υπόθεση που αποκαλύπτουμε σήμερα διαδραματίστηκε σε μια εποχή ευαισθητών διαπραγματεύσεων για το μέλλον των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα, όπως είναι και η σημερινή. Περιμένουμε λοιπόν με ενδιαφέρον τις αντιδράσεις όχι μόνο της Νέας Δημοκρατίας, αλλά και της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ

ΤΟ 1968 είδαν το φως της δημοσιότητας, στον αμερικανικό Τύπο, πληροφορίες του Δημητρακόπουλου σύμφωνα με τις οποίες χρήματα προερχόμενα από τα μυστικά κονδύλια της CIA διοχετεύτηκαν στο ταμείο της προεκλογικής εκστρατείας του Νίξον —που διεξάγονταν εκείνη τη χρονιά— μέσω της ελληνικής ΚΥΠ. Στην υπόθεση αυτή —για την οποία το ANTI έχει αναφερθεί εκτεταμένα στα τεύχη 319, 321 και 322— διαδραμάτισε πρωταγωνιστικό ρόλο ο μακαρίτης τώρα Ελληνοαμερικανός επιχειρηματίας συνεργάτης της CIA, Τομ Πάπας, ο οποίος παρέλαβε τα χρήματα από την ΚΥΠ και τα κατέθεσε στο ταμείο του Νίξον, πράγμα που οδήγησε τελικά στο σκάνδαλο του Γουστεργκαϊντ.

ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ προκάλεσαν σάλο στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο ίδιος ο Πάπας τις διέψευσε κατηγορηματικά και η χούντα τις χαρακτήρισε τότε «γελοίες».

ΜΕΤΑ ΤΗΝ πτώση της χούντας, το καλοκαίρι του 1975, η ιστορία επανήλθε στο προσκήνιο της επικαιρότητας και ο γνωστός Αμερικανός αρθρογράφος Τζακ Άντερσον του οποίου τα άρθρα δημοσιεύει η Ουάσιγκτον Ποστ και... 999 άλλες εφημερίδες, τηλεφώνησε μέσω του πρώτου του βοηθού Λες Χουίτεν στον τότε υφυπουργό Τύπου κ. Παναγιώτη Λαμπρία, ζητώντας του πληροφορίες. Ο κ. Άντερσον είχε πληροφορηθεί ότι μετά την πτώση της χούντας στα αρχεία της χουντικής ΚΥΠ που τότε επιδοτούνταν άμεσα από την CIA, οι σχετικοί φάκελοι για τη χρηματοδότηση του Νίξον είχαν καταστραφεί τις κρίσιμες ώρες της 23ης Ιουλίου 1974 και δεν είχε ανακριθεί σχετικά γι' αυτό ο αρχηγός της ΚΥΠ επί χούντας, Μιχάλης Ρουφογάλης.

Ο κ. ΛΑΜΠΡΙΑΣ απάντησε στον Αμερικανό δημοσιογράφο ότι γνώριζε την υπόθεση και ότι η τότε κυβέρνηση Καραμανλή σκόπευε να διατάξει τη διεξαγωγή ανακρίσεων. Υποσχέθηκε, επίσης, στον κ. Χουίτεν ότι θα του έδινε περισσότερες πληροφορίες αν του ξανατηλεφωνούσε σε δύο ημέρες. Ο κ. Χουίτεν τηλεφώνησε πράγματι σε δύο ημέρες κατ' επανάληψη αλλά ο κ. Λαμπρίας —σύμφωνα με ό,τι υποστηρίζει ο κ. Άντερσον— απέφυγε να του μιλήσει. Ούτε η ανάκριση για τα χρήματα της CIA που μέσω ΚΥΠ και Τομ Πάπας, διοχετεύθηκαν στο Νίξον, άρχισε ποτέ.

ΜΟΛΙΣ ο τότε σταθμάρχης της CIA στην Αθήνα, ο Στάνισλαβ Χωλς έμαθε τι είχε δηλώσει ο κ. Λαμπρίας στον Άντερσον, ζήτησε από τον τότε αρχηγό της ΚΥΠ, στρατηγό

Κωνσταντίνο Φέτση, να σταματήσει κάθε ενέργεια από ελληνικής πλευράς για τη διαλεύκανση της υπόθεσης. Ο κ. Φέτσης διαβίβασε το αίτημα της CIA στον τότε υπουργό Προεδρίας κ. Γεώργιο Ράλλη και σε μια επείγουσα, αλλά και οξεία «συνάντηση κορυφής» της τότε κυβέρνησης, αποφασίστηκε να μη δοθεί συνέχεια στην υπόθεση και τα αρχεία της ΚΥΠ να παραμείνουν κλειστά για τον Τύπο, για να μην επιδεινωθούν οι ήδη τεταμένες ελληνοαμερικανικές σχέσεις.

ΟΛΑ ΑΥΤΑ έγιναν, βέβαια, γνωστά στις Ηνωμένες Πολιτείες —με τα δημοσιεύματά του Άντερσον και με την υπόθεση ασχολήθηκε το σύνολο σχεδόν του αμερικανικού Τύπου, αλλά και τα διεθνή πρακτορεία ειδήσεων— και ο βουλευτής Ντον Έντουαρτς —γνωστός για την έντονη αντιχουντική του δραστηριότητα στο Κογκρέσο επί δικτατορίας— πρόεδρος της επιτροπής της αμερικανικής Βουλής, ανακριτής τότε, για τις δραστηριότητες των μυστικών υπηρεσιών, ζήτησε να γίνουν ανακρίσεις προκειμένου να διαπιστωθεί για ποιο λόγο η ελληνική κυβέρνηση ανακάλεσε την απόφασή της ώστε τελικά να μη διεξαχθούν ανακρίσεις για την υπόθεση ΚΥΠ - Νίξον. Ούτε και οι ανακρίσεις αυτές έγιναν ποτέ λόγω των δραστικών παρεμβάσεων του τότε υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ Χένρυ Κισσινγκερ στο Κογκρέσο: παρεμβάσεις που αποκάλυψε το 1983 ο γνωστός δημοσιογράφος των «Τάιμς της Νέας Υόρκης» Σέυμορ Χερς ο οποίος στο βιβλίο του «Το τίμημα της εξουσίας» —περιλαμβάνει επίσης τη μυστική κατάθεση του πρέσβη Χένρυ Τάσκα στο Κογκρέσο, κατάθεση που επιβεβαίωνε την χρηματοδότηση του 1968.

ΣΗΜΕΡΑ, δεκατρία χρόνια αργότερα, το ANTI είναι σε θέση να αποκαλύψει ολόκληρο το παρασκήνιο της υπόθεσης αυτής. Πληροφορίες που περιέχονται στο «φάκελο Ελλάς και Ηλ. Δημητρακόπουλο» που διατηρεί η CIA, και ύστερα από μία αγωγή του Δημητρακόπουλου ήρθαν στη διάθεση του περιοδικού, αποκαλύπτουν ότι η CIA κατόρθωσε να σταματήσει τις ανακρίσεις για την υπόθεση ΚΥΠ-Νίξον χρησιμοποιώντας δύο αξιωματούχους της κυβέρνησης Καραμανλή, άτομα που φαίνεται ανήκαν στο στενό περιβάλλον του πρώην προέδρου της ελληνικής Δημοκρατίας, και τα οποία ήταν «πηγές» της.

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία, επειδή για πρώτη φορά, αν δεν κάνουμε λάθος, αποκαλύπτεται, με στοιχεία, ότι

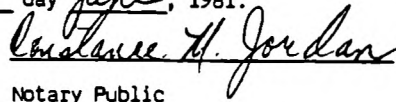
Document No. 592, as described in the affidavit of Louis J. Dube, dated 22 April 1981, contains one paragraph of information furnished by USICA and warrants continued classification as Secret. The information was provided by an official of a foreign government to a U.S. diplomat and employee of the U.S. Information Agency, predecessor agency to USICA. The United States is involved in very sensitive negotiations with this foreign government.

Disclosure of the source or the information conveyed confidentially by the source could seriously affect our foreign policy interests at this time and would be expected to cause identifiable damage to the national security.

USICA has determined that the information was properly classified under Executive Order No. 11652, as amended, and warrants continued classification under Executive Order No. 12065, sections 1-301 (b) and (d) and must be withheld pursuant to 5 U.S.C. 552 a (K)(1).

Signed
Charles Jones, Jr.

Subscribed and sworn to before me this 30th day June, 1981.

Notary Public

My Commission Expires July 11, 1982

Document No. 592:

Cable, dated 26 June 1975. Classified Secret. This two-page cable is being withheld in its entirety.

This document relays the contents of the separate conversations between two U.S. Government officials and two other individuals who were intelligence sources (see paragraph 4). Release would identify those sources who are named therein. In addition, the document, in toto, reveals the location of a CIA overseas installation (see paragraph 12). A cryptonym (see paragraph 5); CIA internal organizational data (see paragraph 13); and filing information (see paragraph 14). Further, the document was coordinated with the U.S. International Communications Agency which requested that certain information be denied on the basis that its release would adversely affect foreign policy interests (see paragraph 18).

Information which reveals the identities of intelligence sources is being withheld on the basis of exemptions (b)(1) and (b)(3) of the FOIA and (j)(1) and (k)(1) of the Privacy Act. The location of a CIA overseas installation is being withheld on the basis of exemptions (b)(1) and (b)(3) of the FOIA and (j)(1) and (k)(1) of the Privacy Act. CIA internal organizational data, a cryptonym and filing information are being withheld on the basis of exemptions (b)(3) of the FOIA and (j)(1) of the Privacy Act. The U.S. International Communications Agency will be requested to furnish an affidavit in support of the withholding of information at the request of that Agency.

Το έγγραφο της CIA που αναφέρει την ύπαρξη του τηλεγραφήματος με τα ονόματα των οργάνων της στην Αθήνα.

Αριστερά, το έγγραφο της USICA (προκατόχου της USIS) που επιβεβαιώνει ότι μια από τις «επαφές» της CIA ήταν κυβερνητικοί αξιωματούχοι.

η CIA διατηρούσε συγκεκριμένες σχέσεις και επαφές με αξιωματούχους «πρώτης σειράς» των κυβερνήσεων της Νέας Δημοκρατίας. Επειδή όμως η αποκάλυψη είναι σοβαρή προχωρούμε στη δημοσίευση των συγκεκριμένων στοιχείων:

ΟΠΩΣ προαναφέραμε, ο Τζακ Άντερσον δημοσίευσε αμέσως τη συνομιλία του βοηθού του με τον κ. Παναγιώτη Λαμπρία και την άρνηση της ελληνικής κυβέρνησης να δώσει συνέχεια στις έρευνες για την υπόθεση ΚΥΠ-Νίξον. Το άρθρο του δημοσιεύτηκε στην «Ουάσιγκτον Ποστ» στις 24 Ιουνίου 1975. Η είδηση έφτασε στην Ελλάδα την επομένη, στις 25 Ιουνίου, μέσω τηλεγραφημάτων του «Ασσοσιέιτεντ Πρες» και του «Ηνωμένου Τύπου». Στις 26 Ιουνίου η υπόθεση έγινε πρωτοσέλιδο θέμα για τον ελληνικό Τύπο και η τότε κυβέρνηση έκανε, μέσω του κ. Ράλλη, σχετικές επανορθωτικές δηλώσεις. Είναι όμως χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ούτε ο κ. Γ. Ράλλης, ούτε ο κ. Π. Λαμπρίας προσπάθησαν ποτέ να δημοσιευθεί κάποια επανόρθωση στην «Ουάσιγκτον Ποστ». Η επανόρθωση και οι διευκρινιστικές δηλώσεις έγιναν μόνον προς τον ελληνικό Τύπο και έτσι όλα τέλειωσαν «μέλι γάλα».

ΤΗΝ ΙΔΙΑ ημέρα, στις 26 Ιουνίου 1975, ο σταθμάρχης της CIA στην Ελλάδα στέλνει κατεπειγόντως στο Λάνγκλεϋ της Βιρτζίνια (όπου είναι το αρχηγείο της CIA) ένα άκρως απόρρητο τηλεγράφημα, στο οποίο αναφέρεται εκτενώς στην όλη υπόθεση και το θόρυβο που δημιουργήθηκε. Στο τηλεγράφημα αυτό — που είναι καταχωρημένο στα αρχεία της CIA με τον αριθμό 592 — ο σταθμάρχης της στην Αθήνα αναφέρει και τα ονόματα δύο αξιωματούχων της τότε κυβερ-

νησης Καραμανλή οι οποίοι ήταν πληροφοριοδότες της CIA (Intelligence sources, τις χαρακτηρίζει η CIA).

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕ γνωστή η ύπαρξη του τηλεγραφήματος; Ο Έλληνας δημοσιογράφος Ηλ. Δημητρακόπουλος ζήτησε από τη CIA, με βάση το «Νόμο για την ελευθερία της πληροφόρησης» (Freedom Of Information Act) να του παραδοθούν τα στοιχεία που περιέχει ο «φάκελος Δημητρακόπουλου». Η αμερικανική μυστική υπηρεσία αναγκάστηκε από το αρμόδιο δικαστήριο να παραδώσει αρκετά έγγραφα, έκανε όμως ό,τι μπορούσε για να μην παραδώσει το περίφημο τηλεγράφημα αρ. 592. Τους λόγους τους εξηγεί η ίδια:

ΣΕ ΕΓΓΡΑΦΗ δήλωση του δικηγόρου της CIA Λούις Νταμπ, με ημερομηνία 22.4.1981 προς το περιφερειακό δικαστήριο της περιοχής Κολούμπια (Ουάσιγκτον) αναφέρονται επί λέξει τα εξής:

«Έγγραφο Νο 592:

Τηλεγράφημα με ημερομηνία 26 Ιουνίου 1975. Διαβαθμισμένο απόρρητο. Το δισέλιδο αυτό τηλεγράφημα δεν αποκαλύπτεται στην ολότητά του.

Αυτό το ντοκουμέντο αποκαλύπτει το περιεχόμενο δύο ξεχωριστών συνομιλιών, μεταξύ δύο αξιωματούχων της κυβέρνησης των ΗΠΑ και δύο άλλων ατόμων τα οποία είναι πηγές πληροφοριών. Η αποκάλυψη του εγγράφου θα κάνει γνωστή την ταυτότητα αυτών των πηγών, οι οποίες και κατονομάζονται. Επιπροσθέτως, το έγγραφο, στο σύνολό του, αποκαλύπτει την τοποθεσία μιας εγκατάστασης της CIA στο εξωτερικό, ένα κωδικό όνομα, στοιχεία από την εσω-

τερική οργάνωση της CIA και πληροφορίες αρχείου. Επιπλέον, το έγγραφο έχει σχέση με την Υπηρεσία Διεθνούς Επικοινωνίας των ΗΠΑ (USICA) (σ.σ. πρόκειται για την USIS), η οποία ζήτησε να μην αποκαλυφθεί η συγκεκριμένη πληροφορία, επειδή αυτό θα επιδρούσε αρνητικά στα συμφέροντα της εξωτερικής πολιτικής».

(Στη συνέχεια το έγγραφο αυτό της CIA, του οποίου φωτοτυπία αναδημοσιεύουμε, αναφέρει τους νόμους των ΗΠΑ οι οποίοι απαγορεύουν την αποκάλυψη των ονομάτων πηγών, πληροφοριών, εγκαταστάσεων της CIA στο εξωτερικό κτλ.).

ΑΠΟ ΠΟΥ βγαίνει, όμως, ότι τα δύο αυτά «άτομα» ήταν αξιωματούχοι της κυβέρνησης Καραμανλή; Αυτό ενισχύεται στο επόμενο έγγραφο που δημοσιεύουμε και το οποίο προέρχεται από την USIS και εστάλη στο ίδιο δικαστήριο της αμερικανικής πρωτεύουσας, που εκδίκασε την αγωγή Δημητρακόπουλου κατά CIA για να ενισχύσει το επιχείρημα της CIA που ζητούσε να μην αποκαλυφθεί το περίφημο τηλεγράφημα αρ. 592. Το έγγραφο υπογράφεται από τον Τσαρλς Τζόουνς, υπεύθυνο τότε της USICA για τις υποθέσεις που άπτονται του «Νόμου για την Ελευθερία της Πληροφόρησης» (FOIA) και αναφέρει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«...Το έγγραφο υπ. αριθμ. 592, όπως περιγράφεται στο παράρτημα του Λούις Νταμπ (σ.σ. του δικηγόρου, δηλαδή, της CIA), περιέχει μια πληροφορία που προέρχεται από την USICA και απαιτείται να συνεχιστεί η διαβάθμισή της ως απόρρητη. Αυτή η πληροφορία δόθηκε από ε-

ναν αξιωματούχο ξένης κυβέρνησης σε έναν Αμερικανό και υπάλληλο της USIA (Υπηρεσία Πληροφόρησης των ΗΠΑ), προκατόχου της USICA.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες διεξάγουν άκρως ευαίσθητες διαπραγματεύσεις με αυτήν την ξένη κυβέρνηση. Η αποκάλυψη της πηγής αυτής της πληροφόρησης, η οποία μίλησε εμπιστευτικά, μπορεί να επηρεάσει σοβαρά την εξωτερική μας πολιτική αυτήν την εποχή...

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ αυτά είναι από μόνα τους αποκρυπτικά. Αξίζει, όμως, τον κόπο να τα αναλύσουμε, για να διατυπώσουμε επακριβώς και τα αντίστοιχα ερωτήματα προς τη «Νέα Δημοκρατία», αλλά και την πρεσβεία των ΗΠΑ.

Πρώτον: Η ημερομηνία του τηλεγραφήματος αρ. 592 (26.6.75) αποδεικνύει ότι η CIA έσπευσε να παρέμβει, ζητώντας, όπως αποκάλυψε ο Τζακ Άντερσον, να σταματήσουν οι ανακρίσεις για τις σχέσεις CIA-ΚΥΠ-Νίξον, αμέσως μόλις τα διεθνή πρακτορεία ειδήσεων αναμετέδωσαν στην Ελλάδα την είδηση ότι για την υπόθεση ενδιαφέρεται το αμερικανικό Κογκρέσο.

ΑΥΤΟ σημαίνει ότι ο σταθμάρχης της CIA στην Αθήνα αναγκάστηκε, λόγω της σοβαρότητας της υπόθεσης, να χρησιμοποιήσει τις υψηλότερες των πηγών του (αυτές που ήταν δηλαδή μέσα —ή δίπλα— στην κυβέρνηση) για να επιτύχει αυτό που ήθελε. Με ποια ενδεχομένως ανταλλάγματα επέτυχε τη συνεργασία της κυβέρνησης Καραμανλή στη συγκάλυψη μιας ακόμα παρανο-

μίας της χούντας και της ΚΥΠ θα το δούμε σε επόμενο τεύχος του ΑΝΤΙ.

Δεύτερον: Αποκαλύπτεται ότι η USIS (όπως ονομάζονταν τότε η αμερικανική υπηρεσία πληροφόρησης ή προπαγάνδας —υπεύθυνη μεταξύ άλλων και για τη «Φωνή της Αμερικής») χρησιμοποιείται για την κάλυψη πρακτόρων της CIA, οι οποίοι μπορούν, με την κάλυψη αυτή, να προσεγγίζουν ασφαλώς τις πηγές τους.

Τρίτον: Η φράση «αξιωματούχος ξένης κυβέρνησης» σημαίνει μόνον ότι οι πηγές, ή οι επαφές της CIA στην κυβέρνηση Καραμανλή ήταν δύο και τη μία τη «δούλευε» η ίδια και την άλλη η USIS.

Τέταρτον: Οι δύο αυτοί αξιωματούχοι της κυβέρνησης Καραμανλή ήταν όπως φαίνεται, μόνιμα ενεργούμενα των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών. Γι' αυτό στο πρώτο από τα κείμενα που αποκαλύπτουμε η CIA ζητά να μην την αναγκάσουν να αποκαλύψει το περίφημο τηλεγράφημα επειδή έτσι θα αποκαλυφθούν όχι μόνο τα ονόματα των δύο πηγών της, αλλά «στοιχεία από την εσωτερική οργάνωση της CIA», «κωδικά ονόματα», «τοποθεσία μιας εγκατάστασης της CIA στο εξωτερικό» κλπ. στην Ελλάδα.

ΠΟΙΟΙ είναι λοιπόν αυτοί οι αξιωματούχοι της τότε κυβέρνησης Καραμανλή που αποτελούσαν παράλληλα πηγές για τη CIA; Το ΑΝΤΙ δεν είναι σε θέση να εντοπίσει τις ταυτότητές τους ακόμα.

ΟΜΩΣ υπάρχουν ενδείξεις για κάποιον εντοπισμό. Γιατί αν πάρουμε υπόψη μας, ότι ο πρέσβης των ΗΠΑ στην Ελλάδα, ασχολείται με τον πρωθυπουργό και τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο στρατιωτικός ακόλουθος με τον αρχηγό του ΓΕΣ ο ναυτικός ακόλουθος με τον αρχηγό του ΓΕΝ, και ο αεροπορικός ακόλουθος με τον αρχηγό του ΓΕΑ, ο υπεύθυνος της USIA ή USICA, της υπηρεσίας δηλαδή πληροφόρησης, με ποιον θα ασχολείται και ποιον θα πήγαινε να δει, τότε, για ένα τόσο σοβαρό θέμα; Και γιατί η αποκάλυψη του ονόματός του θα επηρεάσει τα συμφέροντα των ΗΠΑ, αν δεν είναι βασική πηγή πληροφοριών του ή και πρακτοράς τους ακόμη; □

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟ «ΑΝΤΙ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ ΣΤΑΙΗΣΗ ΧΩΛΣ:

Λόγω της σοβαρότητας των στοιχείων του ρεπορτάζ, θεωρήσαμε αναγκαίο να επικοινωνήσουμε με τους πολιτικούς που τα χρόνια εκείνα (καλοκαίρι του 1975) χειρίζονταν τα σχετικά θέματα και αναφέρονται στο κείμενο του συντάκτη μας Βασίλη Ζήση. Επικοινωνήσαμε επίσης, με τον τότε αρχηγό της ΚΥΠ κ. Κωνσταντίνο Φέτση.

Θέσαμε υπόψη τους τα στοιχεία και το κείμενο του ρεπορτάζ και μας έδωσαν τις διευκρινιστικές απαντήσεις που δημοσιεύουμε στη συνέχεια.

**Στρατηγός
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΕΤΣΗΣ
τ. αρχηγός ΚΥΠ**

Έχουν περάσει έκτοτε πολλά χρόνια και δεν ενθυμούμαι το περιστατικό. Όμως λόγω της σοβαρότητός του, αν μου είχε τεθεί το θέμα αυτό από τον Σταίησιν Χωλς, θα το θυμόμουν.

Ο Σταίησιν Χωλς δεν με είχε επισκεφθεί στην υπηρεσία, τον είχα όμως συναντήσει αρκετές φορές και κυρίως σε κοινωνικές συναναστροφές.

**ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΑΜΠΡΙΑΣ
τ. υφυπουργός Τύπου**

Πράγματι υπήρξε μια πρώτη τηλεφωνική επικοινωνία με το γραφείο του κ. Τζακ Άντερσον για το θέμα αυτό και υποσχέθηκα να ερευνήσω τι σχετικό στοιχείο υπάρχει. Ύστερα από μια ή δυο μέρες, μετά από νέα τηλεφωνική επικοινωνία, δεν απέφυγα να επικοινωνήσω όπως ισχυρίζεται ο κ. Άντερσον απλώς δεν απάντησα αφού δεν είχα και κάποιο συγκεκριμένο στοιχείο. Κάποιος από το γραφείο μου θα πρέπει να απάντησε.

Απ' όσο θυμάμαι πάντως —έχουν περάσει τόσα χρόνια έκτοτε— είχα συναντηθεί με τον κ. Τζακ Άντερσον με μεσολάβηση του κ. Δημητράκοπουλου. Συζητήσαμε και του εξέθεσα την τοποθέτησή μας στα ελληνοτουρκικά ζητήματα. Είμασταν σε επαφή με τον Άντερσον μέσω του ίδιου δημοσιογράφου στη διάρκεια του αντιδικτατορικού αγώνος στον οποίο και ο ίδιος είχε συμβάλει.

Όσο για τις επαφές με τους αμερικανούς αξιωματούχους έχω να δηλώσω ότι οι οδηγίες του προέδρου κ. Καραμανλή ήταν αυστηρές ώστε αυτές οι ε-

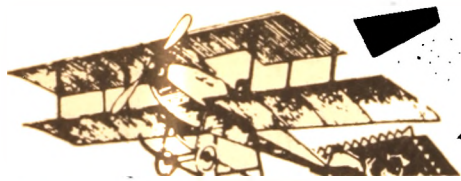
παφές να είναι οι ελάχιστες δυνατές και πάντως να μην δεχόμαστε καμιά συζήτηση για τα εσωτερικά μας θέματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο πρεσβευτής Τάσκα ο οποίος προσπαθούσε επίμονα να συναντήσει τον κ. Καραμανλή ακόμα όταν ευρισκόταν στο Παρίσι με δυσκολία και με μεγάλη καθυστέρηση έγινε δεκτός. Κάπως βελτιώθηκαν τα πράγματα μετά την άφιξη του νέου πρέσβη κ. Κιούμπιτς ο οποίος κρατήθηκε διακριτικά —αντίθετα από τον προκάτοχό του— μακριά από τη δημοσιότητα.

Προσωπικά εγώ δεν είχα ποτέ καμιά επαφή με τον Σταίησιν Χωλς και όσο γνωρίζω δεν είχαν μαζί του επαφή ούτε ο κ. Ράλλης ούτε ο κ. Καραμανλής. Αυτούς ή εμένα συναντούσε —όταν χρειαζόταν— ο πρέσβης κ. Κιούμπιτς.

**ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΑΛΛΗΣ
τ. πρωθυπουργός
(Υπουργός Προεδρίας το 1975)**

Δεν ενθυμούμαι τίποτε εν σχέσει με το διάβημα Χωλς και αν συνέβαινε κάτι σχετικό θα το θυμόμουν. Το αποκλείω πάντως να είχε πραγματοποιηθεί τέτοιο διάβημα.

ΝΕΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Επιλεγμένα βιβλία για παιδιά και νέους

για παιδιά από 8 ετών και άνω

Ζωρζ Σαντ Ιστορία ενός αγαθούλη	400	Ι. Δ. Ιωαννίδης Ένα καράβι στη βιτρίνα	500
Φώντας Λάδης ΑΛΚΗΣ Ο ΨΕΥΤΗΣ. Ο γάιδαρος που νίκησε το σκυλόψαρο και άλλες ιστορίες	400	Ότφριντ Πρόισλερ Ο Νερούλινος, το πνεύμα της λίμνης	400
Όσκαρ Ουάιλντ Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας	500	Ελένη Σαραντίτη-Παναγιώτου Ο κήπος με τ' αγάλματα	400
Μάνος Κοντολέων Ο Εέ από τ' άστρα	500	Χάρης Σακελλαρίου Ο Σπιθοβολάκης	400
Αθηνά Παπαδάκη Παλιές ιστορίες του κόσμου (Ευρώπη)	500	Ντίνος Δημόπουλος Αν όλα τα πιτσιρίκια του κόσμου	600
Αθηνά Παπαδάκη Παλιές ιστορίες του κόσμου (Ασία)	500	Όσκαρ Ουάιλντ Ο εγωιστής γίγαντας	500
Μαρία Μιχαήλ-Δέδε Ινδιάνικοι θρύλοι	400	Νίνα Θεοχαρίδου Ασημένιος ελέφαντας	400
Αλέξανδρος Δουμάς Ιστορία ενός καρυσθραύστη	500	Λάμπρος Πετσίνης Ρωσικά λαϊκά παραμύθια	700
Αλφόνς Ντωντέ Ο Ταρταρέν της Ταρσκόβ	500	Φιλίσα Χατζηχάννα Η Ντιντόν, ο Παβελάκης μου κι εγώ	700
Ιφιγένεια Αλμπανοπούλου Χόπιτι-Χοπ	300	Α. Α. Μιλν Το σπίτι στη γωνιά του Πουφ	500
Μαρία Μιχαήλ-Δέδε Θρύλοι των ιθαγενών της Αυστραλίας	500	Γιάννης Καλατζόπουλος Τα ρούχα του βασιλιά	400
Έλλη Αλεξίου Μύθοι του Αισώπου	500	Αδελφοί Γκριμ Διαλεχτά παραμύθια	500
Ντίνος Δημόπουλος Ο μαστρο-Πολύξενος κι η παλιοπαρέα του	500	Χανς Κρίστιαν Άντερσεν Διαλεχτά παραμύθια	500
Ι. Δ. Ιωαννίδης Τα τρία παιδιά	500	Σοφία Μιχαλοπούλου Ο Μήτσης και η Μίτση	500

για παιδιά από 10 ετών και άνω

Έλλη Αλεξίου Ρωτώ και μαθαίνω	800	Ειρήνη Μάρρα Μια ιστορία για δύο	500
Τζων Στάινμπεκ Το κόκκινο αλογάκι	500	Σοφία Φιλντισή Ορέστης	500
Ε. Σαραντίτη-Παναγιώτου Ιόλη, ή Τη νύχτα που ξεχείλισε το ποτάμι	500	Χάρης Σακελλαρίου Διηγήματα των Χριστουγέννων	800
Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη Ο μικρός περιηγητής Τόμος Α'	600	Ευγενία Παλαιολόγου-Πετρώνα Στη χώρα των Φαραώ	500
Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη Ο μικρός περιηγητής Τόμος Β'	600	Σοφία Φιλντισή Το Ρηνάκι και άλλα διηγήματα	400
Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη Ο μικρός περιηγητής Τόμος Γ'	700	Νίτσα Τζώρτζογλου Περιπατώντας στους αιώνες	700
Νίτσα Τζώρτζογλου Ο χρυσός δαρκικός	500	Μαρία Πυλιώτου Τα δέντρα που τρέχουν	500
Ράντγιαντ Κίπλινγκ Απίθανες ιστορίες	500	Σώτη Χριστογιάννη Μύθοι και θρύλοι της Νορβηγίας	500
Νικολάι Βορόνοβ Το κυνήγι των περιστεριών	500	Ανν Τουέιτ Επιχείρηση «Κόκκινη Άμμος»	600
Νίτσα Τζώρτζογλου Το τσίρκο της Ίρμας	500	Πέτερ Χέρτλινγκ Ο Μπεν αγαπάει την Άννα	400
Ρόμπερτ Λούις Στήβενσον Το νησί των θησαυρών	800	Ντοντάρ Ντουμπάντζε Εγώ, η γιαγιά, ο Ιλίκος και ο Ιλαρίων	700
Αλέξανδρος Δουμάς Η μαύρη τουλίπα	800	Λούκας Χάρτμαν Άννα-αννα	700
Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη Μύθοι και θρύλοι της Ρώμης	600	Ι. Δ. Ιωαννίδης Καβάλα στο Χρονοδιαβήτη	500
Κάρολος Ντίκενς Χριστουγεννιάτικη ιστορία	500	Λεονάρ ντε Βρις Το βιβλίο των πειραμάτων	600
Ι. Δ. Ιωαννίδης Το άσπρο αλόγο	500	Λεονάρ ντε Βρις Το δεύτερο βιβλίο των πειραμάτων	600
Ι. Δ. Ιωαννίδης Η ιστορία με το γαλάζιο μολύβι	500	Λεονάρ ντε Βρις Το τρίτο βιβλίο των πειραμάτων	600
Κιτσικοπούλου Μαίρη Ιστορίες των δερβισιάδων	500	Μ. Ε. Σαλτίκοβ — Στσέντριν Πατέρας και γιος	500
Άντον Τσέχωφ Αστείες ιστορίες	500	Ιούλιος Βερν Οι πειρατές του Αιγαίου	*

για παιδιά από 12 ετών και άνω

Βίκτωρ Ουγκώ Απ' όσα έχω δει	600	Κίρα Σίνου — Ελένη Χουκ-Αποστολοπούλου Το χέρι στο βυθό	500
Χέντρικ Βαν Λουν Η ιστορία της ανθρωπότητας	900	Άλμπερτ Λιχάνοφ Η έκλειψη του ήλιου	500
Όσκαρ Ουάιλντ Το φάντασμα του Κάντερβιλ	500	Ιβάν Τουργένιεφ Οι αφηγήσεις ενός κυνηγού	500
Τζακ Λόντον Αγάπη για τη ζωή	500	Μαρκ Τουέιν Οι περιπέτειες του Χακ Φιν	950
Τζακ Λόντον Πειρατικές ιστορίες	500	Αιμέ Σόμερφελτ Το χαμένο όνειρο	500
Κατερίνα Γλυκοφρύδη Μελίσσιπος	700	Μανόλης Κορνήλιος Πολύ ωραίο τ' όνομά σου, Ελευθερία!	500
Λίτσα Ψαραύτη Στα βήματα του Σαμοθήριου	500	Γιώτα Φωτιάδου-Μπαλαφούτη Ποτέ ξανά	400
Άννα Γκρέτα Βίνμπεργκ Μια Πέμπτη του Οκτώβρη	550	Λέων Τολστόι Ιστορίες	700
Νικολάι Βορόνοβ Μάσα, ένα σύγχρονο κορίτσι	500	Γκούντρουν Μερμς Το παιδί της Κυριακής	400
Χάρης Σακελλαρίου Η φωτιά που δε σβήνει	500	Ράντγιαντ Κίπλινγκ Δαίμονες των κυμάτων	700
Ράντγιαντ Κίπλινγκ Το ωραιότερο διήγημα του κόσμου	500	Τζακ Σέφερ Σέιν, ο άνθρωπος της χαμένης κοιλάδας	600
Ανατόλι Αλέξιν Η τρελή Ευδοκία	500	Μαρκ Τουέιν Οι περιπέτειες του Τομ Σόγιερ	950
Νίτσα Τζώρτζογλου ΣΟΣ — Κίνδυνος	500	Κίρα Σίνου Συνάντηση στους Δελφούς	500
Ανατόλι Αλέξιν Τηλεφωνήστε κι ελάτε	500	Βίκτωρ Ουγκώ Οι Άθλιοι Α' Τόμος	950
Ράντγιαντ Κίπλινγκ Η εταιρεία Στάλκι & Σία	800	Βίκτωρ Ουγκώ Οι Άθλιοι Β' Τόμος	950
Έρνεστ Χεμινγκουέι Ο γέρος και η θάλασσα	400	Βίκτωρ Ουγκώ Οι Άθλιοι Γ' Τόμος	950
Τζ. Μιντ Φόκνερ Μούνφλιτ (Το μυστήριο του θρυλικού διαμαντιού)	700	Βίκτωρ Ουγκώ Οι Άθλιοι Δ' Τόμος	950
Τζακ Λόντον Ο Ασπροδόντης	*	Βίκτωρ Ουγκώ Οι Άθλιοι Ε' Τόμος	950

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ .....

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ .....

ΚΩΔΙΚΑΣ .....

ΠΟΛΗ .....

ΤΗΛΕΦΩΝΟ .....

*

α

ν

ΟΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Ένα δείγμα για το «πνεύμα Νταβός»

του Γιώργου Σκαρβελάκη

«Έντονος προβληματισμός» επικρατεί μεταξύ των ιθυνόντων της ελληνικής διπλωματίας, που μεταφέρεται στα υψηλότερα κυβερνητικά κλίμακια, για το αν θα πρέπει να γίνει αποδεκτό ή όχι το «πακέτο τουρκικών προτάσεων» για τα στρατιωτικά γυμνάσια της Τουρκίας στο Αιγαίο.

Οι νέες αυτές προτάσεις υποβλήθηκαν από την τουρκική πλευρά κατά τη διάρκεια των συνομιλιών της μεικτής ελληνοτουρκικής υποεπιτροπής στις αρχές του μήνα στην Αθήνα.

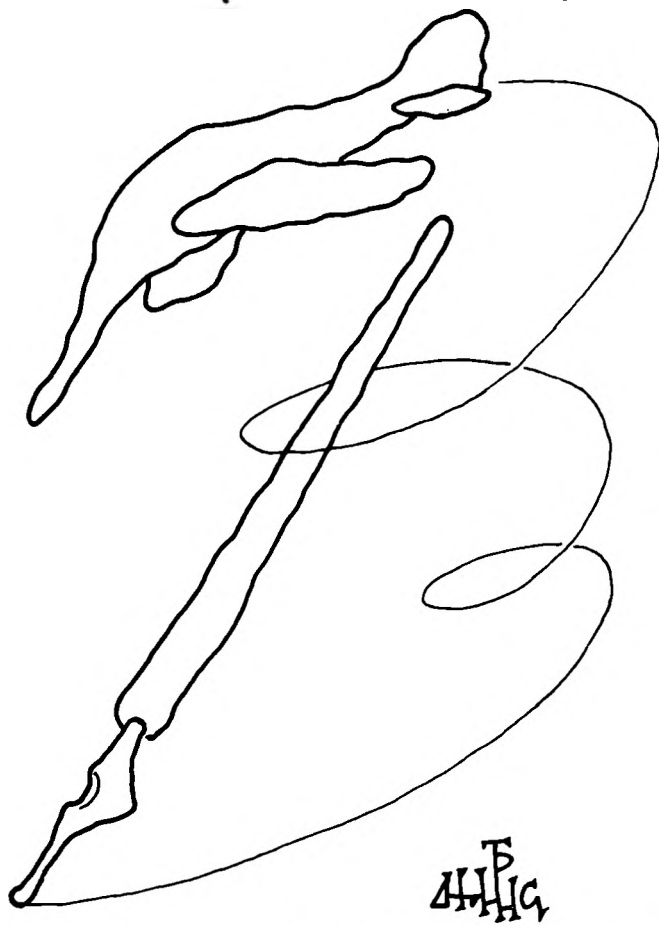
Οι συνομιλίες εκείνες, παρά τις επίσημες ανακοινώσεις ότι «οι δύο πλευρές απλώς αναφέρθηκαν στις θέσεις τους», υπήρξαν διεξοδικές και επίπονες. Κατά τη διάρκεια τους έγινε «ενδελεχής εξέταση» και των τελευταίων λεπτομερειών του προβλήματος των στρατιωτικών ασκήσεων στο Αιγαίο. Κι αυτό ασχέτως από την «εντολή» που είχε η ελληνική υποεπιτροπή, «καμία δεσμευση για τίποτα, ούτε καν για ενδεχόμενη νέα συνάντηση της μεικτής υποεπιτροπής».

Ετσι, μετά την αρνητική απάντηση των Τούρκων στο ελληνικό αίτημα για «παύση των στρατιωτικών ασκήσεων για αοριστο χρόνο», τα μέλη της τουρκικής υποεπιτροπής παρουσιάζοντας τις αποψεις τους, κατέθεσαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, «πακέτο νέων τουρκικών προτάσεων» για «ποιοτική και ποσοστική διαφοροποίηση» των ασκήσεων τους, οι οποίες, όπως υποστηρίζουν, «προσεγγίζουν» τις ελληνικές αποψεις.

Το «πακέτο» των προτάσεων αυτών συμπυκνώνεται στα εξής σημεία:

- Παύση των ασκήσεων στο διάστημα από 15 Ιουλίου μέχρι 1 Σεπτεμβρίου.
- Αποχή από στρατιωτικές ασκήσεις κατά τις περιόδους Χριστουγέννων, Πάσχα, εθνικών (μαζί) εορτών κλπ.
- Να μην «δεσμεύονται» (από την Τουρκία) συγχρόνως όλες οι ζώνες της περιοχής του Βορείου Αιγαίου (όπου πραγματοποιείται το μεγαλύτερο μέρος των ασκήσεων), όπως γίνεται μέχρι σήμερα, αλλά να «δεσμεύεται» μία περιοχή, ανά μια άσκηση.
- Να καταργηθεί ως χώρος διεξαγωγής ασκήσεων ένας τομέας και μικρό μέρος δύο άλλων τομέων (από τους επτά τομείς που χωρίζουν οι Τούρκοι το διεθνή χώρο του Βορείου Αιγαίου κατά το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των ασκήσεων τους).

Η περιοχή αυτή που προτιθενται να μην ξαναχρησιμοποιηθούν για ασκήσεις βρίσκεται Δυτικά - νοτιοδυτικά της νήσου

Λεσβού έτσι ώστε να απεγκλωβίζεται εν μέρει το νησί κατά τη διάρκεια των τουρκικών ασκήσεων. Μέχρι τώρα ο «εγκλωβισμός» της Λεσβού είναι ασφυκτικός, με αποτέλεσμα να αποκοπτεται το νησί από τις επικοινωνίες του.

Ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή των τουρκικών ασκήσεων γύρω από τη Λεσβο είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα των απωτέρων επιδιώξεων της Τουρκίας και των επεκτατικών της σχεδίων.

- Και τέλος, σταδισκή μικρή μείωση των στρατιωτικών ασκήσεων, έτσι ώστε να μειωθεί ο αριθμός των ημερών που «δεσμεύονται» κάθε χρόνο προκειμένου να διεξαχθούν γυμνάσια.

Μέχρι τώρα οι ημέρες που «δεσμεύονται» κάθε χρόνο ανερχονται σε 90 περίπου, αλλά από αυτές χρησιμοποιούνται ουσιαστικά 15-30.

Παρά όλα αυτά η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη να εκδίδει σχετικές NOTAM για διευκόλυνση των πολιτικών αεροπλάνων που πετούν στα όρια ευθύνης του FIR Αθηνών (1.000 περίπου κάθε μέρα) και για τις 90 ημέρες και για ολοκληρή την περιοχή του Β. Αιγαίου που ζητά η Τουρκία να διεξαχθεί τις ασκήσεις της.

* * *

Οι προτάσεις αυτές που κρίθηκαν κατά αρχήν «ενδιαφερόουσες» από την ελληνική πλευρά, εξετάζονται από το υπουργείο Εξωτερικών αλλά προβληματίζουν την κυβέρνηση.

Στα χέρια του πρωθυπουργού βρίσκεται ήδη απορρητό και αναλυτικό ενημε-

ρωτικό σημείωμα για τις συζητήσεις της μεικτής υποεπιτροπής και τα πρώτα συμπεράσματα της ελληνικής πλευράς.

Δεν αναφέρονται βεβαίως εξελίξεις στο αμέσως επόμενο διάστημα, αφού τα συμπεράσματα αυτά θα κατατεθούν στην πολιτική επιτροπή η οποία θα συνελθεί υπό την προεδρία των δύο υπουργών Εξωτερικών, στις 26 Μαΐου στην Αθήνα.

Πολιτικοί παρατηρητές προεξοφλούν ωστόσο ότι δεν πρόκειται να σημειωθεί προόδος ούτε στα πλαίσια της πολιτικής επιτροπής, έτσι ώστε το πρόβλημα των στρατιωτικών ασκήσεων θα μετατεθεί στη συνάντηση Παπανδρέου - Οζάλ τον Ιούνιο.

Παρά όλα αυτά ο «προβληματισμός» διπλωματικών παραγόντων σε ό,τι αφορά την αποδοχή ή μη των τουρκικών προτάσεων υπάρχει κυρίως σε δύο σημεία:

- Στην ειλικρίνεια της Τουρκίας η οποία αμφισβητείται από διπλωματικούς και ιδίτερα στρατιωτικούς κύκλους, και
- Στις επιδιώξεις της Τουρκίας πίσω από όσα εμφανίζει ως παραχωρήσεις της.

Η «καλή θέληση» της Τουρκίας δοκιμάζεται τις ημέρες αυτές με τις αλλεπάλληλες παραβιάσεις του εθνικού μας εναερίου χώρου και τις γνωστές δηλώσεις για τη μειονότητα και άλλα θέματα, πράγμα που οδήγησε την κυβέρνηση να την κατηγορήσει... ότι «υπονόμευει το πνεύμα του Νταβός».

Σε ό,τι αφορά τις προτάσεις για διαφοροποίηση των στρατιωτικών γυμνασίων διπλωματές και στρατιωτικοί επισημαίνουν ότι όπως φάνηκε και κατά τη διάρκεια των συνομιλιών της υποεπιτροπής, «βασικός στόχος της Τουρκίας είναι να βάλει την Ελλάδα στο παζάρι των διαπραγματεύσεων για τα στρατιωτικά της γυμνάσια τα οποία θα συνεχίσει "καταγρυστικά και με τα νόμιμα"».

Οι ίδιες διπλωματικές πηγές τονίζουν ότι αυτό το συμπέρασμα βγαίνει από την αρνήση της τουρκικής υποεπιτροπής να δεχτεί την «μη καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος (που έγινε) για ασκήσεις» και την απάντηση που έδωσαν τα μέλη της, όταν ζητήθηκε από την ελληνική υποεπιτροπή «να μην διεξαγονται οι τουρκικές ασκήσεις κοντά στα ελληνικά νησιά».

«Ναι, αλλά ποσο κοντά»; απάντησαν οι Τούρκοι. Η απάντηση αυτή τονίζουν διπλωματές έχει άμεση σχέση με την αμφισβήτηση από μερους της Τουρκίας των 10 μιλίων του εθνικού μας εναερίου χώρου.

Συνθέσεις προεκλογικής συμφωνίας

του Πάνου Παναγιωτόπουλου

«Από το Νταβός, πιστεύω, ότι αρχίζει ένας νέος ιστορικός κύκλος με χρονική προοπτική το 2000, όπου ο ελληνισμός πρέπει να δει και να ζήσει επιτέλους την εθνική Αναγέννηση».

Αυτό επισημαίνει, μεταξύ των άλλων, ο Μίκης Θεοδωράκης στο άρθρο του, που δημοσιεύθηκε στην «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» (17.4.1988).

Για τα κίνητρα που οδήγησαν στην συγγραφή και δημοσίευση του άρθρου αυτού, πολλά γράφτηκαν και περισσότερα ειπώθηκαν μέχρι τώρα.

Το βέβαιον είναι ότι ενώ η υπογραφή, που φέρει είναι δεδομένη, αμφισβητείται η πατρότητά του. Και αυτό γιατί αξιόπιστες πηγές επιμένουν ότι συντάχθηκε από ανώτατο διπλωματικό, με τη βοήθεια δημοσιογράφου που έχει άμεση σχέση με το ΥΠΕΞ και υπό την καθοδήγηση μέλους του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ. Για το οποίο, αν στοιχηματίσετε ότι δεν ήταν ο κ. Κώστας Λαλιώτης, τότε έχετε χάσει, σίγουρα, το στοιχημα...

Πριν κάνουμε μια αναλυτική αναφορά στο περιεχόμενο του άρθρου, το οποίο είναι εξαιρετικά αποκαλυπτικό, για τους απώτερους στόχους των εμπνευστών του, ας ανατρέξουμε στη γενικότερη πολιτική συγκυρία, μέσα στην οποία προέκυψε.

Λίγο καιρό μετά τις συναντήσεις Παπανδρέου - Οζάλ στο Νταβός και τις Βρυξέλλες, γίνεται σαφές ότι ο Έλληνας πρωθυπουργός συναντάει σημαντικά εμπόδια στην προσπάθειά του να «περάσει» την πολιτική του Νταβός στο εσωτερικό της χώρας μας.

Ιδιαίτερα μάλιστα, όταν η Τουρκία δεν φειδεται χρόνου ούτε ...καυσίμων για να εξαποστείλει τα αεροσκάφη της, να παραβιάζουν τον ελληνικό εναέριο χώρο, ενώ ο υπουργός των εξωτερικών Γιλμάζ κάνει λόγο για προστασία «των ομοεθνών» του στη Δυτική Θράκη και ο κ. Ντενκτάς ζητάει θεώρηση διαβατηρίου για να επιτρέψει τη διακίνηση, μεταξύ της κατεχόμενης και της ελεύθερης Κύπρου.

Από την άλλη πλευρά οι ΗΠΑ δεν κρύβουν την ικανοποίησή τους, για την «καλή αρχή» που έγινε στο Νταβός, ανυπομονώντας, ταυτόχρονα για την περαιτέρω προσέγγιση Ελλάδας - Τουρκίας, με την οποία —μεταξύ των άλλων— αποκαθίσταται η ενότητα της Ν.Α. πτέρυγας του ΝΑΤΟ και το κυριότερο, διαμορφώνονται οι κατάλληλες συνθήκες για να στρέψει —προσωρινώς, βέβαια— η γειτονική μας χώρα τα νώτα της προς το Αιγαίο, και να παίξει απερίσπαστη από άλλα προβλήματα, το ρόλο, που της έχει προδιαγραφεί, απέναντι στις εξελίξεις του πολέμου Ιράν - Ιράκ.

Εξελίξεις που αν οδηγήσουν, σύντομα σε μια ενδεχόμενη κατάρρευση του Ιράκ, θα εκθέσουν σε ανυπολόγιστους κινδύνους τα δυτικά (και όχι μόνον...) συμφέροντα στην περιοχή.

Χωρίς να ξεχνάμε, παράλληλα, και τα ήσσονος σημασίας, αλλά όχι ευκαταφρόνητα από πολιτική άποψη, πλεονεκτήματα, που συνεπάγεται για την αμερικανική κυβέρνηση αυτή η προσέγγιση. Εφ' όσον αποδυναμώνεται και χάνει τη σημασία της η εκστρατεία των πιέσεων προς την ίδια για τη διατήρηση του 7 προς 10 και αποθαρρύνονται οι όποιες διεθνείς πρωτοβουλίες για την άσκηση πίεσης προς την Τουρκία για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος.

Μετρώντας ψήφους

Η αλλαγή των συσχετισμών και των προτεραιοτήτων στην ευρύτερη γεωπολιτική ζώνη στην οποία ανήκουμε, συνέπεσε χρονικά με την περίοδο κατά την οποία, για πρώτη φορά ο κ. Α. Παπανδρέου προβληματίζεται με τόσο συστηματικό τρόπο, για το πώς θα διαμορφώσει το προεκλογικό σκηνικό, όποτε γίνουν οι εκλογές.

Στον υπό χάραξη πολιτικό σχεδιασμό του, λοιπόν, ο πρωθυπουργός και πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, δεν μπορεί παρά να λάβει σοβαρά υπόψη του ορισμένα σημαντικά στοιχεία, που έχουν προκύψει τους τελευταίους μήνες. Δηλαδή, το γεγονός ότι το ΠΑΣΟΚ εμφανίζεται στις διάφορες σφυγμομετρήσεις να υπολείπεται της ΝΔ, κατά ένα όχι ευκαταφρόνητο ποσοστό, ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζεται ένα υψηλό ποσοστό αναποφάσιστων, οι οποίοι, για πρώτη φορά δείχνουν να κινούνται —όσον αφορά μια σημαντική μερίδα τους— προς το ΚΚΕ. Από την άλλη πλευρά, άλλες σφυγμομετρήσεις παρέχουν ασφαλείς ενδείξεις ότι όσο η δημοτικότητα του Κων. Καραμανλή ακολουθεί ανιούσα

πορεία, τόσο φθίνουσα είναι η προσωπική απήχηση του πρωθυπουργού.

● Έτσι έχουν τα πράγματα, όταν περνάει ξαφνικά μπροστά από τα μάτια του κ. Παπανδρέου το «όχημα» Θεοδωράκη. Οι γνωρίζοντες λένε ότι οι πρώτες «ζυμώσεις» άρχισαν από διάφορες συζητήσεις του Μίκη με πρόσωπα του δημοσιογραφικού χώρου, που διατηρούν καλές σχέσεις με μέλη του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ. Η ουσία είναι ότι ο κ. Παπανδρέου αντελήφθη την «αξία χρήσης» του κ. Θεοδωράκη, υπό τις παρούσες συνθήκες και η όλη μεθόδευση τέθηκε σε κίνηση.

● Προηγήθηκε η πρώτη φάση, με τις συναντήσεις στο Καστρί, των δυο ανδρών, πριν το ταξίδι Θεοδωράκη στην Τουρκία και μετά την επιστροφή του από τη γειτονική μας χώρα. Καθώς και οι γνωστές δηλώσεις του Μίκη στο αεροδρόμιο, που ξεσήκωσαν θύελλα διαμαρτυριών.

● Όσον αφορά την πατρότητα και αυτών των δηλώσεων ο Γ.Π. Μασσαβέτας διαβεβαιώνει στο τόσο «πλούσιο» φύλλο της «Κ.Ε.» της 17ης Απριλίου, ότι ανήκει εξ ολοκλήρου στον κ. Α. Παπανδρέου, επικαλούμενος τα όσα είπε ο κ. Θεοδωράκης —εμπιστευτικά— στον κ. Χ. Φλωράκη.

● Επάνω στις γιορτές του Πάσχα δρομολογείται η δεύτερη φάση, που περιλαμβάνει την προσπάθεια ιδεολογικοπολιτικής υποστήριξης. Η κινητικότητα που σημειώνεται στα ανώτατα κλιμάκια του ΠΑΣΟΚ τις ημέρες εκείνες, η επίσκεψη Λαλιώτη στο Βραχάτι τη δεύτερη ημέρα του Πάσχα, καθώς και η πυκνή τηλεφωνική επικοινωνία του πρωθυπουργού με τον Μίκη (λέγεται ότι ο κ. Α. Παπανδρέου πέτυχε να «κερδίσει» τη συμπάθεια του κ. Θεοδωράκη συνομιλώντας μαζί του, σε ύφος και σε τόνο «προσωπικής εκμυστήρευσης») εντάσσονται στα πλαίσια της προετοιμασίας, για την οποία, μάλιστα, επιστρατεύονται —χρονιάρες μέρες— και ειδήμονες, ικανοί να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύνταξης ενός ανάλογου κειμένου.

Ευδιάκριτοι στόχοι

Οι στόχοι του άρθρου είναι εξαιρετικά ευδιάκριτοι, από την πρώτη κιόλας ανάγνωσή του. Οι συντάκτες του και οι εμπνευστές του επιδιώκουν:

● Τη διαμόρφωση ιδεολογικοπολιτικής πλατφόρμας, που θα χρησιμεύσει σαν πεδίο έδρασης των επιλογών του Νταβός και των Βρυξελλών. Προς τούτο, επιχειρείται στο άρθρο μια ευρύτερη ανάλυση των νέων στρατηγικών δεδομένων στην περιοχή μας, η οποία κατατείνει στο να αντιστρέψει την εκτίμηση που έκανε —και όχι άδικα— η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτικών διανοητών του αριστερού χώρου, για το ρόλο, που καλείται

να παίζει η Τουρκία, στα πλαίσια της προάσπισης των αμερικανονατοϊκών συμφερόντων στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή.

Έτσι αναγνωρίζεται σε «μερίδες και τμήματα της άρχουσας τάξης στην Τουρκία μια ευρωπαϊκή προοπτική...». Η οποία «στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, σαν κεντρική πολιτική για τον εκσυγχρονισμό της και την οικονομική, πολιτική και πολιτισμική της αναβάθμιση, αποδυναμώνει αυτή τη στιγμή, χωρίς να εξουδετερώνει, πλήρως, τις τάσεις εκείνες, που έβλεπαν το όραμα μιας μεγάλης και ισχυρής Τουρκίας να περνάει μέσα από μια επεκτατική πολιτική σε βάρος της Ελλάδας. Πρόκειται για τις γνωστές θεωρίες του "ζωτικού χώρου"».

Επειδή όμως τα επιχειρήματα είναι ισχνά, οι εμπνευστές του άρθρου, για να τα ενισχύσουν, προχωρούν σε έναν ...ερανοισμό άλλων απόψεων, δανεισμένων ακόμη και από την επιχειρηματολογία, που χρησιμοποίησε «κατά κόρον» ο υπό τον Καραμανλή συντηρητικός πολιτικός χώρος, για να δικαιολογήσει την επιλογή της ένταξης στην Κοινότητα.

Αναφέρεται στο κείμενο: «*Το ευρωπαϊκό πλαίσιο... δεν επιτρέπει την αμφισβήτηση του εδαφικού status των ευρωπαϊκών χωρών και εγγυάται όχι μόνο τα σύνορα αλλά και τα κυριαρχικά δικαιώματα των χωρών μελών της... Ο ευρωπαϊκός χώρος αποτελεί ανάχωμα στον τουρκικό επεκτατισμό...*».

● Ο αμέσως επόμενος στόχος, που επιδιώκεται, είναι η προβολή του ψευδοδιλήμματος «*Νταβός ή πόλεμος με την Τουρκία*», προκειμένου να συσκοτισθεί η τρίτη υπαρκτή επιλογή. Δηλαδή, ο πολιτικός διάλογος με την Τουρκία, με αυστηρή προϋπόθεση το κυπριακό και τον πλήρη σεβασμό των κυριαρχικών, μας δικαιωμάτων, όπως κατοχυρώνονται από το διεθνές γραπτό και εθιμικό δίκαιο. Έτσι επιχειρείται εμμέσως αλλά σαφώς, τόσο με το άρθρο Θεοδωράκη, όσο και με τη συνέντευξή του στην ΕΡΤ, να διαβληθούν αυτοί που ασκούν κριτική στην επιλογή του Νταβός σαν «πολεμοκάπηλοι» και «υπερπατριώτες».

Ταυτόχρονα, προβάλλεται, με ηθελημένη αφέλεια, η δυνατότητα μιας «ειρηνικής ρεβάνς» —προφανώς για την ...Μικρασιατική καταστροφή— «*στον ιστορικό χώρο της Μεγάλης Ελλάδας*» (να, και ολίγος ...«μεγαλο-ιδεατισμός»!), για τους Έλληνες, που «*θα αναπτύσσουν ελεύθερα, οικονομική, επιχειρηματική και πολιτιστική δραστηριότητα*», σε μια Τουρκία ενταγμένη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Παραβλέποντας έτσι και αποσιωπώντας το γεγονός ότι αν οι Έλληνες της Μικράς Ασίας αποτέλεσαν τη σπονδυλική στήλη της ανερχόμενης αστικής άξης, κατά την τελευταία περίοδο της οθωμανικής αυτοκρατορίας, αυτό οφείλεται στην μακρότατη και συνεχή παρουσία τους, σε αυτή τη γεωγραφική περιοχή, καθώς και στην ιδιαίτερη συγκρότησή του οθωμανικού κράτους. Η οποία, βέβαια, δεν έχει σχέση με το σημερινό εθνικό τουρκικό κράτος.

Ο Κων. Καραμανλής

● Παράλληλα με τους προαναφερθέντες στόχους, στο κείμενο Θεοδωράκη επιχειρείται η προώθηση δύο ακόμη σημαντικών πολιτικών προτεραιοτήτων, που φαίνεται ότι αφορούν καίριες τακτικές επιλογές του ΠΑΣΟΚ, εν όψει της διαρκούς εκλογικής μάχης, που θα κληθεί σε λίγο καιρό να δώσει.

Διαμορφώνεται το πολιτικό άλλοθι για τη δημιουργία μιας νέας «διαχωριστικής γραμμής», στην πολιτική ζωή, με βασικό οδηγό, για τη χωροθέτηση των πολιτικών δυνάμεων την ανάγκη του ΠΑΣΟΚ για την εξασφάλιση μιας νέας κυβερνητικής αυτοδυναμίας από την εκλογική κάλπη.

Σύμφωνα, με το ευδιάκριτο σχέδιο, από τη μια πλευρά οι εμπνευστές του τοποθετούν τη Δεξιά και από την άλλη το ΠΑΣΟΚ, με «ουρά» τα πολιτικά κόμματα της Αριστεράς. Η οποία —κατά τον κ. Θεοδωράκη— πρέπει να κάνει ό,τι έκανε και το 1981 και το 1985. Δηλαδή να ευθυγραμμισθεί, στις μέρες μας, με το «*μέτωπο διαλόγου*» και με την «*εθνική στρατηγική*» του ΠΑΣΟΚ, σε συνολική αντιπαράθεση με την παράταξη «*που έχει ευθύνες για τις τραγωδίες του ελληνισμού*».

Στα πλαίσια αυτής της νέας «σύλληψης» για τον επανεγκλωβισμό των ψηφοφόρων της Αριστεράς, στον ιστό, όχι πλέον της «*ρήξης του Μάρτη*» ή των «*δημοκρατικών δυνάμεων*», αλλά της καθολικής αντίθεσης προς την «*προδοτική Δεξιά*», επιστρατεύονται μια σειρά από τακτικές κινήσεις, που έχουν ως στόχο, να εφοδιάσουν με νέα επιχειρήματα, τη συλλογιστική της «*διαχωριστικής γραμμής*».

Έτσι, ρίχνονται «ομαδικές βολές» κατά Καραμανλή, για τις συμφωνίες της Ζυρίχης, «*την ενδοτική μεταβατική περίοδο, μέχρι την επιστροφή στην Κύπρο του Μακαρίου*», «*την ευθύνη εκείνων, που τα πρώτα χρόνια, αποσιώπησαν το πρόβλημα των αγνοουμένων*» κλπ.

Ενώ διατυπώνεται η έμμεση αλλά σαφέστατη απειλή, κατά Καραμανλή, ότι «*πολλά θα μάθει και πολύ περισσότερο θα καταλάβει ο ελληνικός λαός, όταν ανοίξει ο φάκελος της Κύπρου*». Και τότε θα δούμε «*τι θα λένε οι "υπερπατριώτες"*». Οι αναφορές αυτές, που κατέχουν και περιοπτη θέση στο κείμενο Θεοδωράκη είναι σαφές ότι έχουν τη σημασία προειδοποίησης προς τον πρώην Πρόεδρο της Δημοκρατίας, για το τι πρόκειται να συμβεί εάν αποφασίσει να επανενεργοποιηθεί πολιτικά. Ενώ συνδυάζονται θαυμάσια με το αίτημα που διατύπωσαν στις 19-4-88, κατά τη συνεδρίαση της Επιτροπής του φακέλου της Κύπρου, οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, για να αποκτήσει η εξεταστική επιτροπή της Βουλής (δηλαδή, η κυβερνητική πλειοψηφία, που την ελέγχει) το δικαίωμα να καταλογίζει και ευθύνες στις μεταδικτατορικές κυβερνήσεις για την Κυπριακή τραγωδία του 1974.

Παράλληλα, όμως, οι αναφορές αυτές δείχνουν και τη «φαρέτρα» των επιχειρημάτων την οποία ετοιμάζεται να χρησιμοποιήσει το ΠΑΣΟΚ, για να αντιμετωπίσει τη Δεξιά ανεξάρτητα από το τι θα κάνει ο

Καραμανλής πίσω από τη «διαχωριστική γραμμή».

Το οξύμωρο, βέβαια, της όλης υπόθεσης είναι ότι οι «προειδοποιητικές βολές» κατά του πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας, που —κατά τις υπάρχουσες πληροφορίες— εκτοξεύονται «προληπτικά» για να τον αποτρέψουν από μια απόφαση, για επάνοδό του στην ενεργό πολιτική ζωή, ενδέχεται αν πυκνώσουν περισσότερο, να οδηγήσουν στο αντίθετο αποτέλεσμα. Γιατί, όπως λένε άνθρωποι που γνωρίζουν καλά τον «Καραμανλή», «*ο ιδρυτής της Ν.Δ. θα προβληματισθεί σοβαρά για να επανενεργοποιηθεί και στην περίπτωση που θα αντιληφθεί ότι δεν έχει άλλο τρόπο να υπερασπίσει τον εαυτό του και τις κυβερνήσεις του, από άδικες επιθέσεις που υφίσταται*».

Έγγραφο για το Αιγαίο

Ο τρόπος με τον οποίο αντέδρασε η Αριστερά στη «νέα πρωτοβουλία» του Μίκη δείχνει μέχρι τώρα ότι το όλο εγχείρημα κινδυνεύει να αποτύχει. Ωστόσο, οι εξελίξεις μέχρι τον Ιούνιο, οπότε και θα επισκεφθεί τη χώρα μας ο κ. Οζάλ δεν αποκλείεται να αιφνιδιάσουν πολλούς και να απογοητεύσουν περισσότερους. Για την ώρα, πάντως, λέγεται ότι έχει αποσταλεί στον κ. Παπανδρέου αναλυτική έκθεση της ΚΥΠ, για το περιεχόμενο των συνομιλιών Σουλτς - Οζάλ, στην οποία αναφέρεται μεταξύ των άλλων ότι «*ο Τούρκος πρωθυπουργός τόνισε τον αμερικανό υπουργό ότι η Τουρκία επιδιώκει μόνο την συνεκμετάλλευση του Αιγαίου με την Ελλάδα και τίποτα περισσότερο...*».

Ε..., αφού οι γείτονες έχουν τόσο «μικρές» απαιτήσεις από μας, μήπως οι κ. Παπανδρέου και Οζάλ πρέπει να γιορτάσουν μια ενδεχόμενη συμφωνία τους, τον ζεστό Ιούνιο, που μας έρχεται, με καμιά ...βουτιά στον «μαύρο χρυσό» της πισίνας του ...Μπάμπουρα, κοντά στην ωραία Θάσο;...

Γ.Μ. Σηφάκης

ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΠΕΚ/ΕΚΕΚ Τ.Θ. 1527 Ήράκλειο Κρήτης
Τηλ.: (081) 23 12 99

Κεντρική διάθεση βιβλιοπωλείο
«Τροχαλία» Γριβαίων 3-5 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 36 46 426

Ο ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ αλά τούρκα και αλά γκρέκα

του Βαγγέλη Γιαχνή

Ενώ σε ολόκληρο τον κόσμο η παραδοσιακή βιομηχανία διέρχεται τη σφοδρότερη κρίση της, λόγω της ορμητικής εισβολής των νέων παραγωγικών δυνάμεων που ανατρέπουν τον κλασικό τρόπο παραγωγής, στην Τουρκία παρατηρείται το παρόδοξο φαινόμενο της αύξουσας βιομηχανικής παραγωγής. Αλλά και η γενικότερη οικονομική εικόνα εμφανίζει μια ιδιόμορφη σφριγηλότητα. Οι αιτίες του φαινομένου είναι πολλές. Σαν βασικότερες όμως μπορούν να θεωρηθούν:

- Η ανάθεση στην Τουρκία κάποιου στρατιωτικοπολιτικού ρόλου στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου και κυρίως της Μέσης Ανατολής και η συνακόλουθη οικονομική ενίσχυση και βοήθεια που δέχεται απ' τις χώρες της Δύσης, αλλά για λόγους στρατηγικής και από την ΕΣΣΔ και

- η αγριότητα του στρατιωτικού καθεστώτος που συνέτριψε το εργατικό κίνημα προκειμένου να διατηρήσει το εργατικό κόστος σε χαμηλά επίπεδα.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ κοινή γνώμη είναι ελάχιστα ενημερωμένη για την οικονομική ανάπτυξη της γειτονικής χώρας —και σε πολλά υπάρχει σύγχυση και πλάνη. Θα προσπαθήσουμε στη συνέχεια να σκιαγραφήσουμε

σε γενικές γραμμές την εικόνα της τουρκικής οικονομίας, βασιζόμενοι σε επίσημα στοιχεία των ελληνικών υπηρεσιών.

- ΠΟΙΑ είναι λοιπόν η κατάσταση της οικονομίας στην Τουρκία, πόσο ανταγωνιστική είναι απέναντι στη δική μας και ποια είναι τα κενά της, που θα μπορούσαν ενδεχομένως να συμπληρωθούν από τη δραστηριότητα του ελληνικού κεφαλαίου;

ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Η ΓΕΩΡΓΙΚΗ παραγωγή είναι η βασικότερη συνιστώσα της τουρκικής οικονομίας. Η Τουρκία είναι μία από τις οκτώ χώρες στον κόσμο που θεωρούνται *αυτάρκειες σε γεωργικά προϊόντα*, ενώ διαθέτει τεράστιες εδαφολογικές και κλιματολογικές δυνατότητες για μια δυναμικότερη ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής.

ΣΗΜΕΡΑ απασχολείται πάνω από το 50% του ενεργού πληθυσμού στη γεωργική παραγωγή, που καταλαμβάνει το 40% των εξαγωγών της χώρας. Τα πιο δυναμικά γεωργικά εξαγωγικά προϊόντα είναι το βαμβάκι, τα φουντούκια (68% της παγκόσμιας παραγωγής), ο καπνός, τα εσπεριδοειδή και τα φρούτα.

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΕ ΕΚΑΤ. \$

ΕΞΑΓΩΓΕΣ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ)		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ (ΑΠΟ ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ)	
ΕΤΟΣ	1986	1987	1986
ΠΟΣΑ	62.9	110.4	70.9
			1987
			51.7

ΟΠΩΣ παρατηρούμε η γεωργική της παραγωγή είναι ομοειδής με τη δική μας και ασφαλώς ανταγωνιστικότερη λόγω του χαμηλού κόστους εργασίας. Ωστόσο, η Τουρκία κάνει μεγάλες εισαγωγές σε δημητριακά, έλαια και σε μικρότερες ποσότητες, σε ρύζι. Αυτή τη στιγμή όμως καταβάλλει έντονες προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας.

Η ΑΥΞΗΣΗ της γεωργικής παραγωγής βρίσκεται σε ανοδική πορεία. Το 1985 αυξήθηκε κατά 2,7% αλλά το 1987 η αύξηση τριπλασιάστηκε σχεδόν προσεγγίζοντας το 7,5%. Μία από τις βασικότερες προτεραιότητες για τη βελτίωση της γεωργικής παραγωγής είναι η κατασκευή μεγάλων αρδευτικών δικτύων. Οι προσπάθειες για την κατασκευή του φράγματος «Ατατούρκ» (ο τουρκικός Αχελώος) επιταχύνονται ενώ δεκάδες άλλα μικρότερα αρδευτικά έργα βρίσκονται υπό εξέλιξη. Παράλληλα βρίσκεται σε ανάπτυξη και η κτηνοτροφική παραγωγή. Το 1986 αυξήθηκε κατά 4,2% και οι εξαγωγές σε κτηνοτροφικά προϊόντα απέφεραν έσοδα αξίας 337 εκατ. δολαρίων.

ΒΕΒΑΙΑ, το υψηλό ποσοστό συμμετοχής του γεωργικού προϊόντος στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος συντελεί στη μείωση του συγκριτικού ποιοτικού αποτελέσματος και καταδεικνύει την καθυστέρηση της τουρκικής οικονομίας. Επειδή όμως το γεωργικό προϊόν, διατηρεί την ανταγωνιστικότητά του στη διεθνή αγορά (λόγω της φθηνής εργασίας) δεν παρατηρήθηκε ακόμη κάποιο πρόβλημα.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Η ΜΕΓΑΛΗ γεωργική παραγωγή δεν εμποδίζει την ανάπτυξη της βιομηχανικής και ενεργειακής παραγωγής. Η βιομηχανική παραγωγή αυξάνεται αλματωδώς (8,2% το 1986 και 7,8% το 1987) και επεκτείνεται διαρκώς σε νέους τομείς. Ενώ, αντίθετα, η αντίστοιχη παραγωγή στη χώρα μας βρίσκεται σε διαρκή πτώση την τελευταία δεκαετία. Ο πιο δυναμικός κλάδος της τουρκικής βιομηχανίας είναι η κλωστοϋφαντουργία, οι εξαγωγές της οποίας έφθασαν τα 2,2 δις δολάρια (!) το 1986 και αντιπροσωπεύουν το 29,5% των συνολικών εξαγωγών. Το μικρό εργατικό κόστος και η άφθονη πρώτη ύλη συντέλεσαν αποφασιστικά στην ανάπτυξη του κλάδου που έχει προσλάβει καθαρά εξαγωγικό χαρακτήρα. Το 1986 το έτοιμο ένδυμα κατέλαβε την πρώτη θέση στις εξαγωγές κλωστοϋφαντουργικών της χώρας και ανήλθε στα 921 εκ. δολάρια. Η παραγωγή τσιμέντου έφθασε το 1986 τους 18.756.000 τόνους. Επειδή, ωστόσο, η εσωτερική ζήτηση είναι πολύ μεγάλη (αυξήθηκε κατά 38,5% έναντι του 1985) γίνονται εισαγωγές τσιμέντου και α-

ΜΟΥΣΟΥΛΗ ΚΑΙ ΑΙΓΑΙΟ

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ των επιχειρηματικών παραγόντων, εκτίθενται στις διπλανές σελίδες. Σε σχέση με την οικονομική κατάσταση της Τουρκίας, δείχνουν ότι υπάρχει μια σαφής πολιτική από την πλευρά της ενιαία και χωρίς αλλαγές, απέναντι στα ουσιαστικά πολιτικά και νομικά προβλήματα των ελληνοτουρκικών διαφορών. Η πολιτική αυτή δεν υπαγορεύεται από μια «στροφή» της τουρκικής πολιτικής απέναντι στην Ελλάδα, αλλά επειδή η Τουρκία την έχει ανάγκη για να αντιμετωπίσει εσωτερικές της ανάγκες (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές).

ΕΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΟ που αξίζει να σημειωθεί και θεωρείται επιβεβαιωτικό των παραπάνω, είναι η μετατόπιση τμημάτων από την 4η στρατιά (Αιγαίο) προς τη Νοτιοανατολική Τουρκία. Αυτό, πιστεύουν ορισμένοι, είναι μία έμπρακτη απόδειξη μιας μελλοντικής εμπλοκής της Τουρκίας στον περσο-ιρακινό πόλεμο. Εφόσον, βέβαια, θα υπάρχει, και είναι συνεχώς στην επικαιρότητα, το πρόσχημα της διαφύλαξης των πετρελαιογόνων περιοχών της Μουσούλης και του Κιερκιούκ, καθώς και των αγωγών που περνούν από τα Αδανά (Γιουμουρταλίκ). Αυτό βέβαια είναι ένα δυτικό σενάριο, κυρίως αμερικανικό, το οποίο έχει και τη συγκατάθεση της Μ. Βρετανίας. Εξάλλου, πέρα από την οικονομική της διάσταση, η επίσκεψη της κ. Θάτσερ στις αρχές του μήνα στην Τουρκία, συνδέθηκε και με το ενδεχόμενο μιας τουρκικής παρέμβασης στον πόλεμο, στην περίπτωση που η έκβασή του θα δημιουργήσει συγκεκριμένα οφέλη στο ΙΡΑΝ.

ΟΛΑ ΑΥΤΑ βέβαια «για την προφύλαξη των συμφερόντων της Δύσης» και όχι στο όνομα της εθνικής ικανοποίησης, που θα επέλθει μετά από μια τέτοια παρέμβαση. Γιατί η Τουρκία ποτέ δεν έχει «χωνέψει» την παραχώρηση (στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων της Λωζάνης) των πετρελαιοπαραγωγικών περιοχών στο Ιράκ.

ΣΥΜΦΩΝΑ με τους ίδιους παρατηρητές, η Τουρκία έχει ανάγκη τώρα να στρέψει την προσοχή της σ' αυτή την περιοχή των συνόρων της, καθώς και στα προβλήματα με τους Κούρδους. Ακόμη επιθυμεί την ένταξη στην ΕΟΚ και συνεπώς επιδιώκει να παρουσιάσει ένα «διαφορετικό» πρόσωπο στα ελληνοτουρκικά. Προς αυτή την κατεύθυνση πιέζει και το Αμερικανικό Κογκρέσο, που θέλει μια «διαλλακτικότερη» στάση στο ζήτημα της Κύπρου.

ΤΟ ΝΤΑΒΟΣ απ' αυτή την άποψη βοηθά τα σχέδια της Άγκυρας, η οποία θέλει τώρα να μείνουν στο «ράφι» οι ελληνοτουρκικές διαφορές, για να προωθήσει τα στρατηγικά της σχέδια χωρίς να υποχωρήσει σε τίποτα ουσιαστικό στα ελληνοτουρκικά και το Κυπριακό. Απεναντίας, στοχεύει να καρπωθεί οικονομικά οφέλη και να διαπραγματευθεί με άλλο προφίλ την ένταξη της στην ΕΟΚ.

πό άλλες χώρες. Ήδη όπως έχει γραφεί στον ελληνικό Τύπο οι Τούρκοι εκδήλωσαν έντονο ενδιαφέρον για την αγορά της προβληματικής βιομηχανίας. «Τσιμέντα Χαλκίδας».

Ο ΚΛΑΔΟΣ της αυτοκινητοβιομηχανίας αντιπροσωπεύεται κυρίως από τρεις εγχώριες βιομηχανίες (TOFAS, ΟΥΑΚ RENAULT ΟΤΟΜΟΒΙΛ, ΟΤΟΣΑΝ), οι οποίες σε συνεργασία με ξένους οίκους (JOINT VENTURES) παράγουν αυτοκίνητα και τρακτέρ στην Τουρκία. Η παραγωγή τους έφθασε τις 82.032 μονάδες στο 1986. Οι εξαγωγές στην ίδια περίοδο ανήλθαν σε 4.962 αυτοκίνητα που έγιναν κυρίως σε χώρες της Μ. Ανατολής.

ΑΛΛΑ υπάρχουν και σημαντικά εργοστάσια χάλυβα, αλουμίνιας, επεξεργασίας πετρελαίου, δέρματος, ξύλου και γούνας για την κάλυψη κυρίως των εσωτερικών αναγκών. Η εγχώρια παραγωγή πετρελαίου καλύπτει το 15% περίπου των αναγκών της χώρας. Επιπλέον δεν είναι ασήμαντες οι βιομηχανίες συναρμολόγησης πολεμικού υλικού σε συνεργασία με αμερικάνικες και ευρωπαϊκές χώρες.

ΕΞΑΓΩΓΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

ΟΠΩΣ ήδη αναφέραμε η Τουρκία εξαγει κυρίως γεωργικά και κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα. Για την προώθηση των εξαγωγών έχουν θεσμοθετηθεί από το 1980 οι Trading Companies. Πρόκειται για καθαρά εξαγωγικές και εισαγωγικές επιχειρήσεις που δεν συμμετέχουν στην παραγωγή προϊόντων και δεν μπορούν να κάνουν επενδύσεις παρά μόνο στους τομείς συσκευασίας, αποθήκευσης και μεταφοράς. Σ' αυτή τη μορφή εταιρειών δίνονται ισχυρότατα κίνητρα για την προώθηση των εξαγωγών.

ΟΙ ΚΑΛΥΤΕΡΕΣ αγορές των τουρκικών προϊόντων είναι κατά σειρά: Δυτ. Γερμανία, Ιράκ, Ιράν, Ιταλία, ΗΠΑ, Σαουδική Αραβία, Μεγ. Βρετανία, Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο.

ΠΡΕΠΕΙ να σημειωθεί εδώ ότι η Τουρκία έχασε τα τελευταία χρόνια την αγορά του Ιράν. Η απώλεια είναι πολύ σημαντική για τις εξαγωγές της Τουρκίας (ανέρχεται σε 923 εκ. δολ.) και οφείλεται στις παρεμβάσεις του Ιράν για την ενίσχυση του ισλαμικού κινήματος μέσα στην ίδια την Τουρκία.

ΟΙ ΕΞΑΓΩΓΕΣ το 1986 έφθασαν στα 7,5 δις δολάρια και οι εισαγωγές στα 11,1 δις δολάρια δημιουργώντας ένα έλλειμμα ύψους 3,6 δις δολάρια. Όμως η σχέση μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών ως ποσοστό βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση. Οι εξαγωγές στην Τουρκία καλύπτουν το 70% περίπου των εισαγωγών ενώ στη χώρα μας μόνο το 43%. Αυτό αποδεικνύει τη δυναμικότητα της τουρκικής οικονομίας σε σύγκριση με τη δική μας. Η τουρκική πολιτική στο εξωτερικό εμπόριο εμμένει στη μέθοδο κληρινγκ. Ένα μεγάλο μέρος των εισαγωγών τους ανταλλάσσεται με τουρκικά προϊόντα. Η κατασκευή π.χ. του αγωγού φυσικού αερίου από τους Σοβιετικούς θα καλυφθεί κατά 70% από εξαγωγές προϊόντων στην ΕΕΣΔ κτλ.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

ΣΥΜΦΩΝΑ με στοιχεία της Ένωσης Τουρκικών κατασκευαστικών εταιρειών, ο αριθμός των τακτικών εταιρειών που εργάζονται στο εξωτερικό αυξήθηκε από 22 που ήταν το 1978 σε 296 (!) το 1985. Απ' αυτές οι 120 εργάζονται στη Σ. Αραβία, 105 στη Λιβύη, 35 στο Ιράκ, 11 στην Ιορδανία, 6 στο Κουβέιτ, και 19 σε άλλες χώρες. Η αξία αυτών των εργασιών υπολογίζονται σε 15 δις δολάρια!

ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ της κυβέρνησης γι' αυτές τις εταιρείες είναι εύλογο, γι' αυτό απο-

φάσισε την επιδότησή τους σε έργα 100 εκ. δολαρίων και πάνω από 50% της αξίας του έργου. Ας ληφθεί υπόψη ότι αντίστοιχη ελληνική δραστηριότητα δεν υπάρχει πλέον. Οι λίγες εταιρείες (ΕΔΟΚ-ΕΤΕΡ, ΣΚΑΠΑΝΕΥΣ κτλ.) που είχαν αναλάβει παρόμοιες εργασίες σε χώρες της Μ. Ανατολής έχουν πλέον χρεωκοπήσει.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΔΥΝΑΜΙΚΗ εμφανίζεται και η ανάπτυξη του τουρισμού στη γειτονική χώρα. Η σημερινή δυναμικότητα των 102.000 κρεβατιών θεωρείται μικρή, αλλά αυτή τη στιγμή υπάρχουν 14 ξένες εταιρείες, που κατασκευάζουν 18 ξενοδοχεία και «χωριά για διακοπές»... Οι περισσότερες επενδύσεις γίνονται στην Κωνσταντινούπολη και στην Antalya.

ΜΕΧΡΙ το 1994 προβλέπεται δυναμικότητα 600.000 κρεβατιών για την περιοχή του Αιγαίου και Μεσογείου. Το 1985 επισκέφθηκαν την Τουρκία 2.615.000 τουρίστες οι οποίοι απέφεραν έσοδα 1.094 εκ. δολάρια ενώ το πρώτο εξάμηνο του '86 φιλοξένησε 474.865 ευρωπαίους τουρίστες απ' τους οποίους οι 154.474 ήταν Δυτικογερμανοί και οι 79.566 Έλληνες!

ΠΟΙΟΙ ΘΑ ΚΕΡΔΙΣΟΥΝ;

Η ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ της τουρκικής οικονομίας όχι μόνο δεν πρέπει να υποτιμάται, αλλ' αντίθετα πρέπει να ληφθεί πολύ σοβαρά υπόψη στις συζητήσεις για τη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών.

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ μεγέθη της Τουρκίας βρίσκονται σε πολύ καλύτερη κατάσταση από τα αντίστοιχα της δικής μας χώρας. Το εξωτερικό της χρέος μπορεί να φθάσει στα 31,4 δις δολάρια το 1986, αλλά είναι αναλογικά πολύ μικρότερο απ' το δικό μας (20 δις δολάρια) αν συγκριθούν τα μεγέθη και οι όγκοι παραγωγής. Το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο μπορεί να υπερβαίνει τα 3,5 δις δολάρια το 1987, αλλά το δικό μας στο ίδιο χρονικό διάστημα ήταν σχεδόν διπλάσιο (6,2 δις δολάρια) και τηρουμένων των αναλογιών είναι πολλαπλάσιο απ' αυτό της Τουρκίας.

Ο ΡΥΘΜΟΣ αύξησης της βιομηχανικής και αγροτικής παραγωγής είναι πολύ σημαντικός σε σύγκριση με τη θλιβερή εικόνα της δικής μας αποβιομηχανοποίησης. Ενώ η αύξηση του εθνικού προϊόντος στην Τουρκία κυμαίνεται στο 7 με 8% στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε μηδενική κλίμακα. Υπάρχει βεβαίως ο υψηλός πληθωρισμός (35-40% περίπου στην Τουρκία), αλλά αν δεν συσχετισθεί με άλλα μεγέθη δεν σημαίνει τίποτα. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα μπορεί να επιδρά και ευεργετικά. Όπως π.χ. στις εξαγωγές.

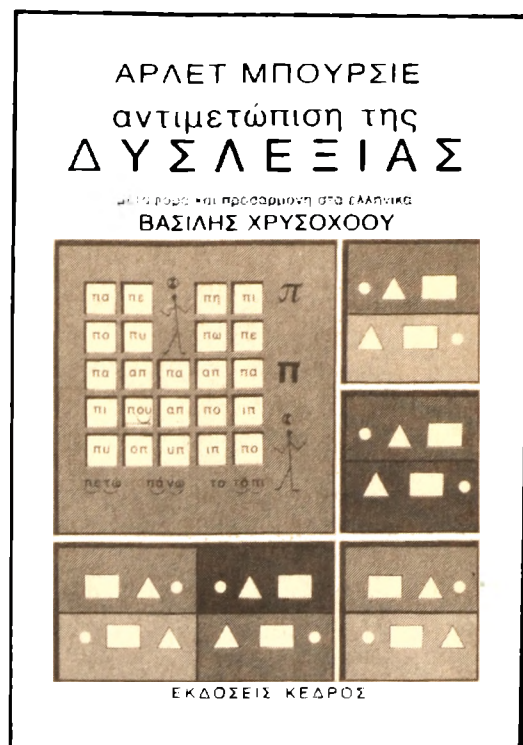
ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ εξαγωγών ελληνικών προϊόντων στη γειτονική χώρα είναι ελάχιστα λόγω της ομοειδούς παραγωγής. Γι' αυτό δεν είναι τυχαίο ότι το εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ των δύο χωρών βρίσκεται σε ασήμαντη κλίμακα. Αν ληφθεί δε υπόψη η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων θα πρέπει να ανησυχήσουμε γιατί ελλοχεύει ο κίνδυνος της εκπόρθησης της εγχώριας παραγωγής από την ομοειδή τουρκική μέσα στην ίδια τη χώρα μας.

ΑΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ θεωρούμε την οικονομική ανάπτυξη σαν το βασικότερο συστατικό της αμυντικής πολιτικής, τότε βρισκόμαστε ήδη σε μειονεκτικότερη θέση. Η πολιτική ηγεσία του τόπου ας αναλάβει τις ευθύνες της και κυρίως ας διευκρινίσει τους τρόπους και τις μεθόδους που προτείνει για την κάλυψη αυτού του τεράστιου χάσματος που εγκυμονεί εθνικούς κινδύνους και περιπέτειες.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΑΡΛΕΤ ΜΠΟΥΡΣΙΕ

Αντιμετώπιση της δυσλεξίας

Μεταφορά και προσαρμογή στα ελληνικά
ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε για να απαντήσει σε δύο εκκλήσεις: την έκκληση των γονέων δυσλεξικών παιδιών που επιθυμούσαν συγκεκριμένες κατευθύνσεις για να πραγματοποιήσουν οι ίδιοι μια διορθωτική αγωγή στα παιδιά τους δίνοντάς τους μόνο γραπτές συμβουλές. Από την άλλη μεριά η έκκληση των δασκάλων που βρίσκονταν «πνιγμένοι» στην τάξη τους από δυσορθογραφικά παιδιά και επιθυμούσαν μια γρήγορη αντιμετώπιση των δυσκολιών στην ορθογραφία. Ο στόχος αυτού του βιβλίου λοιπόν είναι συγκεκριμένος: να δώσουμε συμβουλές είτε σε δασκάλους είτε σε γονείς που θα ήθελαν να βοηθήσουν τα παιδιά με δυσκολίες στην ανάγνωση ή στην ορθογραφία, να υπερκεράσουν τη δυσκολία τους με το συντομότερο τρόπο. Σ' αυτό το βιβλίο περιγράφεται η μέθοδος της διορθωτικής αγωγής, η χρήση και το περιεχόμενό της.

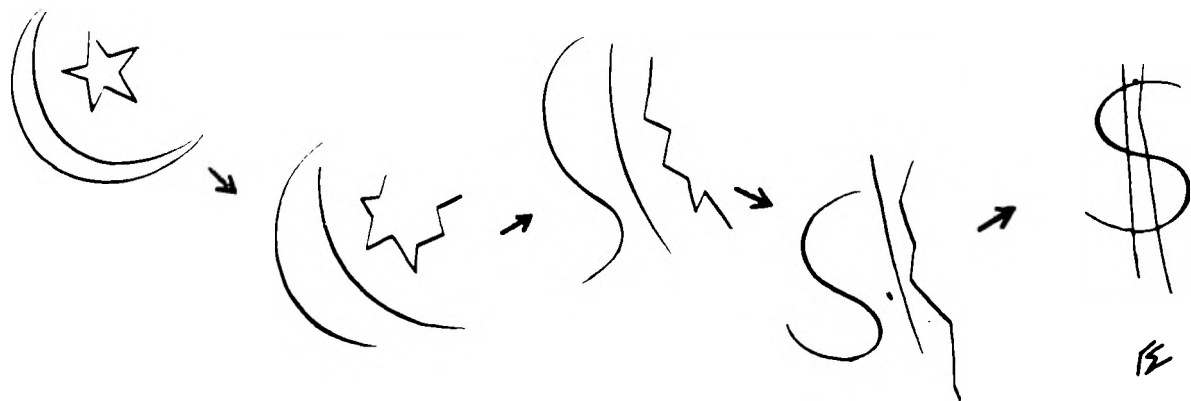
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
Γ. Γενναδιού 3 - τηλ. 36.02.007

Η τουρκική οικονομία σε αριθμούς

Ανάπτυξη με πληθωρισμό και
διόγκωση του εξωτερικού χρέους

του Σωκράτη Τραγότση

Πολλά γράφονται ή ακούγονται για την οικονομική κατάσταση της Τουρκίας σήμερα. Αρκετές πλευρές διαβλέπουν την Τουρκία στο χώρο της Μ. Ανατολής, ως μια άλλη Ιαπωνία, άλλες αντιμετωπίζουν διαφορετικά τα πράγματα, ενώ από άλλους επισημαίνονται οι θετικές πλευρές για επενδύσεις κεφαλαίων από αναπτυγμένες χώρες (Αμερική, Ευρώπη), εξαιτίας των συνθηκών που υπάρχουν στην Τουρκία (κοινωνικό καθεστώς, φτηνό εργατικό δυναμικό κ.λπ.), αλλά και τις θέσεις που έχει στην Ανατολική Μεσόγειο και τον αραβικό κόσμο.

Στο ρεπορτάζ που ακολουθεί δίνουμε ορισμένους οικονομικούς δείκτες και στατιστικά στοιχεία για τη σημερινή οικονομική κατάσταση της Τουρκίας.

Τα τελευταία χρόνια η τουρκική οικονομία πραγματοποίησε με ένα εξαιρετικά γρήγορο ρυθμό «άνοιγμα προς το εξωτερικό», με αποτέλεσμα να αυξησει εντυπωσιακά τις εξαγωγές της, όπως φαίνεται και στον πίνακα 1.

Σ' αυτό το στάδιο, όμως, αυξήθηκε σημαντικά και το εξωτερικό χρέος. Συνέπεια της εξέλιξης αυτής ήταν η μείωση του ρυθμού ανάπτυξης, με σκοπό την εξασφάλιση δυνατότητας πληρωμών του εξωτερικού χρέους. Για κάθε δολάριο χρέους η Τουρκία είναι σε θέση να πληρώσει 98 σεντς, γεγονός που δίδει στο εξωτερικό μια εικόνα «αξιόπιστης» χώρας αναφορικά με την εξασφάλιση πιστώσεων. (Στην ίδια περίπτωση η δυνατότητα εξόφλησης δανείων των λατινοαμερικανικών κρατών είναι 35 σεντς για κάθε δολάριο).

Παράλληλα, όμως, η διόγκωση του εξωτερικού χρέους, από το 1985 και μετά, είχε ως αποτέλεσμα το διπλασιασμό του πληθωρισμού.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 2, ο πληθωρισμός έφθασε σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της στατιστικής υπηρεσίας στο 48,9%. Άλλες πηγές τον υπολογίζουν παραπάνω. Το υφυπουργείο Εξωτερικού Εμπορίου σε 61,4% και το Εμπορικό Επιμελητήριο της Κωνσταντινούπολης σε 59,1%.

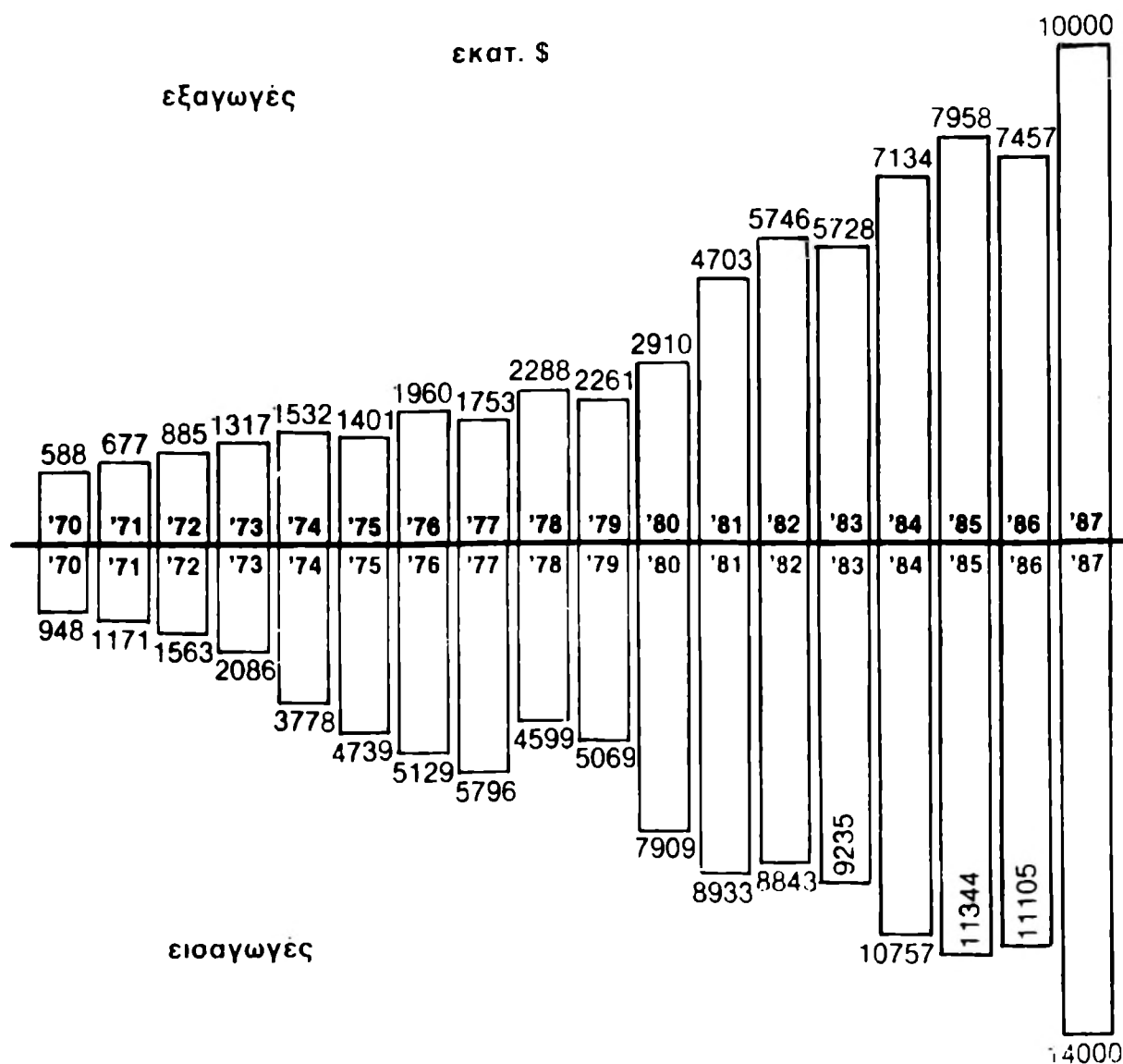
Βέβαια, η προσπάθεια μείωσης του πληθωρισμού και του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού με την παράλληλη εφαρμογή μιας σκληρής νομισματικής πολιτικής, προς το παρόν, δεν φαίνεται να επιτρέπει την αισιοδοξία.

Υπάρχουν όμως, για τα δύο τελευταία χρόνια, στην τουρκική οικονομία ορισμένα σταθερά χαρακτηριστικά:

- Υποταγή προς το εξωτερικό χρέος και στις επιταγές του ΔΝΤ (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο).
- Μια τεράστια εσωτερική νομισματική κεφαλαιαγορά, που φυσικά ήταν αποτέλεσμα της εσωτερικής χρέωσης, η οποία για το 1988 υπολογίζεται σε 1 δισ. δολάρια. (Μεσω των κρατικών ομολόγων που εκδόθηκαν και των γνωστών πλέον «πωλήσεων» κρατικών έργων, όπως π.χ. της γέφυρας του Βοσπόρου κ.τ.λ.).
- Προσπάθεια κάλυψης των ελλείψεων

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

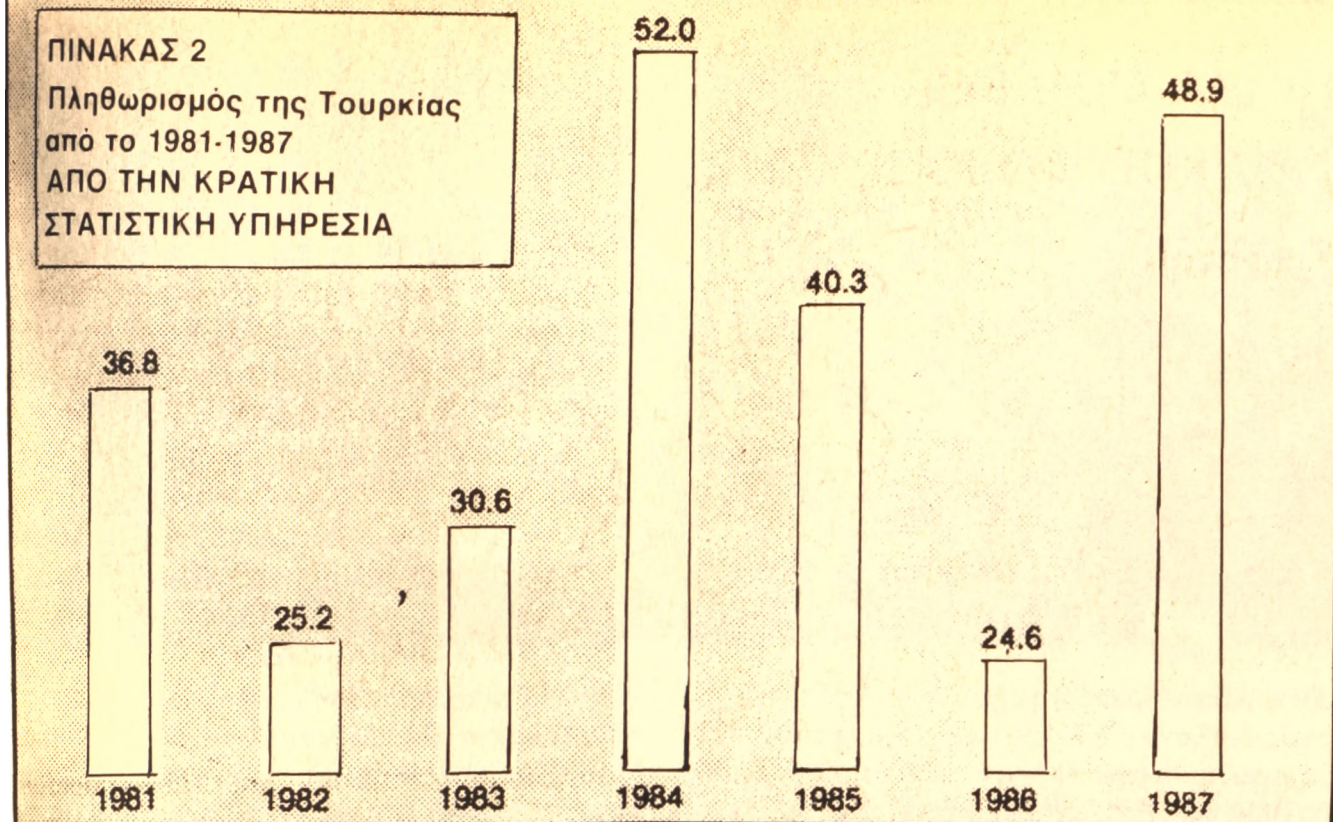
Εισαγωγές-εξαγωγές της Τουρκίας από το 1970 μέχρι σήμερα

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Πληθωρισμός της Τουρκίας
από το 1981-1987
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΑΤΙΚΗ
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

στον τομέα της υποδομής. Έγιναν τεράστια βήματα και είχαν ως αποτέλεσμα τη βελτίωση των οδικών δικτύων, των μέσων τηλεπικοινωνίας, υδροδότησης κ.τ.λ.).

- Διόγκωση εσωτερικού και εξωτερικού χρέους. Το εξωτερικό χρέος υπολογίζεται στα 36,5 δισ. δολ. και μόνο ο τόκος που θα πληρωθεί μέσα στο 1988 ανέρχεται στο ποσό των 8,4 δισ. δολ.

- Συρρίκνωση των μισθών και κατά συνέπεια της αγοραστικής δύναμης. Ας σημειωθεί ότι ο βασικός μισθός είναι της τάξης των 49.870 λιρών Τουρκίας (4.987 δρχ.), που έχει άμεσες επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο.

- Μείωση του προστατευτισμού (αυτό δεν ισχύει βέβαια για τα προϊόντα που εισάγονται, αν και παράγονται σε μεγάλες ποσότητες και στην Τουρκία), που είχε ως αποτέλεσμα τη στέρηση του κρατικού προϋπολογισμού από έναν εξαιρετικής σημασίας τροφοδότη του ελλείμματος εξωτερικών πληρωμών. Οι χρηματοδοτικές πηγές εξαντλήθηκαν στην προσπάθεια ανάπτυξης της

υποδομής. Αυτό βέβαια περιόρισε την εξεύρεση κεφαλαίων για να γίνουν οι απαραίτητες επενδύσεις.

Ένα βασικό λοιπόν πρόβλημα παραμένει ο πληθωρισμός. Επιλέον, η σκληρή νομισματική πολιτική, η συρρίκνωση των μισθών και ο περιορισμός των κρατικών επενδύσεων μαζί με τις δυσκολίες για εξεύρεση εξωτερικών κεφαλαίων, που ήταν πρωταρχικός στόχος του κ. Οζάλ, έχουν μεταφέρει ένα κλίμα ανησυχίας για το μέλλον. Η έλλειψη των αναμενόμενων επενδύσεων και η αδυναμία εκμετάλλευσης του αγροτικού τομέα προβληματίζει ορισμένους κύκλους γιατί περιορίζεται ο ρυθμός ανάπτυξης που υπολογίζεται σε 4,6 για το 1988.

Υπάρχει όμως μια σημαντική άνοδος στη συναλλαγματική εισροή, που προέρχεται από τον τουρισμό, όπως φαίνεται και στον πίνακα 3, σύμφωνα πάντα με τα επίσημα στοιχεία. Σύμφωνα με την κυβέρνηση της Άγκυρας, θα γίνουν για το 1988 και 1989 επενδύσεις σε τουριστικές εγκαταστάσεις

(ξενοδοχεία) στις δυτικές ακτές και στα παράλια της Μεσογείου, ύψους (υποθετικού) 410 εκατ. δολαρίων, με δυναμικότητα 17-19.000 κλίνες. (Στό σύνολο της Τουρκίας, ο αριθμός αυτός υπολογίζεται σε 100.000 κλίνες).

Εκτός από αυτά όμως υπάρχουν και άλλες πραγματικότητες, όπως προκύπτουν από τους αριθμούς που δίνουν οι οικονομικές υπηρεσίες.

- Μετά το 1981 διαπιστώνεται, όπως φαίνεται και στον πίνακα 4, μια ραγδαία εξέλιξη στις εργολαβικές επιχειρήσεις, με πρώτη την ΕΝΚΑ του Σαρίκ Ταρά. Αυτές οι επιχειρήσεις είναι αποδέκτες τεράστιων χρηματικών πιστώσεων και, ουσιαστικά, είναι οι κατεξοχήν χρηματοδότες της τουρκικής οικονομίας, λόγω των συναλλαγματικών εισροών που πραγματοποιούν.

- Αντίθετα, διαπιστώνεται καθυστέρηση στον τομέα του μάρκετινγκ και στον τομέα παροχής υπηρεσιών.

- Υπάρχει όμως βελτίωση στον κλωστοϋφαντουργικό τομέα, στην παραγωγή ετοιμων ενδυμάτων και σημαντική εξέλιξη στη βιομηχανία τροφίμων.

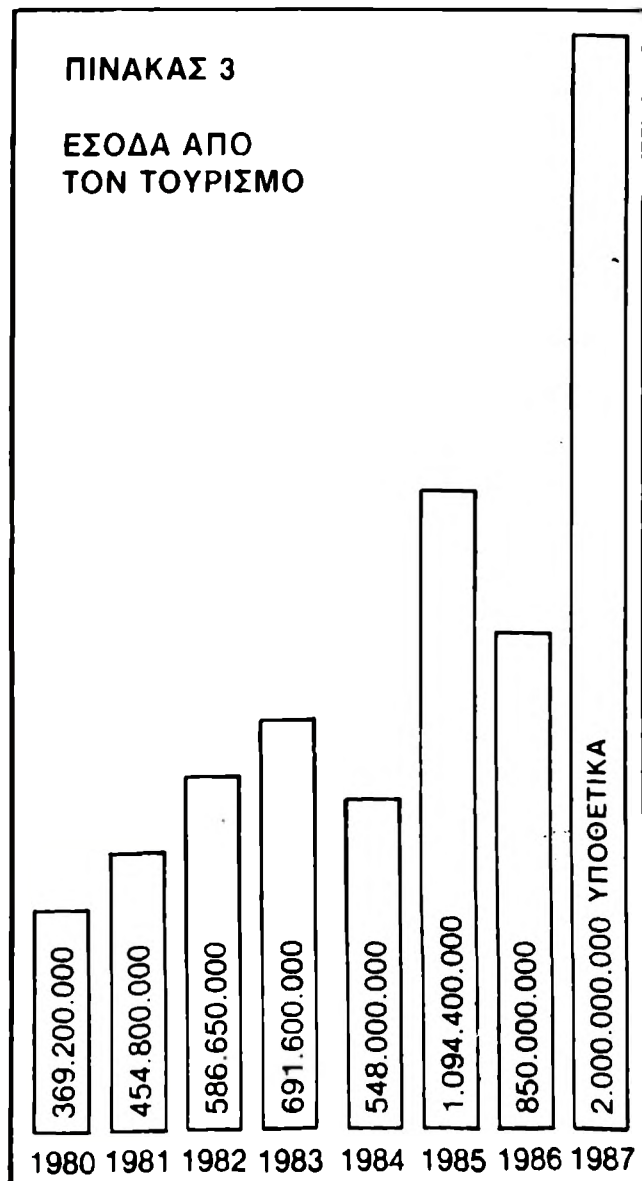
- Στον τομέα της βιομηχανίας χημικών προϊόντων υπάρχει μια σημαντική βελτίωση που, όμως, δεν εκφράζεται με συναλλαγματική εισροή λόγω της έλλειψης εξαγωγών. Προβλήματα με τις εξαγωγές υπάρχουν και στον αγροτικό τομέα, παρά τις επιδοτήσεις για την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων και το ίδιο παρατηρείται και στην κτηνοτροφία - ζωοτροφία, παρά τις δυνατότητες που υπάρχουν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 ΕΡΓΟΛΑΒΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	Αριθμός τεχνικών	Σύνολο εργασιών στο εσωτερικό	Σύν. εργασιών στο εξωτερικό	Γενικό σύνολο
ΕΝΚΑ	915	623.180.217.913	1.430.630.081.814	2.053.810.299.727
Εσκα	400	750.000.000.000	—	750.000.000.000
Kutlutaş	218	406.618723.225	238.978905.750	645.597.628.975
Tekfen	250	287.000.000.000	275.000.000.000	562.000.000.000
Gürış	206	460.000.000.000	15.000.000.000	475.000.000.000
Nurol	210	340.000.000.000	125.000.000.000	465.000.000.000
Yüksel	254	217.099.424.547	48.986.292.314	266.085.716.861
Gama	171	197.266712.000	43.265.000	197.309.977.000
Entes	62	53.615.000.000	29.950.000.000	83.565.000.000
Alarko	405	34.076.225.707	8.500.050.000	42.576.275.707
dil	47	38.469.682.410	3.300.000.000	42.369.682.410

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

*Τι FIR τι TIR...
Τι Αλσατία,
τι νησιά
του Αιγαίου...
Τι σημασία έχει
αν τα νησιά είναι
από τη μια μεριά
ή την άλλη...*

Ο δήμαρχος της Κωνσταντινούπολης Μπεντρντίν Νταλάν μίλησε στο συνεργάτη μας Σωκράτη Τραγότση για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, την ανάγκη να ενισχυθεί ο διάλογος και στις δύο χώρες, αλλά και τα προβλήματα της πόλης του. Πιστεύει ότι δεν μπορεί να υπάρξει Τουρκία χωρίς Ευρώπη και το αντίστροφο. Τότε τα σύνορα εξαφανίζονται και δεν έχει σημασία, λέει, «σε ποια πλευρά θα είναι τα νησιά». Αλλά, η «Τουρκία έχει μια κρατική και εθνική πολιτική». Θέλει να γίνει αδελφοποίηση των Δήμων Αθήνας - Κωνσταντινούπολης.

ΑΝΤΙ: Πώς σχολιάζετε την ελληνοτουρκική προσέγγιση που άρχισε από το Νταβός;

ΝΤΑΛΑΝ: Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις ουσιαστικά είναι υποθέσεις πολύ πιο υψηλού επιπέδου. Εγώ μπορώ να απαντήσω σαν ένας Τούρκος πολίτης.

Βασικά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δεν πρέπει να υπάρχει κανένα πρόβλημα. Εάν ρίξεις μια ματιά στην ιστορία μας όχι μόνο τη σύγχρονη αλλά και στο παρελθόν των 1000 χρόνων θα δεις ότι ζούμε ο «ένας μέσα στον άλλον» τόσο πολύ ώστε τα ήθη και έθιμα, η μουσική μας, η κουζίνα μας... τα πάντα είναι όμοια. Τώρα αν εσύ βγεις στο δρόμο κανείς δεν θα σου πει ότι είσαι Έλληνας. Το ίδιο ισχύει και για μένα, εάν έρθω στην Ελλάδα. Ακόμα και οι φυσιογνωμίες μας είναι ίδιες. Το μόνο που ίσως μας χωρίζει είναι η γλώσσα και η θρησκεία.

Ως εκ τούτου εάν παρατηρούνται προβλήματα μεταξύ δύο τόσο συγγενών κρατών πρέπει τότε να αναζητηθούν «τεχνητά αίτια». Το αν θα ξεπεράσεις αυτά τα τεχνητά εμπόδια εξαρτάται από τους έξυπνους πολιτικούς και των δύο πλευρών. Και στη γεωγραφία είμαστε φοβερά συνδεδεμένοι. Δεν υπάρχει πιο μεγάλο λάθος από το να μη ζουν φιλικά και ειρηνικά δύο τόσο στενά συνδεδεμένα κράτη.

Δηλαδή, αν στο μέλλον παρουσιαστεί μία πολύ λογική αντιμετώπιση εκτός από το ότι θα λυθούν τα υπάρχοντα προβλήματα μπορεί να φθάσουμε και σε πολύ διαφορετικά σημεία προσέγγισης. Εγώ αυτό πιστεύω.

ΕΡ: Είμαστε κατά τη γνώμη σας, στα πρόθυρα μιας τέτοιας αντιμετώπισης;

ΑΠ: Πρέπει, πρέπει να είμαστε κοντά. Ο αξιόλογος διάλογος που έχει αρχίσει μεταξύ των δύο πρωθυπουργών πρέπει να ενισχυθεί, να υποστηριχθεί. Εάν υποστηριχθεί από τους ανθρώπους, κάθε επιπέδου και τις οργανώσεις των δύο χωρών, αυτοί που ασκούν τη διακυβέρνηση με τη δύναμη της υποστήριξης μπορούν να επιλύσουν πιο γρήγορα τα προβλήματα.

ΕΡ: Το Νταβός είναι γνωστό ως ένα οικονομικό φόρουμ. Η ελληνοτουρκική προσέγγιση μπορεί να είναι αποτέλεσμα πιέσεων που ασκήθηκαν από εμποροβιομηχανικούς κύκλους;

ΑΠ: Εάν έγινε μια τέτοια πίεση είναι καλό. Όμως ούτε ο Τούρκος, ούτε ο Έλληνας πρωθυπουργός δεν αποδέχονται πίεση παρόμοιας μορφής. Πάντως αν ορισμένοι κύκλοι θέλουν να δώσουν τέτοιες ερμηνείες αφήσέ τους να το κάνουν. Αυτό που «μετράει» είναι το αποτέλεσμα. Από την άλλη αν στους εμποροβιομηχανικούς κύκλους των δύο χωρών υπάρχει η επιθυμία προσέγγισης αυτό είναι ένα εξαιρετικά έξυπνο και λογικό γεγονός.

Η κατανόηση και το αμοιβαίο συμφέρον που θα επιφέρει η οικονομική συνεργασία θα βοηθήσει στην επίλυση των διαφορών. Όταν αρχίσουν οι οικονομικές σχέσεις μπορεί να βοηθήσουν και τις πολιτικές. Πρόσεξε την ΕΟΚ. Δεν ξεκίνησε από την οικονομία;

ΕΡ: Όμως στα πλαίσια των κρατών-μελών της ΕΟΚ, αν εξαιρέσει κανείς τη γαλλογερμανική ιστορική διαφορά, δεν υπήρχαν συγκεκριμένα ζητήματα αμφισβήτησης... Εννοώ την Αλσατία και τη Λορένη.

ΑΠ: Όταν βαδίζεις προς μια ενιαία Ευρώπη, όλα αυτά είναι αστεία. Τι θα πει Αλσατία-Λορένη; Κοινό νόμισμα, μία χώρα χωρίς σύνορα. Τι σημασία έχει αν θα είναι στην κυριαρχία της Γερμανίας ή της Γαλλίας; Ποια η διαφορά;

Σκέψου την Ελλάδα και την Τουρκία, μέσα απ' αυτό το πρίσμα των οικονομικών σχέσεων, μέσα στην ΕΟΚ. Εξαφανίζονται τα σύνορα. Τι θα γίνει με τις διαφορές; Θα μείνουν πολιτικές διαφορές; F.I.R. ή T.I.R.* έχουν τότε σημασία;

Τι σημασία έχει αν τα νησιά είναι από τη μια ή την άλλη πλευρά;

ΕΡ: Δηλαδή εσείς την ανάγκη της Τουρκίας για ένταξη στην Κοινότητα τη βλέπετε ως ένα σημαντικό αίτιο της προσέγγισης;

ΑΠ: Μα φυσικά. Μια Ευρώπη, μια ΕΟΚ χωρίς την Τουρκία δεν μπορεί να γίνει κατανοητή. Εγώ είμαι ένας Ευρωπαίος πολίτης, κατοικώ στην ευρωπαϊκή όχθη (της Κων/πολης). Η πόρτα εισόδου προς την Ασία είναι η Τουρκία. Το να μένει μια τέτοια σημαντική πόρτα κλειστή, μακροπρόθεσμα, δεν συμφέρει την ΕΟΚ.

Ας δούμε όμως και το αντίθετο. Δεν μπορεί να υπάρξει Τουρκία χωρίς την Ευρώπη. Η Τουρκία έχει προσαρμόσει τον τρόπο ζωής, τη νοοτροπία και τη μορφή της όπως η Ευρώπη. Εδώ και 65 χρόνια, μετακεμαλικά, είναι έτσι. Είμαστε προσαρμοσμένοι στη Δύση, στη Δυτική Ευρώπη. Αργά ή γρήγορα στο ζήτημα της ΕΟΚ, και μάλιστα όχι μόνο από τη σκοπιά της οικονομίας ή της πολιτικής αλλά ως μια φιλοσοφία ζωής, ως ένα ζήτημα πολιτισμού, η Τουρκία θα φθάσει στην ολοκλήρωση με την Ευρώπη. Μέσα σ' αυτή την ολοκλήρωση η Ελλάδα και η Τουρκία θα πλησιάσουν πάρα πολύ.

ΕΡ: Ο κ. Παπανδρέου είναι ειλικρινής, αυτή τη στιγμή, προς την Τουρκία;

ΑΠ: Ας πούμε ότι τουλάχιστον, είναι. Είχε εφαρμόσει μια πολιτική όξυνσης. Τώρα όμως βλέπουμε τον κ. Παπανδρέου σε μια πολιτική ύφεσης. Κοιτάζοντας στο παρελθόν του δεν μπορούμε να κρίνουμε το μέλλον του. Δεν υπάρχει λόγος να είμαστε πολύ απαισιόδοχοι.

Αφού υπάρχει αυτή η μεταστροφή στην πολιτική, ας ευχηθούμε να 'ναι ειλικρινής και μακροπρόθεσμη.

ΕΡ: Ποιος είναι ο ρόλος του περσο-ιρακινού πολέμου. Εντοπίζετε εσείς έναν ελιγμό που έχει σχέση με τις εκφρασμένες αμερικανικές προθέσεις για να εμπλακεί η Τουρκία σε περιπέτειες;

ΑΠ: Η Τουρκία έχει μια γενική άποψη στην εξωτερική πολιτική. Ειρήνη στη χώρα, ειρήνη στον κόσμο. Η Τουρκία έχει χαράξει τα συντάρα της και πέρα από αυτά δεν μπαίνει εύκολα σε μια περιπέτεια. Ως ένας Τούρκος πολίτης γνωρίζω το κράτος μου. Δεν είναι ένα κράτος που θα βγει έξω από τα πλαίσια των κεμαλικών αρχών.

Εφόσον λοιπόν δεν υπάρχει τέτοιο θέμα δεν έχει σημασία να βρούμε τι σκέφτεται ο κ. Παπανδρέου. Εξάλλου αυτό δεν είναι εφικτό.

ΕΡ: Πώς σχολιάζεται την επίσκεψη του δημάρχου της Αθήνας κ. Έβερτ στην Κωνσταντινούπολη;

ΑΠ: Γίναμε φίλοι. Θα ανταποδώσω στις

Μαΐου. Όσο για τη συνεργασία, μπορεί να γίνει «ανά πάσα στιγμή». Συζητήσαμε εδώ, θα συνεχίσουμε στην Αθήνα και θα αποκρυσταλλώσουμε σε ορισμένα ζητήματα. Μπορεί να γίνει και η αδελφοποίηση των δήμων μας...

ΕΡ: Υπάρχει τίποτα συγκεκριμένο;

ΑΠ: Πρόσεξε. Είπα, μπορεί να γίνει και αδελφοποίηση. Είναι πολύ σημαντικό.

ΕΡ: Ίσως το Μάη;

ΑΠ: Γιατί όχι. Θα μπορούσαμε να το συζητήσουμε στην Αθήνα. Από τη δική μας την πλευρά δεν υπάρχει πρόβλημα.

ΕΡ: Μια τελευταία ερώτηση. Η επίλυση των ελληνοτουρκικών πολιτικών - νομικών διαφορών πρέπει να προταχθεί ή βρισκόμαστε σε «καλό δρόμο» ξεκινώντας από την ανάπτυξη της οικονομικής συνεργασίας;

ΑΠ: Το λέω και το ξαναλέω. Και στις δύο χώρες, φαίνεται, ότι αυτή τη στιγμή υπάρχουν έξυπνοι, λογικοί πολιτικοί. Εφόσον συνεχιστεί αυτό οι νομικές και πολιτικές διαφορές μπορούν να επιλυθούν. Το σημαντικό είναι να γνωρίζουμε τι πρέπει να κάνουμε και τι δεν πρέπει. Δηλαδή όταν έχεις ένα φίλο ξέρεις ότι εάν κάνεις μία κίνηση θυμώνει πολύ και το αντίθετο. Όταν αυτό γίνεται κατανοητό, το πρόβλημα επιλύεται από μόνο του. Πριν από λίγο πείπαμε: «Η Τουρκία δεν έχει βλέψεις στα εδάφη καμιάς χώρας». Όμως η Τουρκία έχει μια κρατική πολιτική και μια εθνική πολιτική. Σε καμιά περίπτωση δεν πρόκειται να δεχθεί καταστάσεις που επιβάλλουν τη «θεώρηση - βίζα» σ' ένα θαλάσσιο ταξίδι από την Πόλη στη Σμύρνη. Ενωώ την υπόθεση των 12ν.μ. Μια υπόθεση ανόητη από τα θεμέλιά της. Εμείς το διακηρύσσουμε πάντα. «Δεν διεκδικούμε ούτε ένα χιλιοστό εδάφους από την απέναντι όχθη» όταν όμως και αυτή η απέναντι όχθη πει «σε καμιά περίπτωση δεν υπάρχει ζήτημα 12ν.μ.» τότε όλοι θα ηρεμήσουμε.

Αλλά για να επιτευχθεί αυτό είναι απαραίτητη η αίσθηση εμπιστοσύνης. Και οι δύο πλευρές πρέπει να έχουν αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Η Ελλάδα πρέπει να ξέρει ότι ποτέ δεν πρόκειται να «στενοχωρηθεί» από την Τουρκία. Διότι ο στρατός μας, ανεξάρτητα από τις αριθμητικές αυξομειώσεις είναι μια αμυντική και όχι επιθετική δύναμη. Όλη του η διάταξη είναι αμυντική. Εάν η Ελλάδα καταλάβει αυτό το γεγονός θα ησυχάσει και δεν θα αποθηκεύει στρατιωτικό υλικό και δυνάμεις στα νησιά. Στα νησιά που δεν υπάρχουν πολεμικές εγκαταστάσεις κτλ., η Τουρκία ποτέ δεν επιτίθεται. Δεν υπάρχει τέτοιο θέμα.

Από την άλλη θα «ανασάνει» και η ελληνική οικονομία. Διότι η στρατιωτικοποίηση τόσων νησιών είναι πολυδάπανη. Τα χρήματα που θα μπορούσαν να δοθούν για την ανάπτυξη, δίνονται για τη στρατιωτικοποίηση. Δεν έχει νόημα να εξοπλιζόμαστε για να χτυπήσουμε ο ένας τον άλλον. Είμαστε στον ίδιο συνασπισμό.

Κατηγορηματικά το λέω, από την πλευρά της Τουρκίας από τον τουρκικό λαό δεν τρέφονται εχθρικά συναισθήματα. Και ούτε πρόκειται να υπάρξει κάτι τέτοιο. Όμως όταν η Τουρκία τρέφει παρόμοια συναισθήματα, μέσα στα δικά της εθνικά σύνορα, το ίδιο περιμένει και από την απέναντι πλευρά.

Με αυτή την ευκαιρία στέλνω στο λαό της Αθήνας και ειδικά στους Αθηναίους που έχουν φύγει από την Κωνσταντινούπολη την αγάπη και το σεβασμό μου.

Να ξεπεράσουμε τα εμπόδια της σύγκρουσης των κυρίαρχων τάξεων

Στην Τουρκία μιλήσαμε και με τον Φερίτ Ιλσεβέρ, πρόεδρο του νεοσυσταθέντος Σοσιαλιστικού Κόμματος της Τουρκίας. Γεννήθηκε το 1946 στην Κωνσταντινούπολη και είναι απόφοιτος του τμήματος Μηχανολόγων - Μηχανικών του Πολυτεχνείου της ίδιας πόλης. Ήταν μέλος της οργάνωσης «Ντεβ-Ι κέντς». Εργάστηκε στην εφημερίδα «Χαλκίν Σεσί» (Φωνή του Λαού) και στην «Αϊντινλίκ» (Φωτεινή).

Από το Φεβρουάριο του 1988 είναι πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος, που στην ίδρυσή του πρωταγωνίστηκε παρασκηνιακά ο Ντογού Περιντσέκ, αρχισυντάκτης του περιοδικού «Προς το 2000», που έχει αποκλειστεί ισόβια από κάθε πολιτική δραστηριότητα. Στην ιδεολογική τοποθέτηση του Σοσιαλιστικού Κόμματος είναι κληρονομημένα και πολλά στοιχεία από τη μαοϊκή προέλευση των ιδρυτών του.

ΑΝΤΙ: Πότε άρχισαν οι προσπάθειες σύστασης του Σοσιαλιστικού Κόμματος.

ΙΛΣΕΒΕΡ: Από το 1985. Περίπου δυο χρόνια κάναμε προεργασίες. Κρίνουμε ότι κάτω από αυτές τις συνθήκες η σύσταση Σοσιαλιστικού Κόμματος στην Τουρκία ήταν απαραίτητη. Φτιάξαμε ένα νέο πρόγραμμα. Ένα πρόγραμμα όπου προσπαθήσαμε να ξεπεράσουμε τα λάθη του παρελθόντος αλλά και όπου επωφεληθήκαμε από τα προδικτατορικά προγράμματα. Είναι ένα πρόγραμμα, που φωτίζει το μέλλον και ξεπερνάει κάθε προηγούμενο.

ΕΡ: Ποιες τάσεις φιλοξενούνται στο κόμμα σας;

ΑΠ: Μέλη των οργανώσεων «Ντεβριμτζι Χαλκίν Γιολού», «Ντεβ Γιόλ» - Τ.Κ.Κ. κ.ά.

ΕΡ: Με το Σύνταγμα του 1982 υπάρχει εμπόδιο για τη σύσταση Σοσιαλιστικού Κόμματος;

ΑΠ: Το Σύνταγμα του 1982 είναι φοβερά αντιδημοκρατικό και παρουσιάστηκε στην ετυμηγορία του τουρκικού λαού κάτω από πολύ κακές συνθήκες. Έγινε αποδεκτό μέσα σε ένα κλίμα καταπίεσης. Από την άποψη όμως σύστασης ενός Σοσιαλιστικού Κόμματος δεν διαφέρει από τα προγενέστερα. Είναι πανομοιότυπο με το Σύνταγμα του 1961. Ακόμα, κατά τη διάρκεια των προεργασιών του Συνταγματικού του 1982, ορισμένα μέλη της Συνταγματικής Επιτροπής θέλησαν να βάλουν ρήτρα απαγόρευσης στη μελλοντική σύσταση ενός Σοσιαλιστικού Κόμματος. Αυτό όμως δεν έγινε αποδεκτό.

Πρόσφατα, ο συνταγματικός εισαγγελέας ζήτησε τη διάλυσή μας γιατί, κατά την άποψή του, «υπάρχει στην κοινή γνώμη η συζήτηση για το αν το Σύνταγμα του 1982 επιτρέπει τη σύσταση ενός σοσιαλιστικού κόμματος ή όχι» και ότι «η κατάσταση αυτή πρέπει να διευκρινιστεί».

Πάντως, εμείς είμαστε αισιόδοξοι για το αποτέλεσμα.

ΕΡ: Ποιες είναι οι σχέσεις σας με τα άλλα αριστερά κόμματα και οργανώσεις;

ΑΠ: Με το Ενοποιημένο Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας δεν έχουμε καμιά σχέση. Αλλά

κρίνουμε ωφέλιμη την παρουσία του. Εμείς προερχόμαστε καθαρά από τις συνθήκες και τις ανάγκες της Τουρκίας. Είμαστε ένα κόμμα που προβάλλει από τα σπλάχνα του Τούρκου εργάτη, αυτού που ζει με τον ιδρώτα του. Αυτού του εργάτη τα συμφέροντα θέλουμε να εξασφαλίσουμε και να προφυλάξουμε.

Πιστεύουμε στην ιδεολογική ανεξαρτησία, στη δημοκρατία και στη λαϊκή κυριαρχία. Δεν αποδεχόμαστε καμιά εξωτερική πίεση. Επιφυλάσσουμε για τον εαυτό μας το δικαίωμα χάραξης της πολιτικής μας.

Είμαστε ενάντια στο ΝΑΤΟ και στη σημερινή μορφή της ΕΟΚ.

ΕΡ: Ποια είναι η γνώμη σας για τη, μετά το Νταβός, ελληνοτουρκική προσέγγιση;

ΑΠ: Εμείς πιστεύουμε ότι είχε αργήσει. Η εχθρότητα δεν ωφελεί κανέναν. Καθοριστικός παράγοντας της ψυχρότητας και της αβεβαιότητας ήταν η Κύπρος. Εμείς και τότε είμασταν οι μοναδικοί που διαφωνήσαμε με την εισβολή. Μάλιστα, είχαμε επισημάνει και τους κινδύνους. Οι προβλέψεις μας επιβεβαιώθηκαν. Τώρα λέμε ότι πρέπει να υπάρχει διάλογος. Το Νταβός ήταν ένα σημαντικό βήμα, το υποστηρίζουμε. Υποστηρίζουμε, όμως, και το ότι πρέπει να προχωρήσουμε σε βάθος.

Εμείς δεν βλέπουμε το Νταβός από την πλευρά των επιχειρηματιών. Πρέπει να προχωρήσουμε σε μια πολιτική, οικονομική και πολιτιστική προσέγγιση. Πρέπει να ξεπεράσουμε τα εμπόδια, που είναι αποτέλεσμα της σύγκρουσης των κυρίαρχων τάξεων, και να δημιουργήσουμε το αίσθημα της φιλίας μεταξύ των δύο λαών.

ΕΡ: Πώς προχωρά η οργάνωση του κόμματός σας;

ΑΠ: Έχουμε οργανώσεις στις 4 μεγάλες πόλεις (Άγκυρα, Κων/πολη, Σμύρνη και Άδανα). Μέσα στο Μάιο θα μπουν σε λειτουργία κομματικές οργανώσεις μας σε 7-8 πόλεις ακόμα. Έχουμε την πρόθεση να συμμετάσχουμε στις δημοτικές εκλογές, αν φυσικά μπορέσουμε να ξεπεράσουμε τους τρομερούς περιορισμούς που βάζει ο εκλογικός νόμος.

Ο Σαρίκ Τάρα με την κόρη του.

ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΕΝΟΙ εμφανίζονται οικονομικοί παράγοντες και επιχειρηματίες της Τουρκίας για την ελληνοτουρκική προσέγγιση. Βλέπουν, όπως μας είπαν οι ίδιοι, ένα ευνοϊκό πεδίο δράσης σε μια σειρά τομείς της οικονομίας, αλλά ταυτόχρονα είναι σαφείς στα ουσιαστικά προβλήματα των ελληνοτουρκικών διαφορών: «Δεν μπορείς να επεκτείνεις τα χωρικά σου ύδατα από 6 σε 12 ναυτικά μίλια». Πρέπει να βρεθούν λογικές λύσεις, μας τονίζουν.

ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ της επίσκεψής μας στην Τουρκία μιλήσαμε με πολλούς επιχειρηματίες και οικονομικούς παράγοντες. Οι απόψεις τους, που καταγράφουμε στη συνέχεια, είναι ένα δείγμα για το «πρίσμα» μέσα από το οποίο αντιλαμβάνονται την ελληνοτουρκική προσέγγιση, οι Τούρκοι επιχειρηματίες.

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΕΣ προσεγγίσεις για την οικονομική συνεργασία ο αναγνώστης πιθανόν να διάβασε και σε δηλώσεις επωνύμων Ελλήνων παραγόντων της βιομηχανίας και των επιχειρήσεων. Πηγές προσκείμενες στο Συνδεσμο Ελληνικών Βιομηχανιών ανέφεραν, ότι «οποιοσδήποτε κι αν θα είναι οι εξελίξεις που θα παρατηρηθούν στο πολιτικό επίπεδο» θα προχωρήσουν «στην οικονομική συνεργασία με την Τουρκία».

«ΓΙΑ ΤΟ συμφέρον των δυο λαών πρέπει να γίνει» θα μας πει ο Σαρίκ Τάρα, μεγαλοεπιχειρηματίας και πρόεδρος του τουρκικού επιχειρηματικού συμβουλίου, που επισκέφθηκαν την Ελλάδα προκειμένου να έχουν συνεργασία με το αντίστοιχο ελληνικό συμβούλιο, ο οποίος δεν κρύβει την αισιοδοξία του για το μέλλον των ελληνοτουρκικών οικονομικών σχέσεων. Όταν τον ρωτήσαμε, πώς είναι δυνατόν να σκέπτεται να επενδύσει μέσα σε ένα φορτισμένο κλίμα σε ό,τι αφορά τις πολιτικές σχέσεις μας, είπε:

● «Κοίταξε να δεις, όπως πιάσαμε και καταφέραμε την ελληνοτουρκική προσέγγιση, έτσι θα πιάσουμε και για την επίλυση των διαφορών με πνεύμα πρακτικό. Σε αυτό πρέπει να συμβάλλετε κι εσείς. Ποιος μπορεί να με εμποδίσει να αγοράσω, εγώ ο Σαρίκ Τάρα, τσιμέντο από σας; Στο Αιγαίο δεν έχετε νερό, να φτιάξω έναν αγωγό και να 'ρθει νερό; Αν όμως πιστεύεις ότι πρέπει πρώτα να επιλυθούν οι πολιτικές διαφορές και μετά να προχωρήσουμε στην οικονομική συνεργασία, τότε εμπλεκόμα-

Το αυγό και η κότα, το μήλο και το αχλάδι

στε στην ιστορία της κότας και του αυγού. Εξάλλου όλα έχουν μια λογική, πρέπει να βρεθούν λογικές λύσεις. Δεν μπορείς εσύ (δηλαδή η Ελλάδα) να επεκτείνεις τα χωρικά σου ύδατα από 6 σε 12 ν.μ. Αυτό δεν γίνεται.

Δεν μπορείς να εγκλωβίσεις 15 εκατ. κατοίκους των δυτικών ακτών της Τουρκίας για χάρη κάποιου Διεθνούς Δικαίου, που προτάσσει τους 300 χιλιάδες κατοίκους των νησιών. Πρέπει να βρεθούν λογικές λύσεις».

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ του τουρκικού επιχειρηματικού συμβουλίου Σελίμ Εγκελί, πρωταγωνιστής τα τελευταία χρόνια στις πολιτικές εξελίξεις της Τουρκίας από τη θέση του συμβούλου του κ. Οζάλ που κατείχε μέχρι πρόσφατα, και τώρα γενικός διευθυντής της Textil - Bank θα μας πει.

«Υπάρχει μια τεράστια δυνατότητα συνεργασίας. Εάν μπορέσουμε να αυξήσουμε τον αριθμό των ανθρώπων, που μέσω κοινών συμφερόντων θα καταφέρουν να πιέσουν προς την κατεύθυνση ακόμα και της διευθέτησης των πολιτικών ή νομικών διαφορών, τότε κανένας πολιτικός δεν θα μπορέσει να σταθεί εμπόδιο. Έχουμε ένα πολύ μεγάλο πεδίο δράσης, π.χ. τουρισμός, εισαγωγές - εξαγωγές, εργολαβίες, κλωστοϋφαντουργικά. Εμείς μπορούμε να παράγουμε οτιδήποτε έχει σχέση με τα έντομα ενδύματα. Μπορούμε ακόμα να συνεργαστούμε σε μεικτές επιχειρήσεις για επενδύσεις στις αραβικές χώρες».

ΟΤΑΝ ρωτήσαμε τον κ. Εγκελί πώς νομίζει ότι μπορούν να ξεπεραστούν τα πολιτικά - νομικά προβλήματα και αν ο οικονομικός αυτός ενθουσιασμός είναι πρόσκαιρος, διαφοροποιήθηκε από τον κ. Τάρα και μας είπε.

«Η ιστορία δεν είναι πλέον ζήτημα κότας ή αυγού, αλλά μήλου και αχλαδιού. Είναι δηλαδή δυο διαφορετικά πράγματα. Συνδέονται μόνο στο βαθμό που θα αποτελέσουν μέσο πίεσης προς τους πολιτικούς... Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν θα προφυλάξουμε και τα συμφέροντα της χώρας...».

Ο κ. ΕΓΚΕΛΙ έχει διατυπώσει προτάσεις προς τις ελληνικές τράπεζες για συνεργασία (Ιονική, Κρήτης, Τράπεζα Ελλάδος, Εμπορική, Πίστωσης, Γενική, Βιομηχανικής Ανάπτυξης, Εθνική, Κτηματική). Είναι μάλιστα ο πνευματικός πατέρας της πρότασης για κοινή αμυντική βιομηχανία.

Ο Σελίμ Εγκελί.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Κων/πολης Νιγιαζί Αντιγκιουζέλ έχει έναν παρόμοιο τρόπο προσέγγισης. Αφού επισημαίνει τη μεγάλη αγορά της Τουρκίας των 55 εκατομμυρίων, αλλά και το μεγάλο αριθμό (14 εκ. δολάρια το 1987) εισαγωγών που δέχθηκε και συνεχίζει να δέχεται τονίζει πως υπάρχουν πολλοί τομείς με δυνατότητες συνεργασίας:

«Μπορούμε να εφοδιάσουμε, και η ΕΟΚ δεν είναι εμπόδιο, τα νησιά με τρόφιμα γεγονός που συμφέρει την Ελλάδα».

ΤΙ ΜΠΟΡΟΥΜΕ να περιμένουμε από την ελληνοτουρκική προσέγγιση, ρωτήσαμε τον κ. Αντιγκιουζέλ:

«Πρέπει να επωφεληθούν άμεσα οι εμποροβιομήχανοι. Εμείς και πριν από το Νταβός πιέσαμε. Σίγουρα υπάρχει μια συγκεκριμένη πολιτική. Αλλά το εμπόριο δεν έχει σύνορα. Στις 2 Μαΐου, μαζί με τον δήμαρχο κ. Νταλάν θα πάμε στην Αθήνα. Το θέμα είναι να μπορέσουμε να εξασφαλίσουμε συνεργασία σε βάση επιμελητηρίων. Εμείς αρχίσαμε τις συνομιλίες ακόμα και 15-20 μέρες πριν το Νταβός. Είμαστε σε συνεργασία με το γενικό προξενείο και με το Ε.Β.Ε.Α. Μπορούμε να επωφεληθούμε από τις εμπειρίες της Ελλάδας στο τομέα του τουρισμού».

Το φθινό εργάτικό δυναμικό που υπάρχει στην Τουρκία πρέπει να προσελκύσει επενδύσεις βιομηχανιών - επιχειρηματιών που ουσιαστικά θα βρουν ένα πολύ πρόσφορο έδαφος».

ΟΙ ΑΠΟΦΕΙΣ αυτές που φαίνεται ότι υιοθετούνται —αν δεν ταυτίζονται— από τη Γκυκρά, δείχνουν μια τελείως διαφορετική διάσταση στο ζήτημα της ελληνοτουρκικής προσέγγισης. Προτάσσουν δηλαδή την οικονομική συνεργασία και παγώνουν τα πολιτικά - νομικά προβλήματα. Οι διαφορές έτσι μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας μπαίνουν στο «ράφι» για να πετύχει η οικονομική συνεργασία.

ΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ εκδοχή για την ελληνοτουρκική προσέγγιση εξέφρασε η Τανσό Τσίλλερ, καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Βοσπόρου. «Κοιτάξτε», μας είπε, «προσέγγιση πρέπει να γίνει "βήμα προ βήμα" και με την παράλληλη επίλυση των νομικών - πολιτικών διαφορών. Εάν προχωρήσουμε σε μια ανεξέλεγκτη οικονομική συνεργασία, αυτό δεν βγάζει πουθενά».

Σωκράτης Τραγόπουλος

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»

- **CHARLES KAHN:**
Ο Αναξίμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας
- **ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΕΡΟΠΑΓΙΤΟΥ:** Περί μυστικής θεολογίας
- **G.S. KIRK:**
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ: Τα κοσμολογικά αποσπάσματα
- **ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ:** Στοιχείωσις Θεολογική

ΣΕΙΡΑ: «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

- **ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ:**
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
- **ΛΟΥΙ ΑΛΤΟΥΣΕΡ:**
Στοιχεία αυτοκριτικής
- **ΡΑΛΦ ΜΙΛΙΜΠΑΝΤ:**
Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία
- **ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ:**
Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ
- **ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ:**
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

ΣΕΙΡΑ: «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

- **Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ:**
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:**
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων»
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΛΙΟΡΗΣ:**
Ο γλωσσικός αφελληνισμός
Πέραν του μισοξενισμού και της υποτέλειας
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:**
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη
- **ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ:**
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
- **ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ - ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ**
Επτά κείμενα για τον Καββαδία

ΔΟΚΙΜΙΑ • ΜΕΛΕΤΕΣ

- **ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:**
Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στο Μεσοπόλεμο
- **Γ.Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ:**
Πολιτικό σύστημα και Πολιτική
- **ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ:**
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
- **ΥΓΕΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ:**
Το συμπόσιο για το ΕΣΥ
- **ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:**
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
- **ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ:**
Ο μαρξισμός της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας
- **ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ:**
Κυπριακό: «Στρατηγική» και Στρατηγική
- **ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ:**
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
- **ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:**
Μια συνάντηση. Σεφέρης - Μακρυγιάννης
- **ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ:**
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
- **ΜΑΡΙΚΑ ΤΟΥΝΤΑ:**
Η δίκη του Φλωμπέρ
- **ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:**
Ο Κόσμος του ελληνικού χορού
- **ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ:**
Ο χορός στους Κουντουριώτες

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- **ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ:**
Μεροληπτική κατάθεση
- **ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:**
Φύλλα - φτερά
- **ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ:**
Λεπτομέρειες
- **ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:**
Η εργασία στην ποίηση

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

- **«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»**
Το βιβλίο που εντόπισε και ανέλυσε ένα φαινόμενο:
τε κιτς στη σύγχρονη Ελλάδα
- **ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ:**
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ:**
Ο Τρίτος Δρόμος
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΙΤΖΗΣ:**
Τσιγγάνικη Ορχήστρα
- **Α. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ:**
Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

- **ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ:** Ιστορία μιας γραμμής
Ένα ευρηματικό, παιδαγωγικό βιβλίο για παιδιά προσχολικής ηλικίας με ωραία σχέδια - αφετηρίες για την περιπέτεια της φαντασίας.

Εξωτερικά - οικονομικά και «όλα παίζουντα»...

του Κώστα Δέδε

Όταν πριν από περίπου δεκα μερες ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Παναγιώτης Ρουμελιώτης επισκέφθηκε τον πρωθυπουργό κ. Ανδρέα Παπανδρέου στο Καστρί, διαβεβαίωσε τον πρόεδρο της κυβέρνησης ότι η αύξηση του πληθωρισμού (κατά 3% μέχρι και το Μάρτιο) και του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (408 εκατ. δολάρια στο πρώτο δίμηνο) είναι συγκυριακά φαινόμενα και δεν πρέπει να δημιουργούν ανησυχία. Από το καλοκαίρι —θα είπε ο κ. Ρουμελιώτης— αναμενονται αυξημένες εισπράξεις από τον τουρισμό κλπ., και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (εμπορικό ισοζύγιο συν ισοζύγιο αδήλων συναλλαγών) θα «συγκρατηθεί» στους στοχούς...

Ο κ. Παπανδρέου ασφαλώς, «απλώς άκουγε και σημείωνε» δεδομένου ότι γίνεται τελευταία δέκτης απόψεων και εκτιμήσεων συνεργατών του, που αρχίζουν από το πότε θα πρέπει να γίνει κυβερνητικός ανασχηματισμός, ως το χρονο διενέργειας των εκλογών. Για όλα αυτά, ο κ. πρόεδρος, «απλώς σημειώνει». Και κάνει πολύ καλά αφού αυτός τελικά θα καθορίσει τους πολιτικούς χειρισμούς με βάση τα δεδομένα που υπάρχουν ιδιαίτερα στην εξωτερική πολιτική (τα οποία ο κ. Παπανδρέου φιλοδοξεί να εκμεταλλευθεί πολιτικά) και στην οικονομία, όπου πολλοί περιμένουν την ανάκαμψη και ανάπτυξη και... πολλές επενδύσεις...

Η πολιτική και οικονομική συγκυρία όμως δεν παρουσιάζεται, τον τελευταίο καιρό, ικανοποιητική. Και το γεγονός αυτό ασφαλώς θα έχει προβληματίσει τον κ. Πρωθυπουργό, ο οποίος «ερωτοτροπεί» πια με το «πνεύμα του Νταβός», που μάλλον τον ...απατά.

Ηδη, περνάμε στη φάση προκλητικών ενεργειών και σοβινιστικών διεκδικήσεων στις οποίες επανέρχεται η κυβέρνηση της Άγκυρας, με μια σειρά ενεργειών και προκλήσεων, αθετώντας, έτσι τις υποθέσεις για κλίμα κατανόησης, σύμφωνα με το «πνεύμα του Νταβός». Και η κυβέρνηση αντιδρά με χλιαρό και υποτονικό τρόπο δίνοντας την εντύπωση ότι η Τουρκία έχει αναλάβει «την πρωτοβουλία των κινήσεων», στο θέμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, προωθώντας με έμμεσο αλλά σαφή τρόπο τις θέσεις της στα ζητήματα του Αιγαίου και της Κύπρου.

Οι ενέργειες και διεκδικήσεις της Άγκυρας είναι, μέχρι στιγμής, τρεις:

1. Οι συστηματικές παραβιάσεις και παραβάσεις του ελληνικού εναερίου χώρου

από τουρκικά στρατιωτικά αεροσκάφη, που είναι αυξημένες ιδιαίτερα μετά τις συνομιλίες Παπανδρέου - Οζάλ στο Νταβός και στις Βρυξέλλες.

2. Η προκλητική δήλωση του Τουρκικού υπουργού Εξωτερικών κ. Ικίλμάζ, στην τουρκική εθνοσυνέλευση, ο οποίος θέτει θέμα μουσουλμανικής μειονότητας στη Δυτική Θράκη, και η οποία αποτελείται από 40% τουρκόφωνους, 36% πομακούς και 19% αθίγγανους.

3. Η απαίτηση του Ραούφ Ντενκτάς να ζητά διαβατήριο από αυτούς που εισέρχονται στα κατεχόμενα εδάφη.

Η ελληνική στάση στο θέμα της υπογραφής του τέταρτου χρηματοδοτικού πρωτοκόλλου ΕΟΚ - Τουρκίας —υψους 590 εκατ. Ευρωπαϊκών Νομισματικών Μοναδών (ΕΝΜ) και ειδική βοήθεια 15 εκατ. (ΕΝΜ)— ασφαλώς έπαιξε ρόλο στη δημιουργία αυτών των ενεργειών της Άγκυρας. Και τούτο γιατί το ελληνικό βέτο (το οποίο θα αρθεί αν αποχωρήσουν τα τουρκικά στρατεύματα από την Κύπρο και αποκατασταθούν τα ανθρωπίνα δικαιώματα στην Τουρκία) αποστερεί την Τουρκία από σημαντικές πιστώσεις για τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας της. Ωστόσο, το ερώτημα που δημιουργείται στους πολιτικούς και διπλωματικούς κύκλους, είναι μήπως οι ενέργειες και διεκδικήσεις της Άγκυρας εντάσσονται σε κάποιες «συλλογιστικές» που βασίζονται στα μηνύματα (επιστολές) που αντάλλασαν οι κ. Παπανδρέου και Οζάλ. Εν πάση, όμως, περιπτώσει η τακτική της τουρκικής κυβέρνησης δεν εξυπηρετεί το «πνεύμα του Νταβός», στο οποίο έχει τόσο πιστέψει ο κ. Παπανδρέου...

Ολοταχώς για πληθωρισμό πάνω από 14%...

Συννεφα υπάρχουν και στην οικονομία.

Η ευφορία στο μέτωπο του πληθωρισμού και σε αυτό του συναλλαγματικού ισοζυγίου, που παρατηρήθηκε στις αρχές του χρόνου υποχώρησε: ο τιμάρημος έκανε άλμα 3 ποσοστιαίων μονάδων το Μάρτιο και το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώθηκε στα 408 εκατ. δολάρια.

Οι εμπειρογνώμονες του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, σύμφωνα με καλά πληροφορημένες πηγές, εκφράζουν —παρα το ό,τι είναι ακόμα νωρίς— την ανησυχία τους και εκδηλώνουν έντονο σκεπτικισμό, σχετικά με την πορεία των μακροοικονομικών μεγεθών και δεικτών της οικονομίας. Και εκτιμούν ότι ο πλη-

θωρισμός μπορεί να ξεπεράσει το 14% και το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα ανελθεί στα 1,5 δισ. δολ. για ολοκληρω το χρόνο.

Για τον πληθωρισμό, οι προβλέψεις στηρίζονται στο ό,τι οι γενεσιουργές αιτίες των πληθωριστικών πιέσεων στην ελληνική οικονομία, δεν εξελίφθηκαν.

Η κυριότερη πηγή πληθωριστικών πιέσεων (τα ελλείμματα του Δημόσιου Ιομέα) εξακολουθεί να «ποτίζει» την οικονομία, η οποία παραμένει εκτεθειμένη σε εκλογικές σκοπιμότητες.

Για ελλείμματα αυτά πιστεύεται ότι θα ξεπεράσουν αρκετά —ιδιαίτερα όταν μπουκε στην «τελική ευθεία» για εκλογές— αυτά που έχουν προβλεφθεί στο φετινό κρατικό προϋπολογισμό. Όπως, μάλιστα, προκύπτει από ορισμένους υπολογισμούς οι επιδοτήσεις στα επιτόκια βιοτεχνικών, αγροτικών, στεγαστικών δανείων η καταβολή της ΑΤΑ του πρώτου τετραμήνου 1988 έχουν «στοιχίσει» στον τακτικό προϋπολογισμό γύρω στα 30 δις δρχ. Πιστεύεται ότι αρκετά σύντομα θα ξεπερασθεί το αποθεματικό (που υπάρχει για διάφορες ανάγκες) ύψους 45 δισ. του προϋπολογισμού.

Ο λόγος, σύμφωνα με τον οποίο τα ελλείμματα του Δημοσίου δημιουργούν πληθωρισμό, οφείλεται στη χρηματοδότηση του είτε μέσω των εντόκων γραμματίων, είτε μέσω του τραπεζικού συστήματος.

Πράγματι τα έντοκα γραμμάτια για να είναι ελκυστικά έχουν υψηλά επιτόκια, οι τράπεζες για να είναι ανταγωνιστικές και να «τραβήξουν» καταθέσεις υποχρεώνονται να διατηρήσουν κι αυτές υψηλά επιτόκια. Αυτό έχει συνέπεια να είναι αυξημένο το κόστος του χρήματος (υψηλά επιτόκια χορηγήσεων δανείων), που μεταφερόμενο στο κόστος των προϊόντων δημιουργεί άνοδο τιμών.

Αλλά και η χρηματοδότηση μέσω του διεθνούς τραπεζικού συστήματος δημιουργεί πληθωρισμό, αφού ρευστοποιούμενο (σε δραχμές) το δάνειο από το εξωτερικό μεγεθύνει τη νομισματική κυκλοφορία (περισσότερο χρήμα στην αγορά άρα αυξημένη ζήτηση...).

Πέραν όμως από τα δημοσιονομικά ελλείμματα, η παραοικονομία, η προσδοκία πως οι τιμές θα αυξηθούν «άρα σπεύσατε για να προλάβετε και να αγοράσετε», οι αυξημένες τιμές εισαγομένων, η κατάσταση στην αγορά όπου στη νέα «μάχη του τελάρου» ηττήθηκε ξανά ο καταναλωτής λόγω της κυβερνητικής αβελτηρίας, οι αυξήσεις στα τιμολόγια, ΔΕΗ,

ΟΤΕ κλπ. όλα αυτά, δημιουργούν πρόσθετες πληθωριστικές πιέσεις, που οδηγούν στις ζοφερές προβλέψεις και εκτιμήσεις αρμοδίων και αναρμοδίων...

...«Πουλάκια είναι κι ας λένε»

Λιγότερη ανησυχία εκφράζεται και για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (εμπορικό ισοζύγιο συν ισοζύγιο αδηλών συναλλαγών), δεδομένου ότι το εμπορικό ελλείμμα διευρύνεται, εξαιτίας των διαρθρωτικών αδυναμιών της οικονομίας (πολλές εισαγωγές, χαμηλή ανταγωνιστικότητα, παραδοσιακά προϊόντα κλπ.).

Φυσικά, μεγάλο μέρος του ελλείμματος αυτού καλύπτεται από τις άδηλες εισπράξεις όπως είναι οι χρηματοδοτήσεις της ΕΟΚ, ο τουρισμός κλπ. Έτσι, για το πρώτο διμήνο το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα «κλείσει» μόλις στα 408 εκατ. δολάρια.

Χάρη, όμως στα υψηλά επιτόκια αλλά και στην «εμπιστοσύνη» ότι η οικονομική πολιτική έγινε περισσότερο συνεπής, εισάγονται κεφάλαια από το εξωτερικό, πολλά από τα οποία είναι επαναπατριζόμενα. Το γεγονός ότι μπαίνουν ιδιωτικά κεφάλαια στη χώρα, δικαιολογεί την αισιοδοξία ότι δεν υπάρχει πρόβλημα υπερμετρου δανεισμού από το εξωτερικό, για να ισοσκελισθεί (να καλυφθεί, δηλαδή, το έλλειμμα) το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών προηγμένης τεχνολογίας για το 1988.

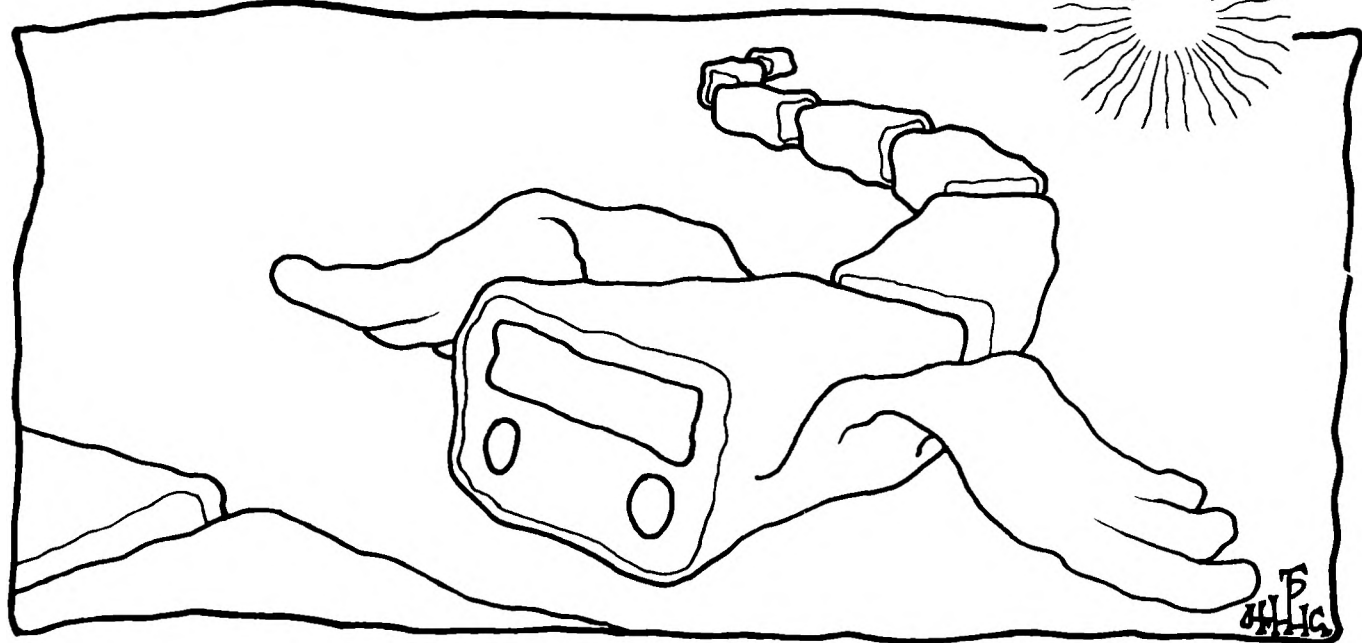
Αυτός είναι και ο λόγος που στο άκουσμα επικρίσεων για την πορεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών οι κυβερνητικοί παράγοντες θυμούνται το «τραγούδι του νεκρού αδελφού»: «πουλάκια είναι κι ας κελαηδούν, πουλάκια είναι κι ας λένε».

Συγκρατημένη αισιοδοξία εκδηλώνεται για τις ιδιωτικές επενδύσεις. Αναμένεται εντός των προσεχών ημερών, ο κ. Ρουμελιώτης να ανακοινώσει τον προγραμματισμό (το τι θα γίνει τελικά είναι άλλη ιστορία) επενδύσεων συνολικού ύψους 20 ως 25 δις δρχ. Κατά πληροφορίες κάθε επένδυση από αυτές ξεπερνά το 1 δις δρχ.

Ακούγεται, επίσης, ότι υπάρχει αυξημένη επενδυτική δραστηριότητα, την οποία δικαιολογεί και το μηχανογραφικό κέντρο του υπουργείου οικονομικών, που υποστηρίζει ότι γίνεται τώρα περισσότερη χρήση του αφορολόγητου ποσού: γεγονός που οδηγεί στην εκτίμηση ότι γίνονται επενδύσεις (1,27 στο πρώτο διμήνο) από τον ιδιωτικό τομέα.

Δεν αποκλείεται όμως, να υπάρξει ανάγνωση της επενδυτικής προσπάθειας, εξαιτίας του πληθωρισμού. Και να σημειωθεί, παράλληλα, αναταραχή στην οικονομία από την έλλειψη συγκεκριμένης αναπτυξιακής πολιτικής, από την απουσία στόχου, που παρατείνει και η προοπτική των βουλευτικών εκλογών...

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ που κοιτάζε τα τραίνα να συγκρούονται...

Στις 3 του περασμένου Μαρτίου, ένα συρμό του «ηλεκτρικού» μπαίνοντα στο σταθμό του Παλαιού Φαλήρου βρήκε «πρασινό» και πέρασε, ενώ επρέπε να είναι αναμενόμενο το «κόκκινο». Η συγκρούση των τρένων αποσοβήθηκε την τελευταία στιγμή.

Αν και το «παρολίγον ατύχημα» προκάλεσε τις έντονες διαμαρτυρίες των εργαζομένων στον ΗΣΑΠ προς τη διοίκηση του οργανισμού η τελευταία απεφυγε, μέχρι σήμερα, να δώσει οποιαδήποτε δημοσιότητα στο περιστατικό. Κι αυτό γιατί για το «παρολίγον ατύχημα» ευθύνεται το σκαταλλάλο σύστημα που επέλεξε η προηγούμενη διοίκηση του ΗΣΑΠ υπό τον κ. Κικίρα, για να εκσυγχρονίσει τον έλεγχο της διακίνησης των συρμών και του σταθμού του δικτύου.

Σύμφωνα με καταγγελλόμενους εργαζομένους στον ΗΣΑΠ, στο ΑΝΤΙ, το ιστορικό αυτή της υποθέσης, πίσω από την οποία κρύβονται πολλά και μεγάλα συμφέροντα, έχει ως εξής:

- Το 1983, η προηγούμενη διοίκηση του οργανισμού προκήρυξε διαγωνισμό για την προμήθεια του συστήματος που προαναφεραμε. Στο διαγωνισμό πήρε μέρος η εταιρεία «Ζήμενς», με μια προσφορά ύψους 108 εκατομμυρίων δραχμών και μια γιουγκοσλαβική εταιρεία, η προσφορά της οποίας εφτανε τα 120 εκατομμύρια.

Η προμήθεια κατοχυρώθηκε υπέρ τη γερμανικής εταιρείας και η σχετική σύμβαση υπογραφήθηκε στις αρχές του 1985. Σύμφωνα, όμως, με στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας το σύστημα MIS 801 που πούλησε η «Ζήμενς» στον ΗΣΑΠ είναι σκαταλλάλο και επικίνδυνο για την ασφάλεια των επιβατών για τους εξής λόγους:

- Δεν είναι εγκεκριμένο από κανέναν σιδηροδρομικό οργανισμό διεθνώς και επιπλέον δεν έχει πάρει έγκριση ούτε από

το γερμανικό κράτος, με τις αυστηρές προδιαγραφές του οποίου δεν βρίσκεται σε συμφωνία. Έχουμε μάλιστα, στη διάθεσή μας επιστολή της «Ζήμενς» Μοναχού προς την ελληνική αντιπροσωπεία τη η οποία εξηγεί για ποιους λόγους δεν επρέπε να πουλήσουν στον ΗΣΑΠ το σύστημα MIS 801, αλλά ένα άλλο, που συμφωνεί με τις διεθνείς προδιαγραφές ασφαλείας.

- Επιπλέον, το σύστημα MIS 801, δεν είναι εξοπλισμένο με το λεγόμενο «γεωγραφικό σύστημα» το οποίο εξασφαλίζει ανά πάσα στιγμή ασφαλή έλεγχο της διακίνησης των σιδηροδρομικών συρμών.

- Κανένα, εκτός ενός, από τα επίμαχα υποσυστήματα του MIS 801, δεν ανταποκρίνεται στις διεθνείς προδιαγραφές DIN.

Με άλλα λόγια το σύστημα που αγόρασε ο ΗΣΑΠ κάνει μόνο για υποανάπτυκτες χώρες όπως η Ελλάδα. Και αν κανείς αναλογισθεί ότι στόχος του ΗΣΑΠ είναι να εξασφαλίσει με το νέο σύστημα τη διακίνηση 25.000 επιβατών την ώρα θα αντιληφθεί άμεσα τους σοβαρούς κινδύνους που θα απειλούν τη ζωή των κατοίκων της πρωτεύουσας αν το σύστημα αυτό δεν αντικατασταθεί άμεσα.

Εκτός από όλα αυτά η «Ζήμενς» δεν έχει ανταποκριθεί ούτε στα χρονικά πλαίσια που της εθετέ η σύμβαση. Ενώ επρέπε να έχει παραδώσει το σύστημα σε 14 μήνες, μέχρι σήμερα δεν έχει επιτύχει την εγκατάσταση του παρά μόνο σε λίγους σταθμούς, όπως αυτός του Π. Φαλήρου που συνέβη το «παρολίγον ατύχημα» του περασμένου Μαρτίου. Λέγεται επίσης ότι οι δαπάνες έχουν ξεπεράσει κατά πολύ τον αρχικό προϋπολογισμό των 108 εκατομμυρίων και πλησιάζουν τα 150.

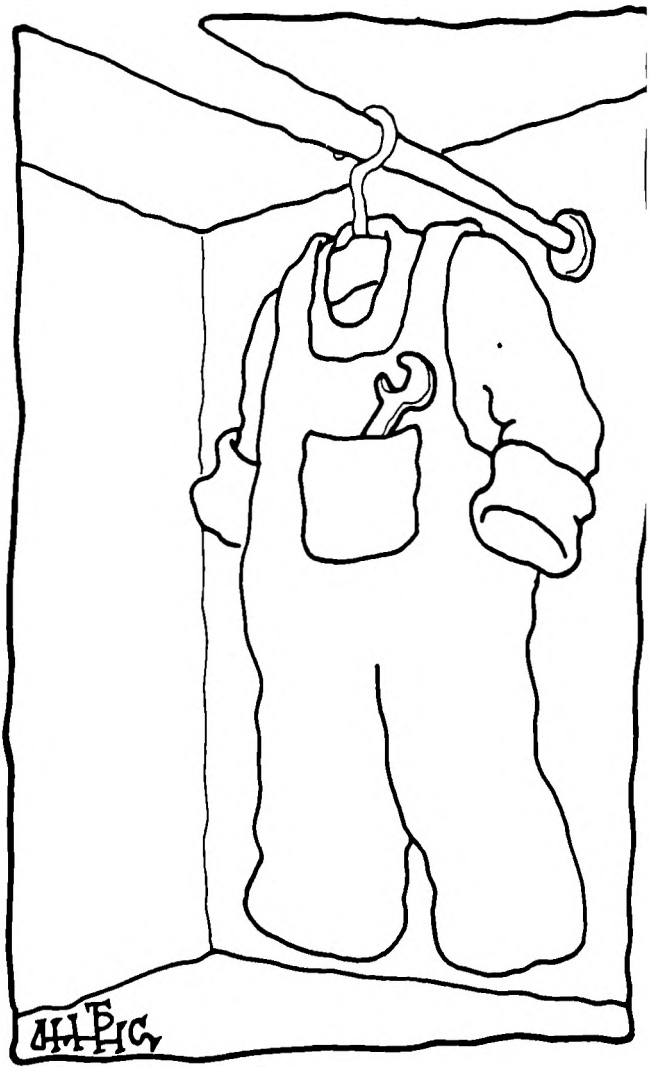
Ίσως κάποιοι θα πρέπει να απαντήσει στοιχειοθετημένα και υπαθέτως ότι «καταγγέλλει αυτε... Εν αναμονή λοιπόν...

Στην υπηρεσία της εξουσίας και των μηχανισμών

του Γιάννη Φλώρου

ΜΙΑ νέα αδιέξοδη πορεία αρχίζει για το συνδικαλιστικό κίνημα μετά την απόφαση της κυβερνητικής ΓΣΕΕ για την αναβολή του 24ου συνεδρίου. Το ΠΑΣΟΚ με την απόφαση αυτή κερδίζει μια άγνωστης χρονικής διάρκειας, προς το παρόν, περίοδο στην οποία θα ελέγχει τη ΓΣΕΕ. Και αυτό γιατί η απόφαση του Αρείου Πάγου, που συνεδριάζει την ημέρα της έκδοσης του ΑΝΤΙ, για το θέμα των συνταξιούχων, μπορεί να εκδοθεί μετά από 2 μέχρι και 6 μήνες. Έτσι αν υποθέσουμε ότι τον Ιούνιο θα είναι γνωστή η απόφαση και προκηρυχθεί μετά συνέδριο θα απαιτούνται άλλοι δύο τουλάχιστον μήνες για να γίνει. Τότε όμως θα έχουμε φθινόπωρο και αν γίνουν εκλογές το συνέδριο θα πάρει νέα αναβολή για μετά τις εκλογές. Αν πάλι δεν γίνουν εκλογές είναι άγνωστες οι προθέσεις και της συνδικαλιστικής αντιπολίτευσης (ΕΣΑΚ-Σ και ΔΑΚΕ) και της συμπολίτευσης (ΠΑΣΚΕ) για το συνέδριο. Γιατί και η ΝΔ, αλλά και το ΚΚΕ και η ΕΑΡ δεν είναι βέβαιο αν συναινούν τότε να γίνει συνέδριο. Το ίδιο ισχύει άλλωστε και για το ΠΑΣΟΚ, αν και ηγετικά του στελέχη επιμένουν και λένε ότι θέλουν και τους «συμφέρει» να γίνει συνέδριο πριν τις βουλευτικές εκλογές. Ένα συνέδριο όμως της ΓΣΕΕ, πέντε ή οκτώ μήνες πριν τις εκλογές θα συμφέρει το ΚΚΕ ή τη ΝΔ;

ΑΝΟΙΓΕΙ λοιπόν έτσι ένας νέος κύκλος διαπραγματεύσεων όχι μόνο στο συνδικαλιστικό επίπεδο, αλλά και σε κομματικό. Ταυτόχρονα επισημοποιείται η κυβερνητική μεθοδευση και παρεμβαση στο συνδικαλιστικό κίνημα όχι μόνο επειδή κρίνεται πάλι μια διαδικασία στο συνδικαλιστικό κίνημα από τα Δικαστήρια, αλλά και γιατί το συνέδριο της ΓΣΕΕ, όπως έδειξε και η περίοδος από το Ιανουάριο μέχρι τώρα, μετατρέπεται από υποθεση του μαζικού κινήματος των εργαζομένων σε κρίκο διαπραγματεύσεων μεταξύ της κυβέρνησης και των κομμάτων της αντιπολίτευσης. Έτσι, για μια ακόμη φορά, στο όνομα του αδιέξοδου τώρα, οι εξελίξεις στο συνδικαλιστικό κίνημα διαμορφώνονται από μηχανισμούς εκτός του ίδιου, με κυρίαρχο τον κρατικό - κυβερνητικό.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ παρά την πιθανή «στενοχωρία» που προκαλέσει αυτή η επιλογή στον υπουργό Εργασίας Γ. Γεννηματά ή σε κάποια στελέχη του ΠΑΣΟΚ, που αισιοδοξούσαν για τη «δημοκρατική συνεργασία», επιβεβαίωσε την εμπιστοσύνη της στους διαμορφωμένους με τη δικαστική παρέμβαση συσχετισμούς και συνδικαλιστικούς μηχανισμούς - διαμεσολαβητές της κυβερνητικής πολιτικής, που δημιουργήθηκαν στο συνδικαλιστικό κίνημα, κρατώντας επιπλέον για τον εαυτό της όλα τα δικαιώματα, που επιτρέπει να χρησιμοποιηθούν, η κατοχή της εξουσίας. Ταυτόχρονα εξασφαλίζει τον έλεγχο στη ΓΣΕΕ, ρίχνοντας ευθύνες στο ΚΚΕ και την αριστερή αντιπολίτευση της ΓΣΕΕ, για «αδιαλλαξία».

Παρα-ταξιακή πάλη

ΟΤΑΝ στις 15 Ιανουαρίου ανακοινώθηκε η συμφωνία για την οργάνωση του 24ου συνεδρίου της ΓΣΕΕ και δημιουργήθηκε η Διαπαραταξιακή Επιτροπή, πολ-

λοι ήταν εκείνοι, που είχαν, τότε, εκφράσει την αισιοδοξία τους, τουλάχιστον για τη λύση των προβλημάτων που είχε δημιουργήσει ο διορισμός της διοίκησης της. Το ΠΑΣΟΚ βέβαια είχε προβάλλει με κάθε τρόπο τη συμφωνία των παραταξιών. Μπορούσε έτσι να αφήσει πίσω στο «παραλθόν» τον διορισμό και να εκμεταλλευθεί όπως και έκανε το νέο κεφάλαιο που άνοιγε εμφανιζόμενο ως υπερχείλιση της αρσης των αδιεξόδων (που όμως η κυβέρνηση είχε δημιουργήσει) και να προβάλλει επιπλέον την ανάγκη «δημοκρατικής λύσης».

ΤΟ ΠΑΣΟΚ βέβαια δεν είχε «υποχωρήσει» τότε, ούτε πολύ περισσότερο «ασπασθηκε» επιλογές αυτονομίας και ανεξαρτησίας του συνδικαλιστικού κινήματος.

ΑΠΛΑ με την προοπτική των βουλευτικών εκλογών και της ανάγκης να διαμορφωθεί ένα διαφορετικό κλίμα στις σχέσεις ΠΑΣΟΚ και Αριστεράς, εκτιμούσε ότι η παραταξιακή κρίση στη ΓΣΕΕ δεν ήταν προς όφελός του. Αλλωστε και η «εγκατάλειψη» της «σταθεροποιητικής πολιτικής» επέβαλλε μαζί με τις άλλες επιδιώξεις του κυβερνώντος κομματος την υιοθέτηση επιλογών «συναινεσης και δημοκρατικής συνεργασίας», φυσικά όχι χωρίς έλλειψη υστεροβουλίων και στο πολιτικό επίπεδο δηλαδή και στις βουλευτικές εκλογές.

ΣΤΗ ΔΙΑΠΑΡΑΤΑΞΙΑΚΗ επιτροπή έτσι αντι να αναπτυχθεί η συμφωνία των παραταξιών και να διερευνηθούν διεξοδικά σε σχέση με το μαζικό κίνημα κυρίαρχη σε η διαμάχη για τον οργανωτικό συσχετισμό δυνάμεων σε σχέση με τις κομματικές επιδιώξεις. Η ΠΑΣΚΕ επέμενε στη συμμετοχή των σωματείων - σφραγίδων και στον αποκλεισμό των συνταξιούχων. Ήταν μια τακτική κίνηση που οδηγούσε στην υπονομεύση των εργασιών της ΔΕ

και αφήνε ανοικτό το ενδεχόμενο των διαπραγματεύσεων κεντρικά για μια συμφωνία για τη διοίκηση της ΓΣΕΕ. Από την άλλη πλευρά η ΕΣΑΚ-Σ γνωρίζοντας ότι ο αποκλεισμός των συνταξιούχων της δημιουργούσε προβλήματα στο συσχετισμό για τη διοίκηση επέμενε στη συμμετοχή τους.

Η ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ πορεία είναι γνωστή. Το ΠΑΣΟΚ μεεπικεφαλής τον Γ. Ραυτόπουλο —που ελέγχει το 80% περίπου των συνεδριών της ΠΑΣΚΕ— με αφορμή το θέμα της συμμετοχής ή όχι των συνταξιούχων που το εξάρτησαν από την απόφαση του Αρείου Πάγου, τη δικαστική δηλαδή οδό και όχι από τη συμφωνία της ΔΕ, στο όνομα της νομιμότητας του συνεδρίου, απαγόρευσε τους εκτός του κινήματος των εργαζομένων μηχανισμούς περισσότερων αρμόδιους για το συνέδριο της ΓΣΕΕ, παρά το ίδιο συνδικαλιστικό κίνημα.

ΕΤΣΙ μπήκαν στο «χορό» η κυβέρνηση και τα κομματα, τα οποία προφανώς «σκεπτομενα πολιτικά» μέτρησαν περισσότερο τις κινήσεις τους στο πολιτικό επίπεδο, και συνεπώς τα εκεί οφέλη τους παρά σκεφθηκαν την αυτονομία του σ.κ. Το ΠΑΣΟΚ αποφασίζει τις κινήσεις του και τις μετεφράζει στο συνδικαλιστικό κίνημα είτε η ΠΑΣΚΕ, είτε η Εκτελεστική Επιτροπή της ΓΣΕΕ. Η ΝΔ οχυρωμένη πίσω από την καταγγελία του διορισμού προτίμησε να ακολουθήσει την τακτική «μόνο - ζυγα δικά μου» αφήνοντας «ελευθερία» τη ΔΑΚΕ να παρεμβαίνει εκεί που διαφάνονταν συνεργασία ΠΑΣΟΚ-Αριστεράς, σκεπτόμενη προφανώς ότι η σύγκρουση την οφείλει εξίσου όπως και η παραταξιακή μονοπαραταξιακή διοίκηση στη ΓΣΕΕ και μάλιστα της διορισμένης, διότι μπροστά ήταν πάντα οι βουλευτικές εκλογές. Το ΚΚΕ αναγορεύοντας σε κύριο θέμα τη συμμετοχή ή όχι των συνταξιού-

χών, που με παθος υπερασπίζε η ΓΣΑΚ-Σ, λίγο έλλειψε να υποθετήσει τη θέση ότι «ταξική ΓΣΕΕ» χωρίς συνταξιούχους δεν μπορεί ποτέ να υπάρξει.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ όμως από τη συγκρούση των μηχανισμών των παρατάξεων και κυρίως της ΠΑΣΚΕ με την ΕΣΑΚ-Σ η κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ —παρα τις εσωτερικές διαφωνίες των υπερασπιστών των ανοιγμάτων και της «δημοκρατικής συνεργασίας» και όσων υπερασπίζαν την ανάγκη ελέγχου της ΓΣΕΕ με τον υπάρχοντα συνδικαλιστικό μηχανισμό— επέβαλλε την επίλυση των διαφορών όχι στο επίπεδο του μαζικού κινήματος, αλλά των κρατικών μηχανισμών και των κυβερνητικών κομματικών επιλογών χρησιμοποιώντας την υπαρκτή σύγκρουση των συνδικαλιστικών ηγεσιών και ιδιαίτερα των διαμορφωμένων κυρίαρχων μηχανισμών.

Συνδικαλιστές χωρίς εργαζόμενους

Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ για τους συνταξιούχους και για τα σωματεία - σφραγίδες (που έλκουν την καταγωγή τους από τη χούντα) έδειξε μεταξύ άλλων ότι έχουν παγιωθεί σχέσεις που σφραγίζουν τη λειτουργία των συνδικαλιστικών παρατάξεων. Η ΠΑΣΚΕ σε όλη αυτή τη διαδικασία λειτουργήσε ως εξάρτημα της κυβέρνησης και του ΠΑΣΟΚ. Με τον ήδη διαμορφωμένο μηχανισμό, με διασυνδέσεις χρόνων μέσα στο συνδικαλιστικό κίνημα και τον κρατικό μηχανισμό παρόμοια η και αντίστοιχα με αυτούς που προϋπήρχαν επί ΝΔ, είχε και έχει την ανάγκη αναπαραγωγής του όχι σε σχέση με το μαζικό κίνημα και τους εργαζόμενους αλλά σε σχέση με την κυβέρνηση, το κράτος και το κόμμα. Απ' αυτή την άποψη δεν είναι «καλοί» όσοι εμφανίστηκαν στην ΠΑΣΚΕ και το ΠΑΣΟΚ υπερασπιστές της «δημοκρατικής συνεργασίας» και «κακοί» οι επιμενοντες στην αδιαλλαξία με επικεφαλής τον Γ. Ραυτόπουλο. Διότι η δημιουργία τέτοιων μηχανισμών στο συνδικαλιστικό

κίνημα θέλει επαγγελματίες συνδικαλιστές και οι τελευταίοι ως στελέχη του μηχανισμού έχουν ανάγκη τέτοιων σχέσεων για να αναπαραχθεί ο μηχανισμός. Και περί αυτού ουδείς λόγος.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ μεριά ούτε τα κόμματα της Αριστεράς δημιούργησαν προϋποθέσεις μη αναπαραγωγής τέτοιων μηχανισμών. Αντίθετα με την πρακτική τους ενίσχυσαν τη λειτουργία τους στην προοπτική να τους χρησιμοποιήσουν καλά. Έτσι, υπάρχει μια «σύγκλιση» από διαφορετικές αφετηρίες του κυβερνητικού και του κομματικού συνδικαλισμού με αποτέλεσμα π.χ. να γίνεται «μάχη» για τους συνταξιούχους, ή να θεωρούνται «ανταλλάξιμοι» οι συνταξιούχοι με τα σωματεία - σφραγίδες ή να κρατούνται «χαρτιά» από παρατάξεις για διπλοεγγραφές στα σωματεία και άλλα παρόμοια, για τον οργανωτικό έλεγχο τα «κούκια».

ΤΙ ΛΟΙΠΟΝ πιο «φυσιολογικό» από το να συνεδριάζει το ΕΓ του ΠΑΣΟΚ με τον πρωθυπουργό και στελέχη της κυβέρνησης να συζητά το συνδικαλιστικό, να αποφασίζει και την επόμενη μέρα το ΠΑΣΚΕ να το «μεταφράζει» με συνδικαλιστική ορολογία στη ΔΕ ή στη ΓΣΕΕ; Η τι πιο «φυσιολογικό» να επιμενει η ΕΣΑΚ-Σ για τους συνταξιούχους, όταν το ΚΚΕ γνωρίζει το νομικό πρόβλημα και τις εκδοχές δικαστικών παρεμβάσεων δηλαδή κυβερνητικών και στη μια περίπτωση (συμμετοχή) και στην άλλη (μη συμμετοχή).

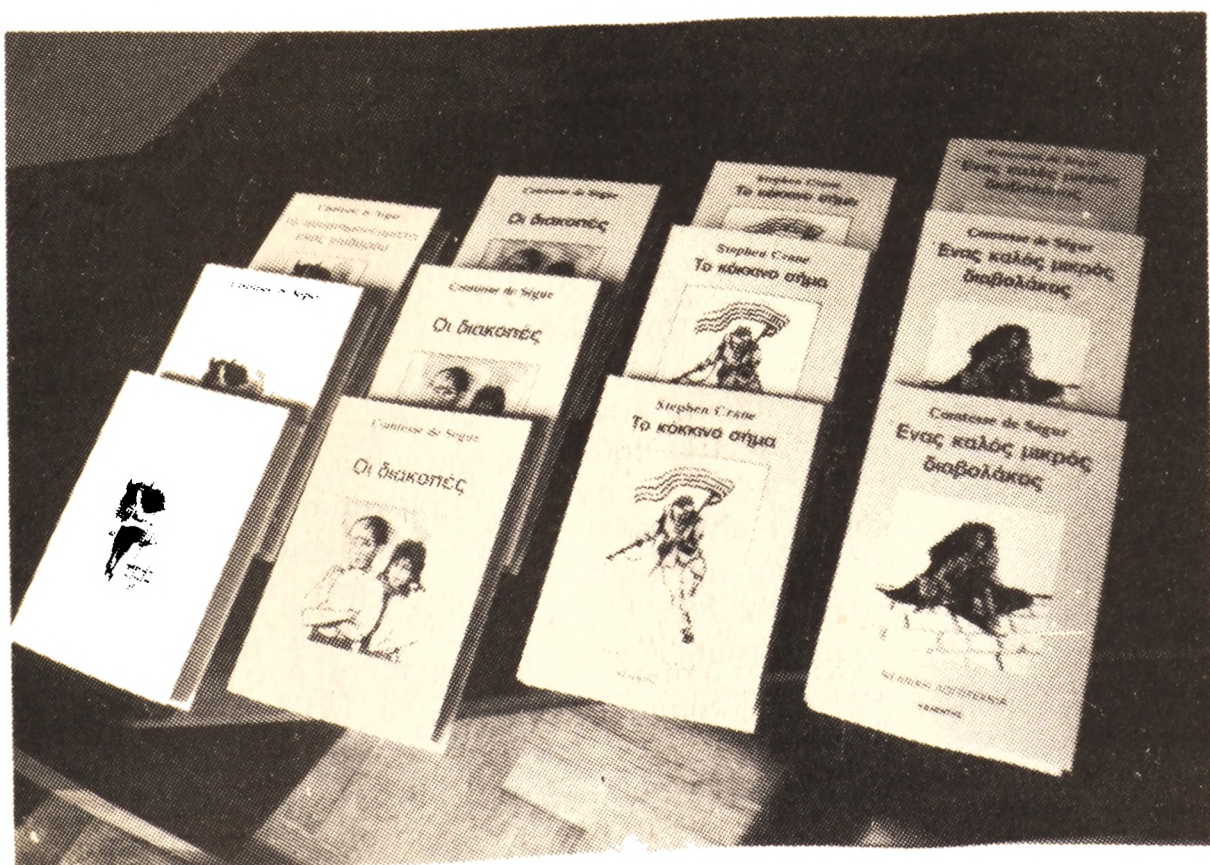
ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ είναι να αποφασίζουν για το συνδικαλιστικό κίνημα τα κόμματα και το χειρότερο η κυβέρνηση. Η τελευταία μάλιστα να μπορεί να αναγορεύει τον εαυτό της και «διαιτητή», επειδή οι συνδικαλιστές δεν μπορούν να βρουν ένα πλαίσιο συνεννοησης.

ΟΙ ΜΟΝΟΙ τελικά που δεν μετεχουν είναι οι εργαζόμενοι. Όχι επειδή δεν κατανοούν τις διαδικασίες και τα «ψηλά προβλήματα» που ελυναν η προσπαθούσαν να λύσουν οι παρατάξεις στο «παρα-

βαν» των κομμάτων, αλλά ακριβώς επειδή αυτά δεν τους αφορούν ή τους αφορούν τόσο ώστε αρκετοί ή να μην ψηφίζουν στο σωματείο τους ή να αδιαφορούν για το συνδικαλιστικό κίνημα. Αυτό βεβαίως δεν είναι ανεξάρτητο και από τη σημερινή πολιτική πρακτική και τον τρόπο που ασκούν πολιτική τα κόμματα και σε άλλα επίπεδα.

Η ΑΝΑΒΟΛΗ του συνεδρίου της ΓΣΕΕ τελικά δεν αποτελεί παρα την εκφραση του «συμβιβασμού» της συγκρούσε μηχανισμών σε κομματικό, παραταξιακό και κυβερνητικό επίπεδο. Αυτή η «λύση» δεν υπαγορεύτηκε όμως μόνο από κομματικές ή κυβερνητικές σκοπιμότητες, αλλά και από την ίδια τη γραφειοκρατία του συνδικαλιστικού κινήματος και των παρατάξεων. Ο δρόμος έτσι που ανοίγει με τη Διαπαραταξιακή Επιτροπή τον Ιανουάριο αντι να διευρυνθεί, αποστερηθηκε από τη δυναμική που είχε για την άρση του αδιεξόδου, έστω και στην «κορυφή» της ΓΣΕΕ. Μόνο κέρδος είναι ότι για πρώτη φορά μετά τον εμφύλιο ένα συνέδριο της ΓΣΕΕ δεν οργανώνεται —αν γίνει τελικά έτσι— από τη διοίκησή της (μητρώα, έλεγχος, συμμετοχή και νομιμοποίηση συνεδρών). Αν αυτό ικανοποιεί στελέχη των συνδικαλιστικών παρατάξεων της Αριστεράς, τότε μάλλον ο δρόμος για την αυτοδυναμία και την αυτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος είναι ακόμα πολύ μακριά.

ΟΙ ΠΩΣ πάντως έχουν τα πράγματα τώρα η συμμετοχή των εργαζόμενων υποβαθμίζεται περισσότερο, η κατάσταση στο συνδικαλιστικό κίνημα παραμένει σχεδόν ίδια όπως και πριν τη συγκρότηση της Διαπαραταξιακής. Ενώ οι κομματικοί και συνδικαλιστικοί μηχανισμοί προετοιμάζονται για νέες «ταξικές» μάχες. Και στόχος όπως φαίνεται είναι το εισιτήριο για την καλή των βουλευτικών εκλογών. Ας ελπίσουμε ότι μέχρι τότε δεν θα υπάρξουν απάθειες τουλάχιστον θεατές.

ΝΕΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ

Μαυρομιχαλή 5
(1ος όροφος)
Τηλ. 36.23.553
10 679 ΑΘΗΝΑ

Η τρίτη τάση στο ΚΚΕ

του Δ. Καστρινού

Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ, που έκανε ο Γρηγόρης Φαράκος στα άλλα μέλη του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΕ για την πρόσφατη συνάντησή του με τον ηγέτη του ΚΚ Βουλγαρίας Τεοντόρ Ζίβκοφ επέτεινε τους προβληματισμούς αλλά και τις διαφωνίες ανάμεσα στις δύο βασικές πτέρυγες του κόμματος. Τους λεγόμενους «γέροντες», που εκφράζουν την αντίληψη της λίγο-πολύ «κριτικής απόστασης» από το ΠΑΣΟΚ και τους λεγόμενους «ανανεωτικούς», που υποστηρίζουν τη στρατηγική της πλήρους ρήξης με το «κυβερνητικό ΠΑΣΟΚ».

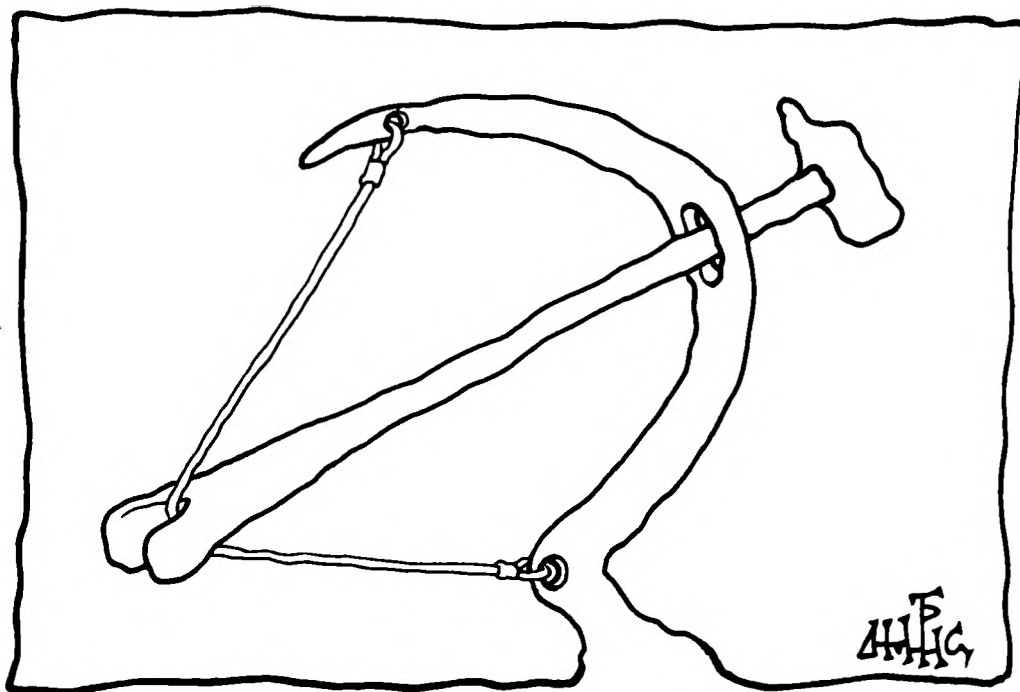
Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ αφορούσε στις φιλικές υποδείξεις του Τ. Ζίβκοφ για τα ελληνικά πολιτικά πράγματα και την «αναγκαία στάση» του ΚΚΕ απέναντι στην κυβέρνηση Παπανδρέου και το ΠΑΣΟΚ. Σύμφωνα με όσα διέρρευσαν ως ενημέρωση του κ. Φαράκου στο ΠΓ, ο Βούλγαρος ηγέτης συνέστησε προσεκτική αποστασιοποίηση από την κυβερνητική πολιτική του ΠΑΣΟΚ στα εσωτερικά θέματα, εγκωμίασε ορισμένες θετικές πρωτοβουλίες της κυβέρνησης Παπανδρέου στα εξωτερικά και συμπλήρωσε τις απόψεις του με επισκόπηση του ευρωπαϊκού πολιτικού ορίζοντα.

ΚΑΤΑ ΤΙΣ ίδιες πληροφορίες ο κ. Ζίβκοφ είπε στον κ. Φαράκο ότι σε ολόκληρο τον καπιταλιστικό κόσμο πνέει ο άνεμος του συντηρητισμού και ότι η ελληνική κυβέρνηση είναι η μόνη «αστική προοδευτική» σήμερα στη Δυτική Ευρώπη. Επιπλέον, ο κ. Ζίβκοφ φέρεται να συνέστησε ότι το ΚΚΕ πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικό στο ενδεχόμενο να παλιννοστήσει στην εξουσία η Δεξιά, η οποία μετά την αποχώρηση του Κων. Καραμανλή και υπό την ηγεσία του Κ. Μητσοτάκη μπορεί να οδηγήσει σύντομα τη χώρα σε «πολιτική πόλωση». Ο Τ. Ζίβκοφ φέρεται να συνέστησε στον κ. Φαράκο ότι επιστροφή της Δεξιάς στην εξουσία θα σημάνει «πολιτικό ρεβανσισμό» από στοιχεία, που σύντομα θα αντικαταστήσουν τον κ. Μητσοτάκη στην εξουσία και για το λόγο αυτό υπογράμμισε την «υπευθυνότητα» με την οποία θα πρέπει το ΚΚΕ να ασκεί την αντιπολίτευσή του απέναντι στο ΠΑΣΟΚ και την κυβέρνηση.

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ του Βούλγαρου ηγέτη —αν και κρίνονται ευήθειες και απλοϊκές— συζητήθηκαν σε ορισμένα επίπεδα του ΚΚΕ χωρίς να ανακοινωθεί τίποτα σχετικό (και πώς άλλωστε;) και εφοδίασαν και τα δύο κύρια ρεύματα του κόμματος με ορισμένα επιχειρήματα. Οι λεγόμενοι «γέροντες» (με όλη τη συμβατικότητα του όρου), που κατηγορούνται ότι συμπεριφέρονται απέναντι στο ΠΑΣΟΚ με τη «συμφιλιωτική ψυχολογία των παλιών καπετάναιων», είδαν να δικαιώνονται οι απόψεις τους από ένα «επαναστάτη» κομμουνιστή ηγέτη και άριστο γνώστη των ελληνικών πολιτικών πραγμάτων. Οι λεγόμενοι «ανανεωτικοί» (με όλη τη συμβατικότητα του όρου, επίσης) είδαν να δικαιώνονται οι απόψεις τους ότι οι σοσιαλιστικές χώρες ερμηνεύουν στενά το φαινόμενο ΠΑΣΟΚ από ορισμένες μόνο «θεαματικές χειρονομίες στην εξωτερική πολιτική» και γενικότερα ότι τα κόμματα των χωρών αυτών ενδιαφέρονται για τη διακρατική συνεργασία με τις δυτικές χώρες, άρα για την εκάστοτε κυβερνητική πολιτική και μόνο.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ, ορισμένοι από την τάση των Γρ. Φαράκου, Μ. Ανδρουλάκη είδαν να δικαιώνονται οι υποψίες τους ότι οι σοσιαλιστικές χώρες δραστηριοποιούνται υπέρ του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης για μια ακόμη φορά σε βάρος των καθαρά ιδεολογικοπολιτικών τους αρχών. Τελευταία υποψία ο ρόλος, που φέρεται να έπαιξαν οι ανατολικογερμανοί στην προσέγγιση του Μίκη Θεοδωράκη με τον Ανδρέα Παπανδρέου.

ΕΑΝ ΓΡΑΦΟΝΤΑΙ όλα αυτά δεν είναι ασφαλώς για να αναπαράχθει η χιλιομασημένη και συχνά υπερβολική εικόνα «διαπά-

λης» μέσα στο ΚΚΕ ανάμεσα στους «γέροντες» με επικεφαλής τους Χαρ. Φλωράκη και Ν. Καλούδη και τους συνασπισμένους σαραντάρηδες γύρω από τον κ. Γρ. Φαράκο, αλλά για να επισημανθεί μια αργή αλλά υπαρκτή ιδεολογικοπολιτική διεργασία μέσα στο ΚΚΕ.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ για τη διεργασία ενός εντεινόμενου προβληματισμού σχετικά με τις σχέσεις του ΚΚΕ με τα ΚΚ που βρίσκονται στην εξουσία. Ενός προβληματισμού με πολλά αναπάντητα ερωτηματικά προς το παρόν όπως κατά πόσο η ενθέρμη υπεράσπιση του σοβιετικού μοντέλου, δηλαδή της συγκεκριμένης κάθε φορά διαχείρισης της εξουσίας στην ΕΣΣΔ, έχει ωφελήσει ή ζημιώσει το ΚΚΕ. Η άποψη, που κερδίζει έδαφος είναι ότι μάλλον το ΚΚΕ έχει ζημιώσει από την πολιτική της πλήρους ταύτισης και της άκριτης υπεράσπισης.

ΠΡΟΣ το παρόν όλα αυτά συζητούνται ιδιαιτέρως και, χαμηλόφωνα, οι αιρετικοί τέτοιων απόψεων αποβάλλονται από το κόμμα ή προκαλούν προβλήματα τριβών, όπως πρόσφατα στα Ιωάννινα (όπου επενέβη κατευναστικά ο κ. Γρ. Φαράκος), αλλά συζητούνται. Τα ερωτηματικά της αμφιβολίας έχουν τεθεί και ασφαλώς είναι η πρώτη φορά στο ΚΚΕ, από τον καιρό της διαπάλης γύρω από τη ζαχαριαδική ηγεσία, που υπάρχει κάποιος έντονος προβληματισμός στα ανώτερα κλιμάκια του ΚΚΕ για την πολιτική της ΕΣΣΔ και του ΚΚΣΕ απέναντι του ΚΚΕ, για το μονόπλευρο διεθνιστικό και προλεταριακό χαρακτήρα του ΚΚΕ.

ΑΝ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ πρόωρο κανείς να προβλέψει τις εξελίξεις και να μιλήσει για ογκούμενο κύμα «αμφισβήτησης» οι ίδιοι οι προβληματισμοί δεν αποκλείεται να αποτελέσουν το σπόρο διεργασιών, κινήσεων και απόψεων «αποκόλλησης» από το σοβιετικό μοντέλο υπαρκτού σοσιαλισμού.

ΓΕΓΟΝΟΣ πάντως παραμένει ότι και οι δύο τάσεις του ΚΚΕ δεν φαίνεται να έκρυσαν σε σοβιετικούς συνομιλητές τους, στη Μόσχα, ότι μια επίσκεψη του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ στην Ελλάδα κατά την παρατεταμένη προεκλογική περίοδο που έχει αρχίσει, θα λειτουργήσει προπαγανδιστικά υπέρ του ΠΑΣΟΚ. Παλαιότερα μια τέτοια σύσταση —παρακλήση θα εθεωρείτο αδιανόητη. Εάν τη διανοήθηκαν και την υλοποίησαν τους τελευταίους μήνες σε αगाστή συνεργασία οι δύο ηγετικές πτέρυγες του ΚΚΕ είναι γιατί υπάρχει το φαινόμενο ΠΑΣΟΚ ως «καταλυτής», για την πορεία και τις προοπτικές του ΚΚΕ.

Η ΟΜΑΔΑ του Χαρίλαου Φλωράκη επιμένει στην άποψη ότι το ΚΚΕ χειμάζεται και θα χειμάζεται όσο υπάρχει ως κυβερνητικό και προσωποπαγές κόμμα το ΠΑΣΟΚ με επικεφαλής τον Ανδρέα Παπανδρέου. Κατά την άποψη του κ. Φλωράκη το ΚΚΕ θα πρέπει με θυσία τα βραχυπρόθεσμα συμφέροντά του, να υπηρετήσει την πολιτική στρατηγική ότι δεν υπονόμωσε το ΠΑΣΟΚ στην πτώση του. Οι βαθύτεροι λόγοι της διαφωνίας του Γρηγόρη Φαράκου και όσων τον ακολουθούν είναι στη βάση της στρατη-

γικής «ανοικτή ρήξη με την κυβερνητική πολιτική του ΠΑΣΟΚ», ώστε «να μην καλλιεργούμε αυταπάτες στις λαϊκές μάζες». Κατά την εκτίμησή τους η πτώση του ΠΑΣΟΚ είναι αναπόφευκτη και η σκληρή πολιτική απέναντί του μπορεί να φαίνεται ότι ευνοεί τη Δεξιά αλλά —παραμένει «βαθύτατα αριστερή» επειδή προκαταβολικά το ΚΚΕ απεκδύεται κάθε ευθύνης, που θα του ζητηθεί μετά την αποτυχία του ΠΑΣΟΚ και τη δική του πολιτική της ουράς. Από την άλλη βέβαια πλευρά —γιατί οι διαφορές δεν είναι τόσο απλουστευτικές— ο κ. Γρ. Φαράκος και οι «συν αυτώ» ομνύουν όρκους πίστης στην «περεστρόικα», υιοθέτησαν τις νέες ελαστικές θέσεις για το 1992 και υπεραμύνεται της πολιτικής της συμπαράταξης.

ΤΟ ΒΕΒΑΙΟ πάντως είναι από την κυρίαρχη αυτή διαπάλη, ότι τον περασμένο Ιανουάριο σε συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής, που κρατήθηκε μυστική, ο κ. Φαράκος δεν πέτυχε να ψηφισθεί ο ίδιος για τη θέση του αναπληρωτή γενικού γραμματέα του ΚΚΕ. Παράλληλα, η επιχειρηματολογία των κ. Φλωράκη και Καλούδη ότι «εάν γίνει τώρα η εκλογή θα δώσουμε τροφή εναγτίον του κόμματος» δεν εμπόδισε την ομάδα του κ. Φαράκου να γίνεται διαρκώς και ισχυρότερη (απόδειξη ο παραγκωνισμός του άλλοτε οργανωτικού εγκεφάλου κ. Κ. Τσολάκη και οι αποχωρήσεις από το «Ριζοσπάστη») και να έχει περιορίσει τον κ. Φλωράκη στη θέση του ηγέτη, που ασκεί τις δημόσιες σχέσεις του κόμματος. Ένα τέτοιο χαρακτήρα πρόκειται να έχει και η επίσκεψη του κ. Φλωράκη στην Πράγα στις 26 Απριλίου.

ΑΠΕΝΑΝΤΙ σ' αυτές τις δύο κυρίαρχες τάσεις και στρατηγικές, που άλλοτε ισορροπούν και άλλοτε αντιτίθενται (παραδείγμα οι τοποθετήσεις της κ. Α. Παπαρήγα μετά τις θέσεις για το 1992) μέσα στους κόλπους του ΚΚΕ διαμορφώνεται τον τελευταίο καιρό μια **τρίτη τάση**. Χωρίς χαρακτήρα φραξιονιστικό ασφαλώς, χωρίς διάθεση για παραγοντισμό η «τρίτη τάση» με επικεφαλής τον κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο του κόμματος και μέλος της ΚΕ Κώστα Κάππο διαμορφώνει ένα σύνολο θέσεων, ιδιαίτερα στα θέματα εσωτερικής πολιτικής.

ΣΕ ΑΝΤΙΘΕΣΗ με τις δύο άλλες τάσεις και τους προβληματισμούς τους, η «τρίτη τάση» πιστεύει ότι χρειάζεται να διακρίνεται σαφώς όχι απλώς ο κόσμος του ΠΑΣΟΚ από την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης (κάτι αυτονόητο και γενικά αποδεκτό), αλλά και η πολιτική της κυβέρνησης σε ορισμένους τομείς και με ορισμένα πρόσωπα σε σχέση με άλλους τομείς και άλλα πρόσωπα.

Η ΤΑΣΗ αυτή φέρεται να υποστηρίζει την άποψη ότι θα πρέπει να υπάρχει κλιμάκωση απέναντι στην κυβερνητική πολιτική και η κριτική της να γίνεται όχι με βάση συμπάθειες σε πρόσωπα υπουργών ή κομματικών στελεχών αλλά με βάση τις ίδιες τις αρχικές διακηρύξεις του «Κινήματος». Ειδικότερα, ότι η κριτική του ΚΚΕ δεν πρέπει να οδηγεί τη γενική πολιτική του ΠΑΣΟΚ προς τα δεξιά, αλλά να την πιέζει να στραφεί αριστερότερα, με συνέπεια να ριζοσπαστικοποιηθούν σταδιακά οι μάζες, που ψηφίζουν ΠΑΣΟΚ τόσα χρόνια.

ΚΑΤΑ την τρίτη τάση η ριζοσπαστικοποίηση της λαϊκής βάσης του ΠΑΣΟΚ και κατά συνέπεια της κυβερνητικής πολιτικής δεν μπορεί να γίνει με αφορισμούς «είστε το ίδιο με τη Δεξιά» ή με πλήρη ανοχή, όπως λχ. η στάση του ΚΚΕ στο θέμα της απλής αναλογικής. Μπορεί και πρέπει να γίνει, πιστεύουν, με συστηματική δουλειά στη λαϊκή βάση του ΠΑΣΟΚ, με καθημερινή παρέμβαση στους μαζικούς χώρους και με μια πολιτική στρατηγική του ΚΚΕ τέτοια, που θα τονίζει την ασυνέπεια της κυβέρνησης προς τις διακηρύξεις του ΠΑΣΟΚ, όχι τη Δεξιά τους σττροφή, αλλά τη βέβαιη πολιτική αποτυχία τους, κτλ.

ΑΥΤΑ είναι τα πρώτα γνωρίσματα της νέας τάσης μέσα στο ΚΚΕ που φέρονται να ασπάζονται εκτός του Κώστα Κάππου και οι εκπρόσωποι της νέας γενιάς του κόμματος, αλλά και μεσαία κομματικά στελέχη όπως οι Γ. Σταματάκης, Θαν. Σκαμνάκης, Κώστας και Θόδωρος Τζαμτζής, Μάκης και Σπύρος Σταθάκης και ορισμένα στελέχη από οργανώσεις της επαρχίας. □

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Η ΕΡΙΚ ΤΖ. ΧΟΜΠΣΜΠΟΜ ΣΚΗΝΗ ΤΗΣ ΤΖΑΖ ΤΖΑΖ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΞΑΝΤΑΣ

28
ΧΡΟΝΙΑ ΚΟΝΤΑ ΣΑΣ

Ο Μανώλης
Μπαρμπουνάκης
και οι συνεργάτες του
σας περιμένουν στα **4 μεγάλα βιβλιοπωλεία**

BIBLIA ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ
COMPUTERS

- 1 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 4. ΤΗΛ. 228 682
- 2 ΕΓΝΑΤΙΑ 150. ΤΗΛ. 235 916
- 3 ΤΟ ΚΑΤΩΪ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 6. ΤΗΛ. 271 853
- 4 ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΚΑΡΟΛΟΥ ΝΤΗΛ 3. ΤΗΛ. 239 746
το μοναδικό παιδικό βιβλιοπωλείο

ΤΩΡΑ
ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ
(Αγγλικά · Γερμανικά · Ιταλικά · Γαλλικά)

Βιβλία, χιλιάδες βιβλία για σας και
τα παιδιά σας από 30 δρχ.
Εγκυκλοπαίδειες, παιδικές και μεγάλες
με τις καλύτερες τιμές.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ: «Επαφές μέχρι υπουργικού επιπέδου...»

Το πενταετές πρόγραμμα εξοπλισμών των Ενόπλων Δυνάμεων περιλαμβάνεται, στις πρώτες θέσεις και η αγορά συστημάτων πολλαπλών εκτοξευτών ρουκετών (LAR) για το στρατό ξηράς. Η αγορά αυτή αποτελεί ένα ακόμα δείγμα της έλλειψης διαφάνειας στις αγορές του υπουργείου Άμυνας και στον πόλεμο για τις «μίζες» που έχει ξεσπάσει μεταξύ των εμπόρων όπλων.

Η αγορά των LAR άρχισε να απασχολεί το ΓΕΣ πριν από το 1981, με αποτέλεσμα να σπεύσουν να επωφεληθούν διάφοροι έμποροι όπλων και προμηθευτές. Ένας από αυτούς, ο αρχιπλοίαρχος ε.α. Πάνος Ευσταθίου έστειλε μάλιστα επιστολή στη γερμανική εταιρεία WEGMANN («Βέγκμαν»), η οποία κατασκευάζει παρόμοιους εκτοξευτές, ζητώντας της την αντιπροσωπεία στην Ελλάδα επειδή στα «μέσα» του συμπεριλαμβανόταν και «επαφές μέχρι υπουργικού επιπέδου». Σε άλλο σημείο της επιστολής (δημοσιεύουμε φωτοτυπία της) ο κ. Ευσταθίου αναφέρει ότι η ομάδα των συνεργατών του αποτελείται «από μικρό αριθμό ανώτατων αξιωματικών εν αποστρατεία, από τους τρεις κλάδους των ενόπλων δυνάμεων» η οποία τον καθιστούσε λίαν ανταγωνιστικό, επειδή του εξασφάλιζε πληροφορίες «από πρώτο χέρι».

Τελικά, φαίνεται, ότι η «Βέγκμαν» πείστηκε για τις δυνατότητες του κ. Ευσταθίου και των συνεργατών του. Στα πλαίσια του ίδιου ρεπορτάζ βρήκαμε και άλλα έγγραφα της ίδιας εταιρείας με τα οποία εκχωρεί προμήθεια 1,5-2% στο μεσάζοντά της στην Ελλάδα εφόσον κατορθώσει να πείσει το ΓΕΣ να αγοράσει τα όπλα της, που θα κοστίσουν συνολικά 12 δισεκατομμύρια δραχμές (βλέπε φωτοτυπίες).

Ύστερα, λοιπόν, από τις αποκαλύψεις τόσων σκανδάλων, έχουμε τώρα και τη μαρτυρία για τις προμήθειες που παίρνουν οι έμποροι όπλων. Και ας μην ισχυριστεί ο κ. Γιώτας ότι τότε ήταν η ΝΔ στην εξουσία επειδή στη δεύτερη επιστολή υπάρχει προσθήκη, που συντάχθηκε και υπογράφηκε το 1984 και καθορίζει ότι η ίδια προμήθεια «εκχωρείται ανεκκλήτως στον κομιστή».

Στην περίπτωση που η ηγεσία του υπουργείου Άμυνας θελήσει να ερευνήσει όσα αποκαλύπτουμε σήμερα της δίνουμε μια ακόμα πληροφορία:

● Αντιπρόσωπος της WEGMANN στην Ελλάδα είναι σήμερα η εταιρεία ΚΕΣΤΡΕΛ του «ομίλου Τσάτσου», γνωστή στους αναγνώστες του ΑΝΤΙ από την υπόθεση MAGIC. Υπενθυμίζουμε ότι ο προσωπικός φίλος του πρώτου υπουργού κ. Γ. Λούβαρης εργάστηκε, αν δεν εργάζεται ακόμα, στον «όμιλο Τσάτσου» και ανεμίχθη ως εκπρόσωπος του

WEGMANN & CO
Waggonfabrik und Fahrzeugbau
KASSEL

Wegmann & Co.
Kassel
28. Sept. 1981

Provision für das Projekt LAR 110 mm, Griechenland

Sehr geehrter Herr

gemäß dem zwischen uns bestehenden Vertretungsvertrag bestätigen wir Ihnen hiermit, daß wir bei einem erfolgreichen Abschluß des Projektes LAR 110 mm für Griechenland 2 % (zwei Prozent) des Ab-Werk-Preises unserer vertraglichen Lieferungen als Provision an Sie zahlen werden.

Die Auszahlung der Provision erfolgt untätig, entsprechend dem Eingang der Zahlungen von dem Kunden.

Mit freundlichem Gruß
WEGMANN & CO

Προμήθεια για το σχέδιο LAR 110mm Ελλάδα

Αγαπητέ Κύριε, συμφώνως προς το μεταξύ μας ισχύον συμβόλαιο αντιπροσωπείας σας διαβεβαιώνουμε με το παρόν γράμμα μας, ότι σε περίπτωση επιτυχούς συμφωνίας όσον αφορά το σχέδιο LAR 110 mm για την Ελλάδα, θα σας καταβάλουμε προμήθεια 2% (δύο τοις εκατό) της τιμής χονδρικής των παρτίδων υλικού που θα συμφωνηθεί να παραδοθούν.

Η πληρωμή της προμήθειας θα γίνει σε δόσεις, συμφώνως προς τις εισπράξεις από τον πελάτη.

Wegmann & Co.
Kassel
28. Sept. 1981

Provision für das Projekt LAR 110 mm, Griechenland

Sehr geehrter Herr

bezugnehmend auf unser heutiges Schreiben VMP4-Fre 1-e bestätigen wir hiermit, daß wir außerdem weitere 1,5 % (einskommafünf Prozent) des Ab-Werk-Preises unserer vertraglichen Lieferungen als Provision an Sie zahlen werden. Von diesen Zahlungen werden die bereits an Sie von uns gezahlten Akquisitionskosten in Abzug gebracht.

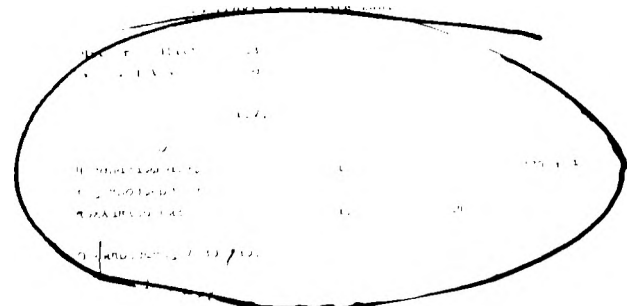
Mit freundlichem Gruß
WEGMANN & CO

Η παραπάνω αναφερόμενη προμήθεια εκχωρείται ανεκκλήτως στον κομιστή για τις προσφερόμενες εργασίες, για την υλοποίηση του προγράμματος πολλαπλού εκτοξευτού εδαφούς-εδαφούς LAR 100mm

Ο εκπρόσωπος 24 Okt. 1984

Προμήθεια για το σχέδιο LAR 110 mm Ελλάδα.

Αγαπητέ Κύριε, σχετικά με το σημερινό μας γράμμα VMP4-Fre 1-e, σας διαβεβαιώνουμε με το παρόν γράμμα μας, ότι θα σας καταβάλουμε ως προμήθεια εκτός τούτου επιπλέον 1,5% (ένα κομμα πέντε τοις εκατό) της τιμής χονδρικής των παρτίδων υλικού που θα συμφωνηθεί να παραδοθούν. Από τα χρήματα αυτά θα αφαιρεθούν όσα σας έχουμε ήδη καταβάλει ως έξοδα παραστάσεως.

ΚΑΙ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ: «Η προμήθεια εκχωρείται ανεκκλήτως...»

στην «αγορά του αιώνα» επιβάλλοντας την αναγραφή του ονόματός του στην παραγγελία των πυραύλων για τα «Μιράζ» κατοχυρώνοντας έτσι την προμήθειά του.

Η ιστορία αυτή είναι τελικά πολύ διδακτική. Όταν ήταν η ΝΔ στην εξουσία και ο κ. Ευάγγελος Αβέρωφ στο υπουργείο Άμυνας ο αρχιπλοίαρχος κ. Ευσταθίου, αφού πρόσφερε πρώτα τις υπηρεσίες του στην πατρίδα ως στρατιώτης, της πουλούσε όπλα, επικαλούμενος κάποιες «υψηλές φιλίες» του στο Πεντάγωνο. Αναλόγως βέβαια εξελίχθηκε και η γνωστή μας υπόθεση των «Λέοπαρντ» με πρωταγωνιστές τους κ. Αβέρωφ, Τσάκο, Λιακουνάκο.

Αργότερα, όταν το ΠΑΣΟΚ ανέβηκε στην εξουσία και ο κ. Αβέρωφ πήγε σπίτι του, η Wegmann εγκατέλειψε τον κ. Ευσταθίου και βρήκε την ΚΕΣΤΡΕΛ του κ. Αλ. Τσάτσου και του κ. Λούβαρη. Το θέμα είναι να υπάρχει πάντα συνέχεια και οι μίζες να μην χάνονται. Πρέπει πάντα να τις εισπράττει κάποιος.

Η επιστολή Ευσταθίου

WEGMANN & Co.
AUGUST-RODE-STRASSE 1
3500 KASSEL
WEST GERMANY

SUBJECT: Multiple Artillery Rocket Launchers for the Greek Army

Gentlemen,
1. Our company would desire to establish a serious collaboration with WEGMANN in the field of Multiple Artillery Rocket Launchers, for further promotion and supply of such material to the Greek Army.

4. Our group of collaborators is composed from a small number of retired senior officers, from the three services (ARMY, NAVY, AIR FORCES) and therefore we have organized a competitive information network, early authentic and credible information from the "customer's" side, absolutely necessary for our business.

6. In case we shall have the pleasure and the honour to collaborate with you, we estimate that we shall have favourable results. A good cooperation between WEGMANN and us in conjunction with our contacts (up to Ministerial level), we strongly believe that we have great possibilities of success on a mutually profitable basis.

7. Please kindly note that we would not desire to deal through representatives if any or other people you may probably have in Greece, but directly only with WEGMANN.

8. We have for the moment a request for Multiple Artillery Rocket Launchers for the Greek Army (Official request not yet given to the public) for 30 pieces, number of salvos at least 30, Range required beyond 15 km.

10. Therefore we would be obliged to you if you could kindly examine our proposal and advise us about your interest in this affair.

11. In affirmative case we would like to have your prospectuses for our acquaintance.

12. Looking forward for your answer, we remain,

Yours Sincerely

Comodore PANOS EFSTATHIOU R.N.(R.T.)

και τα επιμαχα σημεία της:

«4. Η ομάδα των συνεργατών μας αποτελείται από ένα μικρό αριθμό αποστρατών ανώτατων αξιωματικών, από τους τρεις κλάδους και ως εκ τούτου οργανώσαμε ένα ανταγωνιστικό δίκτυο πληροφόρησης, για εγκαίρη, σθεναρική και πειστική πληροφόρηση από την πλευρά του «πελάτη»...»

6. ...Με μια καλή συνεργασία μεταξύ της WEGMANN και της ... (διαγράφεται το όνομα της εταιρείας του κ. Ευσταθίου) σε συνδυασμό με τις επαφές μας (μέχρι υπουργικού επιπέδου), πιστεύουμε ότι (έτσι) έχουμε μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας σε αμοιβαίως επωφέλη βαση...».

Ρεπόρτερ

● «Δρ» ποτέ δεν έγινε αυτοκράτορας, ε-
στω και αν έχει μια Τράπεζα, μια ποδο-
σφαιρική ομάδα και μια «Γραμμή ΑΕ». Τα περιοδικά του «δρος» Γ. Κοσκωτά
άρχισαν να κλείνουν.

Το «Δύο», έκλεισε ήδη. Το «Μία» συμ-
πλησσεται στο «Ένα». (Ως γνωστόν
ΕΝΑ+ΜΙΑ κάνουν ΔΥΟ). Οι πρώτες σκέ-
ψεις για να κλείσουν και το «TV3» καθώς
και το «Τέταρτο», ανατράπηκαν γιατί θε-
ωρήθηκε ότι θα επιδρούσε καταλυτικά
στο κύρος του μαγαζιού. Έτσι, η απόφα-
ση μετατέθηκε «δι' ευθετότερον χρόνον».

● Όμως ούτε οι «24 ώρες» πηγαίνουν
καλά, παρά τις αλλαγές που έγιναν. Από
το κακό στο χειρότερο. Ευτυχώς γιατί θα
ηρεμήσουν και οι άλλες εφημερίδες...

● Πάντως έγινε και μια νέα αγορά. Η
«Εβδόμη» αγοράστηκε ήδη. (Κάποια νού-
μερα εγκαταλήφθηκαν αλλά κάποια άλ-
λα κατακτήθηκαν). Αυτό σημαίνει πολι-
τικά ότι η «Εβδόμη» δεν θα γράφει πια
και τόσα ΠΑΣΟΚικά σκάνδαλα.

● Μια και ο «δρ» παίζει με αριθμούς: Ο
ραδιοσταθμός της «Γραμμής Α.Ε.» διεκ-
δικεί το σήμα «Ράδιο 99». Η «Απογευμα-
τινή» απέκρουσε το αίτημα για το σήμα
αυτό ισχυριζόμενη ότι προηγήθηκε στο ό-
νομα αυτό! Ο «δρ» έχει μια μεγάλη αδυ-
ναμία στα νούμερα.

● Ανάβουν τα ερτζιανά το Μάιο. Σε λί-
γες μέρες θα είναι γνωστός ο αριθμός των
αδειών για τους ραδιοφωνικούς σταθμούς
και σε ποιους θα δοθούν. Ο ανταγωνι-
σμός προβλέπεται να είναι αδυσώπητος.
Πάντως ο ΤΟΠ FM 92,4 STEREO Συγκρό-
τημα Λαμπράκη ετοιμάζεται για τις 9
Μαΐου. Μεταξύ άλλων στο πρόγραμμα
του θα περιλαμβάνει ειδήσεις κάθε μία ώ-
ρα και ρεπορτάζ. Τριάντα δημοσιογρά-
φοι μεταξύ των οποίων Π. Καψής (αρχι-
συντάκτης), Κ. Αδάμ, Γ. Καπόπουλος, Κ.
Κωλέτση, Α. Βιτσέντζου, Γ. Ζητουνιάτη
με διευθυντή τον Π. Ευθυμίου θα δουλεύ-
ουν για τα ειδησεογραφικά προγράμμα-
τα. Ο σταθμός έχει εξασφαλίσει τη συ-
νεργασία του Χ. Κλυνν, του Τζ. Πανούση
και της Μίρκας Παπακωνσταντίνου (ως
αντιπαροχή των εταιρειών δίσκων, οι τε-
λευταίοι...). Στο μουσικό πρόγραμμα θα
είναι και ο Κ. Σγόντζος.

● Ανανεώνουν όμως το πρόγραμμά τους
και οι δημοτικοί σταθμοί με πρώτο τον
9.84 FM της Αθήνας. Στη μάχη δημοτι-
κών - κρατικών προστίθεται και η μάχη
δημοτικών - ιδιωτικών. Το πολιτικό παι-
χνίδι θα αποκτήσει και άλλα ενδιαφέρον-
τα.

● Την περασμένη Τρίτη συζητήθηκε και
η αίτηση του ANTI για το ΡΑΔΙΟ-
ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ, στην επιτροπή για τις ά-
δειες. Την αίτηση υποστήριξε η δικηγό-
ρος Ελευθερία Καραβά. Αναμένουμε και
εμείς μια θέση στην μπάντα, ελπίζοντας
στην αδέκαστη κρίση...

● Αίτηση για σταθμό όμως έκαναν και η
«Απογευματινή» (Σαραντόπουλος), η
«Πρώτη» (Καλογρίτσας), ο «Ριζοσπά-
στης» και η «Γραμμή ΑΕ». Ο τελευταίος
μάλιστα δεν προλαβαίνει να βγει το Μάιο.
Υπεύθυνος στο ειδησεογραφικό πρό-
γραμμα ανέλαβε ο Τ. Παπαδόπουλος.

Στη θέση του στις «24 ώρες» πήγε ο Δ.
Κουμπιάς από το «Κάθε μέρα».

● «Μάχες» όμως δεν γίνονται μόνο
στον ημερήσιο Τύπο και στο ραδιόφωνο.
Γίνονται και στα ειδικά περιοδικά για η-
λεκτρονικούς υπολογιστές. Το τελευταίο
όπλο που χρησιμοποιείται εκεί είναι οι υ-
ποκλοπές! Ο καυγός είναι για τις διαφη-
μίσεις των εταιρειών κομπιούτερς, που α-
φιερώνουν αρκετά κονδύλια για να προ-
βληθούν. Στον «ευγενή» αγώνα για το
ποιο περιοδικό θα πάρει τις περισσότε-
ρες, επιστρατεύθηκαν και οι παρακολου-
θήσεις τηλεφώνων. Κυκλοφόρησε μη-
νιαίο περιοδικό του κλάδου δημοσιεύον-
τας (!) απομαγνητοφωνημένη κασέτα,
που όπως γράφει του «την έστειλαν άγνω-
στοι». Τι να πρωτοθαυμάσει κανείς; Το
συναλλακτικό ήθος των εκδοτών ή τη μέ-
θοδο υποκλοπής; Το γεγονός πάντως ότι
χρησιμοποιούνται τέτοια μέσα στον εκ-
δοτικό ανταγωνισμό, δεν θα έπρεπε να
περάσει απαρατήρητο. Οι άνθρωποι του
Τύπου και ιδίως οι δημοσιογράφοι οφεί-
λουν να το αντιμετωπίσουν σαν σύμπτω-
μα και όχι σαν περιθωριακό φαινόμενο.
Γιατί να επαναπαυόμαστε ότι δεν θα βρει
μιμητές;

● Μέχρι το φθινόπωρο θα συνεχίσει να
εκδίδεται το περιοδικό «Άμυνα και Τε-
χνολογία» εκδότης του οποίου είναι ο Σπ.
Καρατζαφέρης. Τότε μάλλον γίνεται η έκ-
θεση για όπλα, η Defendory. Θα προλάβει
να πάρει τις διαφημίσεις;

● «Λατρευτικές» σχέσεις υποδηλώνει ό-
τι έχει το τελευταίο «ΚΛΙΚ» με το «Σχο-
λιαστή» και ιδίως για τις κίτρινες σελίδες
του τελευταίου. Δύο από τα χαρακτηρι-
στικότερα έντυπα των «γιάπης» ερίζουν.
Το πρώτο δεν μπόρεσε να χωνέψει την ε-
πίθεση του δεύτερου και αντεπιτίθεται
με... στίλ, στους... κοσμοπολίτες με τα-
γάρια.

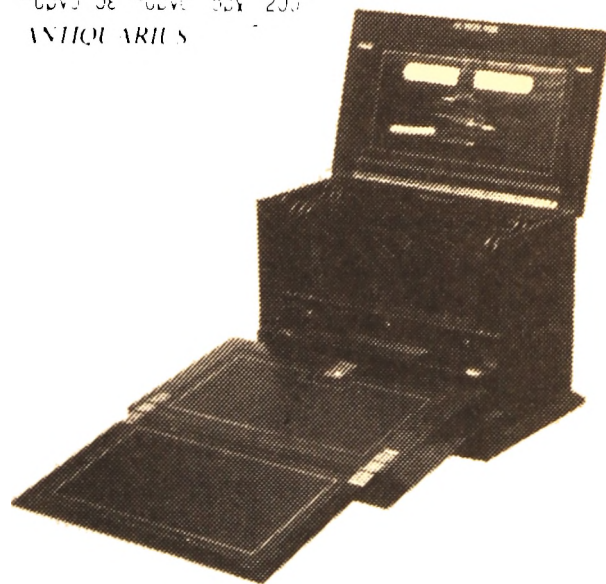
Μακριά από τους ανταγωνισμούς των
συγκροτημάτων και το γιγαντισμό της
πολυσέλιδης φλυαρίας, στην... αθάνατη
ελληνική επαρχία, ορισμένοι πεισματά-
ρηδες επιμένουν. Κάθε τόσο ξεφυτρώνουν
περιοδικά, ζωντανά κύτταρα ζωής, δη-
μιουργίας, πολιτιστικής και πολιτικής
παρέμβασης. Εννιά από αυτά, μάλιστα,
θα βραβευθούν από τη Στέγη Καλών
Γραμμάτων και Τεχνών, την επόμενη
Δευτέρα, στις 12 το μεσημέρι, στην αι-
θουσα ανταποκριτών ξένου Τύπου (Ακα-
δημίας 23).

Πρόκειται για τα περιοδικά: ΓΙΑΤΙ απ' τις
Σέρρες, ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ από τα
Γιάννινα, ΕΚ ΠΑΡΑΔΡΟΜΗΣ από τα Λε-
χαινά, ΜΕΤΕΩΡΑ απ' τα Τρίκαλα, ΨΑΡΑ
απ' το ομώνυμο νησί, ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ απ' τη
Ζάκυνθο, ΠΟΡΦΥΡΑΣ από την Κέρκυρα,
ΚΥΚΛΑΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ από τη Νάξο και
ΕΝΕΔΡΑ από την Αλεξανδρούπολη.

● Δεύτερο δοκιμαστικό βγάζει η «Επο-
χή» στις 8 Μαΐου. Από Σεπτέμβριο ετοι-
μάζεται κανονική κυριακάτικη έκδοση.
Η αισιοδοξία του ΚΚΕ εσ. Αν. Αρ. παρά-
δειγμα προς μίμησιν.

5. ΝΤΙΣΡΑΕΛΙ

Φωτότυπο βικτωριανό, πορσε-
λάνο, μεταλλικό, από το 1900
πρινό σε πορσελάνο, 2000
ANTIQUARIUS

Ο περιοδικός Τύπος αναπτύσσεται...
Πρόσφατα κυκλοφόρησε το περιοδικό
STATUS —για άντρες μόνον αλλά ειδικά ω-
ραίους, επιτυχημένους και περιζήτητους.
Από τα πολλά της ύλης του, διαλέξαμε
μια «ανακοίνωση» κάτω από τη ρουμπρί-
κα «γι' αυτούς που τα έχουν όλα» για ένα
πρωτότυπο δώρο. Μεταφέρουμε εδώ:

Έτσι λοιπόν! Έχετε και ένα γραφείο, ξύλι-
νο, βικτωριανό και μεταφερόμενο από πύρ-
γου εις πύργον. Όπως, ας πούμε από Πύρ-
γο Ηλείας σε Πύργο Δηρού...

● Ο πρωθυπουργός νόμιζε ότι έχει αγορα-
σθεί ήδη το φωτογραφικό αρχείο Πουλίδη
από το Κράτος. Όταν το είδε και έμαθε
πως δεν έχει αγοραστεί, δήλωσε ότι πρέπει
να αγοραστεί πάραυτα. Ζήτησε μάλιστα να
του κλείσει η γραμματέας του προσωπική
επαφή με το γιο του φωτογράφου που, όν-
τως, «έγραψε ιστορία». Έκτοτε ουδέν νεώ-
τερον. Στο μεταξύ έντονο ενδιαφέρον για
την αγορά του αρχείου Πουλίδη έχει εκδη-
λωθεί από διάφορους ιδιώτες. Τι θα γίνει τε-
λικά; Θα περάσει στο κράτος ή όχι; Θα μει-
νουμε τελικά μόνο στις δηλώσεις και την
εκδήλωση του ενδιαφέροντος του πρωθυ-
πουργού; Στη φωτογραφία η Σοφία Παπαν-
δρέου - Κατσανέβα, περιεργάζεται το φω-
τογραφικό υλικό σε μια πρόσφατη επίσκε-
ψή της.

Η αβάσταχτη πειθαρχία του σωφρονιστικού συστήματος

του Μιχάλη Βαλιανάτου

Μεγάλη Τρίτη του 1988. Σίγουρα σε κάποια εκκλησία της Αθήνας, σύνους και εν πλήρει θρησκευτική εκστάσει, θα παρευρίσκονταν εν μέσω του θεοσεβούς εκκλησιάσματος και ο υπουργός Δικαιοσύνης κ. Μένιος Κουτσόγιωργας, και θα ψέλλιζε με κείνη την ένρινη προφορά του το γνωστό τροπάριο της Κασσιανής, που μιλά για την «εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή...».

Την ίδια μέρα, γύρω στις 6 το απόγευμα ένας 19χρονος κρατούμενος, των φυλακών Κορυδαλλού, ο Γιώργος Καλέρης, υπόδικος για κλοπές αυτοκινήτων, βρισκόταν απαγχονισμένος στο κελί της απομόνωσης. Οι φύλακες, που το μεσημέρι τον είχαν κλείσει εκεί για σωφρονισμό, είπαν ότι κρεμάστηκε με την κουβέρτα του.

Ασφαλώς ουδεμία σχέση μπορεί να έχει με τη βαθεία θρησκευτική κατάνυξη του κ. Κουτσόγιωργα ο θάνατος του νεαρού κλεφτρονιού από τα Άνω Λιόσια, που, εν κατακλείδι, έφτασε απλώς πιο νωρίτερα, από βέβαιο ραντεβού με τον Ύψιστο. Η εξέγερση όμως των 150 συγκρατούμενων του και η ολονύκτια στάση τους, σίγουρα έχουν κάποια σχέση με τον σοσιαλιστή υπουργό Δικαιοσύνης. Όταν μάλιστα όλη τη νύχτα οι ανήλικοι κρατούμενοι φώναζαν πίσω από τα κάγκελα, ότι τον Καλέρη τον δολοφόνησαν οι φύλακες και ανεβασμένοι στην ταράτσα της φυλακής απαιτούσαν «λιγότερο ξύλο». Πολύ περισσότερο όταν η καταστολή της εξέγερσής τους έγινε όχι με την βοήθεια των αγγέλων αλλά των δακρυγόνων και των ΜΑΤ.

Σίγουρα η εβδομάδα των Παθών του Θεανθρώπου θα πρέπει να ήταν και για τον κ. Κουτσόγιωργα μια δύσκολη εβδομάδα, αφού εξαιτίας των ιδεολογικών αρχών του κινήματός του και του τελευταίου ανασχηματισμού είναι υποχρεωμένος να είναι και σοσιαλιστής και υπουργός Δικαιοσύνης, με την προϋπόθεση βέβαια ότι οι λέξεις δεν έχουν χάσει εντελώς τη σημασία τους.

Τι ήταν αυτό όμως που ανέβασε νυχτιάτικα τους ανήλικους κρατούμενους στην ταράτσα της φυλακής για να στασιάσουν, κατέβασε τα ΜΑΤ στον Κορυδαλλό για να επιβάλουν την τάξη και έστειλε πασχαλιάτικα τον εισαγγελέα Πειραιά κ. Βλάση να αρχίζει έρευνες για τις συνθήκες θανάτου του 19χρονου; Σίγουρα όχι μια περιεργή αντίληψη της εργασιοθεραπείας αλλά κάποιο απόστημα που έ-

σπασε και που είχε αρχίσει να βρωμά πίσω από τους τσιμεντένιους τοίχους των φυλακών.

Δεν μπορεί να είναι τυχαίοι τόσοι θάνατοι και τόσες αυτοκτονίες. Βενάρδος, Ξυράφης, Σινιόρος, Καλέρης και τελευταία ο γάλλος Ζεράρ Μουζό που όπως αποκαλύπτει ο Γ. Βότσης στην «Ελευθεροτυπία» της 18ης Απριλίου «επειδή τρέκλιζε, οδηγήθηκε με εντολή του γιατρού, στην απομόνωση, όπου καθηλώθηκε επί 48 ώρες» για να πεθάνει λίγο αργότερα στο Τζάννειο από πνευμονικό οίδημα.

Όταν μάλιστα έχουν φτάσει μέχρι τις παρυφές της Δικαιοσύνης περιπτώσεις χρηματισμού αρχιφυλάκων όπως αυτή του αρχιφύλακα στο Ψυχιατρείο κρατούμενων, Ευθυμίου το 1980, ή του ψυχιάτρου των φυλακών Παπαθανασίου που κατηγορούνταν για δωροδοκία, τότε σίγουρα πρέπει να ανησυχούμε για τους φύλακες.

Πόσο μακρινή φαντάζει η εποχή του 1981 που με «το ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση και το λαό στην εξουσία» είχαν κουβαλήσει τη συγκίνησή τους στον Κορυδαλλό, βουλευτές του Κινήματος, η εθνική μας Μελίνα και ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης...

Έτρεξε πολύ δάκρυ τότε από τους κρατούμενους και από τους διάσημους επισκέπτες και όλοι προς στιγμήν πίστεψαν ότι επιτέλους θα φυσήξει μια τραμουντάνα υγείας στο βρώμικο αέρα όλων των φυλακών, που θα παρασύρει στο διάβα της, ό,τι σάπιο και αναχρονιστικό υπήρχε. Ότι επιτέλους οι εκπεπτωκότες συνάνθρωποι μας θα έβρισκαν κάτι από τη χαμένη ανθρωπιά τους στο σοσιαλισμό που είχε αρχίσει να πραγματοποιεί το ΠΑΣΟΚ από το πρωί της 18ης Οκτωβρίου.

Φρούδες ελπίδες. Η έκθεση της εισαγγελέως κ. Χρυσούλας Γιαταγάνη τον Ιούλιο του 1984 για τις φυλακές του Γεντή - Κουλέ, που αποσπάσματα της δημοσιεύθηκαν στην «ΠΡΩΤΗ» στις 26.8.1987, ήταν καταπέλτης:

«Η εισαγωγή και εμπορία ναρκωτικών, όσο και οι βιασμοί ανηλίκων καταγγέλλθηκαν σε στιγμή αγανακτήσεως στο διευθυντή των φυλακών από έναν κατάδικο. Ο διευθυντής, αντί να ερευνήσει το θέμα και να προβεί στις δέουσες ενέργειες, μετείγε τον κρατούμενο αλλά και τους βιασθέντες ανηλίκους σε άλλες φυλακές. Το γεγονός αυτό έκανε τους κρατούμενους να υποψιασθούν τον διευθυντή ότι είναι αναμεμειγμέ-

νος στο κύκλωμα ναρκωτικών». Σε αναφορά της προς την Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης τον Ιούλιο του 1986 ίδια εισαγγελέας καταγγέλλει ότι «τα πειθαρχικά κελιά είναι μεσαιωνικά μπουντρούμια με πολύ μικρό χώρο το καθένα εντελώς σκοτεινά. Δεν έχουν ακόμη αερισμό. Επίσης δεν υπάρχουν νερό και τουαλέτα σε αυτά τα κελιά μα ούτε και κρεβάτι». Και κατέληγε την περιγραφή της τριβίζοντας: «Μόνο η αυτοψία ή η πέννα ενός συγγραφέα μπορεί να αποδώσει τη πραγματική κατάσταση».

Κι αν όλα αυτά φαντάζουν μακρινά αθυρηθούμε την εξέγερση των κολασμένων της Κέρκυρας που ξεσηκώθηκαν ζητώντας ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης μιας φυλακής που είχε φιλοξενήσει στο παρελθόν αρκετά στελέχη της κυβερνητικής παράταξης. Κι αν κάποιοι βιαστούν να πουν ότι η Κέρκυρα ουσιαστικά έκλεισε, την περασμένη μόλις εβδομάδα το «Έθνος» δημοσίευσε επιστολή κρατούμενου στις φυλακές της Λάρισσας που καταγγέλλει τα ίδια πράγματα, τις ίδιες άθλιες συνθήκες.

Η πολιτεία όμως παρ' όλες τις προσευτικές της καταβολές φαίνεται ότι είναι τελικά μια βαρύκοη και μοχθηρή μητριά. Γιατί πώς αλλιώς να εξηγηθεί η υπαρξιακή τέτοιων σύγχρονων Καιάδων στους οποίους ρίχνει τα μη αρτιμελή κοινωνικά μέλη της για να υφίστανται τη καθημερινή καταπίεση του κάθε μικροδικτατορίσκου πλην βέβαια της κοινωνικής ρετσίνας που θα τους ακολουθεί εφ' όρου ζωής.

Η πώς αλλιώς να εξηγηθούν οι συνεχείς διώξεις εισαγγελέων που τόλμησαν να θέσουν τον δάκτυλο «επί τον τύπο των ήλων», όπως η Γιαταγάνη, ο Λογοθέτης ο Κρίθυμος κ.ά.

Φυσικά υπάρχει για τους αισιόδοξους και η πανάκεια της αναθεώρησης του αναχρονιστικού Σωφρονιστικού Κώδικα μια εξαγγελία του ΠΑΣΟΚ από το 1981. Κείμενό του μάλιστα είχε δημοσιευθεί στον Τύπο πέρσι την άνοιξη. Μετά όμως από 7 ολόκληρα χρόνια μελέτης ο Κώδικας ακόμα μελετάται από τους θεωρητικούς του κινήματος που φυσικά πληρώνονται για τις υπερωρίες τους.

Με κάθε καλόπιστη διάθεση και εν όψει της ενδεχόμενης εφαρμογής του νέου Σωφρονιστικού Κώδικα δεν γίνεται παρά να τεθεί τον εύλογο ερώτημα.

Αυτή την απορριπτική πολιτεία και συνακόλουθα τους κρατούντες των φυλακών, ποιος θα τους σωφρονίσει;

Εκλογικός παγετός και αποβιομηχάνιση

του Δημήτρη Ουζουνίδη

Του Πλαντύ από τον «Μοντ».

Το εκλογικό μάρκετινγκ, που θέλει να προσωποποιείται η πολιτική με τους Μιτεράν, Σιράκ, Μπαρ να κονταροχτυπιούνται για τα «ίματζ» τους, επισκιάζει τη βαθεία οικονομικο-κοινωνική κρίση της Γαλλίας, μία από τις αιτίες της οποίας είναι η ταχύρρυθμη αποβιομηχάνισή της. Η βιομηχανία κονιορτοποιείται εγκαταλελειμμένη από το κράτος, αλλά και το ιδιωτικό κεφάλαιο. Το χρηματιστήριο εκτόπισε την παραγωγή. Το κυνήγι του «εύκολου κέρδους» (τουλάχιστον μέχρι τον Οκτώβρη 1987) έγινε πρόσθετη αιτία αποστράγγισης της οικονομίας από επενδυτικούς πόρους. Κάτι που υποβοηθείται από τη... δογματική πολιτική ιδιωτικοποίησης των σπουδαιότερων επιχειρήσεων της χώρας. Ειδικά αυτών που μετά τον πόλεμο και το 1982 εθνικοποιήθηκαν ύστερα από γενική απαίτηση και που έμελλαν να γίνουν οι εγχώριοι βιομηχανικοί πρωταθλητές, δηλαδή πυρήνες εκβιομηχάνισης και απασχόλησης όπως και στηρίγματα της χώρας στην παγκόσμια οικονομία.

Η βιομηχανία προκαλεί αλλεργία

Από το 1980 κι έπειτα οι επενδύσεις ακολουθούν αντίστροφη πορεία από τα κέρδη των βιομηχάνων: Το 1980 τα κέρδη έφταναν στο 25,5% της παραγόμενης αξίας, τα επενδύσιμα κεφάλαια στο 19,5%. Το 1986, τα ποσοστά αυτά ήταν αντίστοιχα 31% και 17%. Η ψαλίδα ανοίγει, το κεφάλαιο αποστρέφεται τη βιομηχανία. Άμεση συνέπεια είναι, βέβαια, το κλείσιμο των εργοστασίων, αλλά και η παλαιώση του τεχνολογικού εξοπλισμού σε αυτά που απομένουν. Επόμενο είναι να μειωθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας: ενώ το 1982 το εμπορικό ισοζύγιο βιομηχανικών προϊόντων παρουσίαζε πλεόνασμα 65 δις φράγκων, το 1986 και για πρώτη φορά ήταν ελλειματικό κατά 2,2 δις.

Και τι δεν έκαναν οι κυβερνήσεις των σοσιαλιστών πριν και των συντηρητικών τώρα για την ανάκαμψη των επενδύσεων. Τη νύ-

φη την πλήρωσαν οι εργαζόμενοι. Το κόστος εργασίας, είπαν πως έπρεπε να μειωθεί και η λιτότητα το μείωσε: τα επτά τελευταία χρόνια οι μισθοί αυξήθηκαν μόλις κατά 1%, ενώ τα κέρδη κατά 20%! Η ανεργία χτυπά 11% του ενεργού πληθυσμού και εκδιώκονται κατά χιλιάδες οι ξένοι εργάτες, αυτοί που μετά το 1960 δημιούργησαν το «γαλλικό θαύμα». Τα συνδικάτα αποδεκτίστηκαν, ενώ οι «ανοργάνωτες» γυναίκες επιστρατεύθηκαν στην... υπηρεσιοποίηση της οικονομίας με τη γενίκευση της ορισμένου χρόνου και ευκαιριακής εργασίας. Υποαμειβόμενες γυναίκες και νέοι (ες) άνεργοι (ες) συνθέτουν σήμερα τον κύριο όγκο του γαλλικού προλεταριάτου.

Στο σφυρί τα «ασημικά» της χώρας

Κακοί οι βιομήχανοι που δεν επενδύουν; Όχι, αλλά στις κακές προοπτικές της βιομηχανίας προστέθηκε η καλή, για τους κεφαλαιούχους, πολιτική του κράτους που πουλά στο χρηματιστήριο τα ασημικά του (βλέπε, ιδιωτικοποίηση) προσπαθώντας έτσι να καλύψει το τεράστιο δημόσιο έλλειμμα, αλλά και να αναζωπυρώσει το γκρίζο επιχειρηματικό κλίμα. Δεκατρείς όμιλοι έχουν επιστραφεί στους ιδιώτες αποφέροντας στο κράτος 71 δις φράγκα. Ταυτόχρονα αναπτύχθηκε ο λαϊκός καπιταλισμός: 3,81 εκατομμύρια μικροεπενδυτές έμαθαν το τι εστί χρηματιστήριο, όπου, μέχρι το «κραχ» του Οκτώβρη 1987, μπορούσαν να αποκομίσουν κέρδη μέχρι και 20% επιπλέον από τα αρχικά τους κεφάλαια. Το «κραχ» όμως διέλυσε τα όνειρα. Η μείωση των αξιών κατά 30% έγινε, αντίθετα, αιτία (μήπως και αιτία;) απομύζησης των κερδών των μικροκαπιταλιστών από τα μονοπώλια που έσπευσαν να αγοράσουν φτηνά τμήματα γαλλικών επιχειρήσεων, επιταχύνοντας τις διαδικασίες διάλυσης του βιομηχανικού ιστού της χώρας και συγκεντροποίησης του κεφαλαίου σε παγκόσμια κλίμακα.

Αυτές οι διαδικασίες μαζί με την πτώχευση των μικρομεσαίων δημιούργησαν ευνοϊκό κλίμα όχι για την τόνωση της βιομηχα-

νίας, αλλά αντίθετα την ενίσχυση της κερδοσκοπίας. Κι όμως...

Ανθεί η βιομηχανία των όπλων

Η πολεμική βιομηχανία, αντίθετα επιβιώνει. Επιβιώνει τροφοδοτούμενη από τ' απομεινάρια της εθνικής επένδυσης. Η συνεχής και σχεδιασμένη ανάπτυξη της καθιερώθηκε πλέον σαν η καθαυτή κρατική βιομηχανική πολιτική. Ο τομέας απασχολεί περί τις 300.000 άτομα και απορροφά το 20% των δαπανών έρευνας. Απ' αυτόν εξαρτώνται το 64% της αεροναυπηγικής και διαστημικής βιομηχανίας της χώρας, το 55% της μικροηλεκτρονικής και το 50% της πυρηνικής της βιομηχανίας. Αεροσπασιάλ, Τόμσον, Ματρά, Ντασό... πυραυλοι «Αριάδνη», βλήματα «Εξοσέτ» αεροπλάνα Μιράζ, τανκς AMX... Όλη η γαλλική υψηλή τεχνολογία στην υπηρεσία του πολέμου και των συνεπειών του!

Το κράτος-αρωγός εξοπλίζεται ακατάπαυστα, αλλά και ψάχνει εξωτερικές αγορές ώστε να συγκρατήσει τα ντόπια κεφάλαια και να έλξει στη Γαλλία τα εξειδικευμένα μονοπώλια της ΕΟΚ και των ΗΠΑ. Η ενίσχυση της πολεμικής βιομηχανίας της Γαλλίας απορρέει κατά τρόπο αλληλένδετο, τόσο από την παγκόσμια ύφεση, όσο και από την ανάπτυξη ενός «κρατικού φιλελευθερισμού» τον οποίο επικροτεί σύσσωμη η κρατούσα κυρίαρχη τάξη. Και ο Μιτεράν και ο Σιράκ συμφωνούν στην προσέγγιση με το ΝΑΤΟ. Η Γαλλία συμμετέχει στα γυμνάσια και στα τεχνολογικά προγράμματα του επιδιώκοντας να μην χάσει την πρωτιά των πολεμικών επιχειρήσεων της ΕΟΚ. Οι απόψεις συγκλίνουν και για την ιδιωτικοποίηση, και για τη λιτότητα... Οι φωνές αντίδρασης σκεπάστηκαν από τη φαντασμαγορία ενός ρηχού προεκλογικού αγώνα ανήμπορου όμως ν' ανεβάσει το ηθικό της βιομηχανίας, των επενδυτών και βέβαια του μέσου εκλογέα που κατά πλειοψηφία δήλωνε στις δημοσκοπήσεις «αναποφάσιστος». Πρόεδρος έτσι και αλλιώς θα εκλεγεί.

Μεταξύ Ναπολέοντα Βοναπάρτη και Ντε Γκωλ, ο «θειούλης» Φρ. Μιττεράν

του Νίκου Ηλιόπουλου

Την Κυριακή 24 Απριλίου γίνεται ο πρώτος γύρος των προεδρικών εκλογών στη Γαλλία. Την Κυριακή 8 Μαΐου, σύμφωνα με τις περισσότερες ενδείξεις, στο δεύτερο γύρο, αντίπαλοι θα είναι ο σημερινός πρόεδρος Φρανσουά Μιττεράν και ο πρωθυπουργός Ζ. Σιράκ. Ο Ρ. Μπαρ συγκεντρώνει λιγότερες πιθανότητες, όπως λένε οι δημοσκοπήσεις, να είναι αυτός ο αντίπαλος του Φ. Μιττεράν.

Το κείμενο που ακολουθεί καταγράφει το πώς ο Φ. Μιττεράν —πιθανότερος νικητής των εκλογών— απευθύνεται στο εκλογικό σώμα παρουσιάζοντας ένα νέο πρόσωπο και τους στόχους που έχει, αν εκλεγεί, σύμφωνα με τα σενάρια που διατυπώνονται στη Γαλλία. Αν θέλουμε να περιγράψουμε το σημερινό στίγμα των εκλογών σε αντιδιαστολή με εκείνο του 1981 (και του 1874 ακόμη) πρέπει να θυμηθούμε ότι τότε υπήρχε η ελπίδα Μιττεράν - Αριστεράς, ενώ τώρα υπάρχει η πραγματικότητα. Τα λόγια του Λ. Ζοσπέν στις 27.3 στην ομιλία του στη διάσκεψη του Σοσιαλιστικού Κόμματος, που αποφάσισε την υποστήριξη της υποψηφιότητας Μιττεράν, είναι χαρακτηριστικό για το κλίμα αυτό και τη σημερινή πολιτική διαμάχη. «*Η διάκριση*», είπε, «*ως προς τη δεξιά και την αριστερά, θα είναι ίσως λιγότερο ορατή από το 1974 ή το 1981. Όχι διότι η δεξιά και η αριστερά έχουν χαθεί... Αλλά οι Γάλλοι του 1988 πιστεύουν λιγότερο στις ιδεολογίες. Πιστεύουν λιγότερο σε συνολικά σχέδια, που συγκροούνται μετωπικά*».

Οι υποψήφιοι

ΠΑΡΙΣΙ, 14 ΑΠΡΙΛΙΟΥ: Τη μέρα, που το «κίνημα της 22 Μαρτίου» αναπολούσε το έναυσμα πριν 20 χρόνια του Μάη του '68 στο πανεπιστήμιο της Ναντέρ, ο Φ. Μιττεράν ανακοίνωνε την υποψηφιότητά του. Παρά τη μέχρι τότε στάση του νηφάλιου παρατηρητή, επιτέθηκε βίαια στον κύριο πολιτικό του αντίπαλο, τον Σιράκ. Τον κατηγορήσε, ότι επιδιώκει τη δημιουργία «κράτους-φατριάς». Οι σφυγμομετρήσεις, αντίθετα με τις προβλέψεις των πολιτικών παρατηρητών, έδειξαν ότι δεν έχασε απ' αυτή τη βίαιη και αναπάντεχη εισβολή στον εκλογικό στίβο, που μερικοί χαρακτήρισαν «σοκ». Στόχος του Μιττεράν που είναι για 4η φορά υποψήφιος σε διάρκεια 24 χρόνων (1965-1974-1981-1988) η κατάκτηση ενός επίσημου τίτλου: Να είναι ο πρώτος εκλεγμένος δυο φορές με καθολική πλειοψηφία πρόεδρος της γαλλικής δημοκρατίας.

Οι δύο υποψήφιοι απ' τη συντηρητική κυβερνητική πλειοψηφία, ο σημερινός πρωθυπουργός Ζακ Σιράκ —υποστηριζόμενος απ' το κόμμα του RPR (Συσπείρωση για τη Δημοκρατία)— και ο Ραϊμόν Μπαρ —υποστηριζόμενος απ' το συνασπισμό κομμάτων UDF (Ένωση για τη Γαλλική Δημοκρατία), εμφανίσθηκαν υπέρμαχοι της διατήρησης της ενότητας της πλειοψηφίας, αλλά πάντοτε ανοιχτά ή σιωπηρά διαφωνούντες. Ήδη οι σφυγμομετρήσεις έδειχναν ότι ο Σιράκ αποκλείει τον Μπαρ απ' τον πρώτο γύρο και κάνει έτσι πιο εύκολα τα πράγματα για το Μιττεράν, για τον οποίον ο Μπαρ φαινόταν πιο δύσκολος αντίπαλος. Το στοιχείο αυτό, όμως, το ανατρέπουν τα τελευταία στοιχεία.

Ο Ζαν-Μαρί Λε Πεν που αυτοαποκαλείται αουτσαίντερ, δεν έχει καμιά απολύτως ελπίδα. Παιζει, όμως, πολύ καλά το χαρτί ενδυνάμωσης της θέσης του. Αρνείται να πάρει θέση για το δεύτερο γύρο. Και το πιο χαρακτηριστικό: θέλει —το λέει εμμέ-

σως— να νικηθούν οι δύο άλλοι υποψήφιοι της Δεξιάς. «*Αν νικηθούν αυτοί θα νικηθούν πιο πολύ από μένα και από άποψη κύρους θα είμαι ο ηγέτης της εθνικής αντιπολίτευσης*»!

Ο Αντρέ Λαζουανί του PCF (Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα) εξαντλεί όλες τις φιλοδοξίες του σ' ένα καλό ποσοστό στον πρώτο γύρο. Εγχείρημα απείρως δύσκολο μετά την υποψηφιότητα του Πιέρ Ζυκέν, αλλά και το δημοψηφισματικό χαρακτήρα, έναντι της Δεξιάς, που δίνει ο Φ. Μιττεράν και το Σοσιαλιστικό κόμμα στον πρώτο γύρο. Θα ξεπεράσει λένε το ΚΚΓ το 5%; (1981: 15,34%, 1984: 11,2%, 1986: 9,78%, 1988:;).

Ο Πιέρ Ζυκέν είναι ο «κοκκινοπράσινος» ανανεωτής κομμουνιστής υποψήφιος. Διάλεξε την υποψηφιότητά του σ' αυτές τις εκλογές για να σηματοδοτήσει δύο ταυτόχρονα πράγματα: Την έξωσή του απ' το ΚΚΓ και το ξεκίνημα μιας νέας προσπάθειας.

Η Αρλέτ Λαγκιγιέ είναι για τρίτη φορά υποψήφια. Υποστηρίζεται απ' την τροτσκιστική «Εργατική Πάλη». Δήλωσε ότι θα απόσχει απ' τον 2ο γύρο.

Ο Αντουάν Βεστέρ είναι ο οικολόγος υποψήφιος. Τον υποστηρίζουν οι γάλλοι Πράσινοι και άλλες οικολογικές κινήσεις.

Τέλος, ο Πιέρ Μπουσέλ-Λαμπέρ, ηγέτης του PCI (Διεθνές Κομμουνιστικό Κόμμα -Τροτσκιστικό) είναι υποψήφιος του «Κινήματος για ένα Κόμμα των Εργαζομένων».

«Τα μεγάλα θέματα»

Με τον τρόπο της οικειότητας διάλεξε ν' απευθυνθεί στους συμπατριώτες του ο πρόεδρος - υποψήφιος Φρ. Μιττεράν. Έστειλε ένα «γράμμα σ' όλους τους Γάλλους» στο οποίο εκφράζει τη γνώμη του πάνω σ' όλα τα «μεγάλα θέματα, που αξίζει να συζητούνται ανάμεσα σε Γάλλους... όπως γίνεται το βράδυ, με την οικογένεια γύρω απ' το τραπέζι».

Το γράμμα αυτό είναι ένα σχέδιο κι όχι έ-

Το «σοκ Μιττεράν» - εξώφυλλο του Νουβέλ Ομπσερβατέρ.

να πρόγραμμα. «*Είναι καθήκον του αρχηγού του κράτους να χαράξει τις μεγάλες προοπτικές, τους μεγάλους προσανατολισμούς μέσα στους οποίους θα εγγραφεί η πρακτική της κυβέρνησης. Για τον πρόεδρο αρμόζει το σχέδιο, για τα κόμματα τα προγράμματα*».

Προτείνει «*μια πολιτική για τη Γαλλία*», που ο Φ. Μιττεράν υπόσχεται να την υπηρετήσει με το «*πάθος για μια ενωμένη Γαλλία*».

Τρία πράγματα είδε γενικά στο σύνολο αυτού του σχεδίου για τη Γαλλία ο Ραϊμόν Μπαρ: «*το συντηρητισμό των κατακτημένων δικαιωμάτων και καταστάσεων*», «*ένα κρυμμένο (ή σιωπηρό) σοσιαλισμό*», «*μια συνεχή αοριστία*».

Η κριτική του Ζακ Σιράκ, είναι η ακόλουθη: «*Το γράμμα είναι καλογραμμένο. Το σχέδιο είναι ασαφές, αόριστο και κυρίως κομιστής ακινησίας. Δεν υπάρχει τίποτα, το οποίο ν' αλλάζει*».

Τέλος, ο Πιέρ Ζυκέν θεωρεί, ότι το σχέδιο του Φ. Μιττεράν χαρακτηρίζεται από «*πολιτική στρουθοκαμηλισμού*», γιατί δεν αντιμετωπίζει καθαρά τα πραγματικά προβλήματα της ανεργίας, του αφοπλισμού και του δικαιώματος ψήφου για τους μετανάστες.

Σύμφωνα με μίαν ανασκόπηση του διεθνούς Τύπου, που κάνει η εφημερίδα «*Le Monde*» (13/3/88), κοινή εκτίμηση είναι ότι υπάρχουν μικρές μόνο διαφορές ανάμεσα στα προγράμματα των 3 κύριων υποψηφίων Μιττεράν, Σιράκ, Μπαρ.

«*Πρόεδρος υπεύθυνος και επιδιαιτητής*» θέλησε να είναι και θα συνεχίσει να είναι ο Φ. Μιττεράν αν επανεκλεγεί. «*Υπεύθυνος για την πορεία του έθνους, όταν η ασφάλειά του και η θέση του στον κόσμο κινδυνεύουν. Υπεύθυνος των μεγάλων προσανατολισμών της εξωτερικής πολιτικής και της άμυνας της χώρας*».

Και σαν εγγυητής των θεσμών, επιδιαιτητής «*για την κανονική λειτουργία των*

δημόσιων εξουσιών και την αλληλουχία του κράτους». «Αυθεντία, επιδιαιτησία, αυτή η διπλή λειτουργία του προέδρου της Δημοκρατίας, πιστέψτε με, πρέπει να προφυλαχθεί. Και αυτή δεν είναι η λιγότερο σημαντική διακύβευση της εκλογής της 8ης Μαΐου».

Χωρίς να προτείνει γενικότερη αναθεώρηση του Συντάγματος ο Μιττεράν προτείνει με το γράμμα του δύο τροποποιήσεις και μια συνταγματική προσθήκη. Προτείνει: 5ετή προεδρική θητεία μόνο μία φορά ανα-νεώσιμη.

Να μπορούν οι Γάλλοι να αποφαινούνται με δημοψήφισμα πάνω σε μεγάλα προβλήματα, που γεννά η εξέλιξη της κοινωνίας. Να προχωρήσουν οι προβληματισμοί για τη δυνατότητα δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία.

Η συνταγματική προσθήκη αναφέρεται στην κατοχύρωση απ' το Σύνταγμα και στο ανώτατο επίπεδο των άλλων εξουσιών ενός Συμβουλίου «που η δημοκρατία μας έχει μεγάλη ανάγκη, για τη διασφάλιση της πολυφωνίας, της διαφάνειας και της συνοχής» των οπτικοακουστικών μέσων ενημέρωσης.

Ο Ραιμόν Μπαρ που διαφωνεί τονίζει: «Αν είμαι εναντίον της μείωσης της προεδρικής θητείας, δεν συμβαίνει απλά γιατί είμαι, όπως θα 'λεγε κανείς, συντηρητικός. Υπάρχουν... λόγοι τελείως συγκεκριμένοι. Αν μειωθεί η θητεία σε 5 χρόνια και συνδέονται οι προεδρικές με τις κοινοβουλευτικές εκλογές, μοιραία ο πρόεδρος της Δημοκρατίας γίνεται η ενσάρκωση ενός κόμματος. Και έτσι αφαιρείται απ' αυτόν ο ρόλος του επιδιαιτητή και του εγγυητή, που προβλέπει το Σύνταγμα».

Η οικονομία καλύπτει ένα μεγάλο μέρος του «γράμματος σε όλους τους Γάλλους». Κάτω απ' αυτό τον υπότιτλο, επιλεγμένο απ' τον ίδιο, ο Φ. Μιττεράν υπερασπίζεται με μια μόνο φράση την οικονομική πολιτική των σοσιαλιστών: «η πλειοψηφία του 1981 άφησε τη Γαλλία του 1986, σε καλύτερη κατάσταση απ' ότι τη βρήκε».

Προσπαθεί να διαγνώσει τα αίτια της ιδιαίτερης καθυστέρησης της Γαλλίας, σε σχέση με άλλες αναπτυγμένες χώρες, να ορίσει τι είναι κρίση, για να βρει έτσι το δρόμο της υπέρβασής της. «Τίθεται το ζήτημα: τι να κάνουμε; Η απάντηση έρχεται αυτόματα: να εκπαιδευθούν οι άνθρωποι, να ευνοηθεί η έρευνα και, χάρις στις δύο αυτές συμβολές, να εκσυγχρονιστεί ο βιομηχανικός εξοπλισμός. Τουλάχιστον, για ν' αρχίσουμε». «Δεν ονειρεύομαι μια ιδανική κοινωνία», λέει, «επιδιώκω την εξάλειψη των ανισοτήτων, όσο περνάει απ' το χέρι μας».

Το «γράμμα» του Φ. Μιττεράν, αν μείνει στην ιστορία, θα είναι μια ειλικρινής απόπειρα αναγνώρισης από έναν πολιτικό, ότι τα ιδανικά είναι «νεκρό γράμμα».

Σενάρια για μετά την 8η Μαΐου

Είναι γνωστό ότι η σημερινή πλειοψηφία έχει προκύψει απ' τις κοινοβουλευτικές εκλογές της 16/3/86. Η κυβέρνηση, που απορρέει απ' αυτή, έχει διανύσει τα 2 απ' τα

Σκίτσα του Πλαντύ από τον Μόντ.

5 χρόνια της θητείας της. Οι προεδρικές εκλογές, όμως, στην ουσία την υπερβαίνουν και την αναθεωρούν.

Ο Μιττεράν απ' όλες τις τακτικές, που θα μπορούσε ν' ακολουθήσει, διάλεξε και δημοσιοποίησε την ακόλουθη: Αν επανεκλεγεί δεν θα διαλύσει την παρούσα Βουλή. Θα θεωρήσει, όμως, ότι υπάρχει εκφρασμένη βούληση του γαλλικού λαού διαφορετική απ' αυτή του Μάρτη 1986. Βούληση εμπιστοσύνης στο πρόσωπό του και τις ιδέες που εκπροσωπεί. Στη βάση της θ' αναθέσει το σχηματισμό νέας κυβέρνησης σε πρόσωπο της επιλογής του — «άνδρα ή γυναίκα», «οχι κατ' ανάγκη σοσιαλιστή». Η νέα κυβέρνηση θα ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης απ' την υπάρχουσα Βουλή.

Με το σενάριο αυτό ο Φ. Μιττεράν θέλει να υπογραμμίσει ότι δεν έχει πρόβλημα «συγκατοίκησης» με μια Βουλή, που έχει προκύψει σχετικά πρόσφατα και με πλειοψηφία πολιτικά αντίθετή του. Το πρόβλημα συγκατοίκησης υπήρξε — αφήνει να εννοηθεί — με την κυβέρνηση και κυρίως τον πρωθυπουργό της. Με το Σιράκ και τον Μπαρ, που έχουν ταχθεί σφόδρα εναντίον της συγκατοίκησης. Ακόμα και με μια μερίδα της ηγεσίας του ΣΚ, η οποία μοιάζει να «ενώνει» τη φωνή της με τους δύο προηγούμενους στο στόχο: εναρμόνιση προεδρικής και κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Το μόνο, που ζητώ αφήνει να εννοηθεί ο Μιττεράν είναι η αναβαπτισμένη και ισχυρή προεδρική πλειοψηφία. Από άποψη τακτικής διευρύνει έτσι την εκλογική του βάση. Από άποψη πολιτικής αντίληψης προωθεί τον καθοριστικό επιδιαιτητικό του ρόλο.

Δεύτερον, δεν αφήνει, τουλάχιστον από τώρα, να αιωρείται στην ατμόσφαιρα το στοιχείο, ότι η επανεκλογή του θα σημάνει αναγκαστικά και νέες κοινοβουλευτικές εκλογές. Αντίθετα φορτώνει στη δεξιά την ευθύνη νέων εκλογών, αν η τελευταία καταψηφίσει την κυβέρνηση που αυτός θα υποδείξει, και επίσης της επιρρίπτει την ευθύνη μη σεβασμού της λαϊκής βούλησης.

Τρίτο, επιδιώκει τη μετατόπιση προς το ΣΚ βουλευτικών δυνάμεων του κέντρου, στο πεδίο, που είναι πιο εύκολο, ίσως και πιο σίγουρο, δηλαδή το πεδίο της Βουλής και της κυβέρνησης, πράγμα που θ' ανατρέψει την παγιοποίηση της σημερινής πλειοψηφίας.

Ήδη η επιλογή αυτή του Μιττεράν διχάσε — να και ένα τέταρτο κίνητρό της —

τους δύο υποψηφίους της σημερινής πλειοψηφίας Σιράκ και Μπαρ. Ο πρώτος, σε περίπτωση επανεκλογής του Μιττεράν, δηλαδή καθαρής προσωπικής ήττας, θα οφείλει να παραιτηθεί και δηλώσει ότι πρέπει να καταψηφιστεί η νέα κυβέρνηση. Για να οδηγηθεί η χώρα σε εκλογές. Ο Μπαρ, όμως, ο οποίος στην περίπτωση της δικής του εκλογής έχει δηλώσει ότι θα διαλύσει αυτόματα την παρούσα Βουλή, είπε ότι είναι λάθος να υπάρξει από τώρα θέση στο ζήτημα αυτό. Τι άλλο — πέρα από τους λόγους τακτικής — μπορεί να υποδηλώνει κάτι τέτοιο, αν όχι ότι ο Μπαρ βλέπει προοπτικές σχηματισμού μιας κεντροαριστερής βιώσιμης κυβέρνησης;

Τέλος, ένα ακόμη στοιχείο της σεναριο-λογίας, όχι τόσο έντονο αλλά ενδεικτικό, είναι το εκλογικό σύστημα.

ΙΑΝΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΑΛΕΡΙ

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

Κ. ΚΟΥΝ
Κάνουμε θέατρο για την ψυχή μας

Γ. ΤΣΑΡΟΥΧΗΣ
Ως στρουθιον μονάζον επί δώματος

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ
Ο Τρίτος Δρόμος

Ε. ΦΑΚΙΝΟΥ
Η μεγάλη πράσινη

Γ. ΞΑΝΘΟΥΛΗΣ
Το πεθαμένο λικέρ

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ
Κάλη Co

Α. ΦΩΣΤΙΕΡΗΣ
Το θα και το να του θανάτου

Γ. ΚΑΤΟΣ
Τα καλά παιδιά

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 7 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ινστιτούτο Βενετίας

Η ιστορία της Ελληνορθόδοξης Κοινότητας της Βενετίας θα μπορούσε να δώσει έμπνευση στον Αίσωπο ή τον Φαίδρο.

Ν' αποτελέσει δηλαδή τον καμβά για μια διδακτική αφήγηση όπου μια *ασημαντη ομάδα ανθρώπων** πιστεύει (ή την έχουν κάνει να πιστεύει) πως είναι σπουδαία. Με αποτέλεσμα να υψώνει ένα ανάστημα δυσανάλογο με το μπόι της. Να κρίνει, να απειλεί, να εκβιάζει - χωρίς αίσθηση του μέτρου, μιας και η ίδια ορίζει τα μέτρα και τα σταθμά.

Ζούμε όμως έξω από τα όρια του μύθου (όχι βέβαια και του παραλόγου) και η στάση της Ελληνορθόδοξης Κοινότητας της Βενετίας σχετικά με τη λειτουργία του **Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών** απαιτεί μια σοβαρή αντιμετώπιση.

Λένε, πως ακούγεται — από τους υπεύθυνους υποθέτουμε — όποιος φωνάζει πιο δυνατά.

Ας είναι κι έτσι. Η προσφυγή στη Δικαιοσύνη, του εκλεγμένου και μη διορισμένου διευθυντή του Ινστιτούτου, κ. Ν.Μ. Παναγιωτάκη και το κείμενο - καταγγελία 25 προσωπικοτήτων και διανοομένων της Κρήτης μοιάζουν με ψίθυρο;

* Ο χαρακτηρισμός ανήκει στο κείμενο καταγγελία.

Καυγάς... για ποιο πάπλωμα;

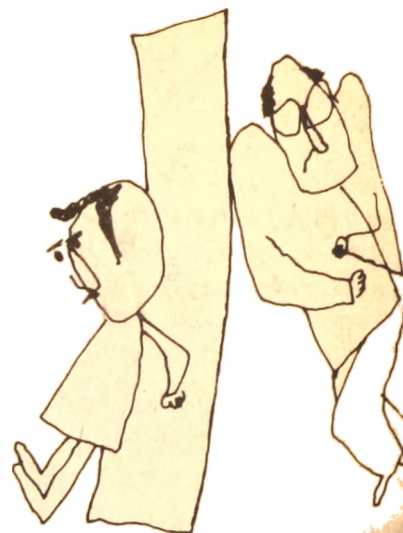
Είναι γνωστό ότι η δημοσιότητα, στους καιρούς μας, αποτιμάται καλλιτεχνικά μεγέθη περισσότερο από το αν έχουν γίνει αφορμή δημιουργίας μυθολογιών, στις οποίες το κοινό είναι επιρρεπές, ενώ «ψιλά γράμματα» θεωρούνται οι δημιουργίες και η ουσία τους. Δείκτης μιας τέτοιας διαπίστωσης είναι και η έκταση που πήρε ο καυγάς, από τις σελίδες των εφημερίδων, των ζωγράφων Μυταρά - Κεσσανλή, όπου, με αφορμή τη στάση των καλλιτεχνών με την ιδιότητά τους των μελών της κριτικής επιτροπής του ΥΠΠΟ για την Μπιενάλε Νέων της Μπολώνια, μετατόπισαν τη συζήτηση στην κοινωνική τους ευαισθησία, στη δημοκρατική τους πολιτεία, στο... ήθος τους.

Οι διαρκώς αγχούμενες για την τέρψη του αναγνωστικού κοινού σελίδες των εφημερίδων, βεβαίως, είναι επιρρεπείς σε αναγνώσματα όπου αναδεικνύονται οι σκαμπριόζικες λεπτομέρειες αντιπαλοτήτων ανεδαφικών και άστοχων. Εκείνο όμως που συνήθως αποφεύγουν, όπως ο διάβολος το λιβάνι, είναι η αναφορά στη σκοτεινή πλευρά του φεγγαριού. Αυτού του «εκτός πεδίου» που κρύβει καλά από τα μάτια του κόσμου την ουσία: στην περίπτωση μας τα κίνητρα της διαμά-

χης, τους μηχανισμούς επιβολής και προώθησης των καλλιτεχνών, τους όρους δημιουργίας αισθητικών κριτηρίων, την μετατόπιση του ενδιαφέροντος του κοινού από το έργο τέχνης στη μυθολογία για το έργο τέχνης.

Το χρονικό της διαμάχης Μυταρά - Κεσσανλή (ο Δ. Μυταράς καταγγέλλει για μεροληψία την κρίση της επιτροπής και ιδιαιτέρως του μέλους της Ν. Κεσσανλή, εκείνος απαντά βάζοντας θέμα χουντικού παρελθόντος του αντιδίκου του, ο Μυταράς επανέρχεται κατηγορώντας τον ως όψιμο αντιστασιακό, παρεμβαίνουν οι δημοσιογράφοι υπέρ της αντιστασιακής δράσης Κεσσανλή, το θέμα ωστόσο έχει μετατοπιστεί σε μια διαμάχη που έχει λησμονήσει τα αίτια τα οποία την προκάλεσαν) επιβεβαιώνει ότι η «αναγνώριση» περνάει από τα κανάλια των δημοσίων σχέσεων και των προσωπικών επαφών, ότι οι κριτικές επιτροπές στην καλύτερη περίπτωση, κρίνουν αναφερόμενες σε κριτήρια υποκειμενισμού. Πιστοποιεί, τέλος, ότι ο δρόμος της καλλιτεχνικής δημιουργίας είναι δρόμος δύσβατος που η διάνυσή του αφορά στην προσωπική πίστη του καλλιτέχνη, παρά στην επιδεξιότητα σύναψης σχέσεων.

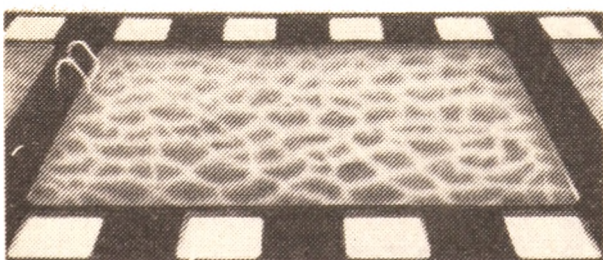
Κατά τ' άλλα, η κοινωνία είναι

πολύ πιο πολύπλοκη για να διαρκώς συγχωροχάρτια ήθους δημοσιότητα είναι δίκαιο μαρρι και «η τέχνη μακρά» — πάντως πολύ πιο ανθεκτική από μια σμικρή επιδείξι της σε μια Μπιενάλε, όπως αυτή της Μπολώνια, όπου ο εντυπωσιασμός και οι νόνες της δημοσιότητας καθορίζουν τις τιμές των καλλιτεχνών στα παζάρια και φουσκώνουν «επιτεύγματα» τα βιογραφισμειώματα. Και, το σοβαρό: Τα αντιστασιακά ένσημα να καιρός να πάψουν να επεκνώνονται είτε να ζητείται η επίξή τους όπου δεν συντρέχει γος. Η εγρήγορση του καθενδοκιμάζεται σε όλες τις επομε όλες τις συνθήκες.

Τα άλλα όλα είναι λόγια - όμη ιστορία της τέχνης γράφεται έργα.

Αναμείνате το έκτακτο τεύχος του ANTI για τον κινηματογράφο

Ένα τεύχος που δεν γκρινιάζει για τον ελληνικό κινηματογράφο

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ • ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ • ΕΚΠΑΛΗΣΕΙΣ

Σημειωματάριο ειδήσεων

● Οι νύχτες όσο περνάει ο καιρός μικραίνουν και θα μικραίνουν.

Προτάσεις κυρίως για τις νύχτες έχουμε σήμερα, σε αυτήν εδώ τη στήλη. Νύχτες έντονες ή λιγότερο έντονες. Νύχτες μαγικές.

● *Νύχτες έντονες και ...τζαζ νύχτες.* Στο «Ρόδο» το μουσικό κλαμπ της οδού Μάρνη που, πάντα κάτι γίνεται. Μεθαύριο Κυριακή και την ερχόμενη Δευτέρα ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά συγκροτήματα της acid - rock σκηνής του Λος Άντζελες οι *Oral* που τους αποτελούν οι *Ντ. Ρόμπακ, Γουίλ Γκλεν, Κέντρα Σμιθ και Κήθ Μίσελ*. Εξάλλου, στις 2 και 3 Μαΐου έρχεται ο *Ph. Sanders* από τους σπουδαιότερους σαξοφωνίστες της free jazz. Ο παλιός συνεργάτης του *Koltrane* έρχεται... πάνοπλος, μαζί με τα αφρικάνικα κρουστά, χάρη στα οποία τελευταία, διεύρυνε τη μουσική του γκάμα.

● *Νύχτες ήσυχες.* Με έργα Χάιντν, Σορ, Τζουλιάνι, Μπραμς, Ντε Φάλια, την Τρίτη 26.4 στο Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο Αθηνών (Πατησίων 47) από το ντουέτο κλασικής κιθάρας *Παρίς - Φελίσι*.

● *Νύχτες (και) ...χρέους.* Στο κτίριο «Κωστή Παλαμά» του Πανεπιστημίου Αθηνών (στο γνωστό ροζ κτίριο), Ακαδημία και Σίνα, μέχρι το τέλος του μήνα θα μας περιμένει η έκθεση εικαστικών καλλιτεχνών που προσέφεραν έργα τους για την ενίσχυση της «Αυγής». Πέρα, όμως, απ' το σκοπό, η έκθεση αποτελεί ένα κορυφαίο εικαστικό γεγονός. Μια πληθώρα (αυτό θα πει γιγαντισμός) ζωγράφων, γλυπτών, χαρακτών, κεραμιστών συνθέτουν ένα ευρύ πανόραμα των μορφών, των τάσεων και των ρευμάτων της εικαστικής δημιουργίας στη χώρα μας. Κάθε βράδυ 7-10 (άντε, και τα μεσημέρια, 11-2).

● *Νύχτες εικαστικές.*

Περιδιαβαίνοντας εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, φωτογραφίας...

— Στο Ινστιτούτο Γκαίτε όπου, συνεχίζεται μέχρι τις 28 Απριλίου η έκθεση του *Φρεντ Εμερίχ* με τίτλο «Σταθμοί στη Μάνη». Μια πραγματικά ενδιαφέρουσα άποψη όχι για τη κλασική αλλά την αρχαϊκή Ελλάδα. «Μια χώρα γεωργών, μια φύση με βράχους, νερό, ήλι

φτωχή βλάστηση» όπως
 φέρει ο Σίγκριντ Γκερτ.
 Στο Καλλιτεχνικό Κέντρο
 να (Ξενοφώντος 7) όπου
 έβει ο Μανώλης
 λλιγιάννης, τοπία της
 πλίνης και μια σειρά από
 δια με τίτλο «Λουόμενες».
 ζι του στη δεύτερη ατομική
 έκθεση στην Αθήνα η Ζωή
 γγέλη.
 Προσωπικό ύφος, ωριμότητα,
 ισθησία στο χρώμα και ένα
 λλον ευοίωνα και δημιουργικό
 οβλέπει η τεχνοκριτικός
 ορα Ρογκάν για το νέο
 γράφο Δημήτρη Νικολιάνο

Μουσική βλάστηση

ου στις 2 Μαΐου εγκαινιάζει
 ροσωπική έκθεση στην γκαλερί
 Εύμαρος» (Φωκίδος 26,
 μπελόκηποι). Διάρκεια μέχρι
 19 Μαΐου.

- Κι ακόμη, έκθεση γλυπτικής
 ου Θόδωρου στο Γαλλικό
 νστιτούτο (ώς τις 6 Μαΐου),
 κθεση γλυπτικής του Κυριάκου
 αμπαδάκη (γκαλερί Πιερίδη,
 9 Μαΐου) έκθεση
 ωγραφικής του Χαρίσση
 γκαλερί Ζουμπουλάκη) έκθεση
 οτογραφίας του Προκόπη
 άφνου στο πολιτιστικό κέντρο
 ης Ένωσης Τεχνικών
 ινηματογράφου - Τηλεόρασης
 Βαλτετσίου 25, εγκαινία την
 ροσεχή Πέμπτη, 28 Απριλίου),
 κθεση φωτογραφίας της
 Μαρίας Αγάθου, (ώς τις 6
 Μαΐου), επίσης στο Γαλλικό
 νστιτούτο.

- Μην ξεχάσετε, τέλος, την
 ιναδρομική έκθεση του μεγάλου
 ιας Γιάννη Μόραλη στην Εθνική
 ινακοθήκη.

Προχωρεί, μαθαίνουμε η
 προσπάθεια της Δημοτικής
 Επιχείρησης Πολιτιστικής
 Ανάπτυξης Καλαμάτας για την

ενεργοποίηση των κατοίκων.
 Τρεις τομείς (μουσικής, χορού
 και εικαστικών τεχνών)
 λειτουργούν πλήρως, ενώ
 ετοιμάζεται και ο τέταρτος των
 οπτικών μέσων. Στο πλαίσιο
 αυτής της προσπάθειας
 λειτουργούν εκθέσεις
 ζωγραφικής, εργαστήρια, ενώ
 στο εικαστικό σχολείο
 διδάσκονται μαθήματα ιστορίας
 της Τέχνης.

Ένας οργανισμός πολιτιστικής
 δουλειάς σε ένα χώρο που τα
 τραύματά του, από τον
 τελευταίο σεισμό, δεν
 επουλώθηκαν ακόμη.

● *Νύχτες σινεμά.* Με την
 Πανελλήνια Ομοσπονδία
 Αιθουσάρχων να γιορτάζει το
 1988, ευρωπαϊκό έτος
 κινηματογράφου, κάνοντας μια
 γενναιόδωρη προσφορά στο
 κοινό: Όλες οι αίθουσες, σ' όλη
 τη χώρα θα δέχονται δυο άτομα
 με ένα εισιτήριο, την επόμενη
 Δευτέρα 25 Απριλίου. Έξυπνη
 κίνηση προσέλκυσης του
 κοινού, που είναι δυνατόν να
 τονώσει το ενδιαφέρον για μια
 τέχνη που θεωρείται ότι περνάει
 κρίση.

● *Ανεπιφύλακτα σας*
 προτείνουμε να δείτε την ταινία
 του Λεό Καράξ «Mauvai Sang»,
 απόψε στις 8.30, στο Γαλλικό
 Ινστιτούτο. Μια γοητευτική και
 παράδοση ταινία για έναν
 μελλοντικό κόσμο που
 απειλείται από έναν κομήτη και
 την εμφάνιση μιας θανατηφόρας
 ασθένειας, ατμοσφαιρική και
 σκληρή από το παιδί θαύμα του
 σύγχρονου γαλλικού
 κινηματογράφου. Στο Γαλλικό
 Ινστιτούτο, επίσης
 προβάλλονται οι τέσσερις
 ταινίες της ελληνικής περιόδου
 του Σταύρου Τορνέ (Μπαλαμός,
 Καρκαλού, Ντανίλο Τρέλες και
 Ένας ερωδιός για τη Γερμανία
 στις 26 και 27 Απριλίου. Τέλος,
 όλους αφορά το αφιέρωμα της
 Ταινιοθήκης στον Σεργκέι
 Αϊζενστάιν. Απόψε προβάλλεται
 η ταινία *Να ζει το Μεξικό*, αύριο
 ο *Αλέξανδρος Νιέφσκι*, τη
 Δευτέρα και Τρίτη ο *Ιβάν ο*
Τρομερός, α' και β' μέρος
 αντίστοιχα.

● Οι νύχτες στο νοσοκομείο
 Κορίνθου του Τάκη Καφετζή, του
 συνεργάτη μας, που ένα
 ατύχημα με μοτοσυκλέτα τον
 καθήλωσε με πολλαπλά
 κατάγματα, προσφέρονται για
 όνειρα, μακριά από
 αναθυμιάσεις αλκοόλ και
 μεθυσμένες μανούβρες σε
 δρόμους μισοφωτισμένους. Του
 ευχόμαστε οι δύσκολες αυτές
 νύχτες να 'ναι όσο το δυνατόν
 λιγότερες. Υποσχόμαστε να τον
 περιμένουμε στα διόδια, να
 πάμε για ψάρι.

Έκδόσεις Στιγμή

ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73

τηλ. 36.44.064

ΑΣΥΝΗΘΙΣΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Έπιλογή - επιμέλεια : Έ. Χ. Γοναῖς

1. Δημήτριος Βικέλας
ΤΑ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΙΑ
2. Μιχαήλ Μητσάκης
ΑΥΤΟΧΕΙΡ
3. Άλεξάνδρα Παπαδοπούλου
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
4. Χρήστος Χρηστοβασίλης
Ο ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ
5. Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλους
Ο ΤΡΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
και άλλα διηγήματα
6. Έμμανουήλ Στ. Λυκούδης
Η ΚΩΜΟΠΟΛΙΣ ΦΘΕΙΡΙΑ
7. Ιωάννης Κονδυλάκης
Ο ΜΑΥΡΟΣ ΓΑΤΟΣ
και άλλα διηγήματα

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΪΤΑΝΟΣ

ΜΕ ΦΛΟΣ ΡΟΥΑΓΙΑΛ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΘΑΛΑΜΙΑ

Διακειμενική ανάγνωση δύο εικονογραφικών τυπολογιών με αφορμή τη ζωγραφική του Γιάννη Μόραλη

της Άννας Καφέτση

«... και εκ των διαφερόντων καλλίστην αρμονίαν...»
Ηράκλειτος

Γιάννης Μόραλης: Επιτύμβια σύνθεση, 1963.

Αν εξαιρέσουμε μια σειρά *Προσωπογραφιών*, έναν περιορισμένο αριθμό *Νεκρών φύσεων* καθώς επίσης και μερικά *Εσωτερικά* ή *Προσόψεις σπιτιών* στη δεκαετία 1935-45 και μετά διάσπαρτα, το σύνολο σχεδόν του ζωγραφικού έργου του Γ. Μόραλη αρθρώνεται γύρω από δύο βασικούς εικονογραφικούς κύκλους τυπολογίες, τα *Επιτύμβια* και τα *Επιθαλάμια*.

Στις κατηγορίες αυτές συμπεριλαμβάνουμε έργα που το θέμα τους δηλώνεται ρητά ή υπαινικτικά από ανάλογο τίτλο, ή και άλλα που η οργάνωσή τους παρουσιάζει δομικές συγγένειες με τους δύο εικονογραφικούς τύπους. Οι «επιθανάτιες» συνθέσεις χρονολογούνται γύρω στο 1949, θα παρουσιαστούν όμως σποραδικά το 1958 στην Μπιεννάλε της Βενετίας, και την επόμενη χρονιά στην πρώτη ατομική έκθεση του καλλιτέχνη. Η δεύτερη κατηγορία των «γαμήλιων» συνθέσεων χρονολογείται από το 1960, περίπου, στην πλειονότητά τους όμως τα έργα αυτά εκτίθενται το 1972. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελούν την εντελώς πρόσφατη καλλιτεχνική παραγωγή.

Η ενότητα που παρουσιάζουν οι δύο κύκλοι, η σπουδαιότητά τους μέσα στο ζωγραφικό σύστημα και, τέλος, η δυνατότητα διακειμενικής προσέγγισης του έργου που προσφέρουν στο θεατή, είναι μερικοί βασικοί λόγοι για τους οποίους επιλέξαμε την ανάλυσή τους. Εννοούμε τη διακειμενικότητα σαν το σύνολο των σχέσεων που όχι μόνο αναπτύσσει το έργο του Μόραλη με αρχαιοελληνικές αναφορές, αλλά και που επιβάλλει αναγκαστικά στον αναγνώστη στο στάδιο της αποκωδικοποίησης. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το νόημα χωρίς να εξαντλείται στον εντοπισμό των επιδράσεων —ο οποίος άλλωστε είναι εκ των προτέρων ανεξάντλητος για όσους τουλάχιστον θεωρούν την ανάγνωση σαν μια ανοιχτή δημιουργική διαδικασία—, αρθρώνεται αναγκαστικά πάνω στην πρώτη ύλη.

Οι τίτλοι αρχικά και η εικονογραφική ανάπτυξη στη συνέχεια παραπέμπουν σε ποιητικά και πλαστικά παραδείγματα από την αρχαϊκή λυρική ποίηση (επιθαλάμια άσματα) και την ελληνιστική επι-

γραμματοποιία, έως την επιτύμβια τέχνη των κλασικών και ελληνιστικών χρόνων (επιτύμβιες ανάγλυφες και επιζωγραφισμένες στήλες, λευκές λήκυθοι, τοιχογραφίες σπιτιών της Πομπηίας). Είναι χρήσιμο να κάνουμε δυο πρώτες γενικές επιστημάνσεις: α) στην πλειονότητά τους τα έργα και των δύο θεματικών κύκλων δεν παραπέμπουν σε συγκεκριμένα παραδείγματα και β) σε αντίθεση με τα *Επιτύμβια* των οποίων ο διακειμενικός συσχετισμός γίνεται σε επίπεδο καλλιτεχνικών κυρίως κωδίκων, τα *Επιθαλάμια* εντελώς ελεύθερα και υπαινικτικά ανακαλούν στο νου συγγένειες με αρχαία πρότυπα.

Πώς λοιπόν αποτυπώνεται και διαθλάται η πρώτη ύλη στο εικαστικό αντικείμενο; Πώς επιτυγχάνεται η διαφορετική αισθητική και ιδεολογική της μεταποίηση; Ποιες προθέσεις και λειτουργίες εξυπηρετούν μέσα στο ζωγραφικό σύστημα οι κάθε άλλο παρά τυχαίες και συμπτωματικές αντιπαρατασόμενες θεματικές κατηγορίες; Αυτά είναι μερικά από τα βασικά ερωτήματα που θα απασχολήσουν την ανάλυση, προτείνοντας αντίστοιχα ερμηνευτικά πεδία.

Οφείλουμε να πούμε ότι μόνο ενδεικτικά παρουσιάζουμε εδώ προβλήματα ή συμπεράσματα που σε άλλη μελέτη αποτέλεσαν το αντικείμενο λεπτομερούς ανάλυσης. Δεν παραλείπουμε όμως να λάβουμε υπόψη το πλούσιο υλικό που συλλέγεται και κατατάσσεται ειδολογικά και χρονολογικά στην έκδοση του πλήρους καταλόγου, (που κυκλοφόρησε με την ευκαιρία της έκθεσης στην Πινακοθήκη)*, ο οποίος έρχεται να ενισχύσει αποτελέσματα ανάλυσης σε μικρότερο αριθμό έργων. Η δυνατότητα συνεκτίμησης της στατιστικής συχνότητας κάποιων φαινομένων είναι επίσης πολύ σημαντική.

Με την εποπτεία που έχει κανείς των

*Παραπέμπω στον τόμο «Γιάννης Μόραλης» (έκδοση Ομίλου Εταιρειών Εμπορικής Τράπεζας, Αθήνα 1988), για τον οποίο προοριζόταν αρχικά η παρούσα εργασία. Η αρίθμηση των έργων αντιστοιχεί προς αυτήν του παραπάνω τόμου.

εντασσόμενων στις δύο εικονογραφικές ενότητες έργων, μπορεί να υποστηρίξει ότι σε γενικές γραμμές η αφήγηση διαρθρώνεται με βάση δύο θεμελιώδη δομικά σχήματα. (Στην κατάταξη αυτή δεν συμπεριλαμβάνουμε έργα της τελευταίας «αφαιρετικής» περιόδου που θέτουν ένα διαφορετικό είδος προβλημάτων).

Στο πρώτο σχήμα ανήκει ο πολύ συχνός παραστατικός τύπος δύο μορφών των οποίων η μία είναι όρθια και η δεύτερη καθιστή σε πλάγια στάση. Αντιστοίχως οργάνωση του πλαστικού χώρου συντάσσεται σε ανάγλυφες επιτύμβιες στήλες αλλά και σε επιθανάτιες ή μη ζωγραφικές συνθέσεις της κλασικής περιόδου σύμφωνα με το αντιληπτικό σχήμα χώρου που αποδίδεται στον Πολύγνωτο¹. Στο *Επιτύμβιο* (αρ. 117), χαρακτηριστικό δείγμα του πρώτου δομικού τύπου, η αναγνώριση του αρχαίου προτύπου από το θεατή είναι άμεση και προφανής. Αναφέρεται στην περίφημη στήλη της Ηγησούς, του 5ου αιώνα προ Χριστού, που βρίσκεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας. Πρόκειται μάλιστα για μια απίστευτα σπάνια περίπτωση παραπομπής σε συγκεκριμένο παράδειγμα. Και στα δύο έργα η καθιστή φιγούρα —της νεκρής— αποτελεί μήτρα ενοποίησης του χώρου και του δράματος, όπως αφήνει να εννοήσουμε η τοποθέτησή της στο κέντρο του πίνακα ή της στήλης αντίστοιχα.

Κατ' αυτόν τον τρόπο ορίζει την κεντρική διατομή του οριζόντιου με τον κάθετο άξονα και παράλληλα γεννά το σύνολο των συνταγματικών σχέσεων μεταξύ των συνδεομένων στοιχείων. Στο ζωγραφικό σύστημα του Μόραλη συναντάμε περισσότερες από μία εικονογραφικές παραλλαγές αυτού του δομικού τύπου και από τις δύο θεματικές ενότητες. Πιο συνήθεις είναι αυτές που παρουσιάζουν τις ίδιες ακριβώς φιγούρες μεμονωμένες (π.χ. αρ. 4584). Άλλοτε αλλάζει η παραστατική μήτρα ενώ ο δομικός τύπος μένει αναλλοίωτος.

Στην περίπτωση αυτή ο δημιουργός μεταθέτει αλλού ή κατανέμει εξίσου το σημασιολογικό βάρος, όπως για παράδειγμα στη σειρά των *Επιτυμβίων Συνθέσεων*

Αριστερά, Γιάννης Μόραλης: Νεκρικό, 1958. Στη μέση, Η επιτύμβια στήλη της Ηγησούς και δεξιά Γιάννης Μόραλης: Επιτύμβια σύνθεση, 1958.

(αρ. 131-136). Αν στο επιτύμβιο της «Ηγησούς» υπερτονίζεται ο ρόλος της «νεκρής φιγούρας», εδώ και στα έξι παραδείγματα της σειράς, μήτρα συμπλοκής των στοιχείων είναι η όρθια μορφή που καθώς βρίσκεται πάνω από την ξαπλωμένη «νεκρή» τέμνει κάθετα την πλαστική επιφάνεια και μάλιστα ισομερώς. Ο πρωταγωνιστικός ρόλος που αποδίδεται στην παραδοσιακά δευτερεύουσα μορφή που «συνοδεύει» τη νεκρή, σχετίζεται με τη μετατόπιση του κέντρου του νοήματος από το γεγονός του θανάτου στο νεκροστόλισμα ή πιο συγκεκριμένα, στο διαφορούμενο χαρακτήρα με τον οποίο σημασιοδοτεί ο δημιουργός την πράξη της προετοιμασίας και τον φορέα αυτής της κίνησης. Τα ερωτήματα του θεατή αν αιφνης πρόκειται για καθημερινή σκηνή όπου μια γυναίκα σκεπάζει τη φίλη της στον ύπνο, ή αντίθετα αν την προετοιμάζει για την ταφική πράξη, αν η «γυναίκα» είναι «φίλη» ή η «Μοίρα» ή, τέλος, αν είναι πράγματι «γυναίκα» και όχι «άγγελος» — και άγγελος φύλακας ή εξολόθρευσης; —, παραμένουν οπωσδήποτε ανοιχτά. θυμίζουμε ότι πολυάριθμα είναι τα παραδείγματα ληκύθων της κλασικής εποχής που απεικονίζουν την «πρόθεση» του νεκρού με ανάλογη προς το σύγχρονο παράδειγμα στάση. Παραλλαγές αυτού του εικονογραφικού τύπου με μόνη τη φιγούρα της «πρόθεσης» βρίσκουμε αρκετές στο σύστημα του Μόραλη (αρ. 35, 94).

Στο δεύτερο βασικό δομικό σχήμα υπάγεται ένας μεγάλος αριθμός συνθέσεων με τριάδες μορφών διαρθρωμένες παρατακτικά. Σύμφωνα μ' αυτόν τον τύπο οργάνωσης, εξίσου προσφιλή και σε αρχαία παραδείγματα της γεωμετρικής εποχής — του 7ου και 6ου αι. π.Χ. —², η αφήγηση δομείται με κέντρο-μήτρα τη μεσαία φιγούρα συνθεστέρα σε μετωπική στάση, γύρω από την οποία παρατάσσονται οι δύο ακραίες. Στις *Επιτύμβιες Συνθέσεις* (αρ. 116, 106), η κεντρική φιγούρα της «νεκρής», για να ακολουθήσουμε μια παράπλευρη ανάγνωση με ανάλογα παραδείγματα της αρχαιότητας, με τη θέση που καταλαμβάνει στη ζωγραφική επιφάνεια διχοτομεί το χώρο ισομερώς, διαρ-

θρώνοντας συμμετρικά τα γειτονικά σημεία.

Στο σύστημα του Μόραλη η κεντρική φιγούρα συνδέεται πάντα με άμεσο τρόπο με τη δεξιά ακριανή, ενώ στο επίπεδο του πλαστικού σημαίνοντος η αριστερή φιγούρα εμφανίζεται σαν αυτόνομη μονάδα φέρνοντας ρήγμα στην ενότητα του χώρου. Στη *Νύφη* (αρ. 153), η στάση της μεσαίας μορφής σε αντίστιξη προς τη δεξιά αλλά όχι και προς τον τελευταίο όρο της τριάδας, την απομονωμένη αριστερή φιγούρα, καθιστά φανερή τη δομική αυτή ιδιαιτερότητα. Μεγάλος αριθμός έργων και από τις δυο κατηγορίες αναπαράγει αυτοτελώς τη διαδική κλειστή σχέση των καθιστών μορφών (αρ. 80-82, 149-151). Η απομονωμένη φιγούρα σηματοδοτεί συνήθως ένα δεύτερο χώρο «πίσω» από το προσκήνιο, μια δεύτερη αόρατη σκηνή που συμβολικά υποδηλώνεται συχνά με ένα μαύρο άνοιγμα. Παρόμοια υποδήλωση έχουμε και σε τοιχογραφίες της ελληνιστικής εποχής, με κλασικό παράδειγμα τη στήλη της Ηδίστης, όπου σε μια επιφάνεια επίπεδη διαφοροποιούνται σχηματικά δύο ή περισσότερα επίπεδα βάθους³.

Οι επαναληπτικές δομές

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ένα από τα βασικά σχήματα που χαρακτηρίζει τις συμμετρικές δομές που περιγράψαμε είναι αυτό των επαναλήψεων. Σύμφωνα μ' αυτό το σχήμα η πλαστική επιφάνεια χωρίζεται σε τέσσερα ισόποσα μέρη ή σε δύο — και περισσότερες — κάθετες ζώνες συμμετρικές μεταξύ τους. Η σπουδαιότητα την οποία αποδίδει το ζωγραφικό σύστημα στις επαναληπτικές δομές υπογραμμίζεται και με άλλους πλεοναστικούς τρόπους. Κλασικό παράδειγμα αποτελεί ο «μετασχηματισμός» του φόντου της σύνθεσης σε διακοσμητική επιφάνεια τοίχου με όλες τις υποδιαίρεσεις ή το διακοσμητικό πλούτο — επενδύσεις μαρμάρων κ.ά. — που ξέρουμε από εσωτερικά σπιτιών της ελληνιστικής εποχής, ιδιαίτερα στην Πομπηία και τη Δήλο⁴. Η σαφής αυτή παραπομπή λειτουργεί σε πολλά επίπεδα, η βασική της όμως αξία είναι η συμμετρική κατανομή του χώρου και η emphatic πλαισίωση των μορφών σε αυ-

στηρά προδιαγεγραμμένες λωρίδες ή τμήματα. Η ισορροπία που απορρέει από την ισόποση αυτή κατανομή των σημείων στον πλαστικό χώρο, προσδίδει στη σύνθεση στατικότητα, έλλειψη κίνησης και δράσης, παθητικότητα. Αυτά άλλωστε τα στοιχεία συνδηλώνουν τον ελαφρά πένθιμο χαρακτήρα των έργων του Μόραλη, όπως άλλωστε και στα αρχαία επιτύμβια παραδείγματα. Την ίδια νοηματική αξία με τις επαναληπτικές δομές εμφανίζουν και οι αντιθετικές. Η απειρία των μορφικών αντιστιξεων που εντοπίζουμε στο σύστημα σε επίπεδο βαθιάς όσο και επιφανειακής δομής, θα μας επέτρεπε να διατυπώσουμε την άποψη ότι η συμμετρία είναι σε κάθε περίπτωση αποτέλεσμα αλληπάλληλων συγκρούσεων και συμφιλιώσεων των διαπλεκόμενων στοιχείων. Το συχνότερα απαντώμενο σχήμα κατά θέση και άρση χαρακτηρίζει το πλήθος των αντιθετικών ζευγών, όπως για παράδειγμα την αναίρεση της δυναμικής καθετοποίησης από τη στατική οριζοντίωση, του ανοίγματος από ένα κλεισιμο κτλ.

Ανάλογα αντιθετικά ζεύγη συναντάμε κυρίως στο σημασιολογικό πεδίο. Από τη μια μεριά η οργάνωση του χώρου προτείνει κατά μετωπική μετάθεση, για να αναφερθούμε πρώτα στα *Επιτύμβια*, τη συγκατοίκηση δύο κόσμων, του κόσμου των «νεκρών» και των «ζωντανών». Η αντιστοιχία προς το αρχαίο παράδειγμα, όπου ο νεκρός απεικονίζεται συνήθως περιτριγυρισμένος από οικείους και φίλους ή ασχολούμενος με προσωπικά καθημερινά πράγματα, είναι προφανής. Από την άλλη μεριά η διαφοροποίηση των δύο κόσμων είναι εφικτή χάρη σ' ένα δίκτυο λεπτότατων μεταφορών που παραπέμπουν στην «άλλη» ζωή: π.χ. το απλανές βλέμμα, η στάση, οι χειρονομίες, κυρίως όμως διάφορα εικονογραφικά μοτίβα που μέσα στον αρχαίο πολιτιστικό κώδικα συμπυκνώνουν σημασίες πένθους. Τέτοια μοτίβα, όπως αιφνης τα ρόδα, ο καθρέφτης κ.ά. εντοπίζονται και στις δύο θεματικές κατηγορίες.

Ωστόσο, ταυτόχρονα με τη «νεκρική» πένθιμη όψη των μορφών επιβάλλεται και μια άλλη εκ διαμέτρου αντίθετη, η όψη που τονίζει τη νεότητα, τη ζωντάνια, το σφρίγος. Μέσα από αυτό το αντιθετικό παιχνίδι, ο δημιουργός περιβάλλει τις φιγούρες με αμφισημία. Αναλογίες συναντάμε και στον κύκλο των *Επιθαλαμίων* από την αντίστροφη μεριά: η χαρά σημαίνεται και ως λύπη, ο γάμος και ως πένθος, η γαμήλια προετοιμασία και ως προετοιμασία νεκρού. Στην ανάγνωση αυτή ο θεατής οδηγείται και από το συσχετισμό με ανάλογες αντιθετικές εκφορές λόγου στα επιτύμβια επιγράμματα⁵ και τις διακοσμήσεις τάφων⁶, αλλά και με παραδείγματα από τη σύγχρονη δημοτική ποίηση όπου κατ' ευφημισμό ή όχι η νέα γυναίκα που οδεύει στο θάνατο, παντρεύεται το Χάρο.

Μπορούμε να πούμε ότι οι γυναικείες φιγούρες και των δύο θεματικών ομάδων κινούνται μέσα στην ίδια μεταφορική παραδειγματική σφαίρα, εφόσον εμφανίζονται ταυτόσημες συγχρόνως όμως και διαφορετικές μεταξύ τους. Το ίδιο ισχύει και για το σύνολο των μοτίβων που υπαινίσσονται τον περίγυρο ή τον προσωπικό χώρο της «νεκρής»/«νύφης». Είτε κατά πολιτιστική συνθήκη —π.χ. ο καθρέφτης, τα άνθινα στεφάνια, τα ρόδα κτλ.—, είτε λόγω ιδιαίτερης πλαστικής επεξεργασίας —π.χ. νυφικό πέπλο, περιστέρι κ.ά.—, τα σημεία αυτά συμπυκνώνουν μέσα στο ζωγραφικό σύστημα του Μόραλη διπλές σημασίες, του *αυτού* και του *έτερου*.

Κρυφοί γυναικωνίτες

Όλο το έργο του καλλιτέχνη —και ίσως όχι μόνον το ζωγραφικό— απλώνεται σαν μια ατέλειωτη σειρά εσωτερικών δωματίων, και μάλιστα γυναικείων σε σημείο που και στις ελάχιστες προσόψεις σπιτιών το μάτι του θεατή οδηγείται πίσω από αυτό που φαίνεται, στον απόκρυφο εσωτερικό χώρο. Δεν θα βλέπαμε άλλωστε ανεξάρτητο το γεγονός ότι μια εξίσου σημαντική με το εικαστικό έργο απασχόληση του καλλιτέχνη, η διακόσμηση δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων, έρχεται σε πλήρη συνάφεια με την επεξεργασία της πλαστικής επιφάνειας ως μιας διακοσμητικής επιφάνειας τοίχου. Όσες κι αν είναι οι διακειμενικές αναφορές που φέρνει στο νου του ο θεατής, σίγουρα όχι συμπωματικά, από τις τοιχογραφίες των σπιτιών της Πομπηίας, ιδιαίτερα των γυναικείων διαμερισμάτων, έως τα γυναικεία επίσης εσωτερικά του Ματίς ή του Μπονάρ, η δομή του κλειστού χώρου, αποκτά συγκεκριμένη και σαφή λειτουργία στο συμβολικό πεδίο. Ζωγραφική του δώματος, του θαλάμου, ζωγραφική του τοίχου, το έργο του Μόραλη συνδιαλέγεται με τον εν απουσία ανοιχτό χώρο, της φύσης ή της πόλης, τον εγκόσμιο. Οι σπανιότερες αναφορές στον εξωτερικό χώρο ενισχύουν ακόμη περισσότερο τη σημασία και τα παράγωγα του εγκλεισμού. Πώς βιώνεται όμως ο κλειστός χώρος, αυτοί οι απόκρυφοι γυναικωνίτες του Μόραλη; Σαν προστατευτικός ή σαν ασφυκτικός κλοιός; Ή και τα δύο; Κι α-

κόμη, η απουσία του άντρα ή η «σκιερή» παρουσία του στα τελευταία *Επιθαλάμια*, πώς σηματοδοτεί τη συνώθηση των γυναικών στους σκοτεινούς μυχούς του τάφου / θαλάμου;

Στην *Ανοιξη* (αρ. 147), τα δειλά γαλάζια ανοίγματα στον υπαίθριο χώρο —ουρανός ή θάλασσα—, δεν καταφέρνουν να εξουδετερώσουν τον υπόγειο σκοτεινό χαρακτήρα της όλης σύνθεσης, υπερτονίζουν μάλιστα τον εγκλεισμό της νεαρής γυναίκας στο μαύρο θάλαμο. Την ίδια αίσθηση κλειστού ιδιωτικού κελύφους προκαλεί και άλλο παράδειγμα από τη σειρά της *Αθήνας* (αρ. 763) που φαινομενικά εμφανίζεται σαν πρόσοψη νεοκλασικού σπιτιού. Το κλείδωμα της στεφανωμένης νεανικής μορφής σε χτυπητή αντίθεση με τον φωτεινό εξωτερικό χώρο σηματοδοτεί μια φαντασίωση ατέρμονης προσμονής και εντέλει στέρησης. Και οι δύο αυτές φιγούρες, όμοιες μεταφορικά σηματοδοτούν και σηματοδοτούνται από το μαύρο βάθος όπου βρίσκονται κλεισμένες. Μπορούν έτσι να θεωρηθούν σαν όροι της παραδειγματικής σειράς της «εγκλειστης γυναίκας», ιδιαίτερα συχνής στο σύστημα του Μόραλη.

Να δούμε άραγε το μαύρο χώρο σαν παρθενικό κοιτώνα όπου η νεαρή κόρη με τα κλειστά μάτια στοχάζεται, κοιμάται, ονειρεύεται και περιμένει, ή αντίθετα σαν σκοτεινό τάφο; Και η νέα γυναίκα είναι άραγε η εικόνα της Έστιας - παρθένου μέσα στον προστατευτικό κλοιό του δώματος, ή της παρθένας Περσεφόνης ανάμεσα στις μαύρες σκιές του Άδη; Η διση-

Γιάννης Μόραλης: *Σύνθεση*, 1948-1958.

μία του αρχαίου γλωσσικού παραδείγματος *θάλαμος*, ως γυναικείου / γαμήλιου χώρου και ταυτόχρονα επιθανάτιου, όπως συχνά χρησιμοποιείται στην τραγική ειρωνική εκφορά του από τους αρχαίους δραματουργούς και στην οποία ασφαλώς παραπέμπει το εικαστικό σύστημα, φαίνεται να νομιμοποιεί και τις δύο υποθέσεις. Η ρηματική εικόνα της περιγραφής του «θαλάμου» από τον Βερνάν συναντά κι αυτή την εικαστική εικόνα: ο θάλαμος που τοποθετείται στα απόκρυφα βάθη του

σπιτιού χωρίς άμεση έξοδο στον εξωτερικό χώρο, με κλειδωμένες τις πόρτες μέσα σε ανήλια σκοτεινιά φέρνει στο νου την υπόγεια κοιμήση, και καταδηλώνει άλλοτε τον κοιτώνα της ανύπαντρης νεαρής κόρης, και άλλοτε τον νυμφώνα ή κριβέστερα το γαμήλιο ζευγάρωμα⁷.

Στο παράδειγμα της *Ανοιξης*, όπου μια βασική συνταγματική μονάδα ορίζεται από την παρουσία ενός ερωτικού ζευγαριού σε εναγκαλισμό, η έννοια του ζευγαρώματος άντρα και γυναίκας συνυπάρχει με αυτήν της μοναχικής γυναικείας φιγούρας. Τίποτα μάλιστα δεν θα μας φήνε να πούμε με σιγουριά ότι η εικόνα του ζευγαριού αίρει λυτρωτικά την ερωτική μοναξιά της Κόρης μέσα στο μαύρο θάλαμο. Αν η στάση της η οποία κάλλιστα μπορεί να παραπέμψει σε ανάλογους σαπφικούς στίχους που διηγούνται το πρώτο της άγαμης κόρης, συνδηλώνει έννοιες στέρησης και ερωτικής αποσίας, η εξίσου σκοτεινή υποδήλωση του ζευγαριού σαν μαύρες σκιές μόνο προστιγμην λειτουργεί αντιστικτικά. Την ίδια άλλωστε αμφισημία στην πλαστική μεταφορά παρατηρούμε και σε μια σειρά έργων (π.χ. αρ. 179-180), που παριστάνουν ερωτικά ζευγάρια σε κλειστούς ασφυκτικούς χώρους, όπου κι εκεί το ευφρόσυνο γεγονός του γάμου σημαίνεται με απιχρώσεις πένθους/στερήσης.

Προς μια γλώσσα «αφαιρετική»

Στην πρόσφατη παραγωγή του καλλιτέχνη, μετά το 1970, όπου το θέμα των *Επιθαλαμίων* γίνεται το πιο προσφιλέ, βαθμιαίο πέρασμα σε μια γλώσσα «αφαιρετική» θέτει οπωσδήποτε νέα ερμηνευτικά προβλήματα, δεν παύει όμως να κινείται μέσα στο ίδιο σημασιολογικό πεδίο των αντιθέτων. Αν ξεπεράσει κανείς τη πρώτη αμηχανία μπροστά σ' αυτήν το φαινομενικά ανεικονική ζωγραφική, κι με τα κλειδιά που παρέχει στο συστηματικό αναγνώστη η εξελεκτική πορεία του έργου, την οποία θα βλέπαμε ως μια διαλεκτική πορεία αποκαθαρμού από τη νατορλιστική «φλυαρία» στη γεωμετρική σχηματοποίηση, η αποκατάσταση του νοήματος δεν φαίνεται δυσχερής. Έτσι μπορούμε να αναγνωρίσουμε στις ήδη στες καμπύλες και στα ημικύκλια τα μεταφορικά υποκατάστατα του γυναικείου σώματος, και στις αιχμηρές γωνίες τη μεταφορά του οριζωντιωμένου αντρικού σώματος. Στο *Επιθαλάμιο* αυτής της περιόδου (αρ. 192), αφού αναγνωρίσουμε στα θεμελιώδη γεωμετρικά χαρακτηριστικά τον ερωτικό εναγκαλισμό του ζευγαριού, παρατηρούμε ξανά την ίδια διπολική αντιπαράθεση του γάμου/χαράς/φωτός προς τη θλίψη/σκότος, όπως υποδηλώνεται από τη χρωματική συμφωνία σε λευκό - κόκκινο και φαιό.

Για να συνοψίσουμε τα δεδομένα της διακειμενικής ανάγνωσης θα λέγαμε ότι οι κοινές επαναληπτικές και αντιθετικές δομές συμμετρίας που εντοπίσαμε ανάμεσα στο ζωγραφικό σύστημα του Μόραλη και τα «δάνεια» αρχαιοελληνικά παραδείγματα, ποιητικά και πλαστικά εντάσσονται σε διαφορετικά πλέγματα λει-

τουρχειών. Σε γενικές γραμμές, ο Μόραλης αφαιρεί το προσωπικό, ατομικό στοιχείο παρουσιάζοντας τις γυναικείες — και σπανιότερα αντρικές — φιγούρες μέσα σε μια ανώνυμη μνημειακότητα. Στο συγκινησιακό επίπεδο, κρατάει όλες τις αποστάσεις από το περιεχόμενο του εκτυλισσόμενου δράματος, και το εικονιζόμενο γεγονός της «πρόετοιμασίας» του νεκρού ή της νύφης αποφορτίζεται από το συναισθηματικό του βάρος. Θα είχαμε τον πειρασμό να δανειστούμε έναν ρηματικό όρο για να αποδώσουμε με ακρίβεια τη λειτουργία των πλαστικών σημείων των ανθρώπινων μορφών, που σαν αφηρημένα ουσιαστικά διοχετεύουν μια αφηρημένη ιδέα. Είναι χαρακτηριστικό ότι μολονότι φυσιογνωμικά οι φιγούρες είναι απόλυτα διακριτές μεταξύ τους, στην πλαστική τους μεταφορά θυσιάζουν το ενικό στοιχείο για να συμπυκνώσουν καθολικές ιδέες, ή κατηγορήματα όπως νεότητα, φυσική ούμη, χάρη κτλ.

Μεσα σ' αυτό το πλαίσιο, ο δημιουργός δεν διστάζει να σχηματοποιήσει γεωμετρικά τις μορφές δίνοντας την αίσθηση του όγκου των σωμάτων αποκλειστικά με γραμμικά μέσα. Μάλιστα στο βαθμό που η γεωμετρική μορφή ως δομικό χαρακτηριστικό μπορεί να θεωρηθεί ότι αποδίδει τα «ουσιώδη» γνωρίσματα και όχι την εφήμερη όψη του φαινόμενου κόσμου, τότε η «αφαιρετική» περίοδος του Μόραλη είναι ένα από τα τελικά στάδια «ιδεαλιστικής» με τη φαινομενολογική έννοια, απόδοσης του πρωτογενούς υλικού αναφοράς. Θα έπρεπε να πούμε ότι η προσπάθεια ανάδειξης της «αντικειμενικής» φύσης των μορφών εις βάρος της οπτικής τους αληθοφάνειας εντάσσεται σε μια ευρύτερη μετα-εμπρεσιονιστική προβληματική που από τον Μatis και πέρα δοκίμασε να αποδεσμεύσει το εικαστικό αντικείμενο από το υπαρκτό αντικείμενο αναφοράς ακόμα κι όταν δεν εγκατέλειψε την παραστατικότητα. Μέσα σ' αυτό ακριβώς το πλαίσιο δικαιούται να συλληφθεί η ιδιαίτερη αντίληψη ρεαλισμού που προτείνει το εικαστικό σύστημα του Μόραλη, μέσα από τη δημιουργική πράξη. Σε αντιδιαστολή προς ό,τι κατά καιρούς έχει υποστηριχτεί ο ρεαλισμός του θα πρέπει να νοηθεί σαν μια εξελικτική διαδικασία αποφυγής του νατουραλισμού ως αφερέγγυας και απατηλής απεικόνισης του πραγματικού. Μ' αυτήν την έννοια και σύμφωνα με την εσωτερική λογική του συστήματος η πρόσφατη «αφαιρετική» περίοδος εγκαταλείποντας ολοένα και περισσότερο τον αναλογικό κώδικα προχωρεί σε μια κατάκτηση της «αληθείας» που είναι πρωτίστως εικαστική.

Η «συγκατοίκηση» των αντιθέτων

Σ' ό,τι αφορά τη σχέση των δύο εικονογραφικών τυπολογιών μεταξύ τους αλλά και με το αρχαίο αντικείμενο αναφοράς, θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τα εξής: το βασικό διπολικό σχήμα θάνατος - ζωή που εκφράζουν σημασιοδοτεί το ζωγραφικό σύστημα στο σύνολό του. Το πλήθος των αντιθετικών ζευγών που εντοπίζουμε μέσα στη δημιουργική διαδικασία προσδίδει στις δύο ομάδες έργων χαρακτήρα

Γιάννης Μόραλης: *Διάλογος*, 1974.

επαναλαμβανόμενων «σπουδών» πάνω στη συγκατοίκηση των αντιθέτων. Έτσι οι «επιθανάτιες» συνθέσεις υποδηλώνουν αχνά ένα στοιχείο εγκοσμιότητας, ενώ αντίστροφα οι «γαμήλιες» ένα υποχθόνιο. Στο συμβολικό λοιπόν πεδίο το μοτίβο του θανάτου συλλαμβάνεται ως ματαιωμένη υπόσχεση του γάμου, της νεότητας ως όρος της φθοράς κτλ. Τα βασικά αντιθετικά ζεύγη κατά θέση και άρση, θάνατος-ζωή, σκοτάδι-φως, στέρηση - πληρότητα, απουσία-παρουσία κτλ. συμπυκνώνουν την ιδέα του απραγματοποίητου ή της ματαιώσης, που για την πλαστική σκέψη του Μόραλη φαίνεται να συνοδεύει την ανθρώπινη μοίρα. Η φαντασίωση αυτή βρίσκει πολλούς συμβολικούς δρόμους για να εκφραστεί: το θάνατο, τον ύπνο, τη σκέψη, τη μελαγχολία, τη σκιά, τον καθρέφτη.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι στη νέα εικαστική τους μεταφορά τα αρχαία παραδείγματα αποδύονται αφενός την συγκεκριμένη πολιτιστικά λειτουργία τους, που συνδέεται με τη λατρεία των νεκρών ή τη γιορτή του γάμου, αφετέρου το πρωταρχικό φιλοσοφικό - ιδεολογικό ένδυμα με το οποίο εκφράζεται η αντίληψη του ανθρώπου της κλασικής εποχής για το θάνατο και τη Μοίρα. Το σύγχρονο επιτύμβιο παράδειγμα αναπαράγει θεμελιώδεις καλλιτεχνικούς κώδικες των αρχαίων «δανείων» - οργάνωση του χώρου, χρωματική αντίληψη του Πολύγνωτου — αλλά και έναν ορισμένο αριθμό στερεότυπων εικονογραφικών μοτίβων. Σε ό,τι αφορά τα *Επιθαλάμια* μεταφέρουν αποκλειστικά μερικά ποιητικά μοτίβα ιδιαίτερα της Σαπφώς, όπως τη σελήνη, το περιστέρι, τα άνθηνα στεφάνια των κοριτσιών κλπ. Όπως κι αν έχει το πράγμα, οι διακειμενικές αναφορές που επιβάλλει το έργο προϋποθέτουν μια βασική αλλαγή που είναι αλλαγή γλώσσας και μια διαφορετική διευθέτηση προσιδιάζουσα στο

νέο εικαστικό σύστημα.

Στο βασικό ερώτημα γιατί αυτή η τραγική ζωγραφική διάλεξε μια αρχιτεκτονική αυστηρής συμμετρίας για να εκφραστεί, οι υποθέσεις που μπορούν να διατυπωθούν είναι πολλές. Θέλησε ο δημιουργός να υπερτονίσει με τον τρόπο της τραγικής ειρωνείας ένα οξύ συγκρουσιακό περιεχόμενο; Ή αντίθετα να συγκαλύψει συμβολικά συμβάντα μεγάλης ψυχικής ταλάντευσης; Όπως κι αν είναι, δύσκολα θα συμφωνούσαμε με την άποψη ορισμένων κριτικών ότι η ζωγραφική του Μόραλη αντιπροσωπεύει γενικότερα το πνεύμα μιας τάξης που αγαπά το μέτρο και την ηρεμία. Η ίδια η γραφή του έργου, «ηρακλείτεια» ως προς τη διαλεκτική σύλληψη της αρμονίας των αντιθέτων, αποδεικνύεται αντιστρόφως ανάλογη προς την αστική σκέψη και πρακτική. Γεγονός βέβαια που δεν αποκλείει τη δυνατότητα αισθητικής και εμπορικής προσοικειώσης του έργου από την τάξη αυτή. Η αφανής, αρμονία που συνέχει το έργο του Μόραλη αποτελεί το ουσιαδέστερο χαρακτηριστικό της τέχνης του με προεκτάσεις και σε ένα κοσμολογικό επίπεδο. Η ζωγραφική του είναι τραγική γιατί ακριβώς εκφράζει στο φαντασιακό πεδίο το βαθύ αίνιγμα της τάξης του κόσμου μέσα από την εναρμόνιση των *διαφερόντων*.

1. ROBERTSON (Martin). *La peinture grecque*, Skira Flammarion, Παρίσι, 1978, σ. 137, 131.

2. RIDDER (A) - ΔΕΟΝΝΑ (W). *L'art en Grece*, Εκδ. La Renaissance du Livre, Παρίσι, 1924, σ. 331-332.

3. ΤΣΟΥΝΤΑΣ (Χρήστος). *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής τέχνης*, Αθήνα, 1958, σ. 576, 630.

4. MAIURI (Amedeo). *Peinture Romaine*, Skira, Γενεύη, 1953, σ. 27 κ. εξ.

5. ΣΚΙΑΔΑΣ (Αριστόξενος). *Επί τύμβω*, Κέντρο κλασσικών Ανθρωπιστικών Σπουδών, Αθήνα, 1975, σ. 88-89.

6. MAIURI (Amedeo), ό.π., σ. 23.

7. VERNANT (Jean - Pierre). *Mythe of pensee chez les Grecs* συλ. Maspero, Παρίσι, 1982, σ. 152.

Ξυλογραφία, Γιώργου Οικονομίδη, 1970.

1. Γιώργος Οικονομίδης, Χαρακτική, Νέες Μορφές, ως 16.4.

Ο Οικονομίδης (1891-1958) μου αποκαλύφθηκε, όπως υποθέτω και σε πολλούς άλλους, από μια έκθεση στην Κηφισιά πριν ένα χρόνο. Έζησε κι εκπαιδεύτηκε στη χαρακτική στη Δρέσδη από το 1908 ως το 1925. Η αγνότησή του στην Ελλάδα, όπου έζησε από το 1925 ως το θάνατό του, μ' ολο που μετείχε σε αρκετές πανελληνικές και άλλες ομαδικές, κι έκανε μίαν ατομική το 1954, εξηγείται πιστεύω, από το παιδευσιακό κλίμα των δεκαετιών '30 και '40 σε μια Ελλάδα, απασχολημένη με την αναζήτηση «ελληνικότερης» τέχνης, καταπιεσμένη συνάμα από την ισχυρή ακόμα επιρροή του Μονάχου σε τέτοιο βαθμό που μετά βίας δεχόταν τους απόηχους που έφερε από το Παρίσι το 1928 η έκθεση Γκίκα-Τόμπρου-Γουναρόπουλου. Πώς να ήταν πρόσφορο ένα τέτοιο κλίμα στον εξπρεσιονισμό του «Γαλαζίου Καβαλάρη» και της «Γέφυρας» (Μπρύκε); Η χαρακτική του Οικονομίδη, προπαντός από το 1917, συγγενεύει πολύ με τα κινήματα εκείνα, ιδίως με τη χαρακτική δουλειά των Κίρχνερ, Μύλλερ, Πέχσταϊν, πρωτοπόρων του εξπρεσιονισμού. Από τα 64 έργα που εκθέτονται εδώ —διαφορετική επιλογή από της Κηφισιάς— 29 είναι φτιαγμένα στη Γερμανία, 20 χαρακτικά (16 ξυλογραφίες, 3 χαλκογραφίες, μια λιθογραφία) και 9 ζωγραφικά (5 παστέλ, 4 μονοτυπίες) κι είναι δίχως αμφιβολία τα πιο δυνατά. Χειρίζεται με σιγουριά το καλέμι, με μικρές, κοφτές κοψιές, σαν πινελιές, για ν' αποδώσει γυμνά, ζευγάρια, σκηνές από καμπαρέ και μπαλέτα, δίχως ρομαντισμό ή ωραιοποίηση, τοπία με τρία και τέσσερα χρώματα, που ξεχειλίζουν από φύση και ζωή. Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα το 1925, δείχνουν μια ιδιοφυία κάπως κουρασμένη ή έξω από τ' αστικά νερά που είχε συνηθίσει. Τώρα ξεχωρίζουν τα μεγάλου σχήματος τοπία (ξυλογραφίες). Η περίπτωση Οικονομίδη, στην οποία η έκθεση τούτη προσθέτει νέα χρησιμη τεκμηρίωση, όπως κι η περίπτωση

Βεντούρα, μας επιβάλλει να ξαναγράψουμε όλη την ιστορία της νεοελληνικής χαρακτικής.

2. Απόστολος Φανακίδης, Γλυπτική, Γκαλερί, Α.Α. ως 7.5

Γνωρίζω τη δουλειά του Φανακίδη (γ. 1945) από αρκετά χρόνια, συγκεκριμένα από το 1981. Υποστήριξα τότε την επιλογή του για συμμετοχή στη Μπιεννάλε Μικρής Γλυπτικής της Βουδαπέστης, όπου πήρε το πρώτο βραβείο. Ανήκει σε μια μικρή κατηγορία καλλιτεχνών που σπούδασαν στις Ακαδημίες Καλών Τεχνών της Ανατολικής Ευρώπης, όπου και διακρίθηκαν, και αργότερα, με την πολιτική αλλαγή, γύρισαν στον τόπο καταγωγής τους, όπου σήμερα ζουν κι εργάζονται. Αξίζει να σημειωθεί ότι η καλλιτεχνική παιδεία της Ανατολικής Ευρώπης μοιάζει να μας έχει δώσει περισσότερους γλύπτες

Βενιζέλος, Α. Φανακίδης 1987

από ζωγράφους. Έχω υπόψη μου, εκτός από τον Φανακίδη που σπούδασε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Σόφιας, τον Ανδρέα Παπαχρήστου (γ. 1937) που σπούδασε στην Ουγγαρία, και θα εκθέσει προσεχώς στην Αθήνα, και τον Μέμο τον Μακρή (γ. 1913). Βέβαια η περίπτωση του δεν είναι ακριβώς όμοια γιατί, πολύ μεγαλύτερος σπούδασε πρώτα στην Αθήνα και στο Παρίσι, πριν καταλήξει στη Βουδαπέστη, για τους ίδιους πολιτικούς λόγους, το 1950, όπου αναγνωρίστηκε ο μεγαλύτερος γλύπτης της Ουγγαρίας, και τώρα μοιράζει τη ζωή του ανάμεσα Βουδαπέστη και Αθήνα. Άραγε οι σπουδές τους μακριά από την ΑΣΚΤ ν' άφησαν το γλυπτικό τους ταλέντο πιο ελεύθερο ν' αναπτυχθεί σε παιδευσιακές συνθήκες λιγότερο δεμένες με το παρελθόν;

Αν και κρατιέται στα πλαίσια της «συμβατικής» γλυπτικής, ο Φανακίδης τόλμησε από νωρίς και έργα αφηρημένα. Τώρα έχει επιστρέψει σε μίαν ευρύτερα νοημένη παραστατική δουλειά, που την ασκεί είτε σε φιγούρες ψηλές και νηματοειδείς, όπως εδώ του Βενιζέλου —πρόταση για μίαν άλλη, δυναμική προσέγγιση ενός μεγάλου πουλιτικού που διακρίνονταν για την ευστροφία και την κινητικότητα του, από τις στατικές, νεορεαλιστικές απεικονίσεις που επικρατούν στις ελληνικές πλατείες— είτε σε πιο ωμά έργα όπως ο ανθρωπόμορφος λύκος, εξπρεσιονιστικά στο θέμα όσο και στην εκτέλεση. Κι οι δυο τρόποι δείχνουν πως ο Φ. διοχετεύει το γερό πλαστικό του ένστικτο, πέρα από τον εστετισμό, σε κατευθύνσεις που υπόσχονται πολλά.

3. Σταύρος Ιωάννου, Ζωγραφική, Γκράντιουμ, ως 23.4

Ο Ιωάννου (γ. 1945) από το ξεκίνημά του εργάστηκε στο κλίμα ενός αφηρημένου ιμπρεσιονισμού, όπου πήγαιναν να διαλυθούν οι οποιεσδήποτε φόρμες σε σύννεφα σαγηνευτικού χρώματος. Έδειχνε ταλέντο ζωγράφου διαθέσεων μάλλον παρά συγκεκριμένων σχημάτων και στερεών αντικειμένων. Μια τέτοια ζωγραφική έχει πολλούς κινδύνους: να γίνει φλου, επιφανειακή, άνοστη, εντασσομένη έτσι στη χορεία όσων ασκούν την αφηρημένη ζωγραφική, θεωρώντας την ίσως πιο εύκολη και πάντως ελκυστική.

Με τα τοπία σε ακουαρέλα μιας παλιότερης έκθεσής του, και με τούτα εδώ τα λάδια που, από τη ματιέρα τους, αναδύονται κάτι χτίσματα που πρέπει να είναι από τραπουλόχαρτα —αλλά δεν είναι απαραίτητο— (το σημειώνω μόνο επειδή ο ζωγράφος έκρινε σκόπιμο να μας παραθέσει αυτοίς χτίσματα από αντίστροφα τραπου-

Σχέδιο, Σταύρου Ιωάννου, 1987

λόχαρτα σε μια γωνιά της αίθουσας, κατορθώματα οικοδομικής ισορροπίας που δεν αντέχουν ό,τι σε σεισμό αλλά ούτε και σε δυνατό φύσημα)— με τα τοπία λοιπόν κι αυτά εδώ μας παρουσιάζει Ιωάννου μια νέα όψη του αφηρημένου ιμπρεσιονισμού του, πολύ πιο δομημένη, συμπαγή και στρεφόμενη από εκείνη των αρχών του, όπου κι η κάθε πινελιά του (όπως κι οι μολυβιές στα σχέδιά του) έχουν την αυτοτελή δύναμή τους και παίζουν οικοδομικό ρόλο ουσιαστικό στις αναπαραστάσεις πυλώνων και πυραμίδων που υψώνονται ανάλαφρες αλλά και απτές στο μάτι, σαν τους πύργους το Λουδοβίκου της Βαυαρίας, μέσα σε μια πλούσια, ζεστή χρωματική ατμόσφαιρα. Ο Ιωάννου πλησιάζει τη μεγάλη ζωγραφική.

4. Πάνος Χαλαλάμπους, «Καπνολόγιον» Ζωγραφική, Άρτιο ως 30.4.

Πρώτη ατομική του Χαλαλάμπους (γ. 1956). Έχει προλάβει να μετάσχει σε μερικές ομαδικές νέων και στην Πανελλήνια του '87. Προέρχεται από καπνοπαραγωγική οικογένεια της περιοχής Αργινίου. Έχει βιώσει έτσι, σαν έμεσος συμμετοχός, όλες τις φάσεις της καλλιέργειας και της επεξεργασίας του καπνού. Τις μετατρέπει σε πράξεις τελετουργικές ντυμένες τα χυμώδη χρώματα που τους ανήκουν στη φύση το σκούρο καφέ, σχεδόν μαύρι της γης, το πιο πλούσιο ξανθότερο καφέ των φύλλων του καπνού το μαύρο του σπάγγου που δένει τα φύλλα σε μια σειρά πινάκων που μοιάζουν φτιαγμένοι από ατόφιε τις ύλες —φύλλα, χώμα, ρίζες. Αξιοποιεί και τα διακοσμητικά στοιχεία κάθε φάσης, το όργωμα, το φύτεμα, τις ρίζες, την «ηλιάστρα», την «αρμάθα», το δέμα, που έχουν πάρει τα πατροπαράδοτα λειτουργικά σχήματά τους. Εντυπωσιακή παρουσίαση που μπορεί να οδηγήσει το ζωγράφο μακριά.

Αλέξανδρος Ξύδης

ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ Η ΓΚΡΙΖΑ ΔΙΑΘΕΣΗ

του Βασίλη Καραποστόλη

Η κακή διάθεση βρίσκει πιο εύκολα συνοδοιπόρους από ό,τι η καλή. Αν ο διπλανός μας έχει διάθεση κακή, μπορεί να μας τη μεταδώσει χωρίς να το πολυκαταλάβουμε. Μέσα σε ένα σπίτι, σε μια οικογένεια, σε μια συντροφιά, το μικρόβιο της δυσθυμίας κυκλοφορεί γρήγορα και φυτεύεται μέσα στις αντίθετες διαθέσεις παραλύοντάς τες. Φαίνεται υπάρχει εδώ μια ικανότητα εξάπλωσης και επιβολής που λείπει από την ευδιαθεσία. Πρόκειται βέβαια για παράδοξο και δίκαια αναρωτήθηκε γι' αυτό ο Νίτσε, χωρίς να απαντήσει. Πώς ένα αίσθημα που θα έπρεπε να απωθεί και να κάνει εκείνους που δεν το δοκιμάζουν να προφυλάγονται από αυτό, είναι ικανό να επηρεάζει τόσο, ενώ αισθήματα πιο θελκτικά μοιάζουν περιορισμένα σε όποιον τα νιώθει και ανίκανα να παρασύρουν άλλους; Ένα ερώτημα που ξεκινώντας από τη φιλοσοφία και την ψυχολογία, μπορεί να φτάσει σε μια ορισμένη κοινωνία και μια εποχή και να τις υποχρεώσει να φανερώσουν κάποια αντιφατικά γνωρίσματά τους.

Μιλάνε συχνά για το βαρύ ψυχικό κλίμα που επικρατεί στη σημερινή Ελλάδα. Αυτοί που μιλάνε εννοείται πως είναι θύματά του, θα έπρεπε λοιπόν κανονικά να υποφέρουν ή τουλάχιστον να βρίσκονται σε μια δυσκολία, σε μια κατάσταση που θα ήθελαν να ανατραπεί. Ωστόσο στους αγορητές αυτούς της κακοδιαθεσίας ελάχιστες είναι οι ενδείξεις που αρνούνται την κατάστασή τους. Μια τέτοια ροή λόγου, που συνθέτει και ανασυνθέτει τα κακώς κείμενα, μια δεινολογία τόσο ακατάσχετη και εφευρετική είναι φυσικό να προκαλεί την υποψία πως στην πηγή της θρασομανά μια πραγματική ευχαρίστηση, η ευχαρίστηση να αραιάζονται λόγοι για δυσαρέσκεια. Όχι πως οι λόγοι αυτοί απουσιάζουν, κάθε άλλο. Χίλια δυο στο δημόσιο και τον ιδιωτικό χώρο, ακρωτηριάζουν την ψυχική ζωή και με πολύ κόπο θα διακρίνονταν μέσα σε αυτό οι δυνατότητες διαφυγής ή κάποια διδάγματα. Παρ' όλα αυτά, τα περιθώρια υπάρχουν, πώς θα μπορούσε να είναι αλλιώς; Όμως το να μη χάνεται η θέα του θετικού, και μάλιστα, το να γίνεται αρχή το ότι ουδέν κακόν αμιγές καλού, απαιτεί πριν από τη γνώση μια αρετή: το κουράγιο. Τη φωτερή πτυχή στο σκοτάδι που πέφτει θα τη διακρί-

νουμε μόνο αν για μας η χαρά είναι ένα δικαίωμα, κάτι τέτοιο που χρειάζεται συνεχή προστασία τόσο από τους εχθρούς του όσο από μας τους ίδιους.

Όταν έτσι απλώνεται και αυτοτροφοδοτείται η γκριζα διάθεση, μέσα σε αυτή την ευφράδεια της αναποδιάς που αναλίσκεται πρόθυμα στο να περιγράφει όσα την καθιστούν αναπόφευκτη, όταν λοιπόν μια ολόκληρη κοινωνία πιπιλίζει τις αδυναμίες της, τότε θα πρέπει να προσέξουμε να μην το ονομάσουμε αυτό κριτική εγγήγορση. Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στην κριτική που ξέρει από χαρά, καθώς πολεμά και σε εκείνη που αντλεί μόνο από τη δυσαρέσκεια. Η πρώτη προασπίζει ένα δικαίωμα που το περιεχόμενό του η δεύτερη το έχει λησμονήσει. Ξέχασε να κερδίζει, να ξεδιαλέγει στιγμές ευφρόσυνες, να τις συντηρεί και να τις προτείνει. Έμεινε μόνο η κακοδιαθεσία, που αν και παθητική στην ουσία, δίνει ευκαιρίες για ένα είδος ενεργητικότητας που ψάχνει διαρκώς για αντικείμενα που βλάπτουν, για πρόσωπα που ενέχονται. Σε αυτό μάλλον έγκειται η μεταδοτική της ικανότητα: στο δέλεαρ της ετεροστρέφειας που προσφέρει και με το οποίο μια ιδιωτική δυστυχία μπορεί ξαφνικά να βρει δημόσια διέξοδο, ενώ μια δημόσια να γίνει πιο πλατιά και πιο μοιραία.

Δραστηριοποιημένοι και συνοφρυωμένοι επιδίδονται στο έργο της εξακρίβωσης αιτιών και αποτελεσμάτων και γεύονται τη στυφή ικανοποίηση από τη δραστηριότητά τους αυτή. Στο άλλο άκρο, η χαρούμενη διάθεση μένει κλεισμένη σε έναν υποκειμενισμό που είναι

ανήμπορος να βγει προς τα έξω. Δεν έχει να μεταδώσει τίποτα, πολύ λιγότερο να παρακινήσει σε δραστηριότητες. Κι αν μάλιστα γίνει αντιληπτό πως πρόκειται για μια χαρά κεντρική που αγκαλιάζει ολόκληρη την ύπαρξη — όπως το εννοούσε ο Σέλερ — και όχι για απλή ευχαρίστηση, τότε ακόμη πιο πολύ φαίνεται πως ανήκει αποκλειστικά στο υποκείμενό της. Στο βάθος της βασιλεύει η πληρότητα και η γαλήνη, ποιος άλλος θα ήταν δυνατό να πάρει από αυτήν, ποιος μπορεί να γίνει πιο πλήρης και πιο γαλήνιος από την πληρότητα και τη γαλήνη ενός άλλου;

● Όμως τα πράγματα δεν είναι έτσι ακριβώς. Στο σύγχρονο πολιτισμό τέτοιες χαρές, πλήρεις στην εσωτερικότητά τους, είναι σπάνιες. Οι χαρές που γεννιούνται ζητούν πια τη συμπλήρωση για να επιζήσουν και από την άποψη αυτή έρχονται πιο κοντά στις απλές ευχαριστίσεις που θέλουν πάντα να ανακοινώνονται, να υιοθετούνται από περισσότερους. Μια προκατάληψη εναντίον τους τις θεωρεί ακοινωνήτες κάνοντάς τες να ντρέπονται σχεδόν, ενώ αυτές ψάχνουν για συμμετοχούς. Πρέπει λοιπόν να πάψουν να ντρέπονται, αφού έπαψαν να είναι αυτάρκειες. Όποιο κι αν είναι το περιεχόμενό τους, όσο κι αν έχουν συμβιβαστεί με τη φθορά και την έλλειψη ανάτασης αποδεχόμενες πως μόνο «μικροχαρές» μπορούν να είναι, πασχίζουν από ανάγκη να γίνουν μεταδοτικές όπως και οι σκυθρωποί ανταγωνιστές τους. Ανάμεσά τους διεξάγεται μια, άنيση έστω, κοινωνική πάλη το πεδίο της οποίας είναι το κάθε άτομο.

Κυκλοφορεί ο 24ος τόμος του ANTI

ΕΛΕΓΓΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΩΦΟΡΟ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ Α
του Δ. Φιλιππίδη

Η λεωφόρος Κηφισίας, από τα παλιά Σίδερα (ποιος θυμάται τις γραμμές τραίνου;) στο Χαλάνδρι ως τα πρώτα φώτα στο Μαρούσι, είναι το πιο περιζήτητο κομμάτι γης στην Αθήνα. Και αυτό που έχουμε σήμερα μπροστά στα μάτια μας δεν είναι παρά μια τυχαία τομή στην εξέλιξη της λεωφόρου. Κιόλας όμως έχει αποκτήσει εκείνα τα λαμπερά χαρακτηριστικά που τραβούν την προσοχή και εντυπωσιάζουν τον επισκέπτη. Τα αστραφτερά εμπορικά κέντρα που ξεκινούν από το ύψος της Αγίας Βαρβάρας και φτάνουν πάνω από το Μαρούσι είναι η πιο πρόσφατη προσθήκη πάνω στο δρόμο. Δεν είναι η μόνη: οι επενδύσεις γίνονται κατά χρονικά στρώματα, από ιδιώτες και δημόσιο, και οι αργές αλλαγές δημιουργούν περιεργές συμβιώσεις, πάντα πρόσκαιρες, ανάμεσα σε εκείνα που φεύγουν και σε εκείνα που πρωτοεμφανίζονται.

Εν αρχή ήταν η στενή λεωφόρος των παιδικών αναμνήσεων, με τάφρο δεξιά - αριστερά, που τη διέτρεχαν παλαιικά λεωφορεία τραβώντας προς βορρά. Και από τις δύο πλευρές της εκτείνονται χωράφια με ελιές ως εκεί που φτάνει το μάτι. Οι μόνες εγκαταστάσεις που θυμάμαι ήταν το κτήμα Δηλαβέρη, τα κεραμουργεία, ελάχιστα σκόρπια σπιτία μέσα στα δέντρα και το εκκλησάκι στον «Παράδεισο», με μια τούφα κυπαρίσσια μπροστά του. Ύστερα, πλησιάζοντας στο Μαρούσι άρχιζαν τα τσουκαλαριά, ταπεινές εκθέσεις - βιοτεχνίες από όπου παίρναμε τότε στάμνες το καλοκαίρι.

Αυτά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο. Και νάσου μετά η ανάπτυξη, αρχίζει να μεγαλώνει το Χαλάνδρι προς τα πάνω, αρχίζουν να ξεφυτρώνουν τα εργοστάσια μέσα στις ελιές —όπως ακόμα γίνεται στα Μεσόγεια. Το αριστερό ανεβαινοντας κομμάτι έμενε περιεργα άδειο όμως. Ποιος ξέρει για τι πράγμα το προόριζαν. Ήταν «εκτός σχεδίου», δηλαδή κάτι που δεν έπαιζε ελεύθερα στο παιχνίδι των επεκτάσεων της πόλης. Όσπου χτίστηκε εκεί το μεγάλο ιδιωτικό νοσοκομείο «Υγεία», ανάμεσα στα φυτώρια και τα μαρμαράδικα —η πρώτη σοβαρή επένδυση μαζί με τα τρία κτίρια γραφείων - κατοικιών στην Αγία Βαρβάρα. Σε μεγάλα οικοπέδα, σχεδιασμέ-

να με την άνεση της «ελεύθερης σύνθεσης», προφήτευαν το τι έμελε να ακολουθήσει. Αποφασιστική ήταν και η χωροθέτηση του τεράστιου κτίριου ΟΤΕ και των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων — το πρώτο ακόμα να τελειώσει, το δεύτερο να δονείται από τις ιαχές σε κάθε σου μεγάλο αγώνα, Ελλάδα.

Την ίδια στιγμή άλλα πράγματα πέθαιναν. Όπως ο σταθμός ΚΤΕΛ, ξεχασμένο έργο του Τ. Ζενέτου, που έκλεισε το 1984. Όπως κάποια σπίτια που ρυμοτομήθηκαν για τις διαπλατύνσεις της λεωφόρου πριν λίγα χρόνια — η υποδομή της ανάπτυξης. Όπως πάλι κάτι έρημα σπίτια που πουλιούνται «οικόπεδο και κτίσμα» ή εκείνα που θάφτηκαν πίσω από πελώρια διαφημιστικά πανώ. Οι σικ μάντρες με ξηλωμένα μάρμαρα και πήλινα αγάλματα αντικατέστησαν τα μαρμαράδικα και τα «αγάλματα Νικόλα» μπήκαν στη θέση των τσουκαλαριών μαζί με τα γλαστράδικα.

Η λεωφόρος απέκτησε και άλλον ένα πύργο πιο ψηλά από την Αγία Βαρβάρα: το Athina Center, υπόλοιπο της ευτυχισμένης εκείνης ασυδοσίας με τα ύψη στη χούντα. Απέκτησε και το διαμάντι της, το εμπορικό - γραφειακό κέντρο Agora με τους χίλιους αντικατοπτρισμούς, μαζί με ένα μεγάλο αριθμό μικρότερων κτιρίων («εκθεσιακά κέντρα») που ανταγωνίζονται μεταξύ τους σε γυαλιστερές επιφάνειες - καθρέφτες. Αλλά αυτά όλα — τα κέντρα, τα σουπερμάρκετ, τα γραφεία — είναι μόλις μια λεπτή φλούδα πάνω στο κορμί της λεωφόρου. Σε 50 με 100 το πολύ μέτρα πιο μέσα αλλάζει απότομα το σκηνικό. Από τη μεριά του Χαλανδρίου, σπιτάκια και πολυκατοικίες, γιαπιά μισοτελειωμένα και στενοί, φιδωτοί δρόμοι όλο λακούβες. Θα μπορούσες να βρίσκεσαι στα Άνω Λιόσια, έτσι καθώς περπατάς ανάμεσα στα άχτιστα οικόπεδα και συναντάς τὰ γνώριμα σημάδια της μικρομεσαίας ανάπτυξης. Από την άλλη μεριά, του Άγιου Θωμά, έχει ακόμα κάτω από τις ελιές, χωματόδρομους - λαβύρινθους του '50. Και τώρα την άνοιξη, μια οργιαστική βλάστηση που αν δεν ήταν η βουή της λεωφόρου να σε ακολουθεί, θα έλεγες πως ήσουν κάπου στην εξοχή.

Όσα φωτίσαμε ως εδώ είναι μόλις η θεσπέσια επιδερμίδα, αποτέλεσμα μιας συναλλαγής ανάμεσα σε κράτος και κοινωνία, όπου τα «εντός» και «εκτός» σχεδίου εναλλάσσονται χωρικά και χρονικά, καθορίζοντας το πού, το πώς και το πότε θα κινηθούν τα κεφάλαια για επένδυση σε γη και κτίσματα. Οι τολμηροί και προνοητικοί πάντα θα ανοίγουν το δρόμο («ποιος θα μπορούσε να το φανταστεί...»), άλλοι μικρότεροι να ακολουθούν πλαταίνοντας και στολίζοντας τη βιτρίνα και άλλοι να μεταφέρουν υπομονετικά την κατάλληλη στιγμή για το «μεγάλο χτύπημα». Όλος ο δρόμος μια απέραντη σκηνή, όπου καθημερινά θριαμβεύουν οι αιώνιοι νόμοι της ελεύθερης αγοράς και σφυρηλατείται το μεγαλείο της νέας Ελλάδας.

Ε φίλε, οι ελιές που βλέπεις δεν είναι πια ελιές, ούτε τα φυτώρια θα πρέπει να σε απατούν. Και αν στήθηκε στον «Παράδεισο» (τι προφητικό τοπωνύμιο!) η προτομή του βάρδου Γούναρη, και αν υπάρχουν πίσω του τα κυπαρίσσια, αυτά όλα είναι για τα μάτια. Ως και η βουή που ακούς δεν είναι από τα αυτοκίνητα που περνούν ασταμάτητα στη λεωφόρο — από αλλού έρχεται...

Η στενή λεωφόρος των παιδικών αναμνήσεων, μεταβλήθηκε στην άχρωμη οτοστράντα όπου συμφύρονται κάθε λογής δείγματα κτισμάτων, μάντρες, ερείπια... Υποβαθμίζονται τα κτίσματα που διακρίνονταν με το χαρακτήρα τους και αντικαθίστανται σιγά - σιγά με παρδαλά αρχιτεκτονήματα.

«Οι μουλαράδες»

Με την κατάρρευση του Αλβανικού Μετώπου ο κύριος όγκος των επιταγμένων μουλαριών έπεσε στα χέρια διαφόρων αδισταχτών κι επιτηδείων που στη συνέχεια τα εμπορεύτηκαν. Ιδίως στις περιοχές της Άρτας και της Πρέβεζας είχε συγκεντρωθεί τέτοιος μεγάλος αριθμός που έβρισκες να αγοράσεις με 5-8 χιλιάδες δραχμές όταν αλλού σου γυρεύανε τα πενταπλάσια. Έτσι, πολλοί αγρότες —ιδίως από την Πελοπόννησο— στην προσπάθειά τους να ανασυγκροτήσουν το διαλυμένο νοικοκυριό τους επιχειρούσαν αυτό το μακρινό ταξίδι παρ' ότι έπαιζαν τη ζωή τους κορώνα - γράμματα καθώς ήσαν υποχρεωμένοι να περνούν ανάμεσα από Γερμανοίταλους και Έλληνες πλιατσικολόγους...

Μεταξύ αυτών των «μουλαράδων», όπως τους έλεγαν, και οι «τρελοί» που έψαχναν για το δικό τους μουλάρι· εκείνο που τους είχε πάρει η επιταγή και που πάντα το υπολόγιζαν σαν το ακριβότερο μέλος της οικογενείας των.

Και, ακριβώς, μια τέτοια περίπτωση αναφέρεται και στο απόσπασμα που ακολουθεί από ανέκδοτο μυθιστόρημα του Γιώργου Καραμάνου.

Ο Σουφλιάς που, με αφορμή τη γέννα της γυναίκας του, δεν μπόρεσε να ξεκινήσει μαζί με τους άλλους συγχωριανούς του έφτασε στην Άρτα καθυστερημένος κατά δυο μέρες. Μόνος του σε όλη τη διαδρομή είχαν υπολογίσει πως δεν θα τους ακολουθούσε γι' αυτό μόλις τον είδανε ξαφνικά μπροστά τους τριβανε τα μάτια τους.

— Τα κατάφερες ρε θηρίο! όλοι τους με την ίδια έκπληξη.

— Μωρέ έχω να σας πω κι ένα τρανταχτό νέο!

— Σαν τι ρε Σουφλιά; ομαδική κι αυτή τη φορά η απορία.

— Μόλις πριν ένα τέταρτο μπήκε εδώ στο χάνι ένας γύφτος με έντεκα μουλάρια.

— Κι αυτό το λες «τρανταχτό»; τον ρώτησε μόνος του τώρα ο Αγάς. Εμείς, από το πρωί που γυροφέρνουμε την Άρτα, έχουμε δει πάνω από διακόσια.

— Ναι, αλλά ανάμεσα στα έντεκα είναι και η «Κοκκίνω».

— Η μουλάρρα σου; ξερή τώρα η γενική έκπληξη.

— Ολάκαιρη!

Και μ' αυτή την κουβέντα του πέρασαν ομαδικά στο χάνι να επιβεβαιώσουν το απίστευτο.

Το βράδι, που ξάπλωσαν πάνου στο πάτι, ο Σουφλιάς δεν μπορούσε να κοιμηθεί. Είχε μπλεχτεί στις παγίδες του γύφτου και πολύ φοβόταν πως δεν θα του πάρει τη μουλάρρα. Από μια σύντομη κουβέντα μαζί του έδειξε τον αδισταχτο χαρακτήρα του με τις ωμές απαιτήσεις και τα παραπλανητικά λόγια του. Παμπόνηρος και δολοπλόκος δούλευε τη δική του μηχανή και αντί να βρούνε ένα σημείο συμφωνίας τον μπερδεύε με άσχετα πράγματα και τον απομάκρυνε από το θέμα. Όταν δεν τον στρίμωξε κανά δυο φορές του έκανε και τα χειρότερα. Ότι τάχα την έχει τάξει αλλού ενώ προς το τέλος της κουβέντας τού ισχυρίστηκε πως θα την κρατήσει για τον εαυτό του.

Βέβαια, όλο τούτο το μπερδεμα ξεκίνησε από λάθος δικό του· που δεν μεθόδευσε κι αυτός μιαν ανάλογη διπλωματική στάση και να φτάσουν σε ένα λογικό αποτέλεσμα. Που δεν κρατήθηκε, δηλαδή,

σε μια σκόπιμη αδιαφορία και να παίζει το ρόλο του με ψυχραιμία. Ασυγκράτητος από εξαρχής όλο χαϊδολογούσε την «Κοκκίνω» και της έλεγε γεγονότα από τα περασμένα τους. Μαζί με αυτά και τα μυξοκλάματα από τη μεγάλη συγκίνηση. Είχε ακουμπήσει το κεφάλι του πάνω στο δικό της και ο γύφτος από τη μεριά του είχε ξεχειλώσει από χαμόγελα. Κατάλαβε με ποιον είχε να κάνει κι εκεί τον ρώτησε.

— Δική σου ήτανε πριν τον πόλεμο;

— Εννιά χρόνια είχαμε ζήσει μαζί.

— Για πιάστης τα πίσω πόδια.

— Μονάχα αυτό; Να σου κρεμαστώ και κάτω από την κοιλιά της! και ο Σουφλιάς σηκώνοντας πλάγια την ουρά της πέρασε με όλη του την άνεση.

Στερεώνεται η πεποίθηση του γύφτου και μπαίνει στα μεγάλα κόλπα του. Προφασίζεται πως δεν τον συμφέρει με το καινούριο σαμάρι που της έχει φορέσει και το αντικαθιστά με ένα παλιό. Μετά ψάχνει να κάνει το ίδιο και με το καπίστρι επειδή, λέει, ήτανε πρωτοφόρετα κι από δικές του αγορές. Πράγματα που δεν ενόχλησαν καθόλου τον Σουφλιά αφού αυτός νοιαζότανε για την ίδια την «Κοκκίνω». Αλλά κι ο γύφτος επιτηδες τραβούσε αυτή την παράσταση να κερδίσει χρόνο. Έβλεπε που ο Σουφλιάς σιγονταριζότανε από την παρέα του κι αυτό τον εμπόδιζε να ξεδιπλωθεί στα παζάρια που ήθελε. Ανάγκη του να πετύχει κάποια αναβολή έσπρωχνε την ώρα με τέτοιες κουτουράδες και το μαγείρευε. Στο τέλος - τέλος κολλάει και τούτο το τροπάριο:

— Εγώ, ρε πατρίδα, δεν έχω τίποτα μαζί σου. Όμως από την άλλη μεριά πρέπει να γυρίσω και το κάπαρο που έχω πάρει.

— Και πού είναι αυτός που σου το έχει δώσει;

— Θα έρθει αύριο το πρωί. Θα του πω πως έγινε κάποιο μπερδεμα και θα του διαλέξω ένα άλλο.

Παρ' ότι ο Σουφλιάς δεν τον πιστεύει, καμώνεται ωστόσο ότι αποδέχεται επειδή πιεζότανε από τους άλλους. Πιο συμφερεπτικό να παίζει κι αυτός το παιχνίδι που τον τραβούσανε σχεδόν με το ζόρι για να τον ανεβάσουνε πάνου στο χαγιάτι και να κοιμηθούν. Εκεί, άμα τον απομόνωσαν του άρχισαν και τον πόλεμο.

— Μα γιατί είσαι ντιπ βλάκας!

— Με την αδυναμία που του δείχνεις ατός θα σε τσιγαρίζει συνέχεια!

— Το πρωί, που θα σηκωθούμε, θα τι γυρέψεις ένα άλλο μουλάρι και να δε τότε που θα ξεφουσκώσει απότομα.

Έκανε πως συμφωνούσε ο Σουφλιάς· νώ μέσα του τον παίδευε ένα ακαθόριστο σφιξίμο. Ήτανε τόσο διαφορετική η ψυχολογία του —να παζαρεύει το πιο ακριβό του όνειρο— που όσα τους απαντούν κείνες τις ώρες του βγαίνανε ξεκάρφωτοι και μηχανικά, τάχα ότι τους παρακολούθει. Που και που του ξέφευγε και κανέναν ερώτημα.

— Κι αν δεν πει όχι ρε παιδιά, όταν τι γυρέψω το άλλο μουλάρι;

— Τότε θα το πάρεις κι αυτό! Σημασία χει, αγαπητέ μου, να βγεις από το χοί του.

Είπανε κι άλλα στη συνέχεια ώσπου κάποια στιγμή βαρέθηκαν. Κουρασμένοι από το ολόημερο περπάτημα αποχώρησαν στα στρωσίδια και ένας - ένας, στη σειρά του, βυθιζότανε μονομιάς καθά ξεχώριζε με το δικό του ροχάλισμα. Σουφλιάς προτού σκεπαστεί με την κουβέρτα του έρριξε ακόμη μια ματιά στα δέκα μουλάρια. Στη θέση της και η «Κοκκίνω» τού χαλάρωσε κάπως το σφιξίμο και προσπάθησε να κοιμηθεί. Βασανίστηκε όμως ώρες. Φορτωμένος με του κοσμου τις σκέψεις συνέχεια άλλαξε πλειρό και παραλογιζότανε με ασυνάρτητα λόγια. Μόλις στο κοντοζύγωμα της χαρραγής μπόρεσε να κλέψει μια δόση —σαν από νάρκωση— κι όταν οι άλλοι είχανε σηκωθεί και παίρνανε τον δικό τους δρόμο. Ήτανε δε τις στιγμές που τι εκμεταλλεύτηκε κι ο γύφτος. Παρατη

ρώντας τη συντροφιά να βγαίνει ακολούθησε κι αυτός από πίσω μαζί με τα έντεκα μουλάρια. Τετραπέρατος και διαβολικός ήθελε να πετύχει το μεγάλο κέρδος του κι αυτή η ξαφνική φυγή —αξημέρωτα— ήταν το δεύτερο μέρος του παιχνιδιού του.

Πραγματικά, όταν ο Σουφλιάς ξύπνησε τελευταίος κόντεψε να τρελαθεί. Άφαντη η «Κοκκίνω» μαζί με το γύφτο του γύρισε το κεφάλι ανάποδα και πήγε να σωριαστεί. Και μαχαιριά να του έδιναν πισώπλατα δεν θα ένοιωθε τέτοια σκοτοδίνη και κατάρρευση όπως εκείνη τη στιγμή. Ανύμπορος για ο,τιδήποτε άφησε όλες τις προηγούμενες σκέψεις κατά μέρος και τράβηξε ίσια στην αστυνομία. Χωροφύλακας κι αυτός ένα διάστημα πίστευε ότι θα τον αντιμετώπιζαν λογικά και πως θα του έκαναν πλάτες.

— Ξέρετε, είμαι από την Αργολίδα... άρχισε υποχρεωτικά με αυτοσυστάσεις.

— Πολύ χαιρόμαστε! τον ειρωνεύτηκε με πληθυντικό ο υπαξιωματικός υπηρεσίας έτσι που τον είδε αναψοκοκκινισμένο και φουριόζο.

— Έχω κάνει κι εγώ αυτή τη δουλειά σας. Πριν πάω για την Αλβανία υπηρετούσα στο σώμα σας.

— Κάθισε.

— Ευχαριστώ, αλλά τούτη τη στιγμή καίγομαι.

— Τι ακριβώς σου συμβαίνει;

— Βρήκα τη μουλάρα μου, την επιταγμένη, και τώρα με βασανίζει ένας γύφτος. Φυσικά, δεν αρνούμαι ότι με πλήρωσε το κράτος αλλά και τώρα είμαι διατεθειμένος να την αγοράσω κανονικά αρκεί να ξανάρθει στα χέρια μου.

Ο υπαξιωματικός τον έκοψε προσεχτικά σα να του έπαιρνε μέτρα.

— Κι έχεις υπηρετήσει στη χωροφυλακή;

— Τέσσερα χρόνια στην Αγιάσο της Λέσβου.

— Και δεν καταλαβαίνεις ότι δεν γίνεται τίποτα; Αφού αποζημιώθηκες κανονικά πάει τελείωσε! Η μουλάρα ανήκει σε άλλον.

— Μα είμαι αποφασισμένος να τον πληρώσω με πανωτίμι αρκεί να μην την πουλήσει σε άλλον.

— Αυτά να τα βρείτε μεταξύ σας. Για μας, αφού δεν υπάρχει παράβαση, δεν υπάρχει και θέμα.

Βγήκε από κει μέσα με σαράντα πυρετό. Περπατούσε χωρίς προσανατολισμό και ούτε καταλάβαινε που πήγαινε. Βλαστήμαγε τους συντρόφους του, απειλούσε συνάμα και το γύφτο, αναθεμάτιζε τη χωροφυλακή, όλα του πέφτανε ανάποδα κι εχθρικά στην κατάσταση που βρισκότανε. Είχε τέτοια καϊλα μέσα του που όλος ο κόσμος να γύριζε ανάποδα αυτός θα έψαχνε για την «Κοκκίνω» του να την πάει στο χωριό του. Τώρα που ήξερε πως είναι ζωντανή θα το έβαζε σαν σκοπό της ζωής του. Η «Κοκκίνω» του ανήκε δικαιωματικά κι έπρεπε να ξαναπάρει τη θέση της ανάμεσα στα άλλα μέλη της οικογένειας.

Είχε κάνει αρκετά γυρίσματα και όλο με αυτές τις σκέψεις. Σφηνωμένες στο ίδιο σημείο τον τριβέλιζαν ανυπόφορα και τον πονούσανε σαν καρφιά. Άυπνος τα δυο τελευταία βράδια δεν ήξερε κατά που να πάει και πώς να μεθοδεύσει τον χρόνο

του από δω και μπρος.

Σφύριζε συνθηματικά, φώναζε το όνομά της, ήταν κι αυτό μια παρηγοριά στο αδιέξοδο που βρισκότανε. Στα στερνά βρέθηκε και στο χάνι που είχε το ταγάρι και την κουβέρτα. Πήγε να πληρώσει το λογαριασμό και να πάρει των ομματιών του. Πριν προλάβει όμως να περασει μέσα τρακάρεται με τον γύφτο. Με λιγότερα μουλάρια αυτή τη φορά και χωρίς την «Κοκκίνω» του μαζεύεται πάλι το αίμα στο κεφάλι. Η καταλαγιασμένη οργή τον ξανακυριεύει και είναι έτοιμος να χυμώσει πάνω του και να τον κομματιάσει. Ο γύφτος όμως, που την περίμενε μια τέτοια αντίδραση, προλαβαίνει την τελευταία στιγμή και του δείχνει προς ένα σημείο.

— Εκεί σου την έχω. Επειδή ξέρω ότι την πονάς και την σκέφτεσαι άντε να σου τη δώσω.

— Πόσο; τον ρώτησε ασυνείδητα ο Σουφλιάς.

— Σαράντα χιλιάδες.

Άλλος ερεθισμός εδώ, καταλαβαίνει πως με το γύφτο δεν θα ξεμπερδέψει εύκολα. Μια τέτοια τιμή —πολλαπλάσια από κείνη που είχε παγιωθεί στην αγορά— ξέρει πως είναι σκέτος εκβιασμός και κρατιέται με όλα τα ζόρια του να αποφύγει το παράπτωμα του ξυλοδαρμού. Είναι τρικυμισμένος σε τέτοιο βαθμό που αν φτάσει σε αυτή την ενέργεια ξέρει ότι θα τον αφήσει στον τόπο. Από την πλευρά του ο γύφτος, θαρρείς και διαβάζει αυτές τις εσωτερικές διακυμάνσεις του Σουφλιά, όλο και τον προλαμβάνει στα τελευταία δευτερόλεπτα της έκρηξης.

— Κανονικά τόσο θα έπρεπε να σου πάρω αλλά για να μην το έχω βάρος, άντε να γίνει τριάντα.

Του αντιπροτείνει ο Σουφλιάς είκοσι και ο γύφτος αρχίζει τις βόλτες του. Ξεθλυκώνει ένα άλλο ζο και το φέρνει μπροστά του.

— Αυτό να στο δώσω εκεί που είπες.

Το ενθαρρυντικό για το Σουφλιά είναι ότι τα πράγματα περπατάνε όσο κι αν ο γύφτος είναι παράλογος με κείνα που γυρεύει. Έχουνε μπει στην τρίτη φάση του παιχνιδιού και κάπου εκεί κοντά πρέπει να είναι και το τέλος. Αφού η «Κοκκίνω» είναι δίπλα του και μασουλάει κανονικά το σανό της σα να μην είχανε συμβεί τα προηγούμενα και συνεχίζει με την κατάλληλη κουβέντα.

— Μα γιατί με παιδεύεις βρε άνθρωπέ μου. Όταν βρίσκω μουλάρια, πρώτης κατηγορίας, με οχτώ χιλιάδες γιατί μου γυρεύεις τριάντα;

Μπαινει στη μέση κι ένας τρίτος. Με το μέρος του Σουφλιά κι αυτός του ενισχύει το δικηο και μάλιστα με αγριεμένες φωνές. Βλέπει ότι η συμπεριφορά του γύφτου είναι απαράδεκτη και του συνιστά να έρθει στα συγκαλά του. Σε τέτοιες δύσκολες περιστάσεις, με διπλή κατοχή, είναι εγκληματικό να εκμεταλλεύσαι την αδυναμία του άλλου με τέτοιο αδίσταχτο και ωμό τρόπο. Δεν μας φτάνουν τα άλλα βάσανα θα μας χορέψουνε τώρα και οι γύφτοι;

Ο τελευταίος παριστάνει τον συλλογισμό και χάνει για λίγο τη φωνή του. Καμώνεται ότι τον ενοχλεί η συνειδηση και

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

ΜΗΤΕΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1983

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 115 21, τηλ. 72.49.300

Ε. ΜΠΑΛΙΜΕΛΑΡ
Τ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ
Α. ΤΟΖΕΛΑ

Η Κριτική της Πολιτικής
στον Μαρξ

ΣΥΓΓΡΑ ΣΥΝΤΡΟΦΗ ΔΟΥΛΟΚΗ ΣΚΡΗΠΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ • ΑΘΗΝΑ 1983

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 115 21, τηλ. 72.49.300

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»
Επιμέλεια: Νίκος Γιανναδάκης**ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ**CHARLES
KAHNΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ 1982**ΠΡΟΚΛΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ**
ΕΙΣΑΓΩΓΗ
E. R. DOODSΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ 1982**ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**
ΕΙΣΑΓΩΓΗVLADIMIR
LOSSKYΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ 1983**ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»**
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 115 21, τηλ. 72.49.300

αποφασίζει την θαρραλέα χειρονομία του.

— Άντε, να σου κάνω χάρισμα: Δώσε είκοσι οχτώ και πάρτο! κι όπως το λέει με ένα τόνο μελαγχολίας έχεις την εντύπωση ότι πραγματικά θυσιάζεται.

Ο Σουφλιάς δεν θέλει να ανατρέψει την κάπως βελτιωμένη κατάσταση και του το κάνει είκοσι τρία.

— Είκοσιεφτά, να τελειώνουμε! είναι η έσχατη υποχώρηση του γύφτου και ο Σουφλιάς πάει να βάλει το χέρι του στην τσέπη.

Του γνέφει όμως αρνητικά ο χανιτζής και τον σταματάει. Μετά τον καλεί ιδιαίτερα και του λέει.

— Μα γιατί φέρεσαι τόσο κουτά και πας να πετάξεις τα λεφτά σου; Αυτός όλη την οικουμένη να γυρίσει περισσότερο από δώδεκα χιλιάδες δεν πρόκειται να πιάσει.

Σκύβει κοντά στ' αυτί του ο Σουφλιάς.

— Για μένα, όλη αυτή η ιστορία, είναι είκοσιεφτά γαλιά.

— Τι γαλιά; δείχνει να μπερδεύεται ο χανιτζής.

— Έχω ένα κοπάδι κάτω στο χωριό και πιάνουν από ένα χιλιάρικο το γαλόπουλο. Η «Κοκκίνω» θα μου αναστήσει όλη την οικογένεια και τέτοια χαρά δεν μπορεί να μου τη δώσει κανένας.

— Α, έτσι; γέλασε ο χανιτζής και ξανακάθισε στην καρέκλα του.

Τη συμβουλή του ωστόσο δεν την πέταξε ο Σουφλιάς. Γαληνεμένο κάπως το μυαλό του καταλαβαίνει πως τα κόλπα του γύφτου πάνε να τελειώσουν και του βάνει ακόμη μια τιμή να τον καπελλώσει.

— Λοιπόν, σου δίνω είκοσι πέντε, έτσι για κέρασμα της «Κοκκίνως».

Πέφτει σε άλλη μουγκαμάρα ο γύφτος και καμώνεται ότι του έχουνε θίξει την αξιοπρέπεια. Λοξοκοιτάει ενοχλημένος τον χανιτζή, ύστερα καρφώνει και τον άλλον που είχε ανακατευτεί τόσο βάνουσα και προσβλητικά και ξαφνικά του τη δίνει. Λύνει στα γρήγορα τα μουλάρια του και βγαίνει από το χάνι. Με την ενέργεια αυτή θέλει να δείξει πως έληξε η ιστορία και κοιτάζει μόνο μπροστά.

Πίσω ο Σουφλιάς μαζεύει μουνδιασμένος τα χείλη του αλλά όχι με κείνη την άγρια ταραχή που τον είχε δηλητηριάσει την πρώτη φορά. Ξέρει πως ο γύφτος θα ξαναφανεί και αν του έχει απομείνει μια σταλιά ανθρωπιάς θα πρέπει να του φιλήσει και τα χέρια.

— Έννοια σου και δεν θα πάει πολύ μακριά, τον καθυσύχασε ο χανιτζής. Επίτηδες κάνει τούτα τα χασομέρια του για να πετύχει αυτά που θέλει. Ένα μήνα που μπεινοβγαίνει εδώ μέσα όλο με τέτοιες κουτοπονηριές τυλίγει τους πελάτες του. Σίγουρα θα πηγαίνει να φάει.

Πεινασμένος στο μεταξύ κι ο Σουφλιάς κόβει μια φέτα ψωμί και την προσφαίζει με ελιές. Έχει να φάει από το πρωινό της προηγούμενης και η κάθε μπουκιά του κολλάει ώσπου να του κατέβει. Θα συντελεί βέβαια και η ανορεξία του καθώς όλα τούτα τα περιστατικά τον έχουν ανακατέψει άσχημα κι έχει ξεφύγει από τα φυσιολογικά του. Αηδιασμένος με τα σαλιάρικα του γύφτου έχει ανακατευτεί έτσι μέσα του που αποφασίζει να βγει κι αυτός

μια βόλτα, σαν περιδιαβατάρης, να χαίρει την πόλη. Στο μεταξύ μπορεί και συναπαντηθεί μαζί του. Εννοείται από τη χαία σύμπτωση κι όχι πως θα τον πάρει από πίσω. Τώρα που έχει πιάσει καλά νοοτροπία του και ξέρει τι σόι θέατρο του παίζει θα κρατηθεί στην απαραίτητη ψυχραιμία παρά το γεγονός ότι ο φόβος μιας απροσδόκητης αναποδιάς όλο κ' τον τσιμπάει.

Και να που αυτή η υποβόσκουσα αγνία και ταραχή τον ξανακουκουλώνει στο πιο αναπάντεχο νέο. Ο γύφτος, που είχε ξαναγυρίσει στο χάνι αποφασισμένος να αποδεχτεί τις είκοσι πέντε χιλιάδες βρέθηκε αντιμέτωπος με έναν ουρανοκτέβαιο πελάτη. Με το ενδιαφέρον του αυτός στην «Κοκκίνω» δεν σκέφτεται καθόλου το τριαντάρι και το σκάει. Γνώση του ότι έχει να κάνει με παράλογο τιμή μετράει ένα - ένα τα χιλιάρικά και «Κοκκίνω» περνάει στην ιδιοκτησία του. Γεγονός που αφήνει κατάπληκτο τον χανιτζή και δεν θέλει να το πιστέψει. Νομίζει, στην αρχή, πως γίνεται κάποια κούρια κομπίνα αλλά το πρόσωπο που την αγοράζει δεν είναι από τα γνώριμα κείνα που γυροφέρνουν στα χάνια και στην αγορά με το ρόλο του αβανταδόρου. Που τρίβονται με κάποια εικονικά παζάρια και είναι όλο προτάσεις και αντιρροσεις τάχα ότι παλεύουν το συμφέρον τους. Ετούτος, που εμφανίστηκε στο χάνι την ίδια στιγμή σχεδόν που είχε γυρίσει και ο γύφτος, ούτε που έδωσε καν την ποψία να τον καταλάβουν. Άγνωστος νάμεσα στους άλλους μιλάει μόνο με τις κινήσεις του και το βλέμμα. Περιεργάζεται σιωπηλός τα μουλάρια και μόνον όταν βλέπει ξαφνικά την «Κοκκίνω» στέκεται σαστισμένος και την κοιτάει. Εκ ακριβώς, ρωτάει και για την αξία της. Ρωτάει δηλαδή να μετρήσει το ποσό, όχι να δει αν τον συμφέρει. Κάτι που φάνηκε και στη συνέχεια. Χωρίς κανέναν ενδιασμό και την παραμικρή ενόχληση αριθμήσε τα απαραίτητα χαρτονομίσματα και στη συνέχεια χουφτώσε το καπστρί της «Κοκκίνως». Βγαίνοντας δε από το χάνι νόμιζες πως φορτώθηκε μια μεγάλη ευθύνη έτσι που άλλαζε το βήμα του υπολογισμό και με την προσοχή του ταταμένη. Όσπου να πάρει την κλίση του και να ξανοίχτει στα δεξιά του μεγάλου δρόμου, δεν ξεστόμισε άλλη κουβέντα. Έφυγε αθόρυβα, όπως ήρθε, χωρίς να ποπτευθεί κανένας τους ποιος ήταν και που πάει.

— Και ο γύφτος κατά πού πήγε; είχε λείψει με όλα τούτα ο Σουφλιάς και η φωνή του έβγαине σαν σβησμένη καθώς ρωτούσε τον χανιτζή.

— Αυτόνε να μην τον γυρεύεις πια. Μια και έγινε το δικό του θα εξαφανιστεί από τον κόσμο —τουλάχιστον όσο είσαι δώ να αποφύγει την έχθρα σου. Η μαλαγανι αυτών των ανθρώπων δεν περιγράφεται.

Και ο Σουφλιάς ανεβαινοντας στο υπνοδωμάτιο, να περιμένει τους χωριανούς του, όλο και χτυπιότανε και παραμιλούσε με το ίδιο παράπονο:

«Γιατί, γαμώ την κοινωνία μου Γιατί;».

Γιώργος Καραμάνος

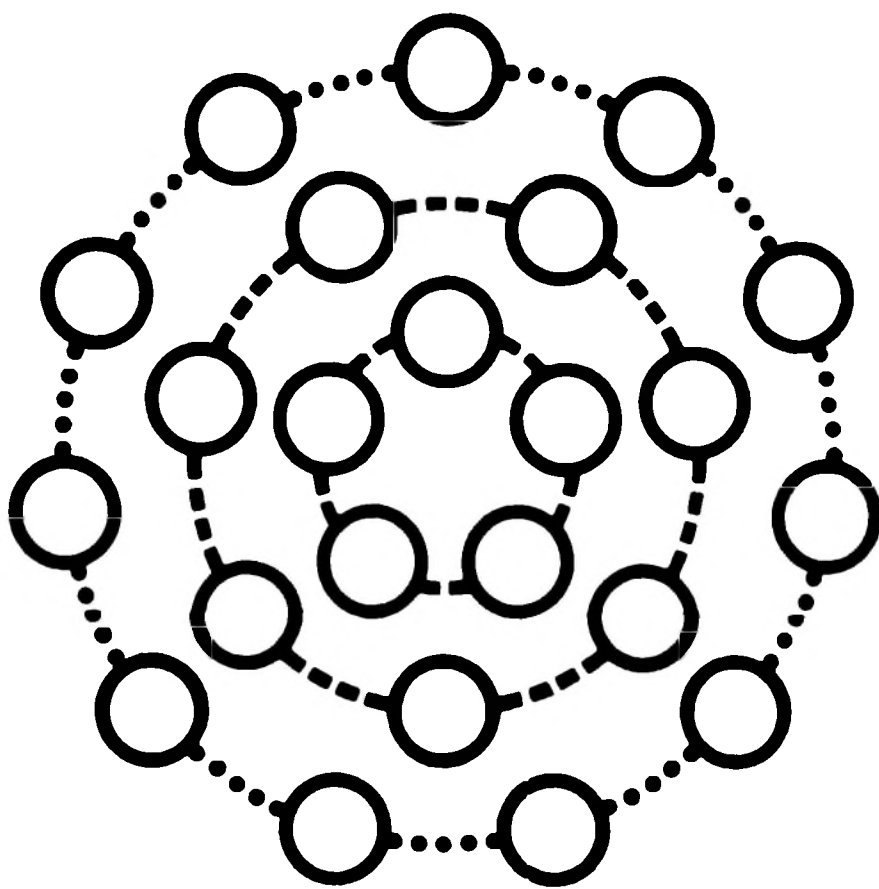

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

‘Η Θεραπευτική Κοινότητα στην ‘Ελλάδα
(‘Εφαρμογές στη Θεραπεία καί την ‘Εκπαίδευση).

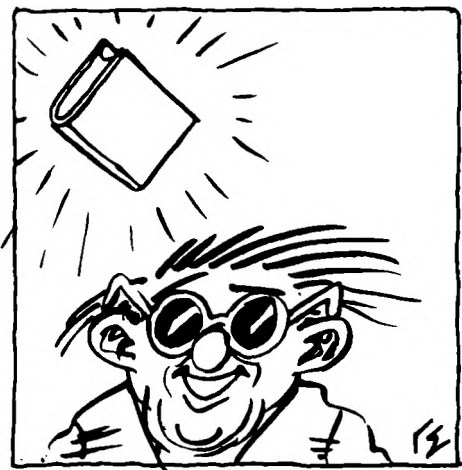
7-8 ΜΑΪΟΥ 1988
ΣΧΟΛΗ ΜΩΡΑΪΤΗ

Συμμετέχουν :

- ‘Ανοιχτή Θεραπευτική Κοινότητα της Ψυχιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου ‘Ιωαννίνων
- ‘Εκπαιδευτικές Κοινότητες του Α.Ψ.Κ. καί του ‘Ινστιτούτου ‘Ομαδικής ‘Ανάλυσης ‘Αθηνών
- Θεραπευτική Κοινότητα «‘Ιθάκη»
- Θεραπευτική Κοινότητα της Ψυχιατρικής Κλινικής του Ναυτικού Νοσοκομείου Σαλαμίνας (Π.Ν.)
- Β΄ Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική Α.Π.Θ. Κοινοτικό Κέντρο Ψυχικής ‘Υγείας
- Νοσοκομείο ‘Ημέρας του Αίγινητείου
- «Πρόγραμμα επανένταξης» του Ψυχιατρείου Θεσσαλονίκης
- Ψυχοθεραπευτική Κοινότητα του Α.Ψ.Κ.
- ‘Επίσης θά συμμετέχουν καί ‘Εκπρόσωποι Θεραπευτικών Κοινοτήτων από τό έξωτερικό.

Ο Ελευθ. Π. Αλεξάκης
γράφει για το βιβλίο του
Δημήτρη Κ. Ψυχογιού:

**«Προίκες, φόροι, σταφίδα
και ψωμί» Οικονομία και
οικογένεια στην αγροτική
Ελλάδα του 19ου αιώνα.**

**Εκδ. «Εθνικού Κέντρου
Κοινωνικών Ερευνών»,
Αθήνα 1987.**

Πριν από μερικούς μήνες κυκλοφόρησε το βιβλίο του Δημήτρη Ψυχογιού: «Προίκες, φόροι, σταφίδα και ψωμί». Οικονομία και οικογένεια στην αγροτική Ελλάδα του 19ου αιώνα, στις εκδόσεις του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, όπου ο συγγραφέας είναι επιστημονικός συνεργάτης (ερευνητής). Πρόκειται για μια αξιολογική εργασία, που προωθεί σημαντικά την έρευνα της Αγροτικής Κοινωνιολογίας και της Οικονομικής Ανθρωπολογίας του ελληνικού χώρου. Η μελέτη αποτέλεσε το θέμα διδακτορικής διατριβής υπό την εποπτεία του καθηγητή Δημήτρη Τσαούση και υποβλήθηκε στην Πάντειο Σχολή (Τμήμα Κοινωνιολογίας).

Στα «Προλεγόμενα» (σελ. 11-16) ο Δ.Κ.Ψ. εκθέτει τους στόχους της εργασίας, που είναι η διερεύνηση της κίνησης της ελληνικής αγροτικής κοινωνίας του 19ου αιώνα, ήτοι ο εποικισμός του πεδινού χώρου, η στροφή προς τις εμπορευματικές καλλιέργειες (σταφίδα, βαμβάκι, καπνός), η αποδυνάμωση της κτηνοτροφίας, η διανομή των εθνικών γαιών, η κατάργηση της δεκάτης και η τελική κατάληξη στην υπερπόντια μετανάστευση στις αρχές του 20ου αιώνα. Η διερεύνηση, κατά τον συγγραφέα, θα γίνει περισσότερο κατανοητή με την παράλληλη εξέταση της μορφής της οικογένειας και της απόσπασης υπερεργασίας-πλεονάσματος μέσω του θεσμού της προίκας. Γεωγραφικά, η μελέτη περιορίζεται στα όρια του οθωμανικού κράτους, (Πελοπόννησος και Στερεά Ελλάδα), αφήνοντας,

πολύ σωστά, έξω τα νησιά του Αιγαίου όπου επικρατούσαν άλλες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και διαφορετικές οικογενειακές δομές. Το ενδιαφέρον του συγγραφέα επικεντρώνεται στη Δυτική Πελοπόννησο και ιδιαίτερα στην περιοχή Λεχαινών (τέως Δήμος Μυρτουντίων), καθώς και στα χωριά Ζαβέρδα (νομός Αιτωλο-Ακαρνανίας) και Συρράκο (νομός Ιωαννίνων), όπου έχει πραγματοποιήσει επιτόπια έρευνα. Όμως για σύγκριση χρησιμοποιεί στοιχεία και από τις υπόλοιπες περιοχές της Ελλάδας (Μακεδονία, Θεσσαλία, κ.ά.).

Το κυρίως βιβλίο διαιρείται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος έχει τίτλο: «Αγρότες, γη, παραγωγή, φόροι» και χωρίζεται σε έξι κεφάλαια: «Προβλήματα πηγών, μέτρων και σταθμών» (σελ. 19-27)· «Η γη και η παραγωγή της» (σελ. 28-41)· «Η κτηνοτροφία» (σελ. 42-50)· «Η συλλεκτική οικονομία» (σελ. 51-57)· «Οι εθνικές γαίες» (σελ. 58-72)· «Οι φόροι» (σελ. 71-91). Πρόκειται για μια εμπεριστατωμένη ανάλυση των οικονομικών μεγεθών (στατιστική κλπ.) και λεπτομερή μελέτη της οικογενειακής - ιδιωτικής και δημόσιας οικονομίας (φόροι, επικαρπία εθνικών γαιών) του 19ου αιώνα στην Ελλάδα του Όθωνα και του Γεωργίου Α'. Ο Δ.Κ.Ψ. εντοπίζει τα καίρια σημεία της κυβερνητικής πολιτικής και της ιδεολογίας, που προκαλούν ρήξη και δίνουν καινούρια οικονομική κατεύθυνση στο νεοσύστατο κράτος. Είναι η κατάργηση του φόρου σε είδος, της δεκάτης, και η εισαγωγή του χρηματικού φόρου «αροτριώντων ζώων», η διανομή των εθνικών γαιών με δόσεις σε χρήμα (τοκοχρεωλύσια), καθώς και η ενθάρρυνση της πώλησης γης από τους γαιοκτήμονες. Κατά τον Δ.Κ.Ψ. (και πιστεύω ότι αυτό είναι αποδεκτό από τους περισσότερους μελετητές) οι παραπάνω ρυθμίσεις αποβλέπουν στον περιορισμό της καλλιέργειας των δημητριακών, που συνδέεται με την προσπάθεια των οικογενειών για αυτάρκεια (ζωάρκεια) και στην ανάπτυξη της εμπορευματικής παραγωγής (καπνός, βαμβάκι, σταφίδα) στην εισαγωγή επομένως του εκχρηματισμού και του καπιταλισμού στη γεωργία. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει, ο Δ.Κ.Ψ., είναι μια προσπάθεια του κράτους για οριστική ρήξη με το ασιατικό παρελθόν του (τον ασιατικό τρόπο παραγωγής, που ήταν κυρίαρχος μέχρι την περίοδο αυτή). Παράλληλα, ο Δ. Ψυχογιός εξετάζει τη συρρίκνωση της κτηνοτροφίας (μεταβατικής και νομαδικής), που οφείλεται στον περιορισμό των λιβαδιών - βοσκοτόπων λόγω της απόδοσης της γης στην καλλιέργεια, της διανομής των εθνικών γαιών, της επιστροφής των κοινοτικών λιβαδιών κλπ. Το μέρος αυτό του βιβλίου στηριγμένο στην πλούσια βιβλιογραφία οικονομικής ιστορίας και στην άρι-

στη χρήση των πηγών αποτελεί θαυμάσια ανάλυση και ερμηνεία ενός δύσκολου θέματος, για το οποίο αρκετά είχαν γραφεί μέχρι τώρα, χωρίς όμως να διαφωτίζουν και να ξεκαθαρίζουν τα πράγματα.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου έχει τίτλο: «Οικογένεια και γαμήλιες σχέσεις στην Ελλάδα του 19ου αιώνα» και χωρίζεται σε οκτώ κεφάλαια: «Εισαγωγικά» (σελ. 95-96)· «Η δομή της οικογένειας στον ελλαδικό χώρο» (σελ. 97-112)· «Η κατανάλωση του οικου» (σελ. 113-128)· «Γαμήλιες σχέσεις, οικονομικές σχέσεις» (σελ. 129-133)· «Αναγκαίοι ορισμοί» (σελ. 134-136)· «Ορισμένα στοιχεία του θεσμού της εξαγοράς» (σελ. 137-139)· «Κύκλος ζωής, γαμήλιες σχέσεις, η προίκα και οι συνέπειές της» (σελ. 149-160). Στο μέρος αυτό του βιβλίου ο συγγραφέας εισέρχεται στο κύριο θέμα της μελέτης του, που είναι η εξέταση του θεσμού της προίκας ως παραγωγικής σχέσης του οικιακού τρόπου παραγωγής και η διαδικασία μετατροπής του σε απλή σχέση διανομής του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.

Μεταξύ των θεμάτων που εξετάζονται λεπτομερώς είναι η διευρυμένη πολυπληρική οικογένεια του ελληνικού ηπειρωτικού χώρου. Δεδομένου ότι ορισμένοι, ελάχιστοι πάντως, ερευνητές (ανθρωπολόγοι, κοινωνιολόγοι), αρνούνται την ύπαρξη ή την ευρεία διάδοση της πολυπληρικής διευρυμένης οικογένειας στον ελληνικό χώρο, η εργασία εξετάζει διεξοδικά τη μορφή της και εξηγεί τους λόγους του «δημογραφικού μύθου» που την αμφισβητεί. Άλλωστε ο τύπος αυτός της οικογένειας αποτελεί καίριο σημείο αναφοράς για τη διατύπωση της θεωρίας του. Τα επιχειρήματά του, πολύ καλά στηριγμένα στη νεότερη βιβλιογραφία, θα πρέπει να αναγκάσουν όσους έχουν αντιθετες απόψεις να τις αναθεωρήσουν· το ερώτημα δεν είναι πλέον, αν υπήρξε ή όχι διευρυμένη πολυπληρική οικογένεια στον ελληνικό χώρο, αλλά οι μορφές που παίρνει στις διάφορες περιοχές (κύκλος ανάπτυξης, δομή κλπ.).

Προχωρώντας στην ανάλυση, ο Δ. Ψυχογιός, έρχεται στο θέμα του, των γαμήλιων δηλαδή, ανταλλαγών και των οικονομικών σχέσεων, που είναι προέκταση των γαμήλιων σχέσεων. Η σύλληψη της ιδέας ότι η προίκα αποτελεί κοινωνικό πλεόνασμα, το οποίο μεταφέρεται από τη μια οικογένεια στην άλλη, για τη σύναψη των γάμων, δεν είναι καινούργια. Πρόκειται για επέκταση της θεωρίας του γάλλου εθνολόγου MEILLASSOUX για την «εξαγορά της νύφης» ως κοινωνικού πλεονάσματος, που προσφέρεται από τη μια γενιά (LINEAGE) στην άλλη για την απώλεια της γυναίκας, της νύφης δηλαδή, που εντάσσεται στην ξένη οικογένεια με αν-

δροπατροτοπικό γάμο. Ο MEILLASSOUX προσπάθησε να αποξεί την ύπαρξη εκμεταλλευτικών σχέσεων μέσα σε εξισωτικές κοινωνικές δομές (γένη, γενιές) σω του ελέγχου αυτού του πλεονάσματος. Η θεωρία όμως MEILLASSOUX δέχθηκε εύληπτονες επικρίσεις από πολλούς επιστήμονες.

Η «εξαγορά» της νύφης «κι τους κοινωνικούς ανθρώπους δεν έχει πάντα ή μόνο οικονομική σημασία· συχνά έχει συμβολική και κοινωνική σημασία ενώ παρουσιάζεται συνήθως κοινωνίες αταξικές με τη μαρξιστική έννοια και ακέφαλες (όπου απουσιάζει το κράτος). Εκ τούτου δεν είναι δυνατή η συσχεύση αυτού του πλεονάσματος ώστε να δημιουργηθεί διαστρώμα, γιατί κυκλοφορεί γενιά σε γενιά και χρησιμοποιείται για την προμήθεια γυναικός στους άνδρες της συγγενικής μάδας. Η προίκα όμως κατά νόνα έχει σημαντικό οικονομικό βάρος, σπανιότατα είναι μια συμβολική προσφορά. Άλλο και ερώτημα είναι ο βαθμός που η λευταία αποτελεί καθαρή γαλία παροχή και όχι το νόμιμο κληρονομικό μερίδιο της νύφης που της παραχωρείται κατά γάμο της. Ακόμα συναντιέται ταξικά διαστρωματωμένες κοινωνίες. Επομένως η κριτική ασκήθηκε στον MEILLASSOUX την «εξαγορά της νύφης» μπορεί με κανένα τρόπο να ισχύει και στην περίπτωση της μελέτης του Ψυχογιού για την προί-

Ο Δ.Κ.Ψ. βλέπει στο θεσμό «εξαγοράς της νύφης» μια λογική δοσοληψία. Για την απώλεια λαδή, ενός μέλους της οικογένειας (γενιάς) είναι απαραίτητη αποζημίωση. Η δοσοληψία όμως κατά τον Ψυχογιό, που αφήνει την προίκα φαίνεται εντελώς παράλογη, εφόσον μαζί με την απώλεια ενός μέλους χάνεται και μέρος της περιουσίας της πατρικής οικογένειας της νύφης, το οποίο μεταφέρεται σε μια άλλη οικογένεια. Η προίκα όμως σελική ανάλυση περιέρχεται στα παιδιά της γυναίκας και στην κληρονομική οικογένεια που προκύπτει μετά τη διαίρεση της διευρυμένης οικογένειας του συζύγου της. Επομένως λοιπόν, κατά τα λεγόμενα του συγγραφέα ότι και μετά διαίρεση της διευρυμένης οικογένειας η πυρηνική οικογένεια είναι τα παιδιά της γυναίκας συνεχίζουν να ανήκουν στην ευρύτερη συγγενική ομάδα (διευρυμένη οικογένεια ή γενιά) του γαμπρού.

Επομένως πρέπει να δεχτούμε ότι, όπου η προίκα θεωρείται μπορεί να θεωρείται παράλογο δοσοληψία, υπάρχει μια έντονη και διάχυτη αρρενογονική ιδεολογία. Στο σημείο αυτό η ανθρωπολογική ανάλυση ETIC και MIC, υποκειμένου, δηλαδή, αντικειμένου, συμπίπτουν απόλυτα. Σε ένα τέτοιο ιδεολογικό

λαιο, έστω και αν η πρακτική ναί διαφορετική, η «λογική» ε-
τάσσει την αποκλήρωση των
γυναικών και την εξαγορά τους.

ως εξηγείται αυτή η αντίφαση ι-
ολογίας και πρακτικής; Προ-
πικά δεν αμφιβάλλω ότι οφεί-
ται στην ιδιαίτερη διαμόρφωση
του αμφίπλευρου ελληνικού συ-
τήματος συγγενείας, της πατρο-
λευρικής πολυπυρηνικής οικο-
νείας και της πατρικής γενιάς
τις περιοχές αυτές.

Παρακάτω γίνεται περισσότε-
ος λόγος για την «εξαγορά της
κής», για την οποία ο Ψυχογιός
τοστηρίζει ότι συναντιέται μόνο
τη Θεσσαλία και στη Βόρειο Ελ-
ίδα, όπου απουσιάζει η προίκα
ε χρήματα και ακίνητα. Υπάρ-
ει, κατά τον συγγραφέα ενδεχο-
ίνως και στη Μέσα Μάνη, αλλά
υτό το δέχεται με επιφυλάξεις.

α λόγους μεθοδολογικούς άλ-
ωστε, όπως λέει, περιορίζεται
όνο στις περιπτώσεις, όπου η
ροσφορά έχει σημαντική οικο-
μική σημασία. Μόνο αυτή θεω-
εί πραγματική «εξαγορά» και
ικαιολογεί την τοποθέτησή του,
ατί το θέμα του είναι να μελετή-
ει τις γαμήλιες σχέσεις σε σύγ-
ριση με τις οικονομικές σχέ-
εις. Δεχόμαστε τη λογική και τη
εθοδολογία του Δ.Κ.Ψ. Όμως η
υμβολική «εξαγορά» έχει μεγα-
ύτερη διάδοση. Τη βρίσκουμε
την Πελοπόννησο, και στη Στε-
εά Ελλάδα. Αφήνουμε το θέμα,
ιστεύοντας ότι ο συγγραφέας θα
ελήσει σε κάποια άλλη εργασία
ου να μας δώσει και τη δική του
ποψη για το φαινόμενο. Και ειδι-
ότερα τη σχέση της συμβολικής
εξαγοράς με τη μορφή (είδος και
πος) της προίκας στις περιοχές,
που αυτές συνυπάρχουν. «Τα
υμπερασματα του ως προς τους
εσμούς της εξαγοράς» και της
ροίκας, είναι, νομίζουμε, πολύ
ωστά: και οι δυο θεσμοί, εκτός
ων άλλων αποτελούν σχέση ε-
υσίας και αποβλέπουν στον έ-
εγχο των μελών της οικογένειας
ει κατ' επέκταση της κοινότη-
ις μέσω του ελέγχου των μέσων
να παραγωγής των (γυναικών) α-
ό τους αρχηγούς (γέροντες) των
κών (νοικοκυριών). Ο Δ. Ψυχο-
ός προσθέτει ότι δεν μπορεί να
παντήσει τώρα, γιατί πρέπει να
ταρχουν δυο διαφορετικές ρυθ-
σεις του ελέγχου (εξαγορά -
ροίκα) σε διάφορες κοινωνίες.

Υπάρχουν όμως και κάποια ε-
ατήματα, που συνδέονται με
ο άλλες γαμήλιες παροχές, οι
τοίες συναντιώνται στην Ελλά-
ι και συνυπάρχουν με την προί-
α: την «προγαμιαία δωρεά» και
ο «αντιπροίκι». Στο βιβλίο ου-
αστικά δεν γίνεται λόγος για
ην «προγαμιαία δωρεά», η ο-
ία πρέπει να είχε σημαντική
άδοση στην Ελλάδα του 19ου
ιώνα. Οι ειδικές όμως τοπικές
γασίες για το θεσμό απουσιάζ-
ουν εντελώς. Ο Δ.Κ.Ψ. αναφέρει
τι παρουσιάζεται σπανιότατα
τον τώως Δήμο Μυρτουντίων

(Λεχαινά). Η αναφορά του στο
«αντιπροίκι» είναι περισσότερο
εκτενής, αλλά όχι διεξοδική. Λεί-
πουν άλλωστε και γι' αυτό το θε-
σμό σχετικές εργασίες. Ο συγ-
γραφέας θεωρεί ότι η αντιπαροχή
αυτή δεν εμπίπτει στις γαμήλιες
ανταλλαγές, γιατί γίνεται αρκετά
χρόνια μετά από το γάμο. Δεν
μπορεί τώρα να συζητηθεί η άπο-
ψη αυτή, γιατί οι πληροφορίες
που διαθέτουμε είναι πολύ περιο-
ρισμένες. Πιστεύω ότι η παραπέ-
ρα έρευνα πάνω σε αυτό το θε-
σμό, όπως διαμορφώνεται σε κά-
θε περιοχή, θα μας βοηθήσει να
κατανοήσουμε καλύτερα τη λει-
τουργία της προίκας.

Ο Δ. Ψυχογιός παίρνει θέση και
σε δυο άλλα πολύ δύσκολα ερω-
τήματα, που συνδέονται στενά με
όσα ανέπτυξα πιο πάνω: Η προί-
κα είναι νεότερο φαινόμενο στην
Ελλάδα; Είναι επίδραση αστική
στις αγροτικές περιοχές; Οι από-
ψεις αυτές έχουν υποστηριχθεί α-
πό μερικούς ερευνητές (κοινωνιο-
λόγους και ανθρωπολόγους). Η
πρώτη άποψη, κατά τον Ψυχο-
γιό, είναι αστήρικτη: φέρνει ισχυ-
ρές αποδείξεις, παρουσιάζοντας
προικοσύμφωνα από τον 17ο αιώ-
να, που προέρχονται από την Πε-
λοπόννησο και τη Στερεά Ελλά-
δα. Εννοείται ότι τα στοιχεία που
παραθέτει δεν μπορούν να αγνοη-
θούν. Βεβαίως, αν και είναι αδύ-
νατο να αποδειχθεί η συνέχεια, η
προίκα δεν έπαψε να υπάρχει
στην Ελλάδα από τους αρχαίους
χρόνους. Υποθέτουμε όμως ότι
θα ήταν περισσότερο συνηθισμέ-
νη στα αστικά κέντρα, στα κεφα-
λοχώρια και στις παράλιες περιο-
χές. Η άποψη του αυτή βρίσκεται
σε λογική συνάφεια με την προη-
γούμενη και κατ' αρχήν είναι σω-
στή. Ο θεσμός της προίκας δεν
μπορεί να είναι μια απλή αστική
επίδραση. Όπου υπάρχει, είναι
ενταγμένος στην κοινωνία και οι
λειτουργίες του είναι καθορισμέ-
νες και σαφείς. Θα θέλαμε πάν-
τως να επισημάνουμε πως όλα τα
εμπειρικά στοιχεία δείχνουν ότι η
προίκα παρατηρείται κατά κανό-
να σε περιοχές, όπου η κοινωνία
είναι περισσότερο διαστρωματω-
μένη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι
η ταξική διαίρεση είναι η μοναδι-
κή παράμετρος της προίκας. Η
ταξική διαστρωμάτωση όμως εί-
ναι κανόνας στα αστικά κέντρα,
για πολλούς λόγους (συσσώρευση
κοινωνικού πλεονάσματος μέσω
των φόρων, του εμπορίου κλπ.).

Αντιθετα, η προίκα απουσιάζει σε
περιοχές με πολύ χαμηλές ή ανύ-
παρκτες διαστρωματώσεις. Ο ι-
διος σημειώνει ότι στις αγροτικές
περιοχές της βόρειας Ελλάδας α-
πουσιάζει η προίκα και ότι μόνο
στα αστικά κέντρα γίνονταν
προικοδοτήσεις, με χρήματα και
ακίνητα. Δικαιολογούνται λοι-
πόν κάποιες επιφυλάξεις για τη
διάδοση της προίκας σε όλο το
οικιστικό δίκτυο και σε όλες τις
περιοχές του νοτιοελληνικού χώ-
ρου. Υπενθυμίζω και τις εθνοτι-
κές καταβολές (Βλάχοι, Αλβα-

νοί, κλπ.), καθώς και τη μεγάλη
διασπορά μικροοικισμών κατά
κανόνα οικογενειακών, παλιότε-
ρα στην Πελοπόννησο και στην
Στερεά Ελλάδα. Η οργάνωση αυ-
τή του χώρου είναι αντίθετη στην
ύπαρξη της προίκας. Πάντως ο-
ριστική απάντηση στα παραπά-
νω καίρια ερωτήματα θα αργήσει
να δοθεί.

Το τρίτο μέρος του βιβλίου έχει
τίτλο: «Οικιακός τρόπος παρα-
γωγής και εκχρηματισμός της
προίκας». Το μέρος αυτό χωρίζε-
ται σε τρία κεφάλαια: «Ο οικια-
κός τρόπος παραγωγής» (σελ.
163-171)· «Το ύψος της προίκας»
(σελ. 172-183)· Συμπεραίνοντας:
η σύζευξη οικιακού και καπιταλι-
στικού τρόπου παραγωγής» (σελ.
184-196). Θέμα του μέρους αυτού
είναι η νεομαρξιστική έννοια του
οικιακού τρόπου παραγωγής,
που πέρασε στην Οικονομική Αν-
θρωπολογία και την Αγροτική
Κοινωνιολογία με τους Chayanov
και Sahlin. Ο Ψυχογιός εξετάζει
την έννοια αυτή αποχωρίζοντάς
τη συνειδητά για λόγους μεθόδου,
όπως αναφέρει, από τους άλλους
κυρίαρχους τρόπους παραγωγής,
που μπορούν να υπάρχουν (ασια-
τικό, κλπ.). Εξετάζει επίσης τη
διόγκωση και τον εκχρηματισμό
της προίκας στην περιοχή Λεχαι-
νών Ηλείας. Η ανάλυσή του στη-
ρίζεται στην επεξεργασία σημαν-
τικού αριθμού προικοσυμφώνων
των περιόδων 1857-1879, 1880-
1892 και 1900-1905 από τα βιβλία
μεταγραφών του τώως Δήμου
Μυρτουντίων. Τα συμπεράσματα
είναι ότι προς το τέλος του αιώνα
παρατηρείται σημαντικός εκχρη-
ματισμός και διόγκωση της προί-
κας. Η διόγκωση οφείλεται στην
αύξηση κυρίως του χρηματικού
μέρους της και των κινητών. Πα-
ρατηρείται επίσης συχνή χρέωση
των γονέων της οικογένειας νύ-
φης στο γαμπρό.

Τα συμπερασματα που προκύ-
πτουν από την επεξεργασία των
προικοσυμφώνων δεν μπορούν
να αμφισβητηθούν. Ο Ψυχογιός
δομεί μεθοδικά και με άνεση τη
θέση του στηριζόμενος στη θεω-
ρητική του κατάρτιση και στην
άριστη γνώση των μηχανισμών
της αγροτικής οικονομίας και
των οικονομικών εξελίξεων του
περασμένου αιώνα. Άλλωστε το
φαινόμενο του εκχρηματισμού
της προίκας είναι γενικότερο και
παρατηρείται σε μικρότερο ή με-
γαλύτερο βαθμό σε όλη την επι-
κράτεια. Πολύ σωστά κατά τον
συγγραφέα οφείλεται στην έντα-
ξη της αγροτικής οικονομίας και
του οικιακού τρόπου παραγωγής
στον καπιταλιστικό τρόπο παρα-
γωγής. Η θέση αυτή βασίζεται
στη γνωστή θεωρία του Rey της
άρθρωσης (σύζευξη την ονομάζει
ο Ψυχογιός) των τρόπων παραγω-
γής, που έχει ασκήσει μεγάλη επι-
δραση στη νεότερη Κοινωνιολο-
γία και Κοινωνική Ανθρωπολο-
γία.

Τελικό συμπέρασμα: πρώτα η

ιδιοποίηση του κοινωνικού πλεο-
νάσματος μέσω της προίκας γι-
νόταν μεταξύ των οικογενειών,
τώρα μερίδιο στην ιδιοποίηση έ-
χει και το κεφάλαιο (τραπεζικό ή
τοκογλυφικό, εμπορικό και βιο-
μηχανικό). Ο εκχρηματισμός δη-
λαδή, της προίκας αναγκάζει
τους γονείς να καταφεύγουν στον
δανεισμό. Μέρος του πλεονά-
σματος με μορφή τόκων κατευθύ-
νεται στις Τράπεζες και στους
τοκογλύφους. Πολλά είδη της
προίκας εξάλλου είναι βιομηχα-
νοποιημένα και αγοράζονται από
το εμπόριο. Ένα άλλο μέρος του
πλεονάσματος επομένως φθάνει
στα χέρια των εμπόρων με τη
μορφή εμπορικού κέρδους και
στους βιομήχανους με τη μορφή
υπεραξίας. Επιπλέον, η παραπέ-
ρα ζήτηση ρευστού για το γάμο
των θηλυκών μελών της οικογε-
νείας υποχρέωνε πολλούς άνδρες
στη μετανάστευση, σε αναζήτη-
ση, δηλαδή, εργασίας, στις βιο-
μηχανίες του εσωτερικού και του
εξωτερικού.

Η σημαντική εργασία του Ψυ-
χογιού, την οποία προσπάθησα
να παρουσιάσω και να αξιολογή-
σω αποφεύγοντας όσο είναι δυνα-
τόν να αναφερθώ στις επιμέρους
πλούσιες λεπτομέρειές της —θα
χρηαζόταν άλλωστε ένα δεύτερο
βιβλίο— αποτελεί ζωνρό ερέθι-
σμα για την ιστορική (διαχρονι-
κή) μελέτη της ελληνικής κοινω-
νίας και, έστω κι αν αναφέρεται
στον περασμένο αιώνα, απαραί-
τητο εργαλείο για την κατανόηση
του σημερινού οικονομικοκοινω-
νικού σχηματισμού, όπως δια-
μορφώθηκε την τελευταία πεντη-
κονταετία. Πρέπει να είμαστε αι-
σιόδοξοι ότι ο δρόμος για τη σω-
στή έρευνα και μελέτη της νεοελ-
ληνικής κοινωνίας είναι πλέον α-
νοικτός. □

Ημανόδιον

ΑΘΗΝΑ ΑΝΟΙΞΗ 1988

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ: *Credo* ·
ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΠΕΛΕΖΙΝΗΣ:
"Κρίσεις και άκραιοι..." · ΓΙΩΡ-
ΓΟΣ ΚΑΜΠΑΣΑΚΑΛΗΣ: Τρία
παίγματα · ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΑΤΖΟ-
ΠΟΥΛΟΣ: *Νυχτερινοί μήνες* · ΤΑΣΟΣ ΚΑ-
ΠΕΡΝΑΡΟΣ: *Η Ένδοξη κλίμαξ* · GERRIT
KOWENAR: "Ένα μεσημέρι" (Απόδοση:
"Αργήσις Χιόνις") · ΣΩΚΡΑΤΗΣ Κ. ΖΕΡ-
ΒΟΣ: *Αόριστα* · ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ:
"Ένα σπίτι" · ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΙΧΑΛΑΚΟΣ:

PHILIP LARKIN

Επιλογή ποιημάτων

· ΑΠΟΔΟΣΗ ΝΙΚΟΣ ΦΩΚΑΣ ·

Όχι ποιήματα · ΟΡΕΣΤΗΣ ΑΛΕΞΑΚΗΣ:
Τρία ποιήματα · ΧΑΡΗΣ ΒΑΒΙΑΝΟΣ: Οι
εξολογήσεις ενός άσιματου · ΓΙΑΝΝΗΣ
ΖΟΥΓΑΝΕΛΗΣ: "Έσδοξ" · JOHN BAYLEY:
"Επικήδειος για τον Φίλιπ Λάρκιν (Μετάφρα-
ση: Νίκος Φωκάς)" · ΣΥΝΕΤΕΥΞΗ του Ph
Larkin στον R. Philips · ΤΟ ΜΕΓΑ ΠΑΝΕΛ:
ΛΗΝΙΟΝ "Απ' όλη την επικράτεια της
Ελληνικής γλώσσας" · ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ Ποιη-
ματα από συλλογές του 1987 · ΕΝ ΠΑΡΟΔΩ:
Βιβλιοκρισίες και σχόλια: Γράφουν: ΑΡΗΣ
ΜΠΕΡΑΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΛΟΥΚΗΣ,
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΙΑΝΗΣ, Ν.Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛ-
ΛΟΠΟΥΛΟΣ

6

Τιμή τεύχους: 800 δραχμές + 100

ΝΤΑΝΙΕΛ ΝΤΕΦΟΥ

Η πανούκλα στο Λονδίνο
Μετάφρ.: Τάσος Συμεωνίδης
Αθήνα 1988, εκδ. Κριτική

Τρία χρόνια μετά από τον κλασικό «Ροβινσώνα Κρούσο», το 1722, δημοσιεύθηκε στο Λονδίνο το χρονικό της μεγάλης επιδημίας πανούκλας, που έπληξε την πόλη το 1665 και τις συνέπειές της έζησε ο συγγραφέας ως παιδί, ανασυνθέτοντας το κλίμα της αργότερα στηριζόμενος σε εξονυχιστικές έρευνες, αντλώντας πληροφορίες από προφορικές είτε γραπτές μαρτυρίες και επίσημα έγγραφα.

Ο λόγος του συγγραφέα, άμεσα περιγραφικός, διηγείται γεγονότα, αλλά κυρίως αποδίδει το κλίμα του γενικευμένου πανικού και της φρίκης που προκαλεί η βαθμιαία εξάπλωση της επιδημίας, γεγονός που επιτείνει το κλίμα «ο σώζων εαυτόν σωθήτω». Έτσι το βιβλίο αποτελεί εκτός από μια συναρπαστική αφήγηση και μια μαρτυρία της ανθρώπινης και κοινωνικής συμπεριφοράς σε μια μεγαλούπολη που την αποδιοργανώνει ο μαζικός αιφνίδιος θάνατος σαν αποτέλεσμα της επιδημίας.

ΛΟΥΙΤΖΙ ΝΤΑ ΠΟΡΤΟ

Ιουλιέτα και Ρωμαίος
Μετάφρ.: Ζήσης Σκάρος
Αθήνα 1988, εκδ. Διάττων

«Το καλύτερο πετράδι της ιταλικής αφηγηματογραφίας του 1500» θεωρείται η νουβέλα «Ιουλιέτα και Ρωμαίος», γραμμένη από ένα εκ των ησσόνων συγγραφέων του καιρού του και τυπωμένη μετά το θάνατό του, το 1530. Πρόκειται για το πασιγνώστο ρομάντσο δύο ερωτευμένων, που στηρίχτηκε —όπως υποστηρίζει ο συγγραφέας του— στην προφορική αφήγηση ενός στρατιώτη (οι κριτικοί έχουν αντίθετη άποψη) και που σημείωσε τεράστια παγκόσμια επιτυχία, έκανε πάμπολες εκδόσεις και έφτασε να εμπνεύσει ως και αυτόν τον Σαίξπηρ.

Η μετάφραση του Ζήση Σκάρου έχει βασιστεί σε μια γαλλοϊταλική έκδοση και έχει πρωτοδημοσιευθεί σε συνέχειες στην εφημερίδα «Ανεξάρτητος Τύπος», τον Οκτώβριο του 1958.

STEPHEN CRANE

Το κόκκινο σήμα
Μετάφρ.: Γιάννης Σπανδωνής
Αθήνα 1987, εκδ. Καλέντης

Η νουβέλα του Στέφεν Κρέην «Το κόκκινο σήμα» (πρωτότυπος τίτλος: «Το κόκκινο έμβλημα του θάρρους») είναι μια κατάδυση στον πόλεμο και στη φρίκη του. Ο εμφύλιος πόλεμος μεταξύ Βορείων και Νοτίων της Αμερικής γίνεται σε μια εποχή, όπου η ατομική προσπάθεια έχει ουσιαστική σημασία για την έκβαση της μά-

χης. Τα όπλα είναι ακόμη εμπροσθογεμή και μονόβολα, γι' αυτό το σπαθί είναι απαραίτητο. Αν και υπάρχουν κανόνια, οι μάχες δίνονται με αποφασιστικές συγκρούσεις σώμα με σώμα. Η αγριότητα αυτών των συμπλοκών είναι το αντικείμενο αφήγησης αυτού του βιβλίου. Εναλλαγές, από αδιόρατες λεπτομέρειες μέχρι γενικές απόψεις ενός κολαστηρίου αθών στρατιωτών, με μια διεισδυτικότητα που απονευρώνει τον ιστό της πολεμικής βίας με τη συστηματική περιγραφή της φρίκης της.

GERARD CHALIAND

Οι Κούρδοι - Λαός χωρίς ελεύθερη πατρίδα
Μετάφρ.: Εύης Νάντσου
Εκδ. Θετίλη, Αθήνα 1988

20 εκατομμύρια άνθρωποι απαρτίζουν το μεγαλύτερο έθνος του κόσμου —το κουρδικό— κι ωστόσο οι Κούρδοι δεν έχουν κρατική υπόσταση. Ο κουρδικός λαός, «ριγμένος» στη μοιρασιά που ακολούθησε την κατάρρευση της μεγάλης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και το διαμελισμό της, αγωνίζεται από τότε για να πετύχει την αυτονομία του και, εν τέλει, την ανεξαρτησία του. Σήμερα 12 εκατομμύρια Κούρδοι ζουν και καταπιέζονται στην ανατολική Τουρκία, εξεγειρόμενοι συνεχώς και προκαλώντας σοβαρά προβλήματα στο στρατοκρατικό καθεστώς της Άγκυρας.

Στο βιβλίο αυτό, οι συγγραφείς, ηγετικές φυσιογνωμίες, οι περισσότεροι του κουρδικού λαού, αναλύουν τα επιτεύγματα και τις αποτυχίες του κουρδικού εθνικού κινήματος σε Τουρκία, Ιράν, Ιράκ, Συρία ενώ γίνεται εκτενής αναφορά στη βραχύβια ανεξάρτητη Κουρδική Δημοκρατία της Μοχαμπάντ του 1946. Προλογίζει ο Ισαάκ Λαυρεντίδης, τώως πρόεδρος της Βουλής ο οποίος θίγει από την πλευρά του το δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση, καθώς και τα πολιτικά και ανθρωπιστικά προβλήματα που θέτει ο απληνής διωγμός του κουρδικού λαού από το τουρκικό κράτος.

Κ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ

Ο μαρξισμός σαν ιδεολογία
Εκδ. Κομμούνα, Αθήνα 1988

Με τον τίτλο «Ο μαρξισμός σαν ιδεολογία» εκδίδονται τέσσερα κείμενα του Κώστα Παπαϊωάννου. Ο Κ. Παπαϊωάννου ανήκει στη γενιά των αριστερών που μετά το 1945 «διέφυγαν» στη Γαλλία ανάμεσα στους οποίους ήταν ο Καστοριάδης, ο Αξελός, η Μίμικα Κρανάκη, ο Άδωνης Κύρου, ο Ν. Σβορώνος και άλλοι. Γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή της Σορβόνης, απ' όπου παίρνει το πτυχίο του το 1948. Γύρω στα 1950 γράφει ένα σύνολο από μελέτες και άρθρα, που άλλα δημοσιεύονται και άλλα όχι.

Στη συνέχεια το 1955 δημοσιεύει τη μελέτη του «Κόσμος και Ιστορία» και αρχίζει να δημοσιεύει τα πρώτα αποτελέσματα από

τη δουλειά του στο μαρξισμό. Δημοσιεύει σε τεύχη το έργο του «τα θεμέλια του μαρξισμού» από το 1954 που κυκλοφορεί «η κρίση του μαρξισμού».

Όλα τα έργα του Κ. Παπαϊωάννου εκδίδονται στα γαλλικά. Στην Ελλάδα μεταφράζονται ελάχιστα. Μεταξύ αυτών «Η ψυχή ιδεολογία». Ο Κ. Παπαϊωάννου διδάξε φιλοσοφία στη Σορβόνη από το 1959 μέχρι το 1960 στη συνέχεια στο Παρίσι και κοινωνιολογία στη Σχολή Ανωτέρων Εμπορικών Σπουδών. Το 1970-72 διδάξε Φιλοσοφία στη Ναντέρ και από το 1971 μέχρι το θάνατό του, το 1981 διδάξε στην Ecole Pratique de Hautes Etudes.

Οι εκδόσεις του έργου του Παπαϊωάννου που θα γίνουν από την «Κομμούνα» περιλαμβάνουν άμεσα δυο ενότητες. Η πρώτη αφορά την κριτική αποτίμηση του μαρξισμού και η δεύτερη τα φιλοσοφικά του δοκίμια.

Στον τόμο «Ο μαρξισμός σαν ιδεολογία» συγκεντρώνονται τέσσερα κείμενα: *Η κρίση του μαρξισμού, Η αυτοκριτική του μαρξισμού, Η οικονομική ερμηνεία του κοινωνικού διαφορισμού και Η βιομηχανία και κοινωνία.*

THE MOVEMENT

Το αμερικάνικο '68
Εκδ. Κομμούνα, Αθήνα 1988

Θέμα αυτής της έκδοσης είναι το αμερικάνικο Movement, όπως ονομάστηκε το κίνημα της δεκαετίας του '60 και του πρώτου μισού της επόμενης δεκαετίας. Βέβαια το να δοθεί η ιστορία ενός τόσο μεγάλου και πολύπλευρου κινήματος όπως αυτού - από τους Μαύρους Πάνθηρες μέχρι τον Τιμοθού Λήρυ, τα κοινόβια, τους συναιτερισμούς, τις εναλλακτικές απόπειρες κλπ. είναι ακόμα και περιγραφικά δύσκολο να γίνει μέσα σε ένα βιβλίο.

Ωστόσο, η επιλογή των κειμένων που γίνεται στο βιβλίο (της Μαρί - Κριστίν Γκρανζόν, του Φίλιπ Γκαβί, του Τζον Γκεράσι, του Μπο Μπέρλινγκαμ, και του Γ. Καραμπελιά) δίνουν ένα ιστορικό του κινήματος αλλά και πολλά στοιχεία και συμπεράσματα για την αμερικάνικη ριζοσπαστική παράδοση, την αμφισβήτηση, την Αριστερά και το κίνημα των μαύρων.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΜΑΡΩ ΒΑΜΒΟΥΝΑΚΗ - ΦΡΕΝΤΥ ΓΕΡΜΑΝΟΣ - ΑΛΚΗ ΖΕΗ - ΜΑΡΩ ΛΟΪΖΟΥ - ΓΙΑΝΝΗΣ ΝΕΓΡΕ-ΠΟΝΤΗΣ κ.ά.

Μια πρωτότυπη ανθολογία 17 ιστοριών που ξεχωρίζουν
Εκδ. «Γνώση», Αθήνα 1987

ΕΥΡΥΔΙΚΗ TRICHON - ΜΙΛΣΑΝΗ
Το τετράδιο
Εκδ. Αθήνα 1987

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Η αχιναλεπού
Εκδ. «Γνώση», Αθήνα 1987

ΒΑΣΙΛΗΣ Ν. ΤΕΡΤΙΠΗΣ
Μυρτιές από το Νότο
Εκδ. «Διογένης», Αθήνα 1988

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.811

- Συντακτική επιτροπή:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ
ΤΑΚΗΣ ΚΑΦΕΤΖΗΣ
ΧΡ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ
- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Μπουμπουλινάς 16
Τηλ. 27.94.550

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο φράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 1.100 δρχ. - Ετήσια 2.200 δρχ.
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 8.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνι: ..... δολ.
ετήσια: ..... δολ.
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία - Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνι: ..... δολ.
ετήσια: ..... δολ.

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 1
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 2

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:

Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819

- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»

ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ 10, 10680 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 3600865

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Κυκλοφορούν από τον Εκδοτικό μας Οίκο, στη σειρά
«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» τα πιο κάτω τεύχη

ΤΙΤΛΟΣ	ΤΟΜΟΙ	ΤΙΜΗ		ΕΛΛΗΝΙΚΑ	ΑΓΓΛΙΚΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ
		ελληνικά	αγγλικά			
«ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΖΩΓΡΑΦΟΙ»	5	5 × 8.000		1. ΛΕΣΒΟΣ	»	»
«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΖΩΓΡΑΦΟΙ»	4	4 × 9.000				
«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΓΛΥΠΤΕΣ»	1	9.000		2. ΣΑΜΟΣ	»	»
Μουσείο Γαλαξιδίου				3. ΧΙΟΣ	»	»
«ΓΑΛΑΞΙΔΙΩΤΙΚΑ ΚΑΡΑΒΙΑ»	1	4.200	5.000	4. ΣΚΥΡΟΣ	»	»
Τατιάνα Ίωάννου-Γιανναρά				5. ΚΕΡΚΥΡΑ	»	»
«ΔΑΝΤΕΛΕΣ — ΚΛΩΣΤΙΝΕΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ»	1	3.000	3.000	6. ΚΥΘΗΡΑ	»	»
Άγγελική Χατζημιχάλη				7. ΑΝΔΡΟΣ	»	»
«Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΦΟΡΕΣΙΑ»	2	2 × 5.500	6.000	8. ΜΥΚΟΝΟΣ	»	»
«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ»	5	5 × 5.000	5.600	9. ΝΑΞΟΣ	»	»
«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» ΤΕΥΧΗ		700	700	10. ΠΑΡΟΣ	»	»
» » ΑΡΚΑΔΙΑ—ΚΡΗΤΗ »		1.200	1.200			
» » ΜΑΝΗ »		2.800				
» » ΠΗΛΙΟ »		1.400				
Δημήτρης Φιλίππιδης				11. ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ	»	»
«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» χαρτόδετος	1	3.000		12. ΣΙΦΝΟΣ	»	»
«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» δεμένος	1	4.000		13. ΣΥΡΟΣ	»	»
Άγγελος Δεληβοριάς				14. ΤΖΙΑ	»	»
«ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ»	1	1.500	1.500	15. ΤΗΝΟΣ	»	»
Ανδρέας Ίωάννου				16. ΡΟΔΟΣ	»	»
«Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ, 19ος ΑΙΩΝΑΣ»	1		3.000	17. ΠΑΤΜΟΣ	»	»
Γιώργος Παπαθανασόπουλος				18. ΚΑΛΥΜΝΟΣ	»	»
«ΝΕΟΛΙΘΙΚΑ—ΚΥΚΛΑΔΙΚΑ»	1	4.000	4.000	19. ΚΑΡΠΑΘΟΣ	»	»
Κίτσος Μακρής				20. ΛΕΡΟΣ	»	»
«ΧΙΟΝΙΑΔΙΤΕΣ ΖΩΓΡΑΦΟΙ»	1	2.000		21. ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑ	»	»
Τόμας Χόουπ				22. ΚΡΗΤΗ	»	»
«ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ 18ου ΑΙΩΝΑ»	1	4.000	4.500	23. ΑΧΑΪΑ	»	»
Πανεπιστήμιο Καίμπριτζ				24. ΜΕΘΩΝΗ-ΚΟΡΩΝΗ	»	»
«ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ»	2	8.000		25. ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ	»	»
Χέρμαν Μπένγκτσον				26. ΖΑΡΑΚΑΣ		
«ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»	1	4.000		27. ΚΥΝΟΥΡΙΑ	»	
Σπύρος Ασδραχάς				28. ΑΡΚΑΔΙΑ	»	»
«Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ»	1	4.000		29. ΣΠΕΤΣΕΣ	»	»
Ακαδημία Επιστημών της Ε.Σ.Σ.Δ.				30. ΥΔΡΑ	»	»
«ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ»	20	45.600		31. ΑΤΤΙΚΗ	»	»
«ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΥΚΩΜΑ»	2		30.000	32. ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΙ	»	
Διονύσιος Κόκκινος				33. ΚΟΡΙΝΘΙΑ	»	
«Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»	4	14.000		34. ΜΑΝΗ		
Διονύσιος Κόκκινος				35. ΦΩΚΙΔΑ		
«Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ»	6	24.000		36. ΠΗΛΙΟ	»	
Χρ. Κωνσταντινόπουλος				37. ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ	»	
«ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΧΤΙΣΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ»	1	800		38. ΤΡΙΚΑΛΑ		
Καίτη Τσιλιμγκρα				39. ΜΕΤΣΟΒΟ		
«Ο ΧΟΡΟΣ»	1	800		40. ΓΙΑΝΝΙΝΑ		
Στ. Πελεκανίδης — Μανόλης Χατζιδάκης				41. ΖΑΓΟΡΙ	»	
«ΚΑΣΤΟΡΙΑ » (ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ)	1	2.000	2.000			
Ηλίας Κόλλιας						
«ΠΑΤΜΟΣ» (ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ)	1	700	700			
Συλλογικό έργο						
«ΝΑΞΟΣ» (ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ)						
Νίτσα Σινίκη-Παπακώστα						
«ΠΑΛΙΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ»	1	2.400				
Δημήτρης Μπόγγρης						
«ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΑΠΑΝΤΑ»	1	3.500				
Ακαδημία Επιστημών της Ε.Σ.Σ.Δ.						
«Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ»	1	4.000				
Τσώρτσιλ - Στάλιν - Ρούσβελτ						
«ΜΥΣΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ»	1	3.500				
Β. Σκλόβοκη						
«ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΙ» βιογραφία	1	3.500				
Στέλιος Λυδάκης						
«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΝΑΪΦ ΖΩΓΡΑΦΟΙ»	1	2.000				

ΤΙΜΗ ΚΑΘΕ ΤΕΥΧΟΥΣ 700 ΔΡΧ.
ΚΡΗΤΗ - ΑΡΚΑΔΙΑ: 1.200 ΔΡΧ. ΠΗΛΙΟ: 1.400 ΔΡΧ. ΜΑΝΗ 2.800 ΔΡΧ.

PLAYER'S
FINEST VIRGINIA CIGARETTES

JOHN PLAYER & SONS NOTTINGHAM ENGLAND